

TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET

Ankara, 2009

PUBLIC SECTOR

Hacettepe Üniversitesi
Nüfus Etütleri Enstitüsü

ARAŞTIRMA EKİBİ

Kilit Uzmanlar:

Dr. Henrica A. F. M. (Henriette) Jansen

Prof. Dr. Sunday Üner

Doç. Dr. Filiz Kardam

Uzmanlar:

Prof. Dr. Sabahat Tezcan

Doç. Dr. Banu Akadlı Ergöçmen

Yrd. Doç. Dr. A. Sinan Türkyılmaz

Dr. İlknur Yüksel

Doç. Dr. İsmet Koç

Dr. Elif Yiğit

Dr. Yadigar Coşkun

İÇİNDEKİLER	3
TABLolar	6
ŞEKİLLER	8
KISALTMALAR	9
ÖNSÖZ	11
SUNUŞ	13
TÜRKİYE 12 BÖLGE HARİTASI: 12 Bölge ve Bölgelerin Kapsadığı İller	15
GİRİŞ	
Bölüm 1. GİRİŞ	
Banu AKADLI ERGÖÇMEN, Sunday ÜNER, Elif KURTULUŞ YIĞIT	19
Araştırmanın arka planı	19
Türkiye'de kadına yönelik şiddetle ilgili hukuki altyapı ve kurumsallaşma	21
Araştırmanın amacı	23
YÖNTEM	
Bölüm 2. YÖNTEM	
Ahmet Sinan TÜRKYILMAZ, Banu AKADLI ERGÖÇMEN, İlknur YÜKSEL, Yadigar COŞKUN, Tuğba ADALI	27
Niceliksel araştırma	27
Araştırmanın örnekleme	27
Örneklem büyüklüğü ve dağılımı	28
Örneklem seçimi	28
Araştırmanın soru kağıdı	29
Veri toplama faaliyetleri	30
Niteliksel araştırma	32
Derinlemesine ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler	32
Odak grup görüşmeleri	33
Cevaplayıcıların ve araştırma ekibinin güvenliği ile araştırma etiği	33
Tanımlar	35
KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET: SAYILAR VE ÖRÜNTÜLER	
Bölüm 3. HANEHALKI NÜFUSUNUN VE CEVAPLAYICILARIN ÖZELLİKLERİ	
İsmet KOÇ, Ahmet Sinan TÜRKYILMAZ, Mehmet Ali ERYURT	39
Hanehalkı nüfusu ve hanehalkı kompozisyonu	39
Cevaplayıcıların temel özellikleri	43

Bölüm 4. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN YAYGINLIĞI	
Henrica A. F. M. JANSEN, İlknur YÜKSEL, Pelin ÇAĞATAY.....	45
Eş veya birlikte olunan kişi tarafından kadına yönelik şiddet	45
Fiziksel ve cinsel şiddet	46
Fiziksel şiddet içeren davranışlar	48
Cinsel şiddet içeren davranışlar	50
Fiziksel ve cinsel şiddetin bir arada yaşanması	51
Medeni duruma göre fiziksel ve cinsel şiddet	52
Duygusal şiddet/istismar.....	52
Eğitim durumuna göre fiziksel, cinsel şiddet ve duygusal istismar.....	53
Kadınları kontrol etmeye yönelik davranışlar	56
Ekonomik şiddet/istismar	56
Kadının kendi ailesinde şiddet	58
Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları	58
Fiziksel ve cinsel şiddete ilişkin tutumlar ve yaşanan şiddet.....	62
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden kadına yönelik şiddet.....	63
15 yaşından sonra fiziksel şiddet	63
15 yaşından sonra cinsel şiddet	64
15 yaşından önce cinsel istismar	65
Bölüm 5. KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE SAĞLIK SONUÇLARI	
Sabahat TEZCAN, Sutay YAVUZ, Hande TUNÇKANAT	71
Şiddet sonucu yaralanma	71
Gebelikte fiziksel şiddet	75
Fiziksel veya cinsel şiddet ve genel sağlık	77
Fiziksel veya cinsel şiddet ve ruh sağlığı.....	78
Şiddetin çocuklar üzerinde etkisi.....	81
Bölüm 6. KADINLARIN AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELESİ	
Banu AKADLI ERGÖÇMEN, Sunday ÜNER, Ayşe ABBASOĞLU, Ceren GÖKÇEN.....	83
Kadınlar açısından şiddetin nedenleri	83
Şiddetle mücadelede kadınların kullandıkları strateji ve hizmetler.....	86
Yaşanan şiddetin yakın çevre ile paylaşılması	86
Şiddet nedeniyle kurum/kuruluşlara başvuru	89
Fiziksel olarak karşılık verme.....	93
Şiddet nedeniyle evi terk etme	95
Kadınların şiddete tepkileri	98

KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET: SAYILARIN ARDINDAKİ ANLATILAR

Bölüm 7. Aile İçi Şiddet Algısı: Niteliksel Araştırma Sonuçları

Filiz KARDAM, İlknur YÜKSEL.....	103
Evlilik ve eşler arası ilişkiler	104
Şiddet nasıl ve neden yaşanıyor?	106
Şiddet biçimleri	110
Kadınlara ve erkeklere göre şiddet neden yaşanıyor?	124
Şiddetin uzun bir süreç olarak yaşanmasını etkileyen faktörler	133
Şiddetin kadınlar, erkekler ve çocuklar üzerindeki etkileri	139
Kadınların şiddete tepkileri	144
Şiddet uygulayan erkekler değişir mi?.....	154
Şiddete karşı kadınlar neler yapabilir?/ neler yapılmalı?	159
Şiddete karşı mücadelede sorun alanları ve çözüm önerileri	165

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bölüm 8. SONUÇLARA GENEL BAKIŞ

Sunday ÜNER , İlknur YÜKSEL, İsmet KOÇ, Banu AKADLI ERGÖÇMEN, Ahmet Sinan TÜRKYILMAZ	185
---	-----

Bölüm 9. ÖĞRENİLENLER VE ÖNERİLER

Henrica A. F. M. JANSEN, Sunday ÜNER, Filiz KARDAM.....	191
Politika önerileri	191
Araştırma önerileri	194
KAYNAKLAR	197
EKLER	199
EK 1 Araştırma Ekibi	200
EK 2 Araştırma Personeli	202
EK 3 Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Örneklem Çıkan İller	204
EK 4 Örneklem Kapsamı ve Örneklem Ağırlıkları	205
Ek 5 Refah Endeksinin Oluşturulması	210
EK 6 Bölümlerin Ek Tabloları.....	211
EK 7 Soru Kağıtları	242

TABLolar

Tablo 2.1 Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Örneklem Dağılımı-Bölgeler	29
Tablo 2.2 Cevaplama oranları.....	32
Tablo 3.1 Araştırma Nüfusunun Yaş Dağılımı.....	40
Tablo 3.2 Hanehalkı nüfusunun eğitim düzeyi	41
Tablo 3.3 Hanehalkı kompozisyonu.....	42
Tablo 3.4 Hanehalkı sayısı ve hanehalkı nüfusu	42
Tablo 3.5 Cevaplayıcıların temel özellikleri-1	43
Tablo 3.6 Cevaplayıcıların temel özellikleri-2	44
Tablo 4.1 Fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı.....	47
Tablo 4.2 Cinsel şiddet içeren davranışlar	50
Tablo 4.3 Kadınların hayatını kontrol etmeye yönelik davranışlar	57
Tablo 4.4 Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları-1	60
Tablo 4.5 Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları-2.....	61
Tablo 4.6 15 yaşından sonra fiziksel ve cinsel şiddet.....	66
Tablo 4.7 15 yaşından önce cinsel istismar	67
Tablo 5.1 Şiddet sonucu yaralanma	72
Tablo 5.2 Şiddet sonucu yaralanma sayısı	73
Tablo 5.3 Gebelikte fiziksel şiddet.....	76
Tablo 5.4 Fiziksel veya cinsel şiddet ve son 4 hafta içinde yaşanan bazı ruhsal sorunlar	79
Tablo 6.1 Yaşanan fiziksel şiddetin kadınlara göre nedenleri-1	84
Tablo 6.2 Yaşanan fiziksel şiddetin kadınlara göre nedenleri-2	85
Tablo 6.3 Yaşanan şiddetin paylaşılması.....	86
Tablo 6.4 Yaşanan şiddet nedeniyle yakın çevreden yardım etmek isteyenler.....	88
Tablo 6.5 Yaşanan şiddet sonucu kurumlara/kişilere başvurma ve başvurmamanın en yaygın nedenleri	92
Tablo 6.6 Yaşanan fiziksel şiddete karşı kendini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık vermek	94
Tablo 6.7 Yaşanan şiddet sonucu en yaygın evi terk etme nedenleri	96
Tablo 6.8 Yaşanan şiddet sonucu evi terk ettikten sonra en yaygın eve geri dönme nedenleri	97
Tablo 6.9 Yaşanan şiddet sonucu en yaygın evi terk etmeme nedenleri	98

Ek 3 Tablo 1	Örnekleme çıkan iller	204
Ek 4 Tablo 1	Cevaplama kategorileri ve oranları, bölge ve yerleşim yerine göre, Türkiye 2008.....	206
Ek 4 Tablo 2	Kalibrasyon öncesi tabaka düzeyinde Hanehalkı ve Kadın ağırlıkları.....	209
EK Tablo 4.1	Fiziksel şiddet davranışları ve sıklığı.....	211
EK Tablo 4.2	Şiddet biçimlerinin sıklığı	213
EK Tablo 4.3	Medeni duruma göre fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı.....	214
EK Tablo 4.4	Duygusal şiddet/istismar içeren davranışlar	215
EK Tablo 4.5	Ekonomik şiddet/istismar içeren davranışlar	216
EK Tablo 4.6	Kadınların annelerinin fiziksel şiddet yaşama deneyimleri	217
EK Tablo 4.7	15 yaşından sonra fiziksel şiddet uygulayanlar	218
EK Tablo 4.8	15 yaşından sonra cinsel şiddet uygulayanlar	219
EK Tablo 4.9	15 yaşından önce cinsel istismar uygulayanlar	220
EK Tablo 5.1	Yaralanma biçimleri	221
EK Tablo 5.2	Fiziksel veya cinsel şiddet ve genel ve son 4 hafta içindeki sağlık durumu	222
EK Tablo 5.3	Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayata son verme düşüncesi.....	223
EK Tablo 5.4	Şiddetin çocuklar üzerinde etkisi	224
EK Tablo 6.1	Yaşanan şiddet sonucu resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurma	226
EK Tablo 6.2	Yaşanan şiddet sonucu resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvuran kadınların aldıkları hizmetten memnuniyeti	227
EK Tablo 6.3	Yaşanan şiddet sonucu kurumlara/kişilere başvurma nedenleri	228
EK Tablo 6.4	Yaşanan şiddet sonucu kurumlara/kişilere başvurmama nedenleri	229
EK Tablo 6.5	Yaşanan fiziksel şiddete karşı kendini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık vermenin şiddete etkisi	230
EK Tablo 6.6	Yaşanan şiddet sonucu evi terk ettiklerinde kadınların ilk gittikleri yer	231
EK Tablo 6.7	Yaşanan şiddet sonucu evi terk etme nedenleri	232
EK Tablo 6.8	Yaşanan şiddet sonucu evi terk ettikten sonra geri dönme nedenleri	233
EK Tablo 6.9	Yaşanan şiddet sonucu evi terk etmeme nedenleri	234
EK Tablo 6.10	Kadınların bugün şiddet görseler uygulamayı düşündükleri davranış biçimleri	235

ŞEKİLLER

Şekil 3.1 Nüfus Piramidi	39
Şekil 4.1 Fiziksel şiddetin derecesi	49
Şekil 4.2 Şiddet biçimlerinin yüzdesi	51
Şekil 4.3 Medeni duruma göre fiziksel şiddet yaygınlığı.....	53
Şekil 4.4 Eğitim durumuna göre fiziksel şiddet yaygınlığı.....	54
Şekil 4.5 Eğitim durumuna göre cinsel şiddet yaygınlığı.....	55
Şekil 4.6 Eğitim durumuna göre duygusal istismar yaygınlığı.....	55
Şekil 4.7 Fiziksel şiddete ilişkin tutum ve yaşanan fiziksel şiddet.....	62
Şekil 4.8 Fiziksel şiddete ilişkin tutum ve yaşanan cinsel şiddet.....	63
Şekil 5.1 Yaralanma biçimleri	75
Şekil 5.2 Şiddet ve genel sağlık.....	77
Şekil 5.3 Şiddet ve son 4 hafta içindeki sağlık	78
Şekil 5.4 Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayata son verme düşüncesi.....	80
Şekil 5.5 Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayata son vermeyi deneme.....	80
Şekil 5.6 Şiddetin çocukların üzerinde etkisi	81
Şekil 6.1 Yaşanan şiddetin paylaşılması.....	87
Şekil 6.2 Yaşanan şiddet sonucu resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurma ...	90
Şekil 6.3 Yaşanan şiddeti paylaşma ile şiddet sonucu bir kurum/kuruluşa başvurmanın karşılaştırılması (bölge ve yerleşim yerine göre)	91
Şekil 6.4 Yaşanan şiddeti paylaşma ile şiddet sonucu bir kurum/kuruluşa başvurmanın karşılaştırılması (temel özelliklere göre)	91
Şekil 6.5 Şiddet sonucu evi terk etme (bölge ve yerleşim yerine göre).....	95
Şekil 6.6 Şiddet sonucu evi terk etme (temel özelliklere göre)	96

KISALTMALAR

KISALTMA	AÇILIMI
AB	Avrupa Birliği (İng. EU)
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler (İng. UN)
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
DEFF	Desen etkisi (örneklem büyüklüğünün belirlenmesi ile ilgili)
DHS	Nüfus ve Sağlık Araştırması
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü (İng. WHO)
EC	Avrupa Komisyonu
ECD	Avrupa Komisyonu Delegasyonu
HÜNEE	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (İng. HUIPS)
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MFİB	Merkezi Finans ve İhale Birimi (İng. CFCU)
NUTS	İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması
PSU	Birincil Örneklem Birimi
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu (İng. TURKSTAT)
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

ÖNSÖZ

Kadına yönelik aile içi şiddet kültürel, coğrafi, dini, toplumsal ve ekonomik sınır tanımayan bir insan hakları ihlali olarak varlığını tüm dünyada sürdürmektedir. Önemli bir toplumsal sorun olan kadına yönelik aile içi şiddet kadınların yalnızca fiziksel ve ruhsal sağlığını etkilemekle kalmayıp; hukuki, sosyal, siyasal ve ekonomik statülerinin gelişmesini de engellemektedir.

Ülkemizde de önemli bir sorun olan kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması amacıyla gerek uluslararası taahhütlerimiz gerekse ulusal mevzuatımızdaki düzenlemeler dikkate alınarak her alanda yasal ve idari tedbirler alınmış ve topyekûn bir mücadele başlatılmıştır. Bu sorunla mücadele ederken ihtiyaç duyulan toplumsal zihniyet dönüşümleri için ise büyük bir kararlılıkla çeşitli kampanyalar, projeler ve çalışmalar yürütülmektedir. Bununla birlikte, ülkemizde bu alanda ayrıntılı bilgi ve veri sağlayan araştırma sayısının oldukça az olması kadına yönelik şiddetle mücadelede büyük bir engel oluşturmuştur.

Kadına yönelik şiddetle daha etkin mücadele yürütmek, politikalar ve programlar oluşturabilmek için ulusal düzeyde veri ihtiyacını karşılamak amacıyla Merkezi Finans ve İhale Birimi'nin sözleşme makamı olduğu "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle Bakanlığımıza bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nce yürütülmüştür.

Türkiye genelinde kadına yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı ve türleri, nedenleri ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi edinilmesini hedefleyen araştırma ICON Institut Public Sector GmbH, BNB Ltd. Şirketi ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü konsorsiyumu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kadına yönelik şiddet konusunda dünyada ve ülkemizde yürütülmüş en kapsamlı araştırma özelliğine sahip olan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması"nın sonuçları kadına yönelik şiddetin ülkemizde çok önemli bir toplumsal sorun olarak varlığını sürdürdüğünü ve sorun ile mücadelede kalıcı bir çözüme ulaşmak için tüm kurum ve kişilere büyük sorumluluk düştüğünü bir kez daha ortaya koymaktadır.

Araştırmanın kadına yönelik şiddetle mücadeleye ve bu konuda oluşturulacak politika ve programlara önemli katkı sağlayacağına olan inancımınla araştırmayı gerçekleştiren tüm taraflara teşekkür ediyorum.

Nihat ÇUBUKÇU
Devlet Bakanı

SUNUŞ

Kadına yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı-yoğunluğu ve türleri değişmekle beraber dünyanın her yerinde, tüm toplumlarda, toplumların çeşitli katmanlarında varolmuş ve varolmaya devam eden, dünya kadınlarının yaşadığı ortak bir sorundur. Dünyada, özellikle gelişmiş ülkelerde, 1960'lardan itibaren etkili hale gelmeye başlayan kadın hareketinin çabalarıyla kadına yönelik aile içi şiddet toplumların gündemine girmeye başlamış ve son 30 yılda da kadına yönelik en önemli insan hakları ihlallerinden birisi olarak kabul edilmiştir.

Kadınlar en güvenli olmaları gereken yerde, yani evlerinde, en çok güvenmeleri gereken kişilerden, yani babaları - erkek kardeşleri ve özellikle de hayatlarını paylaştıkları eşlerinden çeşitli şekillerde ve derecelerde şiddet görmektedirler. Kadına yönelik aile içi şiddet, kadınları baskılayan-bağımlı hale getiren, özgüvenlerini yok eden, benlik saygılarını azaltan, ailenin gelecek nesillerine olumsuz model oluşturan, özellikle kadınların ve çocuklarının beden ve ruh sağlıklarını bozan, sosyal ve kültürel temelleri ağır basan ciddi bir halksağlığı sorunudur.

Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet konusu 1980'li yılların sonunda etkin olmaya başlayan kadın hareketinin çabalarıyla ülkemiz gündemine girmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren de bu konuda kurumsallaşma başlamıştır. Bu çerçevede Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuş, çeşitli üniversitelerde kadın araştırma merkezleri açılmaya başlanmış ve kadınlara yönelik faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının sayısı giderek artmıştır. Tüm bu kamu, akademik ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile kadına yönelik aile içi şiddet konusunun gündemde kalması sağlanmıştır. Ülkemizde bu konuda çeşitli yerel araştırmalar yanında son yıllarda az sayıda ulusal araştırma da gerçekleştirilmiştir.

Burada sonuçlarını paylaşacağımız "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" bu konuda dünyada ve ülkemizde yürütülmüş, örneği en büyük ve içeriği en kapsamlı araştırmadır. Bu çalışmanın temel amacı ülkemizde şiddetle mücadele için gerekli temel ve ayrıntılı güncel bilgileri elde etmektir. Çalışmanın özel amaçları olan aile içinde kadınlarımızın yaşadığı şiddetin yaygınlığı, biçimleri, derecesi, nedenleri ve şiddetin yol açtığı sorunlar, baş etme yolları konusunda ayrıntılı bilgiler, hem niceliksel, hem niteliksel araştırma yöntemleriyle toplanmıştır.

Niceliksel araştırma örneği Türkiye, 12 coğrafi bölge ve kır-kent yerleşim alanlarını temsil edecek şekilde 51 ilde 24048 haneden oluşmuş olup 2008 yılı Temmuz-Eylül aylarında bu haneler eğitilmiş görüşmeciler tarafından ziyaret edilerek, evlenmiş ve 15-59 yaşlar arasındaki kadınlarla yüz yüze görüşülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgular bu yayında ayrıntılı biçimde sunulmaktadır. Niceliksel yöntemle elde edilen sonuçlara göre ülkemizde kadına yönelik aile içi fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet çok yaygındır. Şiddetin boyutu kadının temel özelliklerine göre bazı

farklılıklar göstermekle beraber tüm kesimlerde yaşanan bir sorundur. Şiddetin, kadınlar ve okul çağındaki çocukların beden ve ruh sağlığı üzerine çok olumsuz etkileri vardır. Kadınlar yaşadıkları şiddeti paylaşmamakta, herhangi bir kuruma başvuran küçük bir grup kadın da aldıkları hizmetlerden memnun olmadıklarını belirtmektedir. Niteliksel araştırmada da çeşitli özellikteki kadınlar, erkekler, kamu, gönüllü kuruluş çalışanlarından şiddetle ilgili çok ayrıntılı bilgiler elde edilmiş olup son bölümde sunulmaktadır.

Bu kapsamlı ve büyük çalışmanın gerçekleştirilmesi üniversite, kamu ve sivil toplum kuruluşları işbirliğinin başarılı bir örneğidir.

Bu araştırmanın yararlanıcı kurumu olan T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne bu süreçteki olumlu işbirliği için, araştırmaya mali destek sağlayan Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonuna, ihaleyi yapan ve kontratı imzalayan AB Merkezi Finans ve İhale Birimi yetkililerine, örneklem seçimindeki katkıları nedeniyle TÜİK yetkililerine, alan çalışması sırasında ziyaret edilen illerin Valilikleri, Sosyal Hizmetler ve Sağlık Müdürlükleri yetkililerine alanda verdikleri destek için teşekkür ederim.

Enstitümüzün tüm çalışmalarında olduğu gibi bu araştırmanın da başlangıcından itibaren bize güvenen ve idari destek veren Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü ve idari işlemlerin yürütülmesini kolaylaştıran Bilimsel Araştırmalar Birimi ve Strateji Daire Başkanlığına teşekkür ederim.

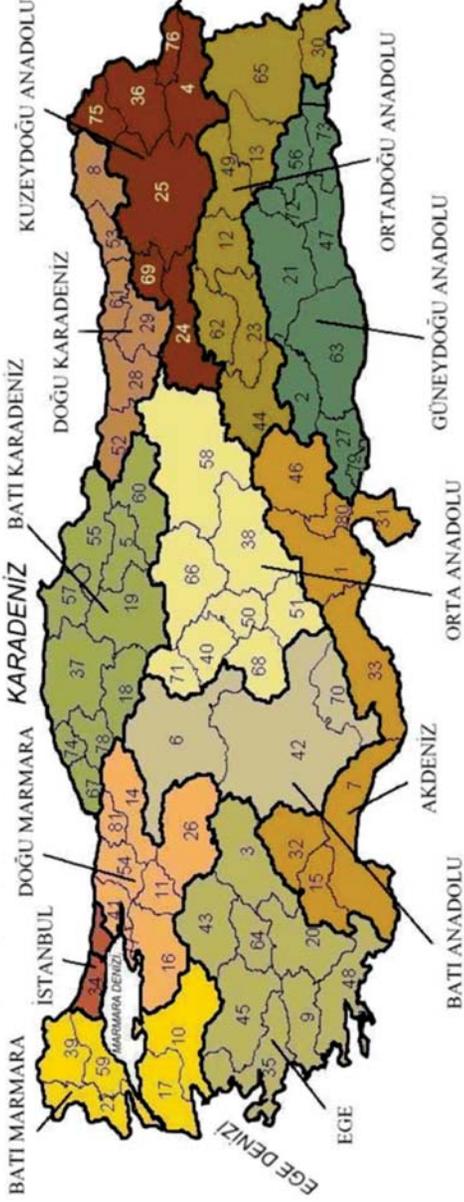
Niteliksel ve niteliksel araştırmada ekip başı, denetçi, görüşmeci, veri girişçi olarak çalışan tüm arkadaşlarımızın çalışmalarını takdir ediyorum. Ayrıca çalışmaya katılmayı kabul eden, yaşadıklarını bizlerle paylaşan kadınlarımıza da teşekkür ederim.

Son olarak konsorsiyum ortakları olan ICON-İNSTITUT Public Sector ve BNB Danışmanlık şirketi yetkililerine olumlu işbirliğimiz için, proje anahtar uzmanları ile Nüfus Etütleri Enstitüsü uzmanları, akademik personeli ile idari görevlerde çalışanlara araştırma süresince duyarlı, özverili, titiz, başarılı çalışmaları için teşekkür ediyorum ve takdirlerimi sunuyorum.

"Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2008" de elde edilen ülke genelindeki güncel sonuçların ülkemizde kadınlara yönelik aile içi şiddetle mücadele konusunda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, diğer ilgili kamu kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının politika oluşturma, strateji belirleme, planlama ile akademik ve gönüllü çalışmalara ilişkin çabalarına önemli katkısı olacağına inanıyorum, tüm kadınlarımıza şiddetsiz bir yaşam diliyorum.

Konsorsiyum adına
Prof. Dr. Sabahat TEZCAN
Hacettepe Üniversitesi
Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü

TÜRKİYE 12 BÖLGE HARİTASI: 12 Bölge ve Bölgelerin Kapsadığı İller

Bölge	İller
01 İSTANBUL	34 İstanbul
02 BATI MARMARA	10 Balıkesir 17 Çanakkale 22 Edirne 39 Kırklareli 59 Tekirdağ
03 EGE	03 Afyon 09 Aydın 20 Denizli 35 İzmir 43 Kütahya 45 Manisa 48 Muğla 64 Uşak
04 DOĞU MARMARA	11 Bilecik 14 Bolu 16 Bursa 26 Eskişehir 41 Kocaeli 54 Sakarya 77 Yalova 81 Düzce
05 BATI ANADOLU	06 Ankara 42 Konya 70 Karaman
06 AKDENİZ	01 Adana 07 Antalya 15 Burdur 31 Hatay 32 İsparta 33 İçel 46 K.Maraş 80 Osmaniye
07 ORTA ANADOLU	38 Kayseri 40 Kırşehir 50 Nevşehir 51 Niğde 58 Sivas 66 Yozgat 68 Aksaray 71 Kırıkkale
08 BATI KARADENİZ	05 Amasya 18 Çankırı 19 Çorum 37 Kastamonu 55 Samsun 57 Sinop 60 Tokat 67 Zonguldak 74 Bartın 78 Karabük
09 DOĞU KARADENİZ	08 Artvin 28 Giresun 29 Gümüşhane 52 Ordu 53 Rize 61 Trabzon
10 KUZEYDOĞU ANADOLU	04 Ağrı 24 Erzurum 25 Erzurum 36 Kars 69 Bayburt 75 Ardahan 76 Iğdır 77 Şırnak 79 Kilis
11 KUZEYDOĞU ANADOLU	02 Adıyaman 21 Diyarbakır 27 Gaziantep 47 Mardin 56 Siirt 63 Şanlıurfa 72 Batman
12 GÜNEYDOĞU ANADOLU	12 Bingöl 13 Bitlis 23 Elazığ 30 Hakkari 44 Malatya 49 Muş 62 Tunceli 65 Van

BÖLGELER VE İLLER

GİRİŞ

Bölüm 1

Giriş

Banu AKADLI ERGÖÇMEN, Sunday ÜNER, Elif KURTULUŞ YİĞİT

Araştırmanın arka planı

Kadına yönelik aile içi şiddet, kültürel, coğrafi, dini, toplumsal ve ekonomik sınırları aşan küresel düzeyde bir sorundur. İnsan hakları açısından, toplumsal cinsiyet temelinde bir insan hakkı ve özgürlük ihlali olan kadına yönelik aile içi şiddet, kadınların toplumsal ve ekonomik yaşamda yerlerini alma haklarından çeşitli biçimlerde yoksun kalmalarına, bunun da ötesinde fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları yaşamalarına, sakat kalmalarına ve yaşamlarını yitirmelerine neden olmaktadır. Aile içi şiddet vakalarının önemli bir kısmında, suç failleri çoğunlukla eş veya kadının birlikte olduğu kişiler ve/veya diğer aile bireyleridir. Uluslararası araştırmalar, fiziksel şiddetin özellikle kadının eşi veya birlikte olduğu kişi/kişiler tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur. Ayrıca kadına yönelen şiddetin fiziksel, duygusal, ekonomik ve sosyal etkileri sadece kadınlar üzerinde değil çocuklar, aileler ve toplumda da kendini göstermektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1993 yılında kabul edilmiş olan Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'nde kadına yönelik şiddet, "ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem, uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" şeklinde tanımlanmaktadır (United Nations, 1993). Bildirgede kadına yönelik şiddet türleri fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve sözlü istismar olarak tanımlanırken, genellikle kadınların maruz kaldıkları namus cinayeti, cinsel taciz, tecavüz gibi eylemlere de farklı şiddet biçimleri arasında yer verilmektedir. Aile içi şiddet BM tarafından "özel yaşamda, genellikle cinsel ilişki ya da kan bağı ile bağlı bireyler arasında vuku bulan bir şiddet türü" olarak tanımlanmaktadır (BM, 2003, aktaran KSGM, 2008).

Kadına yönelik şiddet konusu, yirminci yüzyılın son çeyreğine girerken uluslararası kamuoyu tarafından sadece aile bağlamında ele alınmış ve şiddete özel bir vurgu yapılmamıştır. Sonraları, daha çok sağlık problemi olarak üzerinde durulan kadına yönelik şiddet konusunun kapsamlı bir biçimde ele alınması 1985 yılında Nairobi'de düzenlenen 3. Kadın Konferansı'nda olmuştur. Kadın hareketinin ve kadın sorunları üzerinde çalışan uluslararası örgütlerin sürekli çabaları sonucunda aile içi şiddet 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası gündemde yerini almıştır. Kadına yönelik şiddet konusunda yapılan araştırma ve incelemeler özellikle 20. yüzyılın son on yılında hız kazanarak devam etmiştir. Böylece,

kadına karşı şiddetin hem yaygınlığına hem de nedenlerine ve sonuçlarına ilişkin önemli ölçüde bilgi birikimi sağlanmıştır. Yakın zamanda Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yürütülmüş olan "WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women"¹ (Garcia-Moreno ve diğerleri, 2005) çalışması, bir birlikteliği olmuş kadınlara eşleri veya birlikte oldukları kişi/kişiler tarafından yaşamlarının herhangi bir döneminde uygulanan fiziksel ve cinsel şiddet yaygınlığının yüzde 15 ile yüzde 71 arasında değiştiğini ve pek çok araştırma bölgesinde de bu düzeyin genellikle yüzde 30 ile yüzde 60 arasında olduğunu göstermiştir.

Türkiye'de ise kadına yönelik aile içi şiddet konusunda ayrıntılı bilgi ve veri sağlayan araştırma sayısı azdır. Kadınların yaşadığı şiddeti niceliksel boyutta ele alan iki çalışma bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Aile Araştırma Kurumu (daha sonra T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ismini almıştır) tarafından 1994 yılında yapılmıştır, bir diğeri ise son dönemde Altınay ve Arat (2008) tarafından, ulusal düzeyde sonuçlar sunan bir alan araştırması olup, bu çalışmada aynı zamanda niteliksel bir çalışmaya da yer verilmiştir. Bu tür çalışmaların sınırlı sayıda olması, Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddetin yaygınlığının tüm boyutlarıyla ortaya konulmasını sağlayacak bir alan çalışmasını gerektirmiştir.

Kadına yönelik şiddetin yaygınlığı, şiddetin nedensel boyutu ve algılanışı ile ilgili veri yetersizliği, şiddetle mücadele edecek ulusal programların oluşturulmasını ve uygulanmasını engelleyen en önemli faktörlerden birisi olarak değerlendirilmiş ve KSGM'nin yararlanıcı kurum olduğu "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" ICON-Institut Public Sector, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve BNB Danışmanlık'dan oluşan üç ortaklı bir konsorsiyum tarafından gerçekleştirilmiştir. Merkezi Finans ve İhale Birimi'nin sözleşme makamı olduğu bu araştırma Avrupa Komisyonu'nun mali desteği ile yapılmıştır.

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması pek çok açıdan öncü olan bir çalışmadır.

- Araştırma, kadına yönelik şiddet konusunda yürütülmüş ülke çapında temsil niteliğine sahip en kapsamlı ilk araştırma olup, kadına yönelik şiddet konusunda kentsel ve kırsal yerleşim yerleri, 12 bölge ve bazı temel göstergeler düzeyinde bilgi veren en geniş çaplı örnekleme sahiptir.
- Örneklem büyüklüğü açısından, dünyada bu konuda yapılmış araştırmalar arasında uygulanan yöntem (yüz yüze görüşme tekniği) bağlamında en büyük ölçekli çalışmaların başında gelmektedir.
- Araştırmanın niceliksel ayağı DSÖ'nün birçok ülkede uyguladığı soruкаğıdının Türkiye'ye uyarlanması ile gerçekleştirildiğinden sonuçlar uluslararası karşılaştırma olanağını sağlamaktadır.

¹ "Kadın Sağlığı ve Aile İçi Şiddet üzerine DSÖ Çok Ülkeli Çalışması".

- Araştırmada hem kadına yönelik aile içi farklı şiddet biçimlerinin yaygınlığı niceliksel bileşen ile ortaya konmuş, hem de kadınların yanı sıra erkeklerin de şiddeti nasıl algıladıklarına yönelik bilgi niteliksel bileşen yoluyla elde edilmiştir.
- Araştırmada, eş veya birlikte olunan kişi/kişiler dışındakiler tarafından kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet ile çocukluk döneminde cinsel istismara ilişkin bilgi de toplanmıştır.
- Ayrıca niceliksel araştırma yöntemi ile elde edilen araştırma verileri Türkiye İstatistik Kurumu'nun Resmi İstatistik Programı kapsamında yer almaktadır.

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın hedef nüfusu 15-59 yaş grubundaki kadınlardır. Aralık 2007 ile Şubat 2009 tarihleri arasındaki 15 aylık süre içinde gerçekleştirilen bu araştırma kadınların yaşadığı aile içi şiddetin yaygınlığına, şiddet biçimlerine, neden ve sonuçlarına, risk faktörlerinin saptanmasına ve şiddetin algılanışına ilişkin bilgiler sağlayarak bu alandaki veri gereksinimini karşılamaktadır. Bu raporda, araştırmanın yöntemi, hanehalkı nüfusu ve cevaplayıcıların özellikleri, kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve şiddet biçimleri, kadınların toplumsal cinsiyet ve şiddete ilişkin tutumları, eş/birlikte olduğu kişi dışındakilerden kadına yönelik şiddet, kadına yönelik şiddet ve sağlık sonuçları, kadına yönelik şiddetle mücadele ve niteliksel araştırma sonuçları sunulmaktadır.

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle ilgili hukuki altyapı ve kurumsallaşma

Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren kadın hareketinin çabaları sonucunda cinsiyete dayalı aile içi şiddet, kamuoyunun ve devletin gündeminde önemli bir sorun alanı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu konuda özellikle ulusal mevzuata ilişkin birçok çalışma yürütülmüş ve kadına yönelik şiddetle mücadele için şiddet mağduru kadınların korunması, desteklenmesi ve faillerin cezalandırılması konularında gerekli yasal düzenlemeler yapılarak olumlu gelişmeler elde edilmiştir.

Uluslararası kamuoyunun kadına yönelik şiddeti insan hakları ihlali olarak ele almış olması, ulusal düzeyde bu konunun devletlerin sorumluluğuna verilmesini sağlamıştır. Kadına yönelik şiddetle mücadele, Türkiye'nin imzalamış olduğu uluslararası sözleşmeler ve Birleşmiş Milletler kararlarıyla devletin öncelikli sorumlulukları arasında yer almıştır².

Devlet içi kurumsallaşma 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu ile başlamıştır ve 1990 yılında kadınlarla ilgili politikaları geliştirmek için ulusal bir mekanizma olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) 422 sayılı ve 20 Nisan 1990 tarihli kanun

² Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) Komitesi'nin 1989'da yayınladığı 12 nolu tavsiye kararında kadınların şiddetten korunmasının üye devletlerin yükümlülüğünde olduğu belirtilmiş ve ülke raporlarında bu yönde geliştirilen tedbirlerin rapor edilmesi istenmiştir. Komitenin 1992 yılında aldığı 19 nolu tavsiye kararı ile kadına yönelik şiddet, cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir sonucu olarak beyan edilmiş ve kadına yönelik ayrımcılık şiddetin en önemli sebeplerinden biri olarak vurgulanmıştır. CEDAW Türkiye'de de 1986 yılında kabul edilmiştir. Türkiye'nin 8 Eylül 2000'de imzaladığı İhtiyari Protokol, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 30 Temmuz 2002'de onaylanarak Türkiye'de de kadınların bu başvuru olanağından yararlanmasının yolu açılmıştır.

hükmünde kararname ile kurulmuştur³. KSGM Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (5251 sayılı kanun) 27 Ekim 2004'de kabul edilmiş ve 6 Kasım 2004'te 25635 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

KSGM ve kadın sorunları üzerinde çalışan sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği ile konuyla ilgili mevzuata ilişkin bazı ilerlemeler sağlanmıştır. Ayrıca, KSGM özellikle hukuki çerçevenin belirlenmesi ve veri sağlanması için araştırmaların yapılmasında da önemli rol oynamıştır. 1990 yılında ilk kadın konuk evinin kurulması, kadına yönelik şiddetle mücadelenin devletin gündeminde yer almasında başlangıç noktası olmuştur. Yirminci yüzyılın son 10 yılı içinde kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki mevzuat değiştirilmiştir.

Avrupa Birliği'ne katılım çabaları çerçevesinde, mevzuatta önemli ilerlemeler ve değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Aile içinde şiddete maruz kalan kadınların korunması amacıyla 1998 yılında yürürlüğe giren ve 2007 yılında yeniden düzenlenen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun Ulusal Eylem Planı'nda da (2007-2010) belirtildiği gibi önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu kanun ile aile içinde şiddete maruz kalan bireylerin korunmasına yönelik olarak Aile Mahkemesi hakimleri tarafından alınabilecek tedbirler düzenlenmiştir (KSGM, 2008). Bu kanunun etkin biçimde uygulanmasını sağlamak amacıyla da Adalet Bakanlığı, 01.01.2006 tarihinde hakim ve savcılara yönelik olarak 35 sayılı genelgeyi yayınlamıştır.

2000'li yıllarda Anayasa da dahil tüm yasalarda kadın-erkek eşitliğini güvence altına alacak gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Kadın-erkek eşitliği ilkesi, Anayasa'nın 41. ve 66. maddelerinde 2001 yılında, 10. ve 90. maddelerinde 2004 yılında yapılan değişikliklerle güçlendirilmiştir. Anayasa'nın 10. maddesi kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesinden devletin sorumlu olduğunu hükme bağlamıştır. Kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının ve meslek örgütlerinin işbirliği ile yeni Medeni Kanun (yürürlük tarihi: 2002) ve Yeni Ceza Kanunu'nun⁴ (yürürlük tarihi: 2005) hazırlanması ve yasalaşması gerçekleştirilmiştir (KSGM, 2008). Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, bir insan hakkı ihlali olup, bu ihlalin önlenmesi devletin sorumluluğu içinde yer almaktadır. Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 17. Maddesi'nde "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlığı altında "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir" denilmekte ve kimsenin "... insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı" belirtilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, töre ve namus cinayetleri ile kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla

³ 1990'da Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı olarak başlayan kurum 1991'de Genel Müdürlük olarak doğrudan Başbakanlığa bağlanmıştır.

⁴ Yeni Türk Ceza Kanunu, kadın haklarının korunması yönünden büyük ilerleme içerir ve kadına yönelik şiddeti suç olarak ele alır. Ayrıca bu kanun, namus cinayetlerinin yok edilmesini hedefleyen özel önlemler alır, evlilik içi tecavüzü yasaklar, evli ve evli olmayan kadınlar arasındaki ayrımcılığı kaldırır. Cinsel suçların "topluma karşı işlenen suçlar" başlığı altından "kişilere karşı suçlar" başlığı altına alınmasıyla önemli bir değişiklik yapılmıştır.

11.10.2005 tarihinde bir araştırma komisyonu kurulmuştur. Komisyonun bir rapor hazırlayarak sunmasının ardından, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için alınması gereken önlemler ve sorumlu olacak kuruluşların belirlendiği 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi⁵ yayınlanmıştır. Bu genelgede kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetlerinin önlenmesi konularında KSGM koordinatör kurum olarak belirlenmiş ve genelge gereğince, sorumlu Devlet Bakanı başkanlığında "Kadınlara Yönelik Şiddeti İzleme Komitesi" kurulmuştur.

Söz konusu genelge ile, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı hazırlama görevi KSGM'nin sorumluluğuna verilmiştir. Kadına yönelik aile içi şiddetin yok edilmesi için kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesi kapsamında, KSGM tarafından, kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının da katkısıyla "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010" hazırlanmıştır (KSGM, 2008).

İçişleri Bakanlığı da Başbakanlık Genelgesi kapsamında belirtilen görev ve sorumlulukların etkin ve hızlı bir biçimde hayata geçirilmesini sağlamak üzere valiliklere gönderdiği genelgede (11.01.2007 tarihli ve 6 sayılı) çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi konularında yürütülmesi gereken çalışmalarını belirtmiştir.

Araştırmanın amacı

Araştırmanın genel amacı, kadına yönelik şiddetle daha etkili bir şekilde mücadele etmek için hedeflenen politika ve programların oluşturulmasına ve mevcut politika ve programların geliştirilmesine imkan sağlayacak, kadına yönelik şiddet ile ilgili ülke düzeyinde veri oluşturmaktır. Bu araştırma, ayrıca kadınların insan haklarını geliştirmek adına kadınları aile içi şiddetten korumak konusunda sorumluluğu olan paydaşların kapasitelerinin güçlendirilmesine katkıda bulunmayı da amaçlamıştır.

Sorunun büyüklüğünün ve içeriğinin, nedenlerinin ve sonuçlarının, risk faktörlerinin ve koruyucu etkenlerin, kadınların yaşadıkları şiddeti algılama biçimlerinin, gereksinimlerinin, şiddete verdikleri tepkinin ve geliştirdikleri mücadele yöntemlerinin anlaşılması açısından ülke geneli, yerleşim yeri ve bazı temel değişkenler için veriye olan gereksinim, bu çalışmanın temel hareket noktasını oluşturmuştur.

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, kadına yönelik şiddetle mücadele stratejilerini planlarken, programları oluştururken ve özellikle farkındalığı oluşturmak için çaba gösterilirken güvenilir bir bilgi tabanı üzerinde hareket etmek için veri gereksinimi çerçevesinde yapılmış bir çalışmadır. Ayrıca bu çalışma zaman içinde meydana gelen değişikliklerin izlenebilmesine de temel oluşturması açısından da önem taşımaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda belirlenmiş diğer hedefler aşağıda sunulmaktadır:

⁵ "Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler"

- Kadına yönelik farklı şiddet türlerinin yaygınlığına ilişkin güvenilir tahminler elde edilmesi. Bu tahminlerin hem Türkiye, hem de bölge, kırsal/kentsel yerleşim yerleri, eğitim ve sosyo-ekonomik düzey gibi seçilmiş temel değişkenler için de verilmesi,
- Eş/birlikte olunan kişi tarafından uygulanan şiddetin, sağlık sonuçları ve diğer sonuçlarla ilişkisinin ortaya konulması,
- Farklı ortamlarda, aile içi kadına yönelik şiddet için koruyucu faktörlerin ve risk faktörlerinin belirlenmesi,
- Aile içi şiddete maruz kalan kadınların şiddetle baş etmede uyguladıkları stratejilerin araştırılması,
- Farklı yaşlar ve eğitim düzeyleri gibi çeşitli özellikler temelinde kadınların ve erkeklerin, mağdurların ve failerin ve hizmet sunanların bakış açılarının ve tutumlarının bilinmesi,
- Şiddet mağdurlarına mevcut kurumlar tarafından verilen hizmetlerin ve bu hizmetlere bakışın tespit edilmesi.

Bu araştırmadan elde edilen veriler, kadınlara yönelik şiddetle mücadele kapsamında yapılacak müdahalelerin planlanmasının yanında, insan hakları ihlalinin bu en kötü şekli ile mücadelede Türkiye'nin sağladığı gelişmeleri takip etmek için de bir dayanak oluşturulmasında oldukça önemli olacaktır.

YÖNTEM

Bölüm 2

Yöntem

Ahmet Sinan TÜRKYILMAZ, Banu AKADLI ERGÖÇMEN, İlknur YÜKSEL, Yadigar COŞKUN, Tuğba ADALI

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın yöntemi, bu konuyla mücadelenin temel koşullarından biri olan veri elde etmeyi en güvenilir biçimde sağlamak üzere planlanmıştır. Bu araştırma ile, ülke genelinde farklı şiddet biçimlerinin yaygınlığına, özelliklerine ve temel bileşenlerine ilişkin güvenilir ve kullanılabilir verinin yanı sıra, kadına yönelik aile içi şiddet ile ilgili deneyimlere ve algılamalara yönelik veri elde edilmiştir. Bu hedefler doğrultusunda, veriler, niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemleri kullanılarak toplanmıştır. Her iki yöntemin de uygulanma sürecinde, araştırma konusunun gerektirdiği hassasiyete özen gösterilmiştir. Duyarlı bir konuda yürütülen bu çalışmada, kadınların güvenliğine öncelik verilmiş ve araştırmanın tasarımı görüşmecilerin de güvenliğini sağlayacak biçimde yapılmıştır. Bu çalışmada, DSÖ'nün geliştirmiş olduğu Etik ve Güvenlik Kuralları esas alınmıştır (WHO, 2001).

Niceliksel araştırma yöntemi kullanılarak ulusal, kırsal ve kentsel yerleşim yerleri ile 12 Bölge⁶ düzeyinde (Bkz. Türkiye 12 Bölge Haritası), kadına yönelik farklı şiddet biçimlerinin yaygınlığına ilişkin güvenilir tahminler elde edilmiştir. Ayrıca yaş grubu, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik statü gibi ana değişkenlerin yer aldığı temel özellikler düzeyinde bu şiddet biçimlerinin dağılımları verilmiştir.

Niteliksel araştırma yöntemi kullanılarak farklı grupların aile içi şiddet biçimlerine yönelik deneyimleri ve algıları ile şiddete maruz kalan kadınlara hizmet veren kurum ve kuruluş çalışanlarının görüşleri değerlendirilmiştir.

Niceliksel Araştırma

Projenin niceliksel araştırma aşamasında, kadına yönelik aile içi şiddet türlerinin yaygınlığına ve kapsamına ilişkin ülke çapında, kır/kent ve 12 bölge düzeyinde veri elde edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Örnekleme

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın örnekleme tasarımında ağırlıklı, tabakalı ve çok aşamalı küme örnekleme yaklaşımı kullanılmıştır. Örnekleme tasarımının

⁶ 12 Bölge; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci doğrultusunda belirlenen istatistikî bölge sınıflamasıdır. Üç ayrı düzeyde NUTS (The Nomenclature of Territorial Units of Statistics) bölgeleri oluşturulmuştur. 12 Bölge NUTS1 düzeyini temsil etmektedir.

temel amacı; ülke geneli, 12 Bölge⁷ ve kent/kır tabakaları için kabul edilebilir bir kesinlikle (doğrulukla) araştırmanın kadına yönelik şiddetle ilgili yaş grubu, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik statü gibi ana değişkenlerinin tahminlerini % 95 güven aralığında sağlamasıdır. Örneklem seçiminde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile işbirliği yapılmış ve örnekleme çerçevesi, blok seçimleri ve seçilen hanehalklarının yer aldığı blok listeleri TÜİK tarafından sağlanmıştır.

Örneklem Büyüklüğü ve Dağılımı

Türkiye araştırma kapsamında, ülke geneli, kent/kır, 12 Bölge ve 5 bölge düzeyinde tahmin vermeyi sağlayacak şekilde 30 tabakaya ayrılmıştır. Araştırmanın hedeflenen örneklem büyüklüğü olan 24,048 hane, 12 Bölgeye yaklaşık olarak eşit dağıtılmıştır. 12 Bölgeden biri olan İstanbul bölgesi hariç, diğer bölgelerde yaklaşık yüzde 75'e yüzde 25 oranında kent ve kır tabakalarına dağılım yapılmıştır. Araştırmada nüfusu 10,000 ve üzeri yerleşim yerleri kent, 10,000'den az nüfuslu yerleşim yerleri ise kır tabakalarını oluşturmaktadır. 18,144 hanehalkı kent tabakalarından, 5,904 hanehalkı ise kır tabakalarından seçilmiştir (Tablo 2.1).

Araştırmanın örnekleme küme örneklemesidir. Kentte küme büyüklüğü 48 hanehalkı, kırdaki ise 36 hanehalkıdır. Bu küme büyüklükleri ile toplam hedeflenen 24,048 hanehalkı sayısına ulaşmak için 542 kümenin ziyaret edilmesi planlanmıştır. Kümelerin 378'i kent, 164'ü ise kır kümeleridir.

Örneklem seçimi

Örneklem seçiminin birinci aşaması, il düzeyinde NUTS-1 bölgesi kent tabakalarından beş ve kır tabakalarından iki seçim olacak şekilde, PPS (Büyükliğe orantısız olasılıklı seçim) yöntemi ile yapılmıştır. Bu şekilde her NUTS-1 bölgesinde en fazla 5 il seçilmiş ve toplamda seçilen 51 il örnekleme çıkan illeri oluşturmuştur (Ek 3). Seçilen illerin bazıları kent ve kır tabakalarının her ikisini de içerirken, sadece kent ve sadece kır tabakalarını içeren iller de bulunmaktadır.

Örnekleminin ikinci aşamasında, her tabakadan ilk aşamada örnekleme çıkan iller arasından o tabakaya atanan küme sayıları oranınca yerleşim yerleri yine PPS ile seçilmiştir.

⁷ 12 Bölgeyi oluşturan iller:

İstanbul (İstanbul)

Batı Marmara (Balıkesir, Çanakkale, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ)

Ege (Aydın, Denizli, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak)

Doğu Marmara (Bilecik, Bolu, Bursa, Eskişehir, Kocaeli, Sakarya, Yalova, Düzce)

Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman)

Akdeniz (Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, İçel, K.Maraş, Osmaniye)

Orta Anadolu (Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Sivas, Yozgat, Aksaray, Kırıkkale)

Batı Karadeniz (Amasya, Çankırı, Çorum, Kastamonu, Samsun, Sinop, Tokat, Zonguldak, Bartın, Karabük)

Doğu Karadeniz (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon)

Kuzeydoğu Anadolu (Ağrı, Erzincan, Erzurum, Kars, Bayburt, Ardahan, Iğdır)

Ortadoğu Anadolu (Bingöl, Bitlis, Elazığ, Hakkari, Malatya, Muş, Tunceli, Van)

Güneydoğu Anadolu (Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt, Ş.Urfa, Batman, Şırnak, Kilis)

Tablo 2.1 Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Örneklem Dağılımı-Bölgeler

Bölgesel sınıflandırmalar	Hanehalkı			Küme		
	Kent	Kır	Toplam	Kent	Kır	Toplam
5 Bölge						
Batı	5,472	1,584	7,056	114	44	158
Güney	1,536	504	2,040	32	14	46
Orta	4,032	1,512	5,544	84	42	126
Kuzey	2,496	792	3,288	52	22	74
Doğu	4,608	1,512	6,120	96	42	138
12 Bölge						
İstanbul	1,728	216	1,944	36	6	42
Batı Marmara	1,440	504	1,944	30	14	44
Ege	1,440	576	2,016	30	16	46
Doğu Marmara	1,440	576	2,016	30	16	46
Batı Anadolu	1,440	504	1,944	30	14	44
Akdeniz	1,536	504	2,040	32	14	46
Orta Anadolu	1,536	504	2,040	32	14	46
Batı Karadeniz	1,440	504	1,944	30	14	44
Doğu Karadeniz	1,536	504	2,040	32	14	46
Kuzeydoğu Anadolu	1,536	504	2,040	32	14	46
Ortadoğu Anadolu	1,536	504	2,040	32	14	46
Güneydoğu Anadolu	1,536	504	2,040	32	14	46
Toplam	18,144	5,904	24,048	378	164	542

Araştırmanın Soru Kağıdı

Araştırma soru kağıdı Dünya Sağlık Örgütü'nün "Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women"⁸ çalışmasının kullandığı soru kağıtları dikkate alınarak ülke ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır. Araştırmada hanehalkı ve kadın soru kağıdı olmak üzere iki soru kağıdı kullanılmıştır. Soru kağıtları ile aşağıdaki konular hakkında bilgi toplanmıştır:

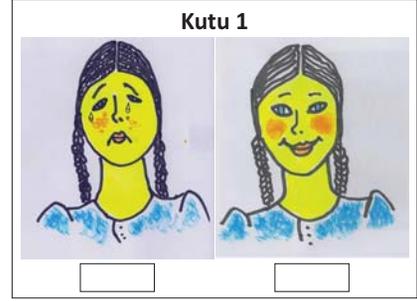
- Hanehalkı nüfusu ve hanelerin konut özellikleri,
- Kadınların temel özellikleri, evlilik tarihçesi,
- Genel sağlık ve üreme sağlığı, çocukların davranış sorunları,
- Kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişinin/kişilerin temel özellikleri ve davranış biçimleri,
- Kadınların yaşamlarının herhangi bir dönemi ile görüşme öncesindeki son 12 aylık dönemde yakın ilişki içinde oldukları erkekler (Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)) tarafından uygulanan fiziksel ve cinsel şiddet ile duygusal ve ekonomik şiddet/istismar,
- Kadınların 15 yaşından sonra yakın ilişkide olduğu kişi(ler) dışındakilerden maruz kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet,

⁸ Çoklu Ülke Kadın Sağlığı ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmaları

- g. Kadınların 15 yaşından önce yaşadıkları cinsel istismar,
- h. Toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddet konusunda kadınların tutumları,
- i. Kadınların gebelik sırasında maruz kaldıkları şiddet ve şiddet sonucu yaralanmalar,
- j. Eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler)den şiddet gören kadınların aile içi şiddetle başa çıkma yöntemleri.

Ayrıca cevaplayıcıların 15 yaşından önce cinsel istismara uğrayıp uğramadığını anlamak amacıyla gülen ve üzgün yüz ifadelerinin olduğu bir kart gösterilmiş ve cevaplayıcıların bu kartı işaretlemeleri istenmiştir (Kutu 1).

Araştırma kapsamında 15-59 yaş grubundaki kadınlar hedef nüfusu oluşturmaktadır. Bu kadınların evlilik ve evlilik dışındaki birliktelikleri (erkek arkadaş, nişanlı, sözlü) de dikkate alınmıştır. Araştırmada, 15-59 yaş grubunda 1'den fazla kadın bulunan haneyhalklarından sadece bir kadın, Kish⁹ (1949) yöntemiyle seçilmiş ve bu kadınla görüşülmüştür.

Mayıs-Haziran 2008 tarihlerinde hazırlanan sorukağıtlarının anlaşılabilirliği ve soruların akışını denemek amacıyla iki ön deneme çalışması gerçekleştirilmiştir. Ön denemeden elde edilen bilgiler ışığında, sorukağıtları son haline getirilmiştir.

Veri Toplama Faaliyetleri

Saha Ekiplerinin Seçimi ve Eğitimi/Pilot Çalışma: Araştırmanın sahasında görev almak üzere başvuran adaylardan 189'u (143 kadın ve 46 erkek) görüşmeci, denetçi, ekip başı veya veri girişçi olmak üzere iki haftalık bir eğitime katılmıştır. Toplumsal cinsiyet ve aile içi şiddet konularının anlatıldığı, görüşme tekniklerinin öğretildiği ve sorukağıdı üzerinde uygulamalı örneklerin yapıldığı eğitim, HÜNEE öğretim elemanları ve proje asistanlarından oluşan 20 eğitimci tarafından yürütülmüştür. Görüşmecileri, kadına yönelik şiddet ile ilgili konuda donanımlı hale getiren bir eğitim verilmiştir. Bu eğitim süreci, görüşmecileri araştırma konusunda duyarlı hale getirmenin yanı sıra, görüştükleri kadınları rahatsız etmeden bilgi almalarını da sağlamıştır.

Saha uygulaması sırasında kullanılması için "Görüşmeci El Kitabı" ile "Ekip Başı ve Denetçi El Kitabı" olmak üzere iki kitapçık hazırlanmıştır. Görüşmeci El Kitabı'nda görüşme sırasında dikkat edilmesi gereken noktalar, sorukağıdına ilişkin genel kurallar ve sorularla ilgili açıklamalar yer almıştır. Ekip Başı ve Denetçi El Kitabı ise saha organizasyonu ve sorukağıtlarının denetlenmesine ilişkin açıklamaları içermiştir.

⁹ Kish yöntemi, haneyhalkında birden fazla uygun kişi olduğu durumda, olasılıklı yansız seçimi sağlayan bir tekniktir. L. Kish., (1949). "A procedure for objective respondent selection within the household". Journal of the American Statistical Association, pages 380-387, 1949.

Saha Uygulaması: Eğitimin sonunda yer alan 3 günlük bir pilot çalışmanın ardından, sahaya çıkmak üzere 1 ekip başı (kadın veya erkek), 2 denetçi (kadın veya erkek) ile 8 görüşmeciden (kadın) oluşan 15 ekip oluşturulmuştur. Görüşmeler kadınlar ile yapılacağından, saha uygulaması için sadece kadın görüşmeciler tercih edilmiştir. 27 Temmuz 2008 tarihinde başlayan saha çalışması 29 Eylül 2008 tarihinde tamamlanmıştır. Cevaplama oranlarının düşük olduğu illere, Ekim 2008'de tekrar ziyaretleri yapılmıştır.

Veri Giriş Programı ve Veri Girişi: Araştırmanın veri girişi Census and Survey Processing System (CSPro) programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın eğitimine katılanlardan 2 sorumlu ve 20 veri girişi personeli 5 Ağustos 2008 tarihinde veri girişine başlamıştır. Veri girişinden kaynaklanabilecek hataların en aza indirilmesi amacıyla, bütün sorukağıtları iki kez girilmiştir. Veri girişi çalışması, 3 Kasım 2008 tarihinde tamamlanmıştır.

Veri Setleri: Araştırmanın veri girişi ve veri temizleme işlemlerini takiben, analizlerde kullanılmak üzere 2 temel veri seti oluşturulmuştur.

- Hanehalkı veri seti
- Kadın veri seti

Bu veri setlerine araştırmanın örnekleme tasarımına uygun olacak şekilde hesaplanan hanehalkı ve kadın ağırlıkları eklenmiştir. Ağırlıkların hesaplanma yöntemi Ek 4'de anlatılmaktadır.

Cevaplama Oranları: Araştırmanın örnekleme tasarımında yer alan 542 kümede örneklem büyüklüğü 24,048 hanehalkıdır. Bu kümelerin 5'inde küme düzeyinde çeşitli nedenlerle görüşme yapılamamıştır. Görüşme için gidilen ve görüşme yapılabilecek durumda olan 19,505 hanehalkından 17,168'i ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Buna göre, hanehalkı düzeyindeki cevaplama oranı yüzde 88'dir. Hanehalkında görüşme yapılamamasının nedenleri arasında seçilen hanehalklarının yüzde 10.9'unun araştırmanın yapıldığı yaz aylarında evde olmaması, konutta/adreste yaşayan kimsenin olmaması veya adresin konut olmaması sayılabilir. Görüşmeyi reddeden hanehalklarının oranı sadece yüzde 4.4'dür.

Görüşme yapılan hanehalklarında 15-59 yaş grubunda 22,822 kadın tespit edilmiştir. Bu kadınlardan yaş, medeni durum ve eğitim gibi temel bilgiler elde edilmiştir. Görüşme kriterlerine uygun olan 22,822 kadından Kish yöntemiyle belirlenen kadın sayısı 14,854 olmuştur. Araştırma kapsamında, 12,795 kadın ile yüz yüze görüşülerek kadın sorukağıdı tamamlanmış olup, red oranı yüzde 2.1'dir. Kadın görüşmelerinde cevaplama oranı yüzde 86.1'dir (Tablo 2.2). Cevaplama oranlarının hesaplama yöntemi, kent/kır ve 12 bölge düzeyinde Ek 4'de sunulmaktadır.

Tablo 2.2 Cevaplama oranları

	Sayı	Yüzde
Seçilen hanehalkı sayısı	24,048	
Küme düzeyinde görüşülemeyen hanehalkı sayısı	228	
Görüşme yapılabilecek hanehalkı sayısı	19,505	
Görüşme yapılan hanehalkı sayısı	17,168	
Hanehalkı cevaplama oranı		88.0
Hanehalkında bulunan kadın sayısı	22,822	
Kish yöntemi ile seçilen kadın sayısı	14,854	
Görüşme yapılan kadın sayısı	12,795	
Kadın soru kağıdı cevaplama oranı		86.1

Niteliksel Araştırma

Projenin niteliksel araştırma aşamasında, kadına yönelik şiddet konusunda kadınların ve erkeklerin deneyimleri, inançları ve tutumları hakkında ayrıntılı bilgi elde edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, aile içinde şiddet yaşayan kadınlara danışmanlık ve destek hizmeti veren kurumlar hakkında da bilgi toplanmıştır. Niteliksel araştırmadan elde edilen bilgiler, aynı zamanda niceliksel araştırmada yer alacak soruların ifadelendirilmesinde kullanılmıştır. Niteliksel araştırma kapsamında, derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşmeler ile odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Niteliksel araştırma yöntemini, dünyada kadına yönelik şiddet araştırmalarından örnekleri, toplumsal cinsiyet ve kadına yönelik aile içi şiddet konularını içeren bir eğitim Mart-Nisan 2008 tarihlerinde yapılmıştır. Katılımcı bir süreç içeren eğitim programı sırasında, daha önce hazırlanmış olan görüşme yönergeleri¹² tartışılmış ve son haline getirilmiştir. Sınıf içi eğitimin ve deneme görüşmelerinin ardından, saha çalışması gerçekleştirilmiştir.

Derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşmeler

Derinlemesine görüşmeler, şiddete maruz kalan kadınların, şiddet yaşayan kadınların anne veya kayınvaldelerinin, bu konudaki deneyimlerini anlamayı ve yaşadıkları şiddet sonucunda hayatlarının nasıl değiştiğini ve ne tür mücadele yolları geliştirdiklerini öğrenmeyi amaçlamıştır. İsteksizlik ve redler olmasına rağmen, şiddet uygulayan erkeklerle de derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

¹⁰ Hanehalkı soru kağıdındaki "Hanehalkının tümü araştırma tarihlerinde evde yok", "Konutta adreste yaşayan yok, adres konut değil", "Konut yıkılmış" ve "Diğer" kodları görüşme yapılamayacak durumları içerir.

¹¹ Bu sayı aynı zamanda, içinde 15-59 yaş grubunda en az bir kadın bulunan hanehalkı sayıdır.

¹² Şiddet yaşayan kadın; şiddet uygulayan erkek; şiddete tanıklık eden anne/kayınvalide; meslek grupları ve STK çalışanlarına yönelik 5 ayrı görüşme yönergesi.

Ayrıca şiddet yaşayan kadınlara tıbbi/psikolojik ve hukuksal destek sağlayan meslek grupları ve Sivil Toplum Kuruluşu (STK) çalışanları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Ankara, Samsun ve Mersin illerinde toplam 64 görüşme gerçekleştirilmiştir. Saha çalışması boyunca, 15 şiddete maruz kalmış kadın görüşmesi, 8 anne/kayınvalide görüşmesi, 7 erkek görüşmesi, şiddete uğrayan kadınlara tıbbi, psikolojik ve hukuksal destek veren doktor, hemşire, psikiyatrist, psikolog, sığınma evi koordinatörü, hakim, avukat, adli tıp uzmanı, polis ve imam ile 27 meslek sahibi görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 7 STK temsilcisi ile görüşülmüştür.

Odak Grup görüşmeleri

Erkeklerin kadına yönelik şiddet konusuna yaklaşımlarını anlamak, böylece toplumda kadınların ve erkeklerin statüleri, aile içi şiddeti algılamaları ve bu konudaki deneyimleri kadar şiddetin nedenleri ve sonuçları konusunda erkeklerin bakış açısını elde etmek amacıyla, erkeklerle odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Genç (25-35 yaş) ve yaşlı (60 yaş üzeri) erkeklerle yürütülen odak grup görüşmelerinin yanı sıra meslek grupları ile de odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Odak grup görüşmelerinin dağılımı aşağıda verilmektedir:

1. Genç ,eğitimi lise ve üzeri, en az 3 yıllık evli erkek
2. Genç, eğitimi lise düzeyinin altında, en az 3 yıllık evli erkek
3. Yaşlı , eğitimi lise ve üzeri, en az 15 yıllık evli erkek
4. Yaşlı, eğitimi lise düzeyinin altında, en az 15 yıllık evli erkek
5. Genç, eğitimi lise ve üzeri, bekar erkek
6. Genç, eğitimi lise düzeyinin altında, bekar erkek
7. Şiddet yaşayan kadınlara psikolojik ve sosyal destek veren meslek sahipleri
8. Şiddet yaşayan kadınlara hukuksal destek veren meslek sahipleri
9. Gazeteciler

Cevaplayıcıların ve Araştırma Ekibinin Güvenliği ile Araştırma Etiği

Araştırma konusunun doğası gereği güvenlik, çalışmanın en başından itibaren araştırma grubunun üzerinde önemle durduğu bir konu olmuştur. Bu çalışmada, DSÖ tarafından geliştirilen "kadına yönelik aile içi şiddet konusundaki uluslararası araştırmalarda etik ve güvenlik önerileri" dikkate alınmıştır. Araştırma süresince güvenlik ve etik kurallar çalışmanın her noktasında rehber olmuştur.

Böyle bir araştırmada duyarlı davranılmaması, güvenlik ve gizlilik konularına özen gösterilmemesi cevaplayıcıların ve zaman zaman da görüşmecilerin araştırmadan dolayı sorun yaşamalarına ve risk altında kalmalarına neden olabileceğinden kadına yönelik şiddet konusunda yürütülen tüm çalışmalarda olduğu gibi burada da cevaplayıcıların güvenliğine öncelik verilmiştir.

- Bu doğrultuda alınan önlemlerin başında, araştırmının "güvenli ismi" yer almaktadır. Şiddet yaşayan kadınların araştırmaya katılmaları nedeniyle daha fazla şiddet yaşama risklerini ortadan kaldırmak, cevaplayan kadınları ve araştırmada görev alan görüşmecileri riske atmamak amacıyla araştırmada güvenli isim kullanılmıştır. Araştırma "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" yerine sadece saha faaliyetlerinde kullanılmak üzere "Türkiye'de Kadın ve Aile Araştırması" olarak farklı bir isim ile nitelenmiştir. Araştırmanın görünürdeki amacının kadın sağlığı, kadınların hayat deneyimleri veya aile ilişkileri gibi bir konu üzerine olması, araştırmaya katılan kadınların araştırmanın içeriğini başkalarına daha rahat anlatmalarını sağlama açısından önerilen bir kuraldır. Benzer şekilde araştırmacılar/görüşmeciler de çalışmanın yapıldığı çevreye ve hanehalkı üyelerine araştırmayı tanıtırken bu ismi kullanmışlardır.
- Görüşmeci ve cevaplayıcı yalnız kaldıklarında araştırmanın esas amacı ve içeriği onay bölümünde cevaplayıcıya açıklanmıştır. Cevaplayıcıların onayı alınmadan görüşme gerçekleştirilmemiştir.
- Araştırmanın asıl konusuna ilişkin bilginin görüşmenin yapıldığı hanede (görüşülen kişi dışında o hanede bulunan kişilere) ve o bölgede verilmemesine özen gösterilmiştir. Araştırmanın, görüşmenin yapıldığı hanede veya çevrede duyulması, görüşmenin içeriğinin şiddet uygulayan kişi tarafından öğrenilmesine neden olabileceğinden ve şiddete maruz kalan kadınların araştırmaya katılmalarının onların daha fazla şiddet görmelerini tetikleyici bir unsur olabileceğinden, bilgilendirme konusunda hassas davranılmıştır.
- Örneklem birimi hanehalkı olduğu için, aile içi şiddet deneyimleri konusunda her haneden sadece bir kadınla görüşülmüştür. Hanelerde görüşme yapılabilecek birden fazla kadın olması durumunda, görüşme tesadüfi olarak seçilen (Bkz. 9 no'lu dipnot) kadınla yapılmıştır.
- Görüşmenin yapıldığı ortamda görüşmeciden ve cevaplayıcıdan başka kimsenin bulunmaması istenmiştir.
- Toplanan bilgilerin gizliliği önem taşımıştır.
- Cevaplama oranları, soruların ifade edilişi ve soruluşu sırasındaki tavırlarla oldukça ilgilidir. Şiddeti, tek ve kapsamlı bir soruyla sormak genellikle gerçek oranları yakalamak için pek uygun değildir (Center for Health and Gender Equity, 1995). Sorularda "taciz/istismar", "tecavüz" ya da "şiddet" gibi ağır kelimeler kullanılmamış, bunun yerine şiddet içeren belirli davranışlar tanımlanarak cevaplayıcıya bu davranışları yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Her bir taciz/istismar ya da şiddet olayı için çeşitli ipuçları verilerek (örn: ev, işyeri, okul vb.) cevaplayıcının farklı mekan ve zamanları ya da potansiyel failleri de (örn; şimdiki eşi, önceki eşi, diğer erkek akrabalar vb.) düşünmesi sağlanmıştır. Şiddetle ve sonuçlarıyla ilgili tüm sorularda ifadelendirmeye dikkat edilmiş ve soruların yargılayıcı olmayan bir biçimde sorulmasına özen gösterilmiştir.
- Tüm görüşmeler, kadının yaşadığı şiddetle başa çıkma taktiklerini güçlendirecek bir şekilde, ona paylaştığı bilgilerin önemli olduğunu ve diğer kadınlara yardımcı olma amacıyla kullanılacağını hatırlatarak, olumlu bir tavırla sonlandırılmış ve kimsenin tacize/istismara uğramayı hak etmediği belirtilmiştir.

- Araştırma kapsamında, görüşülen kadınlara, ihtiyaç duyduklarını belirttikleri durumda yaşadıkları illerde şiddete maruz kalan kadınlara destek olan ve hizmet veren kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının adresleri verilmiştir.
- Araştırmacıların çalıştıkları yıpratıcı konudan etkilenmelerini en aza indirme konusunda destek sağlanmıştır.
- Tüm saha personeli güvenlik ve etik kurallar konusunda eğitilmişlerdir.

Tanımlar

Aşağıdaki tanımlarda belirtilen şiddet¹³ içeren davranışların en az bir kez yaşanmış olması o şiddet biçiminin yaşandığı anlamına gelmektedir.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik fiziksel şiddet

- Tokat atma ya da bir şey fırlatma
- İtme, tartaklama ya da saç çekme
- Yumrukla ya da bir cisimle vurma
- Tekmeleme, sürükleme ya da dövme
- Boğazını sıkma ya da bir yerini yakma
- Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etme ya da bunları kullanma

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik cinsel şiddet

- Zorla cinsel ilişkiye girme
- Kadının istememesine rağmen korkudan cinsel ilişkiye girmesi
- Cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü eylemlere zorlanma

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik duygusal şiddet/istismar

- Hakaret ya da küfür
- Başkalarının yanında aşağılama ya da küçük düşürme
- Korkutma ya da tehdit etme
- Kadına ya da çevresindekilere zarar vermeye tehdit etme

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik ekonomik şiddet/istismar

- Kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma
- Ev harcamaları için para vermeme
- Kadının gelirinin elinden alınması

¹³ Araştırmanın sorukağında "şiddet" kelimesi yer almamıştır.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakiler tarafından kadına yönelik fiziksel şiddet

15 yaşından sonra eş veya birlikte olunan kişi dışındakiler tarafından fiziksel olarak kötü bir davranışa maruz kalma

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakiler tarafından kadına yönelik cinsel şiddet

15 yaşından sonra eş veya birlikte olunan kişi dışındakiler tarafından istemediği halde cinsel ilişkiye zorlanma veya cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü bulduğu bir şeyi yapmaya zorlanma

Çocukluk döneminde cinsel istismar

15 yaşından önce istenilmeyen bir cinsel davranışa ya da cinsel olarak rahatsız edecek şekilde dokunmaya maruz kalma

**KADINA YÖNELİK
AİLE İÇİ ŞİDDET:
SAYILAR VE
ÖRÜNTÜLER**

Bölüm 3

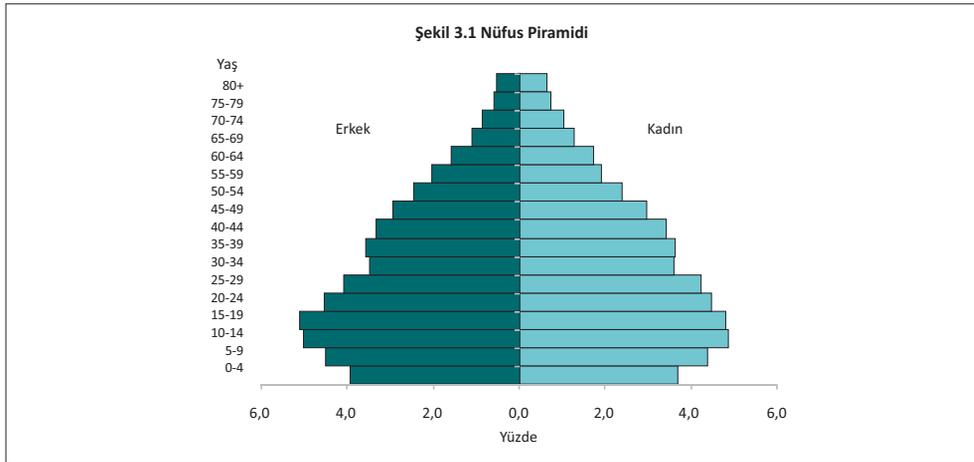
Hanehalkı Nüfusunun ve Cevaplayıcıların Temel Özellikleri

İsmet KOÇ, Ahmet Sinan TÜRKYILMAZ, Mehmet Ali ERYURT

Bu bölümde, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın hanehalkı ve kadın soruğağıtlarındaki veriler kullanılarak araştırma kapsamındaki hanehalkı nüfusunun ve bireysel görüşme yapılan kadınların temel sosyo-demografik özellikleri incelenmektedir. Bireysel görüşme yapılan kadınların ve özellikle de hanehalkı nüfusunun temel sosyo-demografik özelliklerinin incelenmesi araştırma kapsamındaki nüfusun betimlenmesini sağlamanın yanında araştırma örnekleminin yeterliliğine ilişkin bilgiler de verecektir.

Hanehalkı Nüfusu ve Hanehalkı Kompozisyonu

Şekil 3.1'de yer alan nüfus piramidi, Türkiye nüfusunun mevcut yaş ve cinsiyet kompozisyonu ile geçmişteki demografik değişim süreci hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır. Türkiye nüfusunun yaş dağılımı, geçmişte yüksek doğurganlık deneyimi olan, ancak yakın zamanda hızlı bir doğurganlık düşüşü yaşanan ülkelerin belirgin özelliklerine sahiptir. Nüfus piramidinin tabanında görülen daralma Türkiye'de doğurganlık seviyesindeki hızlı azalmayı göstermektedir. Nüfus piramidi günümüzde sayıca en büyük kuşakların 10-29 yaşları arasında olan kuşaklar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yaş yapısının 2000 Genel Nüfus Sayımı, 2007 ve 2008 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve 2003 ve 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarının gösterdiği demografik yapı ile uyumlu olması, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın örnekleminin Türkiye nüfusunu temsil eden bir örneklem olduğunu göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun yüzde 26'sı 15 yaşından küçüktür. Bu oran, geçmişte yaşanan yüksek doğurganlığın etkisi ile kırsal yerleşim yerlerinde (yüzde 28) kentsel yerleşim yerlerine göre (yüzde 26) daha yüksektir. Toplam nüfus içinde yaşlı nüfusun (65 ve üzeri yaşlardaki nüfus) oranı, yüzde 7 düzeyindedir. Bu oran, kentsel yerleşim yerlerinde yüzde 5 iken kırsal alanlarda yüzde 10'a ulaşmaktadır. Kırsal nüfus içinde yaşlı nüfusun payının kentsel nüfusa göre daha yüksek olması, kırsal yerleşim yerlerindeki genç nüfusun yaşlıları geride bırakarak kentsel yerleşim yerlerine göç etmeleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Göç sürecinin bir sonucu olarak, kentsel nüfus içinde ekonomik olarak aktif nüfus olarak nitelendirilebilecek 15-64 yaş nüfus oranının kırsal nüfusa göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın sonuçları, toplam nüfus içindeki yaşlı nüfus oranının ülkemiz tarihinin en yüksek noktasına ulaşmış olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, Türkiye'de yakın zamanda yaşanan üç demografik değişim ile yakından ilgilidir: Doğurganlığın hızla azalması, her yaş grubundaki yaşam beklentisinin artması ve sayıca fazla olan yaş kuşaklarının 65 yaşını geçiyor olması (Tablo 3.1).

Yaş Grubu	Yerleşim Yeri		
	Kent	Kır	Toplam
0-14	25.9	27.6	26.4
15-64	68.6	62.1	66.6
65+	5.4	10.1	6.9
Bilmiyor/cevap yok	0.1	0.1	0.1
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	48,976	21,048	70,024

Araştırma nüfusunun eğitim durumuna bakıldığında (Tablo 3.2), erkeklerin yüzde 82'sinin; kadınların ise yüzde 66'sının en az ilkokul mezunu oldukları (ilköğretimin birinci kademesini tamamlamış) görülmektedir. Bu sonuçlar tersten okunduğunda, Türkiye'de erkek ve kadın arasındaki eğitim farklılığının boyutları net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kadınların yüzde 34'ü eğitimsiz ya da ilkokulu bitirmemiş iken, bu oran erkekler arasında sadece yüzde 18'dir. Bu sonuçlarla tutarlı olarak, Türkiye'de erkeklerin yüzde 26'sı lise mezunu veya daha yüksek eğitime sahip iken, kadınlar arasında bu oran yüzde 17 seviyesinde kalmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki eğitim farklılıklarına yerleşim yeri ve bölgeler temelinde bakıldığında, kırsal yerleşim yerlerinde ve özellikle de Doğu'da yer alan bölgelerde ülke genelinde görülen eşitsizliğin daha da ağırlaştığı görülmektedir.

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın sonuçları, ülkemizdeki ortalama hanehalkı büyüklüğünün 4 kişi olduğunu göstermektedir. Kentsel yerleşim yerlerinde 4 kişinin biraz altına düşen ortalama hanehalkı büyüklüğü, kırsal yerleşim yerlerinde 4.4 kişiye yükselmektedir. Bu sonuçlar ile tutarlı olarak Türkiye'de her 4 hanehalkından 1'i

Tablo 3.2 Hanehalkı nüfusunun eğitim düzeyi

Altı ve üzeri yaşta kadın de facto hanehalkı nüfusunun tamamladığı veya devam ettiği en yüksek eğitim düzeyinin seçilmiş özelliklere göre yüzde dağılımı, Türkiye 2008

Kadın								
Temel Özellikler	Eğitimi yok/ ilköğretimi bitirmemiş	İlköğretim birinci kademe	İlköğretim ikinci kademe	Lise ve üzeri	Bilmiyor/ Cevapsız	Toplam	Ağırlıklı Sayı	Ortanca eğitim süresi
Yerleşim yeri								
Kent	29.0	34.6	14.2	21.6	0.7	100.0	23,087	5.3
Kır	44.8	37.5	10.6	6.4	0.7	100.0	10,542	4.3
Bölge								
İstanbul	26.1	38.2	14.8	19.8	1.0	100.0	2,058	5.3
Batı Marmara	27.0	43.9	12.4	16.2	0.6	100.0	2,220	5.0
Ege	25.1	37.8	14.8	22.2	0.2	100.0	2,276	5.4
Doğu Marmara	30.5	38.9	13.1	16.0	1.5	100.0	2,322	5.0
Batı Anadolu	24.6	35.3	15.5	24.3	0.3	100.0	2,500	5.5
Akdeniz	29.6	36.0	12.4	21.3	0.7	100.0	2,588	5.2
Orta Anadolu	38.5	36.4	13.4	11.2	0.5	100.0	2,677	4.7
Batı Karadeniz	35.1	39.9	12.1	12.6	0.3	100.0	2,520	4.8
Doğu Karadeniz	39.7	30.6	13.0	16.5	0.2	100.0	2,751	4.8
Kuzeydoğu Anadolu	50.4	29.4	10.6	9.0	0.6	100.0	3,446	4.1
Ortadoğu Anadolu	57.0	24.9	8.9	8.1	1.0	100.0	4,047	2.8
Güneydoğu Anadolu	55.5	25.8	10.4	7.7	0.5	100.0	4,224	3.1
Yaş								
6-9	97.3	0.6	0.0	0.0	2.1	100.0	2,828	1.3
10-14	30.4	52.3	16.7	0.0	0.6	100.0	3,902	5.6
15-19	10.2	10.0	57.7	21.9	0.2	100.0	3,709	9.5
20-24	14.3	26.7	15.4	43.2	0.4	100.0	3,361	8.6
25-29	13.7	43.5	9.2	33.2	0.5	100.0	3,048	5.7
30-34	14.4	52.7	6.7	26.0	0.2	100.0	2,591	5.4
35-39	19.1	53.2	8.7	18.8	0.2	100.0	2,599	5.2
40-44	22.3	53.5	8.6	15.4	0.2	100.0	2,385	5.0
45-49	28.7	50.4	5.3	15.0	0.6	100.0	2,073	4.9
50-54	40.1	44.1	4.7	10.1	1.0	100.0	1,709	4.5
55-59	52.1	33.2	3.0	10.2	1.5	100.0	1,347	3.4
60-64	60.3	27.3	2.9	8.8	0.7	100.0	1,292	1.1
65+	74.8	18.7	1.7	3.4	1.3	100.0	2,776	0.5
Cevapsız/Bilmiyor	91.3	1.9	0.0	0.0	6.8	100.0	9	0.1
Toplam	33.8	35.4	13.1	17.0	0.7	100.0	33,629	5.0
Erkek								
Temel Özellikler	Eğitimi yok/ ilköğretimi bitirmemiş	İlköğretim birinci kademe	İlköğretim ikinci kademe	Lise ve üzeri	Bilmiyor/ Cevapsız	Toplam	Ağırlıklı Sayı	Ortanca eğitim süresi
Yerleşim yeri								
Kent	16.2	33.4	18.6	31.2	0.7	100.0	22,779	7.0
Kır	23.4	44.6	17.0	13.8	1.1	100.0	10,099	5.3
Bölge								
İstanbul	13.5	38.6	18.6	28.1	1.3	100.0	2,117	6.2
Batı Marmara	17.5	41.4	16.4	23.9	0.9	100.0	2,149	5.6
Ege	13.5	37.8	16.7	31.9	0.2	100.0	2,207	6.4
Doğu Marmara	15.8	36.7	19.0	27.4	1.1	100.0	2,253	6.0
Batı Anadolu	14.3	31.7	18.2	35.7	0.1	100.0	2,331	7.6
Akdeniz	16.7	38.0	18.5	26.2	0.6	100.0	2,644	5.9
Orta Anadolu	20.4	39.2	18.5	20.8	1.1	100.0	2,632	5.6
Batı Karadeniz	18.3	39.2	18.0	23.7	0.8	100.0	2,295	5.7
Doğu Karadeniz	20.1	35.2	18.0	26.3	0.4	100.0	2,547	5.8
Kuzeydoğu Anadolu	27.1	33.6	18.4	19.8	1.1	100.0	3,497	5.5
Ortadoğu Anadolu	29.7	33.2	17.9	17.2	2.0	100.0	3,950	5.4
Güneydoğu Anadolu	30.9	33.3	18.2	16.9	0.7	100.0	4,256	5.3
Yaş								
6-9	95.5	0.8	0.0	0.0	3.7	100.0	2,845	1.2
10-14	30.9	54.9	13.5	0.0	0.7	100.0	3,940	5.4
15-19	3.7	8.0	65.0	22.9	0.4	100.0	3,822	9.8
20-24	4.4	18.1	23.4	53.5	0.5	100.0	3,343	10.5
25-29	4.4	32.4	14.7	48.4	0.1	100.0	2,972	10.0
30-34	3.8	42.9	11.5	41.2	0.6	100.0	2,506	7.5
35-39	4.3	49.3	13.5	32.6	0.3	100.0	2,427	6.0
40-44	4.8	50.8	15.4	28.7	0.3	100.0	2,338	5.9
45-49	5.0	54.0	11.8	28.6	0.6	100.0	2,041	5.7
50-54	8.6	55.8	9.9	25.1	0.6	100.0	1,736	5.5
55-59	13.9	54.3	8.6	22.4	0.8	100.0	1,429	5.4
60-64	21.9	48.3	8.8	20.5	0.6	100.0	1,109	5.2
65+	40.0	43.0	5.1	10.3	1.6	100.0	2,333	4.4
Cevapsız/Bilmiyor	17.8	41.1	5.4	9.1	26.6	100.0	37	5.1
Toplam	18.3	36.7	18.1	26.1	0.8	100.0	32,878	5.9

4 kişiden oluşmaktadır. Hanehalklarının yüzde 17'sinde altı veya daha fazla kişi yaşamaktadır. Altı ve daha fazla kişiden oluşan hanehalklarının oranı kentsel yerleşim yerlerinde yüzde 13'e düşerken; kırsal yerleşim yerlerinde yüzde 27'ye çıkmaktadır (Tablo 3.3).

Tablo 3.4, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda görüşme yapılan hanehalkları ve bu hanelerde yaşayan de facto araştırma nüfusu ile ilgili sayısal bilgiler vermektedir. Bu tabloda yer alan bilgiler, aynı zamanda, ağırlıklı ve ağırlıksız hanehalkı sayılarının karşılaştırılmasıyla, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın örneklem tasarımında uygulanan ağırlıklı tasarım sonucunda hangi bölgelerde nüfusa orantılı olarak daha fazla veya daha az örneklem seçildiğini de göstermektedir.

Tablo 3.3 Hanehalkı kompozisyonu
Hanehalklarının yerleşim yerine ve hanehalkı büyüklüğüne göre yüzde dağılımı, Türkiye 2008

Hanede yaşayanların sayısı	Kent	Kır	Toplam
1	5.2	7.9	5.9
2	16.2	21.9	17.8
3	21.7	13.8	19.6
4	28.1	16.5	25.0
5	15.7	12.6	14.9
6	6.5	9.5	7.3
7	3.1	5.5	3.7
8	1.6	3.4	2.1
9+	1.9	8.7	3.7
Toplam	100.0	100.0	100.0
Hanehalkı sayısı (Ağırlıksız)	12,408	4,649	17,057
Ortalama hanehalkı büyüklüğü	3.9	4.4	4.0

Not: Bu tablo hanehalklarının de jure üyelerine, yani genellikle hanede yaşayanlara dayanmaktadır.

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın sonuçlarına göre hanehalklarının yüzde 73'ü; nüfusun ise yüzde 70'i kentsel yerleşim yerlerinde yaşamaktadır. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda görüşme yapılan 17,168 hanehalkından yüzde 19'u İstanbul'da; yüzde 15'i ise Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Hanehalkı nüfusunun yaklaşık beşte biri İstanbul'da yaşamaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Türkiye'deki hanehalklarının yüzde 7'sini içermekle birlikte, ortalama hanehalkı büyüklüğünün Türkiye ortalamasına göre daha yüksek olması nedeniyle, nüfusun yüzde 11'ini barındırmaktadır.

Tablo 3.4 Hanehalkı sayısı ve hanehalkı nüfusu

Yerleşim yeri ve bölgeye göre hanehalkı sayısı ve hanehalkı nüfusunun yüzde dağılımı, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Hanehalkı Sayısı			Hanehalkı Nüfusu		
	Ağırlıklı Yüzde	Ağırlıklı Sayı	Ağırlıksız Sayı	Ağırlıklı Yüzde	Ağırlıklı Sayı	Ağırlıksız Sayı
Yerleşim Yeri						
Kent	73.0	12,525	12,432	69.9	48,976	50,774
Kır	27.0	4,643	4,736	30.1	21,048	23,087
Bölge						
İstanbul	18.6	3,200	1,136	18.7	13,120	4,579
Batı Marmara	5.6	955	1,456	4.4	3,066	4,666
Ege	14.5	2,490	1,440	11.8	8,270	4,791
Doğu Marmara	10.1	1,727	1,319	9.3	6,525	5,003
Batı Anadolu	10.3	1,771	1,399	9.4	6,587	5,301
Akdeniz	13.1	2,242	1,508	12.1	8,470	5,695
Orta Anadolu	4.7	808	1,348	5.1	3,561	5,904
Batı Karadeniz	6.3	1,085	1,355	6.0	4,213	5,195
Doğu Karadeniz	3.4	580	1,449	3.4	2,406	5,748
Kuzeydoğu Anadolu	2.3	396	1,478	3.1	2,175	7,888
Ortadoğu Anadolu	3.7	644	1,603	5.7	3,996	9,134
Güneydoğu Anadolu	7.4	1,271	1,677	10.9	7,636	9,957
Toplam	100.0	17,168	17,168	100.0	70,024	73,861

Cevaplayıcıların Temel Özellikleri

Tablo 3.5 ve Tablo 3.6, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması kapsamında görüşme yapılan 15-59 yaşlarındaki kadınların bazı temel özelliklerine göre yüzde dağılımları ile ağırlıklı ve ağırlıksız gözlem sayılarını göstermektedir. Yerleşim yerine göre bakıldığında, bireysel görüşme yapılan 12,795 kadından dördte üçünün kentsel yerleşim yerlerinde; geriye kalan dördte birinin ise kırsal yerleşim yerlerinde yaşadığı görülmektedir.

Görüşme yapılan kadınların sadece yüzde 3'ü Kuzeydoğu Anadolu'da yaşarken, yaklaşık yüzde 20'si İstanbul'da yaşamaktadır. Bireysel görüşme yapılan kadınların yaşlarının dağılımına bakıldığında bu dağılımın Türkiye'nin demografik yapısı ile uyumlu olduğu görülmektedir. Yirmili yaşların sonuna kadar artan kadın nüfusu, otuzlu yaşlardan başlayarak hızla azalmakta ve 55-59 yaş grubunda yüzde 6'ya düşmektedir.

Araştırma sonuçları, 15-59 yaşlar arasındaki kadınların yüzde 19'unun hiç okula gitmemiş veya ilköğretim birinci kademeyi tamamlamamış olduğunu göstermektedir. Kadınların yaklaşık yüzde 43'ü sadece ilköğretim birinci kademe düzeyinde eğitim almıştır. Yaklaşık olarak her dört kadından birinin (yüzde 23) en az lise mezunu olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, son yıllarda sosyo-ekonomik dönüşümün de etkisi ile eğitimin yaygınlaştığını kadınlar arasında öğrenim düzeyi açısından sürekli bir artış olduğunu göstermektedir. Bireysel görüşme yapılan kadınların dördte üçü araştırma tarihinde evlidir. Yüzde 19'u hiç evlenmemiş olan kadınların, yüzde 5'ten fazlasının eşi ölmüş ya da boşanmıştır.

Tablo 3.5 Cevaplayıcıların temel özellikleri-1 Eğitim ve medeni duruma göre kadınların yüzde dağılımı, Türkiye 2008		
Temel Özellikler	Yüzde	Ağırlıksız Sayı
Eğitim		
Eğitimi yok/İlk. bitirmemiş	18.7	2,915
İlköğretim birinci kademe	42.8	5,537
İlköğretim ikinci kademe	15.2	1,643
Lise ve üzeri	23.3	2,698
Bilmiyor	0.0	2
Medeni Durum		
Hiç evlenmemiş	19.1	1,997
Evli	75.5	10,102
Eşi ölmüş	3.0	417
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	2.4	279
Toplam	100.0	12,795

Tablo 3.6 Cevaplayıcıların temel özellikleri-2

Yerleşim yeri, bölge ve yaşa göre kadınların yüzde dağılımı, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Ağırlıklı Yüzde	Ağırlıklı Sayı	Ağırlıksız Sayı
Yerleşim Yeri			
Kent	74.5	9,528	9,434
Kır	25.5	3,267	3,361
Bölge			
İstanbul	19.7	2,520	805
Batı Marmara	4.8	608	963
Ege	13.3	1,706	989
Doğu Marmara	9.7	1,243	947
Batı Anadolu	10.5	1,343	1,069
Akdeniz	12.9	1,650	1,151
Orta Anadolu	4.7	608	988
Batı Karadeniz	5.8	740	919
Doğu Karadeniz	3.4	430	1,046
Kuzeydoğu Anadolu	2.6	328	1,215
Ortadoğu Anadolu	4.3	545	1,287
Güneydoğu Anadolu	8.4	1,074	1,416
Yaş			
15-19	13.5	1,727	1,314
20-24	13.8	1,763	1,469
25-29	14.5	1,854	1,970
30-34	12.8	1,638	1,954
35-39	11.3	1,445	1,720
40-44	10.6	1,352	1,381
45-49	9.1	1,168	1,196
50-54	8.0	1,029	976
55-59	6.4	818	815
Toplam	100.0	12,795	12,795

Bölüm 4

Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığı

Henrica A. F. M. JANSEN, İlknur YÜKSEL, Pelin ÇAĞATAY

Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle yaşanan kadına yönelik şiddet, kadınların yakın çevrelerindeki erkeklerden, tanımadıkları erkeklere ve hatta aile içindeki kadınlara kadar uzanan geniş bir çevre içinde yaşanmaktadır.

Bu bölümün büyük bir kısmı, kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişiler tarafından maruz kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet ile duygusal ve ekonomik istismar ve yakın ilişkide oldukları erkeklerin kadınları kontrol etmeye yönelik davranışlarına ayrılmıştır. İkinci kısımda, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumlarına yer verilmiştir. Son kısım da ise kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişiler tarafından 15 yaşından sonra maruz kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet ile, 15 yaşından önce yaşanan cinsel istismar konuları yer almaktadır.

Eş veya birlikte olunan kişi tarafından kadına yönelik şiddet

Bu bölüm, uzun yıllar üzerinde konuşmanın kolay olmadığı kadına yönelik şiddet konusunda, kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler) tarafından maruz kaldıkları farklı şiddet biçimlerinin yaygınlığını ve sıklığını kapsamaktadır. Fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet ve istismar biçimlerinin yanı sıra kadınların günlük hayatlarının kontrol altında tutulması, şiddet döngüsünün kadınların yaşamlarına etkisi ve kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ile şiddete yönelik tutumları hakkındaki görüşler de bu bölümde yer almaktadır.

Araştırma kapsamında kadınların yaşamış oldukları şiddet ve istismara ilişkin bilgileri ölçebilmek amacıyla kadınlara şiddet içeren bazı davranışları yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur (Bkz. Tanımlar). Tanımlanan davranışları yaşayan kadınlara, bu davranışa ne zaman ve ne sıklıkla maruz kaldıkları soruları da yöneltmiştir. Yaşanan şiddetin zamanıyla ilgili olarak iki dönem dikkate alınmıştır: *yaşamın herhangi bir dönemi ve araştırmanın yapıldığı dönemden önceki son 12 ay*¹⁴.

Birlikte olma kavramının yerleşim yeri, bölge, kültür vb. farklılıklar nedeniyle her zaman aynı olguyu ifade etmemesi nedeniyle, bu bölümdeki bilgiler, tablo içi ve/veya tablolar arası, temel değişkenler düzeyindeki karşılaştırmaların sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi amacıyla "en az bir kez evlenmiş" kadınlar temel alınarak sunulmuştur. Ayrıca hiç birlikteliği

¹⁴Bundan sonra son 12 ay biçiminde ifade edilecektir.

olmamış ya da evlenmemiş ancak bir erkekle yakın ilişkisi olmuş (cinsel ilişkisi olsun ya da olmasın) kadınların verdikleri cevaplara ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca, kadınların medeni durumlarına göre boşanmış/ayrı yaşayan ve halen evli kadınların yaşadıkları şiddete ilişkin karşılaştırma da yapılmıştır.

Fiziksel ve cinsel şiddet ile duygusal ve ekonomik şiddet/istismar konularındaki bilgiler, kadınların yaşadıkları bölge ve yerleşim yeri ile yaş grupları, eğitim ve refah düzeyi gibi temel özellikleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Fiziksel ve cinsel şiddet

Kadınların yaşadıkları fiziksel ve cinsel şiddeti ölçebilmek amacıyla fiziksel ve cinsel şiddet içeren belirli davranışlara maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur (Bkz. Tanımlar). Tablo 4.1'de evlenmiş kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişiler tarafından maruz kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet yüzdeleri ülke geneli, bölge ve yerleşim yeri ile yaş grupları, eğitim ve refah düzeyine göre verilmiştir.

Ülke genelinde yaşamın herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı yüzde 39'dur. Başka bir ifadeyle, her 10 kadından 4'ü eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Yerleşim yeri açısından çok önemli bir farklılaşma görülmemesine rağmen, bölgesel düzeyde önemli bir farklılaşma vardır. Bölgeler arasında yaşanan fiziksel şiddet yüzdeleri 25 ile 53 arasında değişmektedir. Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan yaklaşık her 2 kadından biri fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Araştırmadan önceki son 12 ay açısından bakıldığında, fiziksel şiddet yaşanması ülke genelinde 10 kadında 1'e düşmektedir.

Cinsel şiddet hakkında konuşmak, fiziksel şiddeti aktarmaktan daha zor olmaktadır. Özellikle de evlilik içinde yaşanan cinsel şiddet, konuşulması çok uygun görülmeyen bir konudur. Bununla birlikte, ülke genelinde evlenmiş kadınların yüzde 15'i cinsel şiddet içeren davranışlardan en az birini yaşamıştır. Belirtilen cinsel şiddet yüzdesi, fiziksel şiddet biçiminde olduğu gibi, bölgesel olarak önemli bir farklılık göstermektedir. Batı Marmara bölgesindeki kadınların yüzde 9'u, Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayanların ise yüzde 29'u yaşamlarının herhangi bir döneminde cinsel şiddete maruz kalmıştır. Diğer bölgeler için, yüzdeler 11 ile 23 arasında değişiklik göstermektedir. Cinsel şiddet içeren davranışların son 12 ay içinde yaşanma yüzdeleri değerlendirildiğinde, ülke genelinde hayatının herhangi bir döneminde cinsel şiddet yaşadığını belirten kadınların yaklaşık yarısı yakın dönemde de cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir.

Fiziksel veya cinsel şiddetten herhangi birinin yaşanmasına ilişkin yüzdeler ise, bu iki şiddet biçiminin daha çok bir arada yaşandığını göstermesi açısından önemlidir. Ülke genelindeki kadınların yüzde 39'u fiziksel şiddet, yüzde 15'i cinsel şiddet yaşarken, kadınların yüzde 42'sinin iki şiddetten en az birini yaşamaması, cinsel şiddetin fiziksel şiddet ile birlikte yaşandığını göstermektedir.

Tablo 4.1 Fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Fiziksel şiddet		Cinsel şiddet		Fiziksel veya cinsel şiddet		Evlenmiş kadın sayısı
	Yaşamın herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Yaşamın herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Yaşamın herhangi bir dönemi	Son 12 ay	
Yerleşim yeri							
Kent	38.0	10.0	14.3	6.7	40.3	13.5	7,981
Kır	43.2	9.9	18.3	7.9	46.6	14.1	2,817
Bölge							
İstanbul	36.7	8.1	11.2	4.7	38.4	11.1	691
Batı Marmara	24.6	6.0	8.7	4.3	26.2	8.8	859
Ege	31.3	5.3	13.9	4.1	34.7	8.0	848
Doğu Marmara	36.5	7.2	12.8	5.8	38.5	10.2	822
Batı Anadolu	42.2	11.6	15.5	6.5	44.1	14.7	915
Akdeniz	41.7	11.9	16.1	6.5	44.0	14.7	964
Orta Anadolu	49.5	13.5	22.8	11.0	52.8	18.5	887
Batı Karadeniz	42.9	7.9	17.5	6.7	46.6	12.0	779
Doğu Karadeniz	38.0	6.5	17.6	7.8	42.6	12.5	874
Kuzeydoğu Anadolu	53.2	17.8	29.5	19.4	57.1	27.4	1,000
Ortadoğu Anadolu	47.2	14.6	19.7	12.1	51.5	21.5	994
Güneydoğu Anadolu	47.7	19.2	19.7	13.0	51.1	24.6	1,165
Yaş							
15-24	31.9	17.3	13.5	9.7	35.3	21.3	1,194
25-34	36.6	12.5	13.0	8.4	39.2	16.5	3,652
35-44	39.7	8.7	14.2	6.5	42.0	12.6	3,009
45-59	45.4	4.8	19.6	4.6	47.9	7.8	2,943
Eğitim							
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	52.2	12.6	22.2	9.6	55.7	17.4	2,741
İlköğretim birinci kademe	39.9	9.1	15.2	6.9	42.2	13.1	5,237
İlköğretim ikinci kademe	34.9	12.3	13.1	7.6	38.5	15.4	872
Lise ve üzeri	25.0	7.9	8.7	3.8	27.2	10.0	1,948
Refah düzeyi*							
Düşük	47.0	13.7	18.9	9.4	49.9	18.0	4,189
Orta	38.9	8.9	14.6	6.4	41.6	12.7	4,631
Yüksek	26.7	5.5	10.3	3.9	28.7	8.3	1,978
Türkiye	39.3	9.9	15.3	7.0	41.9	13.7	10,798

*Bkz. Ek 5

Cinsel şiddetle, fiziksel şiddetin iç içe yaşanmadığı durumlar çok azdır.

Fiziksel ve cinsel şiddetten en az birinin yaşamın herhangi bir döneminde yaşanması, yaş grupları açısından değerlendirildiğinde, ilerleyen yaş ile birlikte yaşanan şiddetin de artmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Yaşamın herhangi bir döneminde maruz kalınan fiziksel ve cinsel şiddetin kümülatif olarak, 45-59 yaş grubunda olan kadınlarda daha fazla olması, beklenen bir durumdur. Ancak, son 12 aylık dönem dikkate alındığında tam tersi bir durum söz konusudur. Örneğin, 15-24 yaş grubunda iki şiddet biçiminden birinin yaşanma yüzdesi (yüzde 21) diğer yaş gruplarındakilerden daha fazladır. Bu bulgular, kadınların daha genç yaşlarda ve evliliklerinin ilk yıllarında daha çok şiddet ile karşılaştıklarını göstermektedir.

Eğitim düzeyinin artması fiziksel veya cinsel şiddet yaşanma yüzdesini azaltmaktadır. Örneğin, hiç eğitimi olmayan/ilköğretimi bitirmemiş kadınların yüzde 56'sı fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalırken, lise ve üzeri eğitim grubunda bu oran, yüzde 27'ye düşmektedir. Daha yüksek eğitim düzeyinde olmak kadınların şiddetten korunmaları konusunda etkili görünmekle birlikte, lise ve üzeri eğitim düzeyindeki her 10 kadından neredeyse 3'ünün şiddete uğraması da önemli ve düşündürücü bir sonuç olarak değerlendirilmelidir. Son 12 aydaki yüzdeler açısından ise eğitim düzeyi en düşük olan kadınlar, iki şiddet biçiminden birine en fazla maruz kalan kadınlardır. Ancak buradaki yüzde farklılıkları yaşamın herhangi bir döneminde yaşanan şiddette olduğu kadar büyük değildir.

Eğitim düzeyi ve yaşanan şiddet arasındaki ilişki, refah düzeyi açısından da benzer bir örüntü sergilemektedir. Refah düzeyi düşük olan hanelerde yaşayan kadınların yarısı yaşamlarının herhangi bir döneminde şiddete maruz kaldıklarını belirtirken, yüksek refah düzeyindeki hanelerde yaşayan kadınların yüzde 29'u şiddete maruz kalmıştır. Yaşam standartlarındaki artış, kadınların daha az şiddete maruz kaldıklarını göstermekle birlikte, yüksek refah düzeyine sahip olmak da, kadınların şiddetten tamamen korundukları anlamına gelmemektedir.

Fiziksel şiddet içeren davranışlar

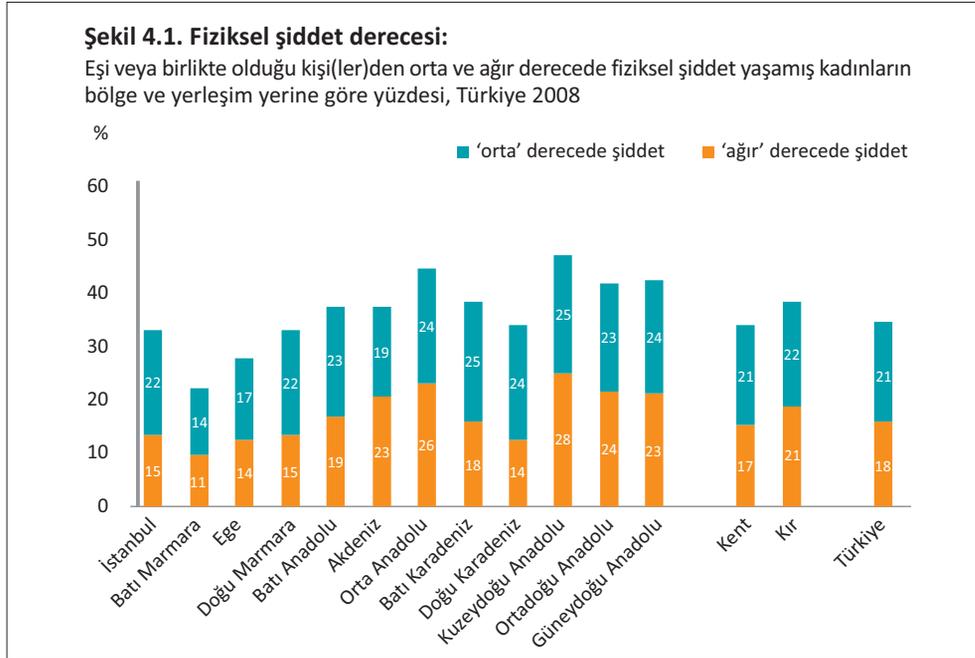
Ülke genelinde, kadınlara sorulan fiziksel şiddet içeren davranışlar arasında en fazla belirtilen şiddet biçimi "tokat atma ya da bir şey fırlatma"dır. Her 100 evlenmiş kadından 37'si bu davranışa yaşamının herhangi bir döneminde maruz kalmıştır. Bu şiddet biçimi, bölgeler arasında yüzde 23 ile 51 arasında değişiklik göstermektedir. Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan evlenmiş her 2 kadından biri kendisinin eşi veya birlikte olduğu kişi tarafından bu şiddete maruz bırakıldığını belirtmiştir. Tokat atılmasının sıklığı değerlendirildiğinde, son 12 ayda kendisine tokat atılmasına ya da bir şey fırlatılmasına maruz kaldığını belirten kadınların üçte ikisinden fazlası bu davranışı birden fazla kez yaşadığını söylemiştir. Her 4 kadından 1'i biri, bu durumu birçok kez yaşamıştır. Bu bulgu, tokat atma davranışının birçok durum için anlık bir tepki olmadığını, aksine eş

veya birlikte olunan kişinin alışkanlık haline getirdiği bir davranış biçimi olduğunu göstermektedir. Benzer bir sonuç, fiziksel şiddet içeren diğer davranış biçimleri için de geçerlidir.

Fiziksel şiddet eylemleri sonucunda meydana gelen yaralanmalar farklı düzeylerde olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün fiziksel şiddetin derecelerine ilişkin kullandığı tanım, orta derecede ve ağır derecede şiddet olmak üzere iki grup altında toplanmıştır. Belirtilen şiddet içeren davranışlardan "tokat atma ya da bir şey fırlatma" ve "itme, tartaklama" orta derecede şiddeti, diğer davranışlar ise ağır derecede fiziksel şiddeti tanımlamaktadır (DSÖ,2005).

Ağır derecede fiziksel şiddete maruz kalan kadın sayısı daha az olmakla beraber ağır fiziksel şiddetin birçok kez tekrarlandığı görülmektedir. Fiziksel şiddet içeren davranışlar, yaş grubu, eğitim ve refah düzeyi açısından fiziksel şiddetin yaşanmasıyla benzer özellikler göstermekte ve ileri yaş gruplarında, daha az eğitilmiş kadınlarda ve düşük refah düzeyinde yer alanlarda daha fazla yaşandığı görülmektedir. Bu davranışların her birinin yaşanma yüzdeleri ve sıklıklarına ilişkin ayrıntılı bilgi Ek Tablo 4.1'de verilmektedir.

Şekil 4.1'de evlenmiş kadınlara eşleri veya birlikte oldukları kişiler tarafından uygulanan fiziksel şiddetin dereceleri, bölge ve kent/kır temelinde gösterilmektedir. Bölgesel düzeyde ağır fiziksel şiddet yaşanma yüzdeleri 11 ile 28 arasında farklılık göstermektedir. Fiziksel şiddet yüzdesinin en yüksek olduğu iki bölge olan Kuzeydoğu Anadolu ve Orta Anadolu bölgelerinde 'ağır' derecede fiziksel şiddetin daha fazla yaşandığı görülmektedir.

Cinsel şiddet içeren davranışlar

Tablo 4.2'de, evlenmiş kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde ya da son 12 ay içinde maruz kaldıklarını belirttikleri cinsel şiddet içeren davranış biçimlerinin yüzdeleri bölge, yerleşim yeri ve temel özellikler düzeyinde verilmektedir. Tanımlanan üç cinsel şiddete yönelik davranış biçiminden en fazla belirtilen "kadının istemediği halde korktuğu için cinsel ilişkiye girmesi" olmuştur. Ülke genelindeki evlenmiş her 100 kadından 11'i, hayatının herhangi bir döneminde, çeşitli nedenlerle korktuğu halde cinsel ilişki yaşadığını belirtmişken, her 100 kadından 9'u zorla cinsel ilişkiye girdiğini söylemiştir. Bölgeler arasındaki farklılaşma açısından bakıldığında ise, Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan her 100 kadından 24'ü korku nedeniyle cinsel ilişkiye girmiştir. Son 12 ay değerlendirildiğinde, belirtilen yüzdeler yarıya kadar azalmaktadır, ancak en yüksek oran yüzde 16 ile Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınlar tarafından belirtilmiştir.

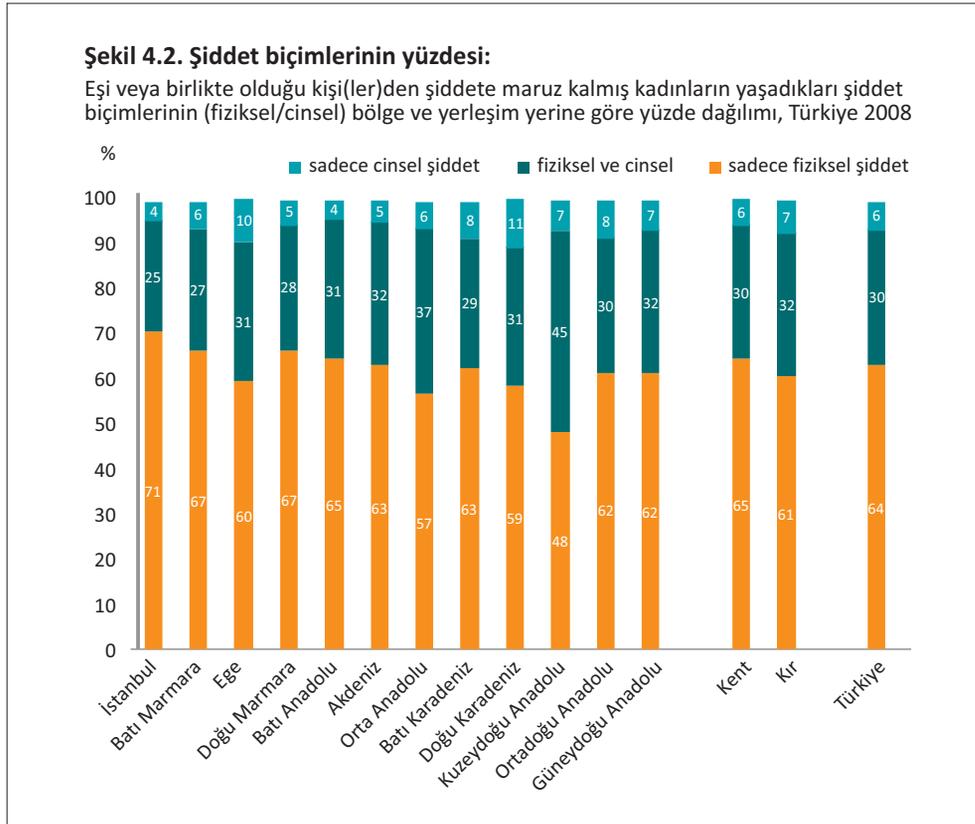
Tablo 4.2 Cinsel şiddet içeren davranışlar

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den farklı cinsel şiddet içeren davranışları yaşamış kadınların bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

	Zorla cinsel ilişkiye girme		Kadının istemediği halde korktuğu için cinsel ilişkiye girmesi		Kadının cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü eyleme zorlanması		Evlenmiş kadın sayısı
	Yaşamın herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Yaşamın herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Yaşamın herhangi bir dönemi	Son 12 ay	
Yerleşim yeri							
Kent	8.5	3.4	10.7	5.2	3.4	1.4	7,981
Kır	11.1	4.1	13.5	5.7	3.0	1.6	2,817
Bölge							
İstanbul	6.8	2.2	7.6	3.8	3.1	0.8	691
Batı Marmara	5.7	2.7	6.3	3.1	2.0	1.5	859
Ege	8.2	1.9	10.9	2.9	2.3	0.5	848
Doğu Marmara	7.0	2.8	9.7	4.3	3.4	1.3	822
Batı Anadolu	10.2	4.1	11.1	4.7	2.5	1.1	915
Akdeniz	9.8	3.8	12.4	5.5	4.0	1.9	964
Orta Anadolu	12.6	4.3	18.7	8.8	4.6	2.6	887
Batı Karadeniz	11.5	3.7	11.9	4.7	4.1	2.0	779
Doğu Karadeniz	9.7	3.1	13.4	6.1	3.7	2.2	874
Kuzeydoğu Anadolu	14.4	8.1	24.2	16.4	4.7	2.8	1,000
Ortadoğu Anadolu	11.6	6.4	14.0	8.5	2.8	1.6	994
Güneydoğu Anadolu	12.2	7.3	14.9	9.8	4.0	2.8	1,165
Yaş							
15-24	6.7	4.8	9.4	7.5	4.0	1.9	1,194
25-34	7.1	4.1	9.7	6.4	3.0	2.0	3,652
35-44	8.1	3.0	10.6	5.0	3.0	1.1	3,009
45-59	13.5	2.8	14.9	3.5	3.4	1.0	2,943
Eğitim							
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	14.6	5.6	16.1	7.3	4.7	2.2	2,741
İlköğretim birinci kademe	8.8	3.4	11.8	5.4	3.0	1.3	5,237
İlköğretim ikinci kademe	6.7	3.6	9.1	5.7	3.5	1.5	872
Lise ve üzeri	4.9	1.7	6.2	2.9	2.2	1.0	1,948
Refah düzeyi							
Düşük	12.0	5.3	14.3	7.1	4.3	2.2	4,189
Orta	8.6	3.0	10.9	5.0	2.8	1.2	4,631
Yüksek	5.4	1.6	7.4	3.1	2.3	0.9	1,978
Türkiye	9.1	3.6	11.4	5.3	3.3	1.5	10,798

Fiziksel ve cinsel şiddetin bir arada yaşanması

Şekil 4.2 de fiziksel ve cinsel şiddet yaşadığını belirten kadınların sadece fiziksel, sadece cinsel ve hem fiziksel hem de cinsel şiddeti yaşamalarının yüzde dağılımı, ülke geneli, bölge ve yerleşim yeri açısından verilmektedir. Şiddet yaşadığını belirten kadınların yüzde 63'ü sadece fiziksel şiddet yaşamıştır. İki şiddeti bir arada yaşayan kadınların oranı ise yüzde 30'dur. Burada dikkat çekici olan nokta, yaş grubu, eğitim ve refah düzeyi açısından sadece fiziksel şiddet yaşanması açısından önemli bir farklılaşmanın olmamasıdır. Yaş grubu, eğitim ve refah düzeyiyle ilgili ayrıntılar Ek Tablo 4.2'de gösterilmiştir. Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınların her iki şiddeti bir arada yaşama yüzdeleri 45 ile en yüksek yüzdeyi göstermektedir. Kuzeydoğu Anadolu bölgesinden sonra yüzde 37 ile Orta Anadolu ve yüzde 32 ile Güneydoğu Anadolu bölgeleri gelmektedir. Şekil aynı zamanda, cinsel ve fiziksel şiddetin büyük oranda birlikte yaşandığını göstermektedir. Cinsel şiddet genellikle fiziksel şiddetle birlikte yaşamakta ve bu durum yerleşim yeri ile bölgeler arasında da farklılık göstermemektedir.

Medeni duruma göre fiziksel ve cinsel şiddet

Daha öncede belirtildiği gibi, araştırma kapsamında kadınların evli olup olmamaları dikkate alınmadan tüm kadınlarla görüşme yapılmıştır. Bundan önce verilen fiziksel ve cinsel şiddete ilişkin yüzdeler, evlenmiş kadınlar üzerinden hesaplanan yüzdelerdir. Şekil 4.3'de, tüm kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişiler tarafından maruz kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet yüzdeleri yerleşim yerine göre verilmiştir. Ek Tablo 4.3'de ise bölge düzeyindeki dağılımlar yer almaktadır. Evlenmiş ve bekar kadınların tümü dikkate alındığında, kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde yakın ilişkide oldukları erkekler tarafından maruz kaldıkları fiziksel şiddet yüzdesi 36'dır. Ülke genelinde, kadınların medeni durumu değerlendirildiğinde en çarpıcı sonuç, boşanmış/ayrı yaşayan kadınların belirttiği fiziksel şiddet oranının yüzde 73 olmasıdır. Başka bir ifadeyle, boşanmış/ayrı yaşayan her 10 kadından 7'si, yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddet yaşamıştır. Eşi ölmüş olan kadınların yüzde 49'u fiziksel şiddete maruz kalmıştır, halen evli kadınlar için ise bu oran yüzde 38'dir. Bekar kadınların erkek arkadaşları, sözlü ya da nişanlılarından yaşamış oldukları fiziksel şiddet ise yüzde 9 düzeyindedir.

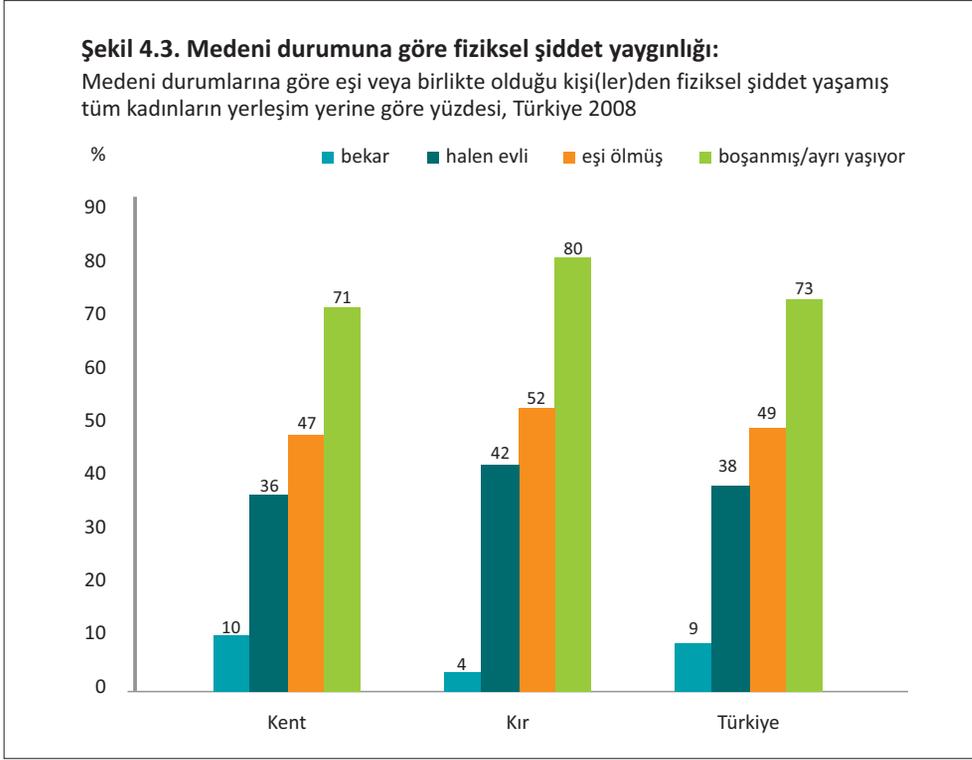
Cinsel şiddetin yaşanma yüzdeleri açısından da benzer bir durum söz konusudur. Boşanmış/ayrı yaşayan kadınların yüzde 44'ü cinsel şiddete maruz kaldığını belirtirken, yüzdeler eşi ölmüş kadınlar için yüzde 22, halen evli kadınlar için ise yüzde 14 düzeyindedir. Hiç evlenmemiş kadınların maruz kaldıkları şiddet yüzdesi 2'dir.

Fiziksel ve cinsel şiddet yüzdeleri ülke geneli, bölge ve yerleşim yeri açısından özellikle bir ilişkisi olduğunu belirten bekar kadınlar açısından farklılık göstermektedir. Yaşanan yerleşim yeri, bekar kadınların bir erkekle ilişki düzeyinin belirlenmesinde oldukça etkilidir. Kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan bekar kadınların maruz kaldıkları fiziksel şiddet yüzde 10, kırsal yerleşim yerinde yaşayan kadınlar için yüzde 4, bölgeler arasında ise yüzde 1 ile 13 arasındadır. Bölgeler arası cinsel şiddet yaygınlığına bekar kadınlar açısından bakıldığında, bu oran 5 bölge için yüzde 1'in altında kalmaktadır.

Fiziksel ve cinsel şiddetin yaşanmasına ilişkin bu yüzdeler, boşanma, ayrı yaşama ya da eşin ölmesi gibi nedenlerle kadınların erkeklerle birlikte olmadıkları durumlarda, birlikte oldukları erkeklerden maruz kaldıkları şiddeti, daha fazla belirtmiş olduklarını göstermektedir.

Duygusal şiddet/istismar

Kadına yönelik şiddet biçimleri arasında yer alan bir diğer şiddet biçimi, duygusal şiddet ya da duygusal istismardır. Duygusal şiddeti/istismarı tanımlayan davranış biçimleri Tanımlar bölümünde verilmiştir. Ülke genelinde, evlenmiş kadınların yüzde 44'ü duygusal istismar biçimlerinden en az birine hayatlarının herhangi bir döneminde maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Dört kadından biri de, son 12 ay içinde belirtilen duygusal istismar biçimlerinden en az birini yaşamıştır. Kadınlara yönelik duygusal şiddet ya da istismar, hayatın herhangi bir döneminde ve son 12 ay içinde yerleşim yeri açısından önemli bir

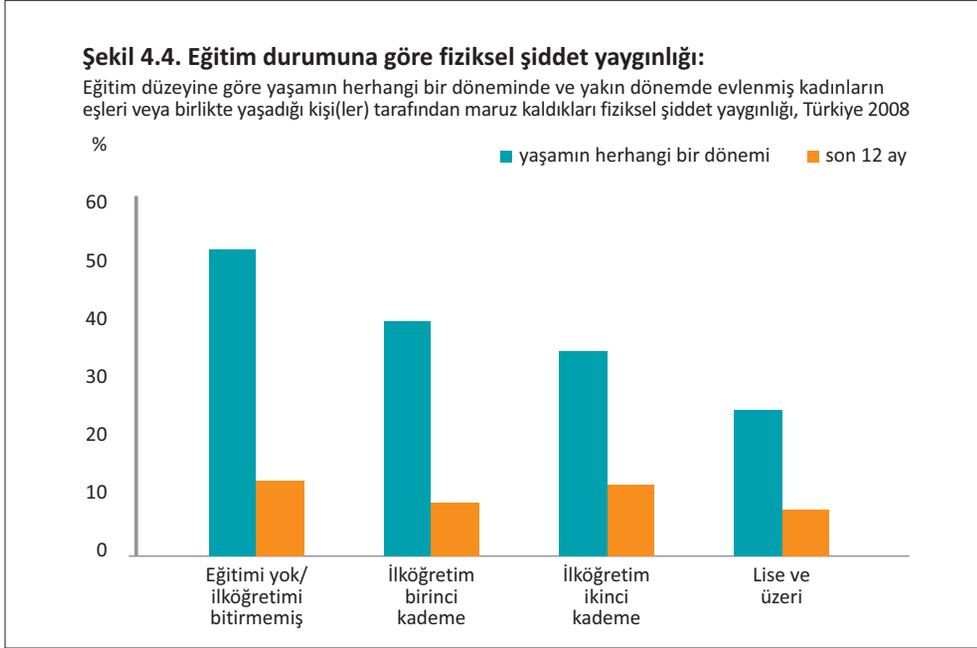

farklılık göstermemektedir. Kadınlara görüşme sırasında yöneltilen duygusal istismar içeren davranışlardan en fazla belirtilen yüzde 37 oranında, eş veya birlikte olunan kişinin hakaret veya küfür etmesidir. Evlenmiş her 5 kadından yaklaşık 1'i de aşağılandığını ve küçük düşürüldüğünü söylemiştir. Ülke genelinde, kadınların eş veya birlikte olduğu kişi tarafından korkutulması ve tehdit edilmesi de yüzde 19 oranındadır.

Bölgeler düzeyinde bakıldığında, Batı Marmara bölgesinde yaşayan kadınların belirttiği duygusal istismarın yüzde 32 ile ülke ortalamasının altında olduğu, Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yüzde 55, Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise yüzde 52 olduğu görülmektedir. Diğer bölgeler arasındaki yüzdeler 40 ile 49 arasında değişmektedir. Kadınların yerleşim yeri, bölge, yaş, refah ve eğitim düzeyi açısından yaşadıklarını belirttikleri duygusal istismar içeren davranışlara ilişkin yüzdeler Ek Tablo 4.4'de verilmektedir.

Eğitim durumuna göre fiziksel, cinsel şiddet ve duygusal istismar

Eğitim insanların davranış biçimlerinde değişiklik meydana getiren bir süreçtir. Kadına yönelik aile içi şiddet söz konusu olduğunda da kadınların şiddete maruz kalma olasılıkları ve şiddetle başa çıkma biçimleri eğitim boyutunda farklılık göstermektedir. Araştırma sonuçları, daha öncede belirtildiği gibi, kadınların eğitim düzeyi arttıkça eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler) tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranının

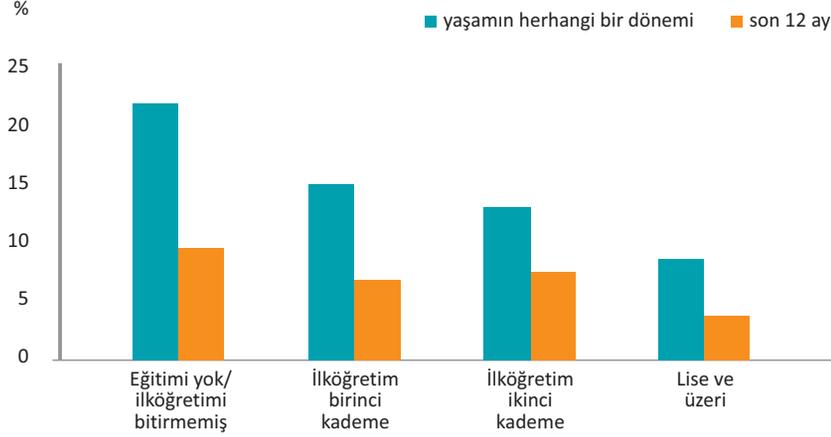
azaldığı görülmektedir. Diğer taraftan, lise ve üzeri eğitimi olan her 10 kadından yaklaşık 3'ünün, hayatının herhangi bir döneminde yakın ilişki içinde olduğu erkek tarafından fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış olması dikkat çekicidir. Bu bölümde, üç temel şiddet biçimi olan fiziksel şiddet, cinsel şiddet ve duygusal istismar örüntüsü eğitim düzeyine göre değerlendirilmektedir. Her şiddet biçimi için yaşamın herhangi bir dönemi ve yakın dönem dikkate alınmıştır.

Yaşamın herhangi bir döneminde maruz kalınan fiziksel şiddet yaygınlığı, eğitim düzeyinin artması ile azalmaktadır. Eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların maruz kaldıkları fiziksel şiddet, lise ve üzeri eğitimi olan kadınlardan iki kat daha fazladır. Ancak, eğitim düzeyi daha fazla olan kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde karşılaştıkları fiziksel şiddet oranının, yüzde 25 olması da oldukça yüksek bir değerdir. Yakın dönem dikkate alındığında ise, kadınların maruz kaldıkları fiziksel şiddet yüzdelerinin eğitim düzeyindeki artış ile azaldığı net olarak söylenememekle birlikte, hiç eğitimi olmayan (yüzde 13) ve lise ve üzeri eğitimi olan (yüzde 8) kadınlar arasında bir fark söz konusudur. Yakın dönemde yaşanan fiziksel şiddet düzeyinde çok belirgin bir farklılaşma görülmemesinin nedeni, yüksek eğitim grubundaki genç kadınların oranının daha fazla olması ve daha genç yaşta kadınlar şiddet yaşama riskinin yakın dönemde en fazla olması biçiminde açıklanabilir (Şekil 4.4).

Eğitim düzeyine göre, kadınların yakın ilişkide oldukları erkekler tarafından maruz kaldıkları cinsel şiddet yaygınlığı, belirtilen cinsel şiddet düzeyinin fiziksel şiddetten daha az olmasına rağmen, fiziksel şiddet örüntüsüne benzerlik göstermektedir (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Eğitim durumuna göre cinsel şiddet yaygınlığı:

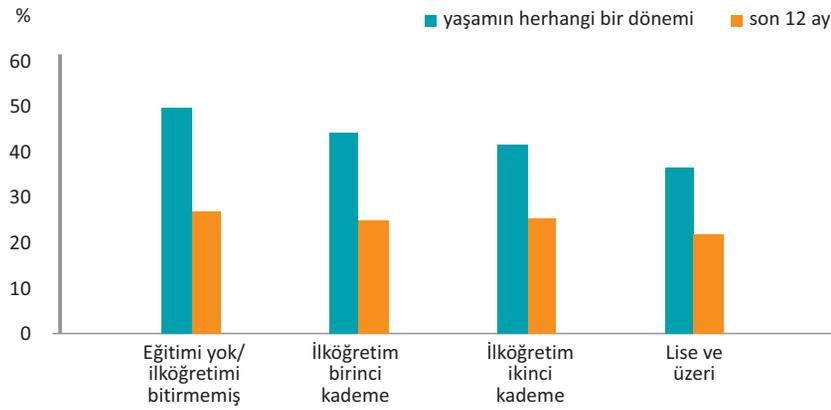
Eğitim düzeyine göre yaşamın herhangi bir döneminde ve yakın dönemde evlenmiş kadınların eşleri veya birlikte yaşadığı kişi(ler) tarafından maruz kaldıkları cinsel şiddet yaygınlığı, Türkiye 2008

Kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kaldıkları duygusal istismar, diğer şiddet biçimlerinde olduğu gibi eğitim düzeyindeki artışla birlikte azalmaktadır. Ancak, duygusal istismarda bu fark fiziksel ve cinsel şiddet ile karşılaştırıldığında daha azdır. Lise ve üzeri eğitim grubundaki kadınların yüzde 37'si, hiç eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların yüzde 50'si yaşamlarının herhangi bir döneminde duygusal istismara maruz kalmıştır. Yakın dönemde yaşanan duygusal istismar yaygınlığı eğitim grupları arasında çok büyük farklılık göstermektedir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6. Eğitim durumuna göre duygusal istismar yaygınlığı:

Eğitim düzeyine göre yaşamın herhangi bir döneminde ve yakın dönemde evlenmiş kadınların eşleri veya birlikte yaşadığı kişi(ler) tarafından maruz kaldıkları duygusal istismar yaygınlığı, Türkiye 2008

Kadınları kontrol etmeye yönelik davranışlar

Duygusal istismara yönelik davranış biçimlerinin yanı sıra evlenmiş kadınlara, son eşi veya son birlikte olduğu kişiler tarafından uygulanan, kadınların yaşamlarını kontrol edici bazı davranışları yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Bu davranışlar:

- Kadının arkadaşlarını görmesini engelleme,
- Kadının kendi ailesi ve akrabalarıyla görüşmesini engelleme,
- Kadının her zaman nerede olduğunu bilmek isteme,
- Kadını önemsememe ve ihmal etme,
- Kadın başka erkeklerle konuşunca sinirlenme,
- Kadının kendisini aldattığından şüphelenme,
- Kadının sağlık kuruluşuna gitmek için kendisinden izin almasını isteme,
- Kadının kıyafetlerini karışma, kendi istediği biçimde giyinmesini isteme olarak tanımlanmıştır.

Tablo 4.3'de kadınları kontrol etmeye yönelik davranış biçimlerinin bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdeleri verilmektedir. Tanımlanan davranış biçimleri arasında en fazla belirtilen, yüzde 69 ile kadınların her zaman nerede olduklarının eşleri veya birlikte oldukları kişiler tarafından bilinme isteğidir. Kadının başka erkeklerle konuşmasına kızma (yüzde 44) ile kıyafetlerine karışma ve kadının erkeğin istediği biçimde giyinmesini isteme (yüzde 35) en fazla karşılaşılan kontrol edici davranış biçimlerindedir. Yerleşim yeri açısından değerlendirildiğinde, kadınların günlük yaşamlarını etkileyen bir çok davranış biçimi çok önemli bir farklılaşma göstermemektedir. Kadınların en fazla maruz kaldıklarını belirttikleri, her zaman nerede olduklarının bilinmesi isteği, bölgeler arasında yüzde 66 ile 81 arasında değişmektedir. Kadınları kontrol etmeye yönelik davranış biçimleri, diğer şiddet biçimlerinin yaygınlığı ile benzer bir örüntüye sahiptir. Daha fazla fiziksel ve cinsel şiddet yaşanan bölgelerde, kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişiler tarafından gündelik hayatlarının kontrol edilmesine yönelik davranışlara daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir.

Ekonomik şiddet/istismar

Kadına yönelik diğer şiddet biçimlerinde olduğu gibi, kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde ekonomik hayata katılmalarının eşleri veya birlikte oldukları kişiler tarafından engellenip, engellenmediğine yönelik üç soru yöneltilmiştir (Bkz. Tanımlar). Ekonomik şiddet ya da istismar konusu, diğer şiddet biçimlerinden biraz daha karışık bir yapı sergilemektedir. Kadının kendisinin zaten çalışmak istemediği veya kendisine ait bir gelire sahip olmadığı gibi durumlarda, çalışmaya engel olma ya da işten ayrılmaya neden olma ile kadının gelirinin elinden alınmasına ilişkin sorular için, bu sorunların belirtilen özelliklere sahip kadınlara uygun olmadığını ifade eden “uygun değil” seçeneği işaretlenmiştir. Çalışmaya engel olma ya da bir işten ayrılmaya neden olma yüzde 23 ile kadınlara karşı ekonomik istismara yönelik belirtilen üç davranış biçimi arasında en fazla belirtilendir.

Tablo 4.3 Kadınların hayatını kontrol etmeye yönelik davranışlar

Eşi veya birlikte olduğu kişilerden farklı biçimlerde kontrol edici davranışlara maruz kaldığını belirten kadınların bölge,yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Arkadaşlarını görmeyi engelleme	Ailesini görmeyi engelleme	Her zaman nerede olduğunu bilmek isteme	İhmal etme	Kıyafetlerine karışma	Başka erkeklerle konuşunca sinirlenme	Sadaksız olmakla suçlama	Sağlık kuruluşuna izinsiz gideme	Evlenmiş kadın sayısı
Yerleşim yeri									
Kent	12.7	9.2	68.4	15.1	36.1	44.6	4.0	25.6	7,981
Kır	11.4	7.5	70.2	14.2	31.0	42.8	3.5	46.1	2,817
Bölge									
İstanbul	12.2	8.4	65.5	15.9	35.1	43.7	4.0	24.0	691
Batı Marmara	6.3	4.6	70.1	9.7	27.0	41.5	1.8	35.6	859
Ege	8.1	6.3	67.1	9.4	27.4	34.5	2.4	20.6	848
Doğu Marmara	9.4	4.7	66.9	13.6	37.1	46.4	2.8	23.1	822
Batı Anadolu	15.3	12.6	71.5	15.6	38.6	48.1	5.0	32.4	915
Akdeniz	12.4	9.0	65.8	17.0	35.9	37.7	3.8	27.1	964
Orta Anadolu	16.4	10.9	73.1	16.8	37.2	52.4	5.9	38.1	887
Batı Karadeniz	14.5	8.0	67.4	14.9	35.1	46.3	4.8	31.1	779
Doğu Karadeniz	8.6	4.4	69.8	10.0	30.1	41.0	2.3	30.9	874
Kuzeydoğu Anadolu	20.7	13.0	80.1	20.3	42.0	60.7	5.5	53.3	1,000
Ortaoğu Anadolu	17.2	12.6	76.1	18.3	36.0	52.5	3.5	52.7	994
Güneydoğu Anadolu	16.8	14.0	74.0	19.8	39.6	50.5	5.8	53.3	1,165
Yaş									
15-24	17.9	11.7	80.4	14.8	54.5	59.8	5.5	35.6	1,194
25-34	12.4	9.0	68.5	13.6	41.1	47.1	3.8	29.4	3,652
35-44	10.3	7.3	64.1	14.4	30.1	40.3	3.7	28.0	3,009
45-59	11.6	8.4	68.0	16.7	22.9	36.8	3.4	32.7	2,943
Eğitim									
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	14.6	11.1	71.6	20.3	29.7	46.5	4.8	49.2	2,741
İlköğretim birinci kademe	12.0	8.1	69.4	14.6	35.3	47.4	3.2	31.8	5,237
İlköğretim ikinci kademe	13.9	10.1	71.1	13.5	41.7	48.3	4.2	23.3	872
Lise ve üzeri	10.3	7.2	63.2	10.1	36.3	30.9	4.4	10.8	1,948
Refah düzeyi									
Düşük	14.8	11.1	71.2	18.1	35.9	51.9	4.5	45.0	4,189
Orta	11.6	8.0	70.3	14.3	35.5	44.4	3.6	27.0	4,631
Yüksek	10.0	6.2	61.7	10.7	31.6	30.1	3.3	14.1	1,978
Türkiye	12.4	8.8	68.8	14.9	34.8	44.1	3.9	30.8	10,798

Çalışmak istemediğini ya da böyle bir durumun söz konusu olmadığını belirten kadınlar da dahil edildiğinde, yaklaşık her 10 kadından 4'ünün ekonomik istismara uğradığı görülmektedir.

Bu oranlar dikkate alınarak bölgesel bir değerlendirme yapıldığında, Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınların yüzde 46'sı çalışmaya engel olma ya da işten çıkma gibi bir durumun kendileri açısından uygun olmadığını belirtmişlerdir. Yaşamın herhangi bir döneminde böyle bir sorun yaşadığını belirtenlerin oranı Doğu Marmara, Batı Anadolu bölgelerinde yüzde 28 ve İstanbul bölgesinde ise yüzde 27'dir. Ekonomik şiddet/istismar diğer şiddet biçimlerinden farklı bir yapı göstererek, kentsel yerleşim alanında yaşayan kadınlar arasında kırsal alanda yaşayan kadınlara oranla iki kat fazla bulunmuştur. Ekonomik istismarı yansıtan üç davranışa ilişkin yüzdeler Ek Tablo 4.5'de bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeylerine göre verilmektedir.

Kadının kendi ailesinde şiddet

Kadının ve erkeğin yetiştiği ortamda, özellikle de ailesinde şiddetin olup olmaması bazı durumlarda kadınlar ve erkekler açısından şiddetin daha kolay kabullenilmesine neden olabilmektedir. Araştırma kapsamında, kadınlara, babalarından annelerine ve kayınpederlerinden kayıinvalidelerine yönelik fiziksel şiddet olup olmadığı sorusu da yöneltilmiştir. Ek Tablo 4.6'da fiziksel şiddete hiç maruz kalmadığını belirten kadınlar ile en az bir kez maruz kaldığını belirtenlerin kendi annelerinin fiziksel şiddet yaşayıp yaşamadıkları bölge ve yerleşim yerine göre verilmektedir. En az bir kez şiddet yaşamış kadınların yüzde 37'sinin annesi, hiç şiddet yaşamadığını belirten kadınların ise yüzde 19'unun annesinin de şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Burada, dikkat edilmesi gereken en önemli konu, şiddet yaşanan ailelerde yaşayan çocukların hepsinin mutlaka şiddete yönelmediğinin bilinmesidir. Ancak, yüzdeler açısından kendi ailesinde şiddete tanık olan kadınların tanık olmayan kadınlara oranla daha fazla şiddete maruz kaldıkları söylenebilir.

Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları

Araştırma kapsamında evli ya da bekar kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumlarını anlamak amacıyla belirli ifadelere katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Bu ifadeler şunlardır:

- Bazı durumlarda erkekler eşlerini dövebilirler.
- Kadın istemese bile, eşiyile cinsel ilişkiye girmek görevidir.
- Çocukları terbiye etmek için bazen dövme gerekebilir.
- Bir kadının tavır ve davranışlarından ailenin erkekleri sorumludur.
- Kadın, herhangi bir konuda eşiyile aynı fikirde değilse tartışmamalı ve susmalıdır.
- Bir kadın elindeki parayı kendi istediği gibi harcayabilmelidir.
- Yemek, bulaşık, çamaşır ve ütü gibi ev işlerini erkekler de yapmalıdır.

Tablo 4.4'de geleneksel rolleri pekiştiren ifadelere katılma yüzdeleri bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyinde gösterilmektedir. Ülke genelinde, kadınların yaklaşık yarıya yakını "kadının eşiyile tartışmaması" ve "kadınların davranışlarından erkeklerin sorumlu olması" ifadelerine katıldığını belirtirken, 'bazı durumlarda erkekler eşlerini dövebilirler' ifadesine katılma oranının daha düşük olması dikkat çekicidir. Bu ifade, kadınların fiziksel şiddete ilişkin tutumlarını anlamak açısından önemlidir ve ülke genelindeki tüm kadınların yüzde 14'ü tarafından onaylanmaktadır. Başka bir ifadeyle, her 100 kadından 86'sı fiziksel şiddetin kabul edilemez olduğunu düşünmektedir. Kırsal alanda yaşayan kadınların bu ifadeye katılma oranı (yüzde 23), kentte yaşayanlara (yüzde 11) oranla daha fazladır. Bölgeler açısından ise, Güneydoğu Anadolu (yüzde 24) ve Ortadoğu Anadolu (yüzde 23) bölgesinde yaşayan kadınlar arasında bu ifadeye katılım diğer bölgelerden biraz daha fazladır.

Fiziksel şiddetin onaylanması veya normalleştirilmesi anlamına gelebilecek bu evet cevabı, kadınların temel özellikleri açısından incelendiğinde, fiziksel şiddet yaşanma yüzdeleri ile paralel sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Eğitim düzeyi daha yüksek gruptaki kadınların sadece yüzde 3.2'si, refah düzeyi en yüksek gruptaki kadınların ise yüzde 4.7'si bu ifadeyi onaylamıştır. Yaş grupları açısından değerlendirildiğinde, 45-59 yaş grubundaki kadınlar arasında bu yüzde 18 iken, 15-24 yaş grubunda 12 düzeyindedir. Hiç evlenmemiş kadınlar arasında da bu ifadeye katıldığını belirtenler yüzde 9 düzeyindedir. Bu sonuç, kadına yönelik şiddet konusunda genç kuşakların tutumlarının değişmekte olduğunu göstermektedir.

Cinsel ilişkiye ve evlilik içindeki cinsellik konusuna ilişkin kadınların tutumlarını anlamak amacıyla yöneltilen 'kadın istemese bile eşiyile cinsel ilişkiye girmek görevidir' ifadesine ise ülke genelindeki yaklaşık her 3 kadından biri evet cevabını vermektedir. Kırsal alanda yaşayan kadınlar açısından bu kabullenme yüzde 42'ye kadar çıkmaktadır. Bölge, eğitim ve refah düzeyi ile yaş grupları açısından değerlendirildiğinde, sonuçlar fiziksel şiddetteki örüntüye benzemektedir.

Tablo 4.5'de ise geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesine ilişkin iki ifadeye katılmayan kadınların yüzdeleri bölge ve yerleşim yerine göre verilmektedir. Ülke genelindeki kadınların üçte ikisinden fazlası "kadının elindeki parayı istediği gibi harcayabileceğini" ve "erkeklerin de ev işleri yapması gerektiğini" belirtmektedir. Kırsal yerleşim yerlerinde bu görüşe katılmayan kadınların oranı kentlere göre daha fazladır ve benzer biçimde bölgeler arasında da aynı yapı korunmaktadır.

Tablo 4.4 Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları-1
Toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin belirtilen görüşlere katılan kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Görüşlere katılan kadınların yüzdesi					
	Kadının eşiyile tartışmaması	Bazı durumlarda erkeklerin eşlerini dövmesi	Bazı durumlarda çocuğun dövülmesi	Kadının davranışlarından erkeğin sorumlu olması	Kadının istemediği halde eşiyile cinsel ilişkiye girmesi	Evlenmiş kadın sayısı
Yerleşim yeri						
Kent	44.2	10.6	31.1	42.7	25.4	7,736
Kır	64.5	24.9	47.7	61.2	45.6	2,617
Bölge						
İstanbul	44.8	10.0	30.5	43.5	23.4	2,047
Batı Marmara	56.2	16.5	32.2	51.0	36.1	519
Ege	45.6	11.3	31.3	43.2	29.1	1,395
Doğu Marmara	44.0	10.6	27.6	45.0	28.3	1,046
Batı Anadolu	42.5	11.3	31.1	42.1	26.8	1,091
Akdeniz	50.0	17.5	39.0	47.5	31.1	1,316
Orta Anadolu	53.3	18.2	33.9	52.7	32.5	525
Batı Karadeniz	52.5	13.4	40.0	57.1	35.9	598
Doğu Karadeniz	57.5	14.0	37.8	51.8	36.9	348
Kuzeydoğu Anadolu	58.9	19.7	45.0	57.8	44.7	248
Ortadoğu Anadolu	64.4	22.8	50.6	55.5	42.2	386
Güneydoğu Anadolu	59.0	24.0	51.4	52.5	35.9	834
Yaş						
15-24	48.6	15.2	35.0	46.8	30.7	1,425
25-34	41.0	10.9	35.8	42.8	21.9	3,237
35-44	49.4	14.7	35.7	46.3	28.9	2,717
45-59	58.6	16.9	34.5	53.6	41.3	2,974
Eğitim						
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	70.2	28.7	51.4	68.5	54.3	2,250
İlköğretim birinci kademe	55.0	13.6	36.4	50.2	30.7	5,187
İlköğretim ikinci kademe	35.0	7.2	24.9	37.7	18.1	934
Lise ve üzeri	17.6	2.9	19.0	20.5	8.9	1,982
Refah düzeyi						
Düşük	64.6	24.1	48.8	61.5	45.2	3,733
Orta	46.9	10.6	31.6	45.8	26.3	4,462
Yüksek	27.8	4.6	19.6	26.2	13.7	2,158
Türkiye	49.3	14.2	35.3	47.4	30.5	10,353

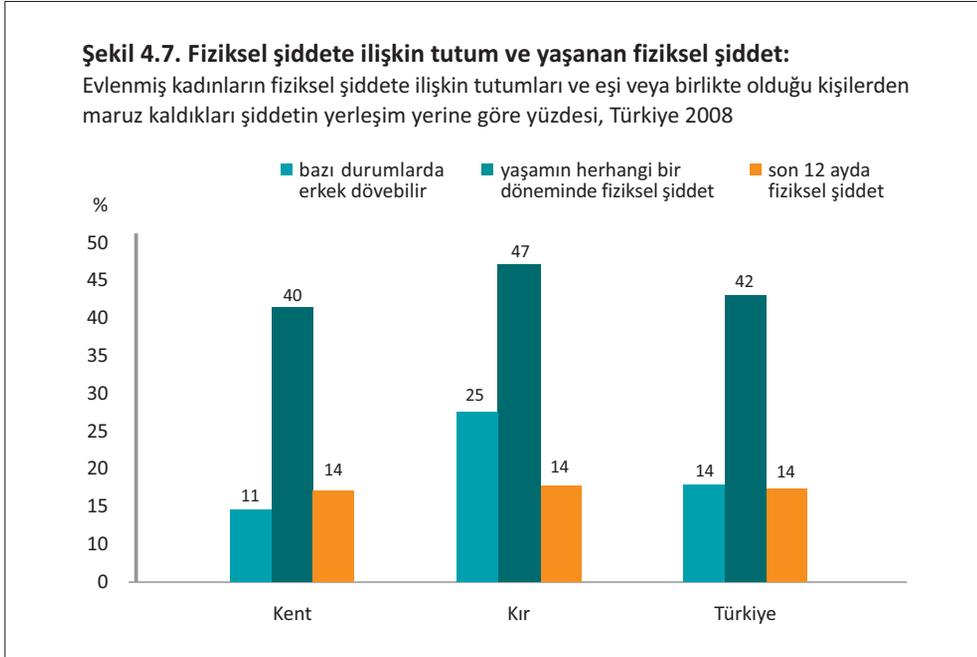
Tablo 4.5 Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin tutumları-2
Toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete ilişkin belirtilen görüşlere katılmayan kadınların bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

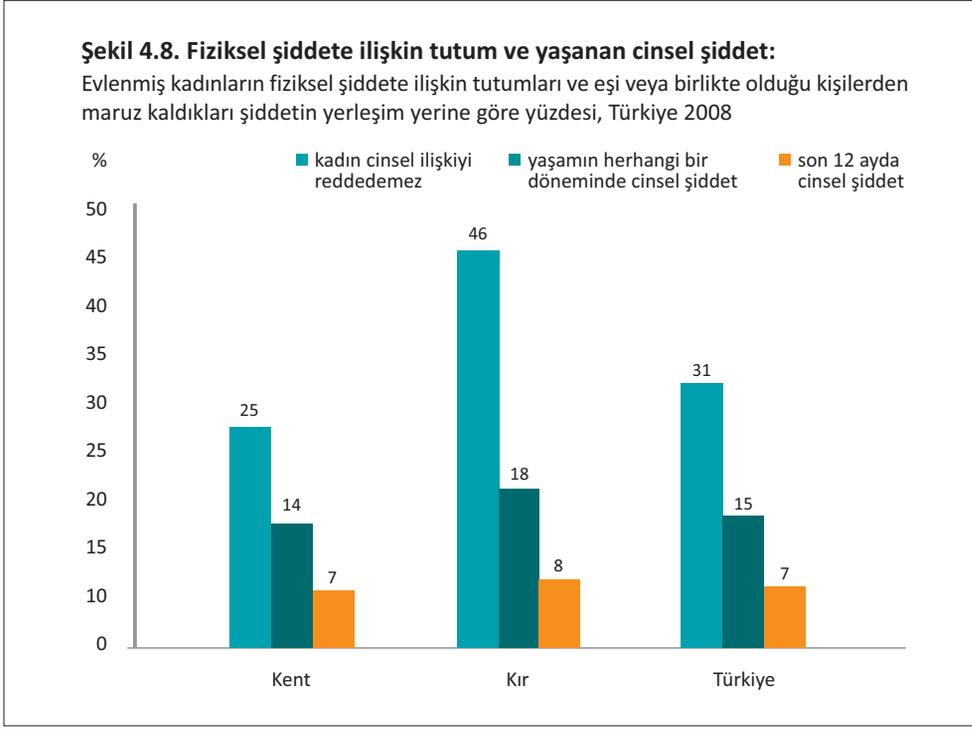
Temel Özellikler	Görüşlere katılmayan kadınların yüzdesi		
	Kadının elindeki parayı istediği gibi harcayabilmesi	Ev işlerini erkeklerin de yapması	Evlenmiş kadın sayısı
Yerleşim yeri			
Kent	32.4	30.1	7,736
Kır	39.4	42.8	2,617
Bölge			
İstanbul	33.4	31.7	2,047
Batı Marmara	33.8	29.8	519
Ege	38.1	28.3	1,395
Doğu Marmara	36.1	32.7	1,046
Batı Anadolu	30.9	29.7	1,091
Akdeniz	30.2	33.1	1,316
Orta Anadolu	36.0	32.8	525
Batı Karadeniz	36.2	32.4	598
Doğu Karadeniz	38.5	28.2	348
Kuzeydoğu Anadolu	35.6	45.0	248
Ortadoğu Anadolu	35.9	49.6	386
Güneydoğu Anadolu	32.6	45.9	834
Yaş			
15-24	35.3	39.4	1,425
25-34	32.0	32.4	3,237
35-44	34.1	31.2	2,717
45-59	36.2	33.3	2,974
Eğitim			
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	41.5	48.9	2,250
İlköğretim birinci kademe	34.8	34.1	5,187
İlköğretim ikinci kademe	33.4	28.6	934
Lise ve üzeri	24.6	16.0	1,982
Refah düzeyi			
Düşük	41.1	45.8	3,733
Orta	32.1	29.8	4,462
Yüksek	26.5	19.2	2,158
Türkiye	34.2	33.3	10,353

Fiziksel ve cinsel şiddete ilişkin tutumlar ve yaşanan şiddet

Şekil 4.7'de en az bir kez evlenmiş kadınların fiziksel şiddete ilişkin tutumları ile bu kadınların yaşadıkları fiziksel şiddet gösterilmektedir. Şiddete ilişkin tutumlar arasında yer alan "Bazı durumlarda erkekler eşini dövebilir" diye düşünen evlenmiş kadınların yüzdesi 14 olarak bulunmuştur. Kadınların yaşamın herhangi bir döneminde eşleri veya birlikte oldukları kişilerden yaşadıkları fiziksel şiddet yüzdesi 39 iken, son 12 ayda yaşadıkları şiddet yüzdesi 10'dur. Tutumların son döneme ilişkin bilgi vermesi göz önüne alındığında, şiddet oranındaki azalmanın tutumlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan kadınların fiziksel şiddete yönelik tutumları, kırsal yerleşim yerinde yaşayanlardan daha farklıdır. Ancak, son 12 ayda yaşanan şiddet değerlendirildiğinde, kır ve kent arasında herhangi bir farklılık gözlenmemektedir.

Şekil 4.8'de 'Kadın istemese bile, eşiyile cinsel ilişkiye girmek görevidir' diye düşünen kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde ve son 12 ay içinde yaşadıklarını belirttikleri cinsel şiddet yüzdeleri verilmektedir. Yaşanan cinsel şiddetin son 12 ayda daha az belirtildiği görülmektedir. Burada cinsel şiddetle ilgili konuşmanın toplum tarafından daha fazla yargılanacağı kaygısı, cinsellikle ilgili şiddeti konuşmanın daha zor olduğu ve kadınların yakın zamanda yaşadıklarını anlatmakta daha çekingen davrandıkları dikkate alınmalıdır.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden kadına yönelik şiddet

Araştırma kapsamında, kadınların yakın ilişki içinde oldukları erkeklerin yanı sıra diğer kişiler (erkek ya da kadın) tarafından maruz kaldıkları şiddet bilgisi de elde edilmiştir. Bu bilgi, bir evlilik yaşamış veya bir erkekle ilişkisi olmuş evli ya da bekar olmaları dikkate alınmadan tüm kadınlara yöneltilmiştir. Burada, kadınların 15 yaşından itibaren yakın ilişkide oldukları erkekler dışındakilerden maruz kaldıkları fiziksel ve cinsel şiddet yaygınlığına ilişkin veri sunulmaktadır. Ayrıca, 15 yaşından önce maruz kalınan cinsel istismar (çocuklukta cinsel istismar) ile ilgili yüzdeler de yer almaktadır. Belirtilen fiziksel ve cinsel şiddet yüzdeleri ile çocuklukta yaşanan cinsel istismarın kimler tarafından yapıldığı da bölümün konularındandır.

15 yaşından sonra fiziksel şiddet

Kadınlara, sorulan sorular arasında, onlara 15 yaşından sonra eşleri veya birlikte oldukları kişi dışında başka biri tarafından herhangi bir kötü muamele ya da fiziksel şiddet uygulayan olup olmadığı sorusu da yer almaktadır. Fiziksel şiddet yaşadığını belirten kadınlardan, şiddet uygulayan kişi veya kişilerin kim oldukları bilgisi de elde edilmiştir. Tablo 4.6'da 15 yaşından sonra eş veya birlikte olunan kişi dışındakilerden kadınlara yönelik fiziksel

ve cinsel şiddet yaygınlığı bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyi açısından verilmektedir. Ülke genelinde 15 yaşından sonra her 100 kadından yaklaşık 17'si yakın ilişkide oldukları erkekler dışındakilerden fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Kent ve kırsal için değerlendirildiğinde ise çok büyük bir farklılık görülmektedir. En fazla fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınlar Kuzeydoğu Anadolu (yüzde 23), Ortadoğu Anadolu (yüzde 22), Doğu Karadeniz (yüzde 19) ve İstanbul (yüzde 20) bölgelerinde yaşayanlardır. En az fiziksel şiddet yaşadığını belirten kadınlar ise yüzde 14 ile Batı Marmara bölgesinde yaşayanlardır.

Fiziksel şiddeti uygulayanlar açısından bakıldığında ise, ülke genelinde ilk sırayı yüzde 41 ile kadınların babaları, yüzde 32 ile anneleri, yüzde 16 ile ağabeyleri ve yüzde 8 ile öğretmenleri almaktadır. Başka bir deyişle, kadınların 15 yaşından sonra eşleri ya da birlikte oldukları kişiler dışındakilerden maruz kaldıkları fiziksel şiddet daha çok kendi ailelerinden gelmektedir. Kayınvalide ve kayınpeder tarafından fiziksel şiddet ise en fazla Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınlar tarafından belirtilmiştir (Ek Tablo 4.7).

Bölgesel olarak bakıldığında, ailelerden kadına yönelik fiziksel şiddetin en yoğun olduğu bölgeler yüzde 81 ile Doğu Marmara; yüzde 80 ile İstanbul ve yüzde 76 ile Akdeniz gibi ülkenin batısında ve güneyinde yer alan bölgelerdir. Daha uzak akrabalar tarafından kadına yönelik fiziksel şiddet yüzde 35 ile Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınlar arasında en fazladır. Daha sonra yüzde 30 ile bu bölgeyi Orta Anadolu bölgesi izlemektedir.

Kadınların eğitim düzeylerindeki farklılaşma, eşleri veya birlikte oldukları kişiler dışındakiler tarafından maruz kaldıkları fiziksel şiddet biçiminde değişiklik göstermemektedir. Refah düzeyinin düşük veya yüksek olması da yaşanan fiziksel şiddeti değiştirmemektedir.

15 yaşından sonra cinsel şiddet

Kadınlara, 15 yaşından sonra eşleri veya birlikte oldukları kişiler dışındakiler tarafından istekleri dışında cinsel ilişkiye girmeye ya da cinsel bir eylemde bulunmaya zorlanıp zorlanmadıkları sorulmuştur. Cinsel ilişkiye girmeye ya da cinsel bir eylemde zorlandığını belirten kadınların, bu şiddeti uygulayan kişinin kim veya kimler olduğuna ilişkin bilgi de ayrıca elde edilmiştir. Ülke genelindeki, her 100 kadından 3'ü yakın ilişkide olduğu erkekler dışındakilerden cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan kadınların yaklaşık yüzde 4'ü, kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınların ise yüzde 2.3'ü cinsel şiddet yaşamıştır. Bölgeler arasında yaşanan cinsel şiddet oranları ise önemli bir farklılaşma göstermemekte ve yüzde 2 ile yüzde 5 arasında değişmektedir. Yakın ilişkide olunan erkeklerin dışındakilerden kadınların maruz kaldıkları cinsel şiddetin veya istismarın eğitim düzeyi daha fazla olan kadınlar tarafından daha çok belirtildiği görülmüştür.

Ülke genelinde cinsel şiddete maruz kalan kadınların yarısından fazlası (yüzde 52), yaşadıkları cinsel istismarın tanımadıkları kişiler tarafından gerçekleştirildiğini belirtmişlerdir.

Daha sonra yüzde 18 ile erkek arkadaşlar ve yüzde 12 ile erkek akrabalar gelmektedir (Ek Tablo 4.8).

15 yaşından önce cinsel istismar

15 yaşından önce yaşanan cinsel istismarın oldukça duyarlı ve araştırma yoluyla bilgi elde edilmesi zor bir konu olmasından hareketle, bu bilgi aşamalı olarak toplanmaya çalışılmıştır. Kadınlara, 15 yaşından önce istenmeyen bir cinsel davranışta bulunan ya da cinsel olarak rahatsız edecek biçimde dokunan olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Ayrıca, bu soruya verilen cevap dikkate alınmaksızın, görüşmenin sonunda üzerinde bir ağlayan ve bir gülen kız resminin bulunduğu bir kart gösterilmiştir. Kadınlardan, yaşadıkları deneyime uygun olarak karttaki ifadelerden birini görüşmecinin görmeyeceği biçimde işaretlemeleri ve kartı zarfa koyup kapatmaları istenmiştir. Tablo 4.7'de bölge ve yerleşim yerine göre hem görüşme sırasında verilen cevaplar, hem de karta verilen cevaplarla birlikte iki cevabın toplamı gösterilmektedir.

Ülke genelinde görüşme sırasında cinsel istismar yaşadığını söyleyen kadın yüzdesi 4 iken, bu yüzde karta verilen cevaplarla birlikte yüzde 7'ye çıkmıştır. Kentsel yerleşim alanlarında yaşayan kadınlar açısından cinsel istismar kırsal alanda yaşayan kadınların 3 katı daha fazladır. Bölge düzeyinde değerlendirildiğinde ise, cinsel istismar yaşadığını en fazla belirten kadınlar, İstanbul (yüzde 9) ve Akdeniz (yüzde 8,5) bölgelerinde yaşayan kadınlardır. Daha genç yaş grubundaki kadınlar ile eğitim ve refah düzeyi daha yüksek olan kadınlar, çocuklukta cinsel istismar yaşadıklarını diğer gruplara oranla daha fazla belirtmişlerdir. Bunun nedenleri arasında, yaşanan davranışın cinsel istismar olarak tanımlanması ya da cinsel istismarın açıklanmasından çekinme sayılabilir.

Çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismarı kimlerin uyguladığı Ek Tablo 4.9'da ayrıntılı bir şekilde verilmektedir. Ülke genelinde, 15 yaşından önce yaşanan cinsel istismarın yüzde 42'si kadınların tanımadıkları kişiler, yüzde 30'u ise erkek akrabalar tarafından uygulanmıştır.

Table 4.6. 15 yaşından sonra fiziksel ve cinsel şiddet:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden fiziksel ve cinsel şiddet yaşamış kadınların bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Fiziksel şiddet	Cinsel şiddet	Fiziksel veya cinsel şiddet	Kadın sayısı
Yerleşim yeri				
Kent	18.0	3.6	20.1	9,528
Kır	17.1	2.3	18.6	3,267
Bölge				
İstanbul	19.5	3.5	21.1	2,520
Batı Marmara	14.2	2.4	15.6	608
Ege	17.3	1.7	18.3	1,706
Doğu Marmara	17.9	2.9	19.1	1,243
Batı Anadolu	15.8	4.9	19.4	1,343
Akdeniz	16.9	4.2	19.7	1,650
Orta Anadolu	16.3	2.4	17.8	608
Batı Karadeniz	15.9	2.9	17.5	740
Doğu Karadeniz	19.1	3.6	21.0	430
Kuzeydoğu Anadolu	23.1	2.8	23.8	328
Ortadoğu Anadolu	21.8	3.7	24.3	545
Güneydoğu Anadolu	18.3	3.8	20.5	1,074
Yaş				
15-24	21.8	5.5	24.9	3,490
25-34	16.6	3.4	18.5	3,493
35-44	16.2	2.3	17.5	2,797
45-59	16.1	1.5	17.0	3,015
Eğitim				
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	19.2	2.0	20.2	2,390
İlköğretim birinci kademe	15.5	2.1	16.8	5,477
İlköğretim ikinci kademe	19.6	3.8	21.7	1,949
Lise ve üzeri	19.6	6.4	23.3	2,978
Refah düzeyi				
Düşük	19.2	2.7	20.6	4,473
Orta	16.8	3.2	18.7	5,460
Yüksek	17.4	4.6	20.2	2,863
Türkiye	17.8	3.3	19.7	12,795

Tablo 4.7. 15 yaşından önce cinsel istismar

Çocuklukta istismara maruz kaldığını belirten kadınların yüz yüze görüşmede ve karta verdikleri cevapların bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Yüz yüze görüşme			Yüz yüze görüşme ve kart verilen cevaplar		
	sayı	%	toplam cevaplayan kadın sayısı	sayı	%	toplam cevaplayan kadın sayısı
Yerleşim yeri						
Kent	473	5.0	652	748	7.9	9,528
Kır	85	2.6	156	173	5.3	3,267
Bölge						
İstanbul	156	6.2	198	235	9.3	2,520
Batı Marmara	12	2.0	19	22	3.7	608
Ege	57	3.4	92	104	6.1	1,706
Doğu Marmara	54	4.4	67	75	6.0	1,243
Batı Anadolu	52	3.9	85	93	6.9	1,343
Akdeniz	89	5.4	120	141	8.5	1,650
Orta Anadolu	22	3.6	36	38	6.2	608
Batı Karadeniz	18	2.4	51	54	7.3	740
Doğu Karadeniz	18	4.2	30	32	7.4	430
Kuzeydoğu Anadolu	16	4.9	19	22	6.6	328
Ortadoğu Anadolu	24	4.4	31	40	7.3	545
Güneydoğu Anadolu	39	3.7	60	66	6.1	1,074
Yaş						
15-24	258	7.4	342	391	11.2	3,490
25-34	164	4.7	241	268	7.7	3,493
35-44	83	3.0	130	146	5.2	2,797
45-59	53	1.7	96	116	3.9	3,015
Eğitim						
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	54	2.3	104	120	5.0	2,390
İlköğretim birinci kademe	156	2.8	283	314	5.7	5,477
İlköğretim ikinci kademe	114	5.9	156	183	9.4	1,949
Lise ve üzeri	234	7.9	265	304	10.2	2,978
Refah düzeyi						
Düşük	146	3.3	267	300	6.7	4,473
Orta	227	4.2	320	371	6.8	5,460
Yüksek	185	6.5	221	250	8.7	2,863
Türkiye	558	4.4	807	921	7.2	12,795

Değerlendirme

Araştırma sonuçları, Türkiye'de kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişilerden maruz kaldığı fiziksel şiddetin yaygın olduğunu göstermektedir. Ayrıca, araştırma bulguları, evlenmiş kadınların yaşadığı fiziksel şiddetin ağır derecede yaşanmasının daha sık olarak görüldüğünü de ortaya koymuştur (Şekil 4.1). Yaşanan fiziksel şiddetin bölgeler arasında önemli bir farklılaşma gösterdiği görülmektedir.

Ülke düzeyinde evlenmiş kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler) tarafından yaşamış oldukları fiziksel veya cinsel şiddet yüzde 42 iken, bölgelere göre bu iki şiddet biçiminden en az birinin yaşanma oranı, yüzde 26 ile 57 arasında değişmektedir. Son 12 ay dikkate alındığında ise, bu yüzdeler ülke genelinde yüzde 14 iken, bölgeler arasında yüzde 9 ile 27 arasındadır. Bu sonuçlar, şiddetin, evli kadınların hayatlarının bir gerçeği olduğunu göstermesi ve bölgesel farklılıkları ortaya çıkarması açısından oldukça önemlidir. Evlenmiş kadınların yakın ilişkide oldukları erkeklerden yaşadıkları fiziksel ve cinsel şiddetin oldukça yaygın olduğu sonucu, birçok ülkede yapılan araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün farklı ülkelerde yaptığı araştırmalardan elde edilen verilere göre, kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kaldıkları fiziksel veya cinsel şiddet yaygınlığı yüzde 15 ile 71 arasında değişmektedir. Türkiye sonuçları da bu aralığın içinde yer almaktadır, ancak ülkenin bazı bölgelerindeki fiziksel veya cinsel şiddet yüzdeleri, diğer ülkelerdeki şiddet yüzdelerinden fazladır. Cinsel şiddet birçok durumda fiziksel şiddet ile birlikte yaşanmaktadır.

Duygusal istismar, kişilerin algılarına göre değişmektedir ve ülke genelindeki kadınların yüzde 44'ü yaşamlarının herhangi bir döneminde duygusal istismar yaşadığını belirtmiştir. Kadınların günlük hayatlarının kontrol edilmesine yönelik davranışlarda duygusal istismar olarak değerlendirildiğinde, duygusal istismar yüzdesi artmaktadır.

Kadınlar, eşleri veya birlikte oldukları kişiler dışında da fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmaktadırlar. Kadınların yakın ilişkide oldukları erkekler dışındakiler tarafından maruz kaldığı şiddet biçimi olarak fiziksel şiddet ön plana çıkmaktadır. Evlenmiş kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişilerden yaşadığı fiziksel şiddet yüzde 39 iken, yakın ilişkide olmadıkları kişilerden maruz kaldıkları şiddet yüzde 18'dir. Bölgesel olarak eş veya birlikte olunan kişiden maruz kalınan şiddetle de benzer biçimde farklılık görülmektedir.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) dışındakilerden kadına yönelik şiddet bölgesel olarak karşılaştırıldığında, eş veya birlikte olunan kişiden maruz kalınan şiddette olduğu kadar büyük bir farklılık görülmemektedir. Diğer ülkelerde yapılan araştırmalarla karşılaştırıldığında, DSÖ araştırmalarının yapıldığı ülkelerde yüzde 5 ile 62 arasında değişen eş dışındakilerden kadına yönelik fiziksel şiddet yaygınlığı, Türkiye'de yüzde 18'dir.

Burada dikkat çekilmesi gereken önemli bir nokta, eş veya birlikte olunan kişiden kadına yönelik şiddet ile eş veya birlikte olunan kişi dışındakiler tarafından uygulanan şiddetin genellikle farklı olmasıdır. Yakın ilişkide olunan erkekler dışındakilerin uyguladığı fiziksel şiddet, daha çok bir kere olabilen ve göreceli olarak daha az süre ile maruz kalınan bir şiddet biçimidir. Ayrıca, kadınların eş veya birlikte olunan kişi dışındakilerden şiddete maruz kalma durumunda farklı kişilerin de belirtilmesi söz konusudur. Ancak eş veya birlikte olunan kişiden kadına yönelen fiziksel şiddet, biraz daha süreklilik içermektedir.

Kadınların, yakın ilişkide oldukları erkekler dışındakilerden cinsel şiddet, fiziksel şiddetle kıyaslandığında daha azdır. Her 100 kadından 3'ü cinsel istismara maruz kaldığını söylemiş ve bu şiddetin uygulayıcısının da daha çok tanımadıkları kişiler olduğunu belirtmiştir. Kadınlar, çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismarın uygulayıcısı olarak öncelikle tanımadıkları kişileri, ardından da erkek akrabaları belirtmişlerdir.

Bölüm 5

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Sağlık Sonuçları

Sabahat TEZCAN, Sutay YAVUZ, Hande TUNÇKANAT

Kadına yönelik aile içi şiddetin en önemli sonuçlarından biri şiddetin kadının fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz etkilemesi ve bunun da önemli bir halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmasıdır. Fiziksel veya cinsel şiddet yaşanması sonucu oluşan yaralanmalar, şiddetin kadın sağlığına doğrudan etkisini göstermektedir. Bununla birlikte, yaşamlarının herhangi bir döneminde şiddet yaşamış ve yaşamamış kadınların seçilmiş bazı genel ve ruhsal sağlık durumlarıyla ilgili sorulara verdikleri yanıtlar, şiddet yaşanmasının sağlık üzerinde dolaylı etkilerinin de olabileceğini göstermektedir. Bu konuda başka ülkelerde yapılan araştırmaların sonuçları, yaşanan şiddetin doğrudan bir sonucu olduğunu iddia etmemekle birlikte, şiddet yaşayan kadınlarda bazı fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkların görülme sıklığının daha fazla olduğunu göstermektedir (DSÖ, 2005).

Şiddet sonucu yaralanma

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlara bu şiddet sonucu gerçekleşen yaralanmalar, bu yaralanmaların sayısı, şiddeti ve biçimleri hakkında sorular sorulmuştur.

Türkiye genelinde evlenmiş kadınların yaklaşık dörtte biri yaşadıkları fiziksel veya cinsel şiddet sonucunda yaralandığını belirtmiştir (Tablo 5.1). Bu oran kentsel veya kırsal yerleşim yerlerinde önemli derecede farklılaşmamaktadır. Bölgelere göre bakıldığında ise şiddet sonucu yaralanma yaygınlığının yüzde 17.7 (Doğu Marmara) ve yüzde 32.9 (Orta Anadolu) arasında değiştiği görülmektedir. Orta Anadolu, Batı Anadolu, Akdeniz ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan kadınlar arasında şiddet sonucu yaralanma yaygınlığı diğer bölgelerde yaşayan kadınlara göre daha yüksektir. Bu dört bölgede eşi ve birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel ve cinsel şiddet yaşamış yaklaşık her üç kadından biri yaşadığı şiddet sonucu yaralanmıştır.

Yaşamın herhangi bir döneminde maruz kaldığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu yaralanma yaygınlığı 15-24 yaşlar arası evlenmiş kadınlar arasında yüzde 19.5 iken, 45-59 yaşları arasındaki kadınlarda yüzde 26.8’dir. Bu bulgu daha yüksek yaş grubunda bulunan kadınlar arasında yaşamın herhangi bir döneminde eş veya birlikte oldukları kişi(ler)den şiddet yaşamının kümülatif şekilde artmasıyla ilgilidir. Araştırma bulguları, kadının eğitim ve hanenin refah düzeyi ile şiddet yaşama yaygınlığı arasında ters yönlü ilişkinin var olduğunu göstermektedir (Bkz. Bölüm 4). Ancak, benzer bir ilişkiye kadının eğitim ve

refah düzeyi ile şiddet sonucu yaralanma arasında rastlanmamaktadır. Diğer bir deyişle kadının eğitim ve hanenin refah düzeyine göre şiddet sonucu yaralanma yaygınlığı belirgin bir farklılaşma göstermemekte, tüm şiddet gören kadınlar benzer yaralanma riskine sahip olmaktadır.

Temel Özellikler	Yaralanan kadınlar	Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadın sayısı
Tablo 5.1 Şiddet sonucu yaralanma		
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşamın herhangi bir döneminde maruz kaldığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu yaralanan kadınların yaşadıkları yere ve temel özelliklerine göre yüzdesi, Türkiye 2008		
Yerleşim yeri		
Kent	24.2	3,516
Kır	22.1	1,365
Bölge		
İstanbul	19.6	270
Batı Marmara	22.9	223
Ege	20.7	311
Doğu Marmara	17.7	330
Batı Anadolu	29.5	436
Akdeniz	28.6	426
Orta Anadolu	32.9	467
Batı Karadeniz	20.4	356
Doğu Karadeniz	18.3	369
Kuzeydoğu Anadolu	27.5	564
Ortadoğu Anadolu	23.8	517
Güneydoğu Anadolu	24.2	612
Yaş		
15-24	19.5	503
25-34	22.1	1,554
35-44	23.6	1,346
45-59	26.8	1,478
Eğitim düzeyi		
Eğitimi yok/İlköğretimi bitirmemiş	23.3	1,559
İlköğretimi birinci kademe	23.9	2,372
İlköğretimi ikinci kademe	22.7	362
Lise ve üzeri	24.0	588
Refah düzeyi		
Düşük	25.7	2,210
Orta	21.4	2,049
Yüksek	24.4	622
Türkiye	23.7	4,881

Tablo 5.2 Şiddet sonucu yaralanma sayısı

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu yaralanmış kadınların, yaralanma sayısına, yaşadıkları yere ve temel özelliklerine göre yüzdesi ile tedavi gerektirecek kadar yaralanan kadınların yaşadıkları yere temel özelliklere göre yüzdesi, Türkiye 2008

	Yaralanma sayısı			Tedavi gerektirecek kadar yaralanan	Şiddet sonucu yaralanmış kadın sayısı
	1 - 2 kez	3 - 5 kez	5'ten fazla		
Yerleşim yeri					
Kent	43.2	24.0	32.5	42.0	903
Kır	38.9	26.4	34.5	37.8	309
Bölge					
İstanbul	46.0	22.1	31.9	33.7	55
Batı Marmara	49.0	18.4	32.6	42.5	51
Ege	41.0	16.5	42.5	37.8	64
Doğu Marmara	43.1	32.1	24.8	39.1	61
Batı Anadolu	41.5	27.5	31.0	35.4	123
Akdeniz	39.4	26.8	32.9	48.4	121
Orta Anadolu	41.6	26.9	31.5	39.7	159
Batı Karadeniz	47.6	18.2	34.1	50.0	73
Doğu Karadeniz	43.9	31.5	24.7	34.7	61
Kuzeydoğu Anadolu	36.5	24.4	37.4	39.5	167
Ortadoğu Anadolu	52.5	23.5	23.3	40.2	126
Güneydoğu Anadolu	34.0	25.8	39.6	49.9	151
Yaş					
15-24	49.9	26.5	23.6	32.7	115
25-34	44.5	24.2	31.1	42.4	359
35-44	37.2	31.8	31.0	43.1	335
45-59	41.5	19.2	38.7	40.7	403
Eğitim düzeyi					
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	33.6	22.5	43.5	43.5	401
İlköğretimi birinci kademe	41.2	27.8	30.9	40.8	584
İlköğretimi ikinci kademe	52.1	12.2	33.8	41.5	86
Lise ve üzeri	55.9	24.9	19.2	35.5	141
Refah düzeyi					
Düşük	37.8	23.3	38.8	43.2	611
Orta	42.4	25.4	31.6	37.1	461
Yüksek	54.1	26.4	19.4	43.6	140
Türkiye	42.1	24.6	33.0	40.9	1,212

Not: Yaralanma sayılarına ilişkin yüzdelerin toplamı, 'Bilmiyor/Hatırlamıyor' yanıt kategorisine ilişkin sonuçların tabloda verilmemesinden dolayı 100'e ulaşmamaktadır.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kaldığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu yaralandığını söyleyen kadınlara araştırma tarihine kadar kaç kez yaralandıkları sorulmuştur. Ayrıca bu yaralanmalardan herhangi birisinin tedavi olmasını gerektirecek kadar şiddetli olup olmadığı bilgisi de alınmıştır. Türkiye genelinde

yaşadığı şiddet sonucu yaralanmış kadınların yüzde 57.6’sı 3 veya daha fazla kez yaralandığını belirtmiştir. Şiddet sonucu yaralanmış yaklaşık her üç kadından biri de 5 defadan daha fazla kez yaralandığını söylemiştir (Tablo 5.2). Şiddet sonucu yaralanmış her 10 kadından dördü ise en az bir kez tedavi olmasını gerektirecek kadar şiddetli derecede yaralandığını belirtmiştir. Bulgular şiddet sonucu yaralanmaların raslantısal olmadığını, aksine yaralanmaların sıklıkla ve ağır derecede gerçekleştiğini ortaya çıkarmaktadır.

Kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan kadınlar arasında yaralanma sayısı bakımından önemli bir farklılık görülmemektedir. Araştırma tarihinde Ege, Güneydoğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan ve şiddet sonucu yaralanmış yaklaşık her 10 kadından 4’ü şiddet sonucunda, 5 defadan daha fazla yaralandıklarını söylemişlerdir. Batı Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan ve şiddet sonucu yaralanmış kadınların yarısı ise en az bir kez tedavi olmasını gerektirecek kadar şiddetli derecede yaralanmıştır.

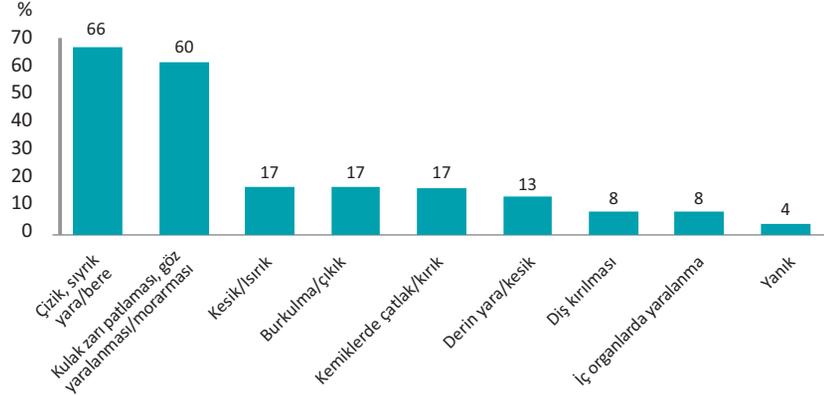
Kadınların temel özellikleri göz önüne alınarak yaşanan şiddet sonucu yaralanma sayılarına bakıldığında eğitim ve refah düzeyi daha yüksek kadınlar arasında yaralanma sayısının daha düşük olduğu görülmektedir. Şiddet sonucu yaralanmış eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların yüzde 43.5’i 5’ten daha fazla kez yaralandığını söylerken, lise veya daha üzeri eğitim almış kadınlar arasında yaralanma sayısı 5’ten fazla olan kadın oranı yüzde 19.2’dir (Tablo 5.2). Buna karşın, en yüksek eğitilmiş kadınlar dışında, en az bir kez tedavi olmayı gerektirecek kadar yaralanmanın kadınların eğitim ve refah düzeyine göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Eş veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşamın herhangi bir döneminde yaşanan fiziksel veya cinsel şiddet içeren davranışlar sonucu meydana gelen yaralanmalar farklı biçimlerde olmaktadır. Bu yaralanma biçimlerine bakıldığında Türkiye genelinde yaralanmaların en yaygın “çizik, sıyrık veya bere” (yüzde 66) ve “kulak zarı patlaması, göz yaralanması veya morarması” (yüzde 60) biçiminde gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 5.1). Şiddet sonucu yaralanmış kadınların yüzde 17’si ise “kesik veya sıyrık”, “burkulma çıkık” ve “kemiklerde çatlak veya kesik” oluşacak şekilde yaralandıklarını söylemişlerdir. Yaralanma biçimlerinden ağır yaralanmaların yaygınlığının bu denli yüksek oluşu niteliksel araştırma kapsamında toplanan bilgi ile de örtüşmektedir. Kadınlar bu araştırma sırasında da eş ve birlikte oldukları kişi(ler)den yaşadıkları şiddetin ağır derecede yaşandığını söylemişlerdir.

Yaralanma biçimlerinin yüzde dağılımı kadınların araştırma tarihinde yaşadığı yerleşim yerine göre önemli bir farklılık göstermemektedir (Bkz. Ek Tablo 5.1). Akdeniz, Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’da yaşayan yaralanmış her 10 kadının 7’sinden fazlası “çizik, sıyrık veya bere” oluşacak biçiminde yaralandığını söylerken, diğer bölgelerde yaşayan yaklaşık yaralanmış her 10 kadının 6’sı benzer biçimde yaralandığını belirtmiştir. “çizik, sıyrık veya bere” oluşacak biçimde yaralanmalarda kadınların eğitim ve yaşadıkları hanenin refah düzeyine göre belirli bir farklılaşma görülmemektedir.

Şekil 5.1. Yaralanma biçimleri:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşamın herhangi bir döneminde yaşanan fiziksel veya cinsel şiddet sonucu yaralanan kadınların yaralanma biçimlerinin yüzdesi, Türkiye 2008

Gebelikte fiziksel şiddet

Gebelik sırasında fiziksel şiddet yaşanmasının kadınlar kadar doğacak bebeklerin de sağlığını olumsuz etkilediği bilinmektedir. Araştırma kapsamında en az bir kez gebe kalmış kadınlara gebelikleri sırasında eş veya birlikte oldukları kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur.

Türkiye genelinde en az bir kez gebe kalmış her on kadından biri gebeliği sırasında eş veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından fiziksel şiddet yaşamıştır (Tablo 5.3). Araştırma tarihinde kentsel ve kırsal yerleşim alanlarında yaşayan kadınlar arasında gebeliği sırasında fiziksel şiddet yaşamış kadın yüzdesi farklılaşmamaktadır. Buna karşın, gebeliği sırasında fiziksel şiddet yaşadığını belirten kadınların yüzdesi, Batı Marmara bölgesinde yaşayan kadınlar arasındaki yüzde 5.3 ile Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınlar arasındaki yüzde 17.6 arasında değişmektedir. Gebelikleri sırasında fiziksel şiddet yaşamış kadınların en yaygın olduğu bölgeler ile yaşamın herhangi bir döneminde fiziksel şiddet yaşamış kadınların en yaygın olduğu bölgeler (Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Orta Anadolu bölgeleri) birbiri ile örtüşmektedir.

Araştırma tarihinde 15 ve 24 yaşları arasındaki kadınların yüzde 11'i gebelikleri sırasında eş veya birlikte oldukları kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşadıklarını söylemişlerdir. Bu yaş grubunda yaşanan gebelik sayısının az olmasına karşın gebeliği sırasında şiddet yaşamış kadın oranının bu denli yüksek olması dikkat çekicidir. Bu durum kadınların genç yaşlarda ve evliliklerinin ilk yıllarında daha çok şiddet ile karşılaşmalarının bir sonucu olarak görülebilir (Bkz. Bölüm 4).

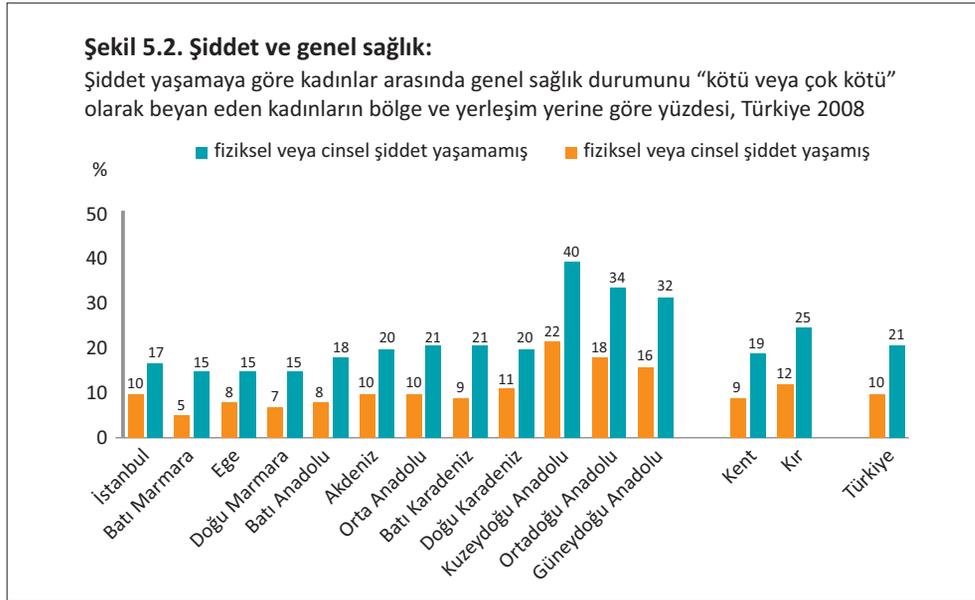
Gebelik sırasında fiziksel şiddet yaşama yüzdesi kadınların eğitim ve refah düzeyi özelliklerine göre değişmektedir. Daha yüksek eğitilmiş olan ve refah düzeyi daha yüksek hanelerde yaşayan kadınlar arasında gebelik sırasında şiddet yaşama yüzdesi daha düşüktür. Eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınlar arasında görülen, gebelik sırasında fiziksel şiddet yaşama yaygınlığı yüzde 14 ile Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Temel Özellikler	Gebeliği sırasında fiziksel şiddet yaşamış kadınlar	En az bir kez gebe kalmış kadın sayısı
Tablo 5.3 Gebelikte fiziksel şiddet Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den gebelikleri sırasında fiziksel şiddet yaşamış kadınların yaşadıkları yere ve kadınların temel özelliklerine göre yüzdesi, Türkiye 2008		
Yerleşim yeri		
Kent	9.6	7,618
Kır	9.8	2,677
Bölge		
İstanbul	8.6	655
Batı Marmara	5.3	821
Ege	6.9	804
Doğu Marmara	7.7	791
Batı Anadolu	11.2	866
Akdeniz	11.2	919
Orta Anadolu	13.7	847
Batı Karadeniz	9.4	744
Doğu Karadeniz	7.2	824
Kuzeydoğu Anadolu	17.6	964
Ortadoğu Anadolu	12.9	952
Güneydoğu Anadolu	12.9	1,108
Yaş		
15-24	11.3	1,011
25-34	8.7	3,491
35-44	9.5	2,936
45-59	10.3	2,857
Eğitim düzeyi		
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	14.4	2,649
İlköğretimi birinci kademe	9.2	5,056
İlköğretimi ikinci kademe	8.1	805
Lise ve üzeri	6.0	1,785
Refah düzeyi		
Düşük	12.9	4,004
Orta	9.3	4,393
Yüksek	5.0	1,898
Türkiye	9.7	10,295

Fiziksel veya cinsel şiddet ve genel sağlık

Araştırmada kadınlara genel olarak ve son 4 hafta içinde kendi sağlık durumlarını değerlendirmelerini sağlayacak sorular sorulmuştur. Sağlık durumuna ilişkin bilgi kadınlara yaşadıkları şiddete ilişkin sorular sorulmadan önce alınmıştır. Kadınların sağlık durumlarına ilişkin verdikleri yanıtlar, eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşayıp yaşamadıklarına göre incelenmiştir.

Türkiye genelinde yaşamın herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında sağlık durumunun "kötü veya çok kötü" olarak belirtilmesi, hiç şiddet yaşamamış kadınlara oranla iki kat daha yaygındır (Şekil 5.2). Bu farklılığın hemen hemen aynı oranlarda kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan kadınlar arasında da olduğu görülmektedir. Yaşanılan bölge açısından bakıldığında, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da şiddet yaşamış kadınların genel sağlık durumları hakkında diğer bölgelerdeki kadınlara göre daha yüksek oranla olumsuz değerlendirmede buldukları görülmektedir.

Son 4 hafta içindeki sağlık durumunun değerlendirilmesinde de kadınların verdikleri yanıtların yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddet yaşayıp yaşamadıklarına göre farklılaştığı görülmektedir (Şekil 5.2). Türkiye'de şiddet yaşamış kadınlar arasında son 4 hafta içinde "çok veya aşırı derecede ağrı/rahatsızlık" hissettiğini söyleyen kadın oranı yüzde 38 iken hiç şiddet yaşamadığını söyleyen kadınlar arasında bu oran yüzde 21'e düşmektedir. Bu göstergedeki yerleşim yerine ve bölgeye dayalı farklılaşma örüntüsü genel sağlık durumunda gözlenen yapıyla benzerdir. Kuzeydoğu

Anadolu ve Ortadoğu Anadolu'da yaşayan şiddet yaşamış kadınların yarısından çoğu (sırasıyla yüzde 57 ve 53) son 4 hafta içindeki sağlık durumunu olumsuz olarak değerlendirmiştir.

Kadınların temel özelliklerine göre şiddet ve sağlık durumu değerlendirmesine bakıldığında yaşamının herhangi bir döneminde eş veya birlikte olduğu kişi(ler)den şiddet yaşamış kadınların hiç şiddet yaşamamış kadınlara göre daha yüksek oranlarda sağlık durumları hakkında olumsuz değerlendirmede buldukları görülmektedir (Bkz. Ek Tablo 5.1). Bu farklılık daha genç yaş gruplarındaki kadınlar, lise ve üzeri eğitim görmüş kadınlar ve refah düzeyi yüksek hanelerde yaşayan kadınlar arasında daha belirgin düzeydedir.

Fiziksel veya cinsel şiddet ve ruh sağlığı

Görüşülen kadınlardan araştırma tarihinden önceki son 4 hafta için ruhsal sağlıklarına ilişkin bilgi vermeleri istenmiştir. Bu kapsamda kadınlardan son 4 hafta içinde yaşadıkları bazı ruhsal sorunlar hakkında bilgi alınmış ve ayrıca yaşamları boyunca hayatlarına son verme düşüncesine ilişkin sorular da sorulmuştur.

Son 4 hafta içinde bazı ruhsal sorunların yaşanıp yaşanmadığına ilişkin sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde yaşamın herhangi bir döneminde eş veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında bu tür sorunlar yaşanmasının şiddet yaşamamış kadınlara göre daha yaygın olduğu görülmektedir (Tablo 5.4). Örneğin, şiddet yaşamamış kadınların yüzde 36'sı son 4 hafta içinde kendini mutsuz hissettiğini söylerken, aynı oran şiddet yaşamış kadınlar arasında yüzde 61'dir.

Eşinden veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında ruhsal sorun yaşanmasının daha yaygın olarak görüldüğünü gösteren bir diğer durum hayata son verme düşüncesine ilişkin sorulara verilen yanıtların incelenmesinde karşımıza çıkmaktadır.

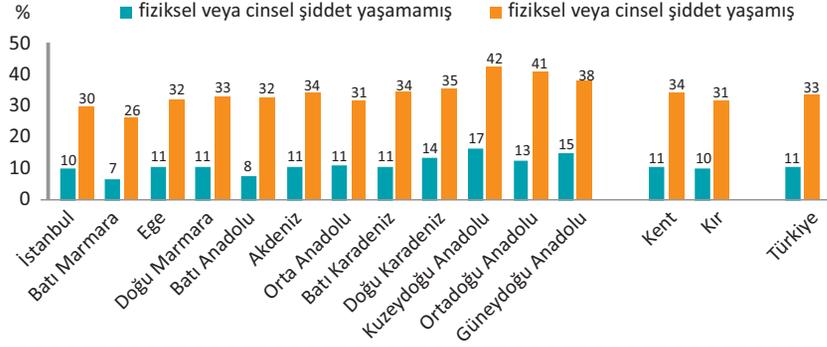
Türkiye genelinde, eşinden veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında yaşamının herhangi bir döneminde hayatına son vermeyi düşünmüş olan kadınların oranı, şiddet yaşamamış kadınlar arasındaki oranın 3 katıdır (Şekil 5.4). Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan ve fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış her 10 kadından yaklaşık 4'ü bugüne kadar hayatına son vermeyi düşündüğünü ifade etmiştir.

Tablo 5.4 Fiziksel veya cinsel şiddet ve son 4 hafta içinde yaşanan bazı ruhsal sorunlar		
Yaşamın herhangi bir döneminde eş veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış ve yaşamamış kadınlar arasında son 4 hafta içinde yaşanan bazı ruhsal sorunların yüzdesi, Türkiye 2008		
Son 4 hafta içinde	Şiddet yaşamış	Şiddet yaşamamış
Sık baş ağrısı	36.4	24.7
İştahsızlık	58.0	43.4
Uyku sorunu olma	48.4	34.2
Pek çok şeyden kolayca korkma	33.6	22.3
Ellerin titremesi	36.5	21.9
Kendini sinirli, gergin ve endişeli hissetme	73.3	56.0
Hazımsızlık çekme	38.0	26.5
Zihni toparlamakta sorun yaşama	54.8	34.9
Kendini mutsuz hissetme	60.8	35.6
Daha sık ağlama	43.3	23.6
Günlük faaliyetlerde isteksizlik	59.3	44.3
Karar vermede zorluk yaşama	46.8	29.5
Gün içinde yapılan işleri aksatma	55.5	44.8
İşe yaramadığını düşünme	38.2	20.6
Zevk aldığı şeylere karşı ilgiyi kaybetme	46.7	27.0
Kendini değersiz hissetme	41.8	18.4
Hayata son vermeyi düşünme	13.3	3.7
Kendini hep yorgun hissetme	77.2	60.0
Midede rahatsızlık hissi	48.9	35.0
Hemen Yorulma	74.1	56.7

Not: Tablo'da verilen yüzdelere 4,881 şiddet yaşamış ve 5,917 şiddet yaşamamış evlenmiş kadın temel alınarak hesaplanmıştır.

Şekil 5.4. Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayata son verme düşüncesi:

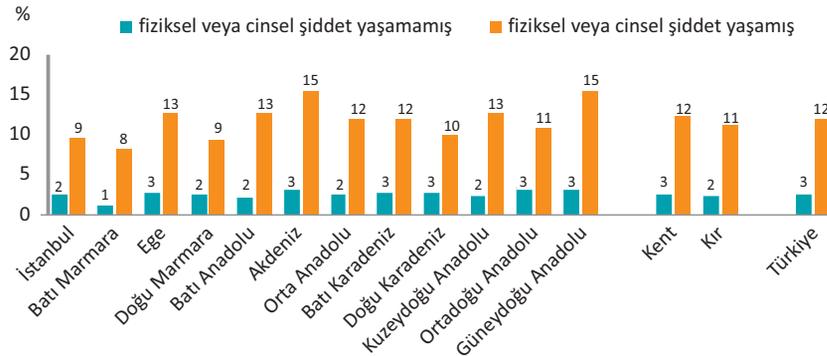
Şiddet yaşamaya göre kadınlar arasında yaşamın herhangi bir döneminde hayatlarına son vermeyi düşünmüş kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Hayatına son vermeyi deneme ise ülke genelinde şiddet yaşamış kadınlar arasında, şiddet yaşamayanlara göre 4 kat daha yaygındır (Şekil 5.5). Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan ve fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında hayatına son vermeyi denemiş olanların oranı sırasıyla yüzde 15.4 ve yüzde 14.7'dir. Bu oranın, İstanbul ve Batı Marmara bölgelerinde yaşayan aynı gruptaki kadınlar arasında sırasıyla yüzde 9 ve yüzde 8 olduğu görülmektedir.

Şekil 5.5. Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayata son vermeyi deneme:

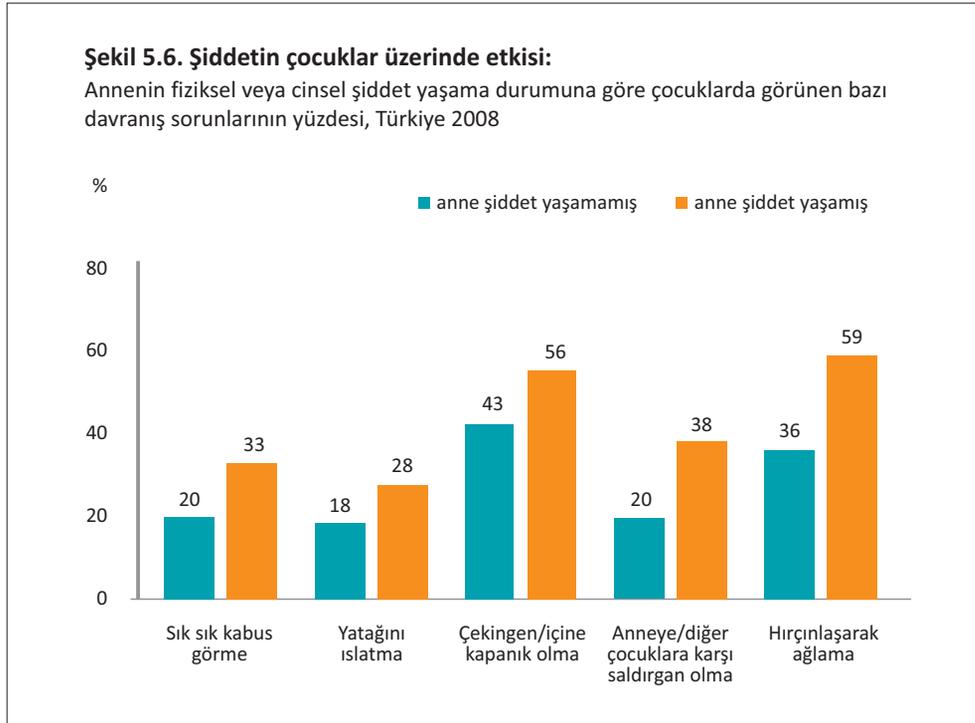
Şiddet yaşamaya göre kadınlar arasında yaşamın herhangi bir döneminde hayatlarına son vermeyi denemiş kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Şiddetin çocuklar üzerinde etkisi

Görüşülen kadınlardan okul çağında (6-14 yaşları arası) en az bir çocuğu olanlara bu çocuklardan herhangi birisinin bazı davranış sorunlarını gösterip göstermediği sorulmuştur. Çocuğun davranışına yönelik olarak sorulan bu sorular, eş veya birlikte olunan kişi(ler)den aile içinde yaşanan şiddete ilişkin sorulan sorulardan daha önce sorularak yanıtların etki altında kalmadan alınması sağlanmıştır.

Şekil 5.6'da eş veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış ve yaşamamış kadınların çocuklarının bazı davranış sorunlarının yüzdesi Türkiye genelinde verilmektedir. Buna göre şiddet yaşamış kadınların çocuklarında davranış sorunları, şiddet yaşamamış kadınların çocuklarına oranla daha yaygın olarak görülmektedir. Örneğin, şiddet yaşamış yaklaşık her 10 kadından dördünün çocuğunda "anneye veya diğer çocuklara karşı saldırgan olma" davranışı görülürken, bu oran şiddet yaşamamış kadınların çocukları arasında yarı yarıya azalmaktadır.

Değerlendirme

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda kadınların sağlık durumlarına ve 6-14 yaş arası çocukların davranış sorunlarına ilişkin sorular, eş ve birlikte olunan kişi(ler)den aile içinde yaşanan şiddeti tespit etmek üzere sorulan sorulardan önce sorulmuştur. Soru kağıdındaki bu sıralamanın amacı görüşme sırasında kadınların verdiği yanıtlarda bir yanlışlık etkisinin oluşmasını engellemektir.

Araştırma eş veya birlikte oldukları kişi(ler)den yaşanan şiddetin kadınların sağlığı üzerinde birçok yönden doğrudan ve dolaylı olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmanın bir kesit araştırması olması nedeniyle, yaralanmalar konusu dışında, şiddet yaşamayan kadınların belirli sağlık sorunlarını yaşamalarının doğrudan bir nedeni olup olmadığını saptamak mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte, araştırma bulguları incelendiğinde kadınların şiddet yaşamaları ile bazı fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının belirtilerini göstermeleri arasında güçlü bir ilişkinin olabileceği görülmektedir. Kadınların yaşadıkları yer ve temel özelliklerine göre bulgular incelendiğinde de bu biçimdeki bir ilişkinin varlığına dair tutarlı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Kadınların yaşadıkları yer ve temel özellikleri ne olursa olsun şiddet yaşamış kadınlar arasında fiziksel ve ruhsal sağlık durumu hakkında olumsuz beyanda bulunma şiddet yaşamayan kadınlara göre yaklaşık 2 veya 3 kat daha yaygındır. Benzer şekilde anneleri şiddet yaşamış 6-14 yaş arası çocukların bazı ruhsal davranış sorunları şiddet yaşamamış annelerin çocuklarına göre daha yaygın olarak görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu farklı ülkelerde gerçekleştirilmiş benzer nitelikli araştırmalardan elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir (DSÖ, 2005).

Bölüm 6

Kadınların Aile İçi Şiddetle Mücadelesi

Banu AKADLI ERGÖÇMEN, Sunday ÜNER, Ayşe ABBASOĞLU,
Ceren GÖKÇEN

Yaşanan şiddetin kadınlara göre nedenlerinin, şiddet yaşayan kadınların bu şiddetle nasıl mücadele ettiklerinin, şiddeti nasıl ve kimlerle paylaştıklarının ve şiddet sonucu nerelere başvurduklarının bilinmesi önemlidir. Türkiye genelinde kadınların şiddete nasıl karşılık verdikleri, yakın çevrelerinden, sağlık hizmetlerinden ve diğer hizmetlerden nasıl yararlandıkları hakkında bilinenler sınırlıdır. Bu nedenle, araştırma kapsamında eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşadığını belirten kadınlara aile içi şiddetle nasıl mücadele ettiklerini anlamaya yönelik sorular sorulmuştur.

Bu bölümün ilk kısmında kadına yönelik şiddet aile içi şiddetin nedenleri, kadınların bakış açısından verilmektedir. Bölümün diğer kısmında, kadınların şiddetle mücadele ederken başvurdukları stratejiler ve yararlandıkları hizmetler sunulmaktadır. Bu bölümde kadına yönelik şiddetin nedenleri, kadınların yaşadıkları şiddeti yakın çevreleriyle paylaşma biçimleri, şiddet sonucu kurumsal düzeyde başvuru yapıp yapmadıkları ve hangi kurum/kuruluşlara yöneldikleri sunulmaktadır. Ayrıca kadınların, yaşadıkları şiddetle mücadelelerinde gösterdikleri tepkiler, bu tepkilerin sonuçları ve şiddetle mücadele etme yöntemleri ele alınmaktadır.

Kadınlar açısından şiddetin nedenleri

Kadına yönelik aile içi şiddetin nedenleri pek çok faktöre bağlıdır. Bu bölümde kadınların yaşadıkları şiddetin nedenleriyle ilgili görüşler sadece kadınların bakış açısından aktarılmaktadır.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşamış kadınlara şiddetin nedenleri sorulmuştur. Verilen cevaplar arasında en yaygın gerekçe olarak, kadınların yüzde 32'si tarafından "erkeğin ailesiyle yaşanan sorunlar" beyan edilmiştir. Bunu maddi sıkıntı, erkeğin iş sorunları, erkeğin işsiz olması ve evde yeterli gıda olmaması kategorilerini içeren "ekonomik sıkıntılar/zorluklar" (yüzde 22) ile erkeğin sinirli olması, kadını kıskanması, kadının ihanetinden şüphelenmesi, erkeğin ayrılmak istemesi, erkeğin dışarıda zaman geçirmek istemesi, erkeğin sorumsuz olması ve erkeğin başka bir eşinin olmasını kapsayan "erkek ile ilgili nedenler" (yüzde 21) izlemektedir.

Kadınların yüzde 18'i "kadınla ilgili nedenler" ve yüzde 13'ü "çocuklarla ilgili sorunlar"¹⁵ nedeniyle eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)in kendilerine şiddet uyguladıklarını söylemişlerdir. "Kadınla ilgili nedenler", daha çok kadının şiddetten kendini sorumlu tuttuğu durumlarda geçerlidir ve kadının cinsel ilişkiyi reddetmesi, kadının erkeğin sözünü dinlememesi, kadının erkeği kıskanması, kadının ev işlerini aksatması ve kadının kendini suçlaması cevaplarını içermektedir. "Erkeğin kötü alışkanlıkları" ise, erkeğin alkol kullanması, kumar oynaması ve aldatması gibi durumlar için söz konusu olup kadınların yüzde 9'u tarafından eşlerinin kendilerine uyguladıkları şiddetin nedeni olarak gösterilmiştir.

Kentsel yerleşim yerlerinde "erkeklerle ilgili nedenler" ve "erkeğin kötü alışkanlıkları" kırsal yerleşim yerlerine göre kadınlar tarafından daha yaygın bir biçimde şiddet nedeni olarak belirtilmiştir. "Çocuklarla ilgili sorunlar" ise kırsal yerleşim yerlerinde kentsel yerleşim yerlerine göre daha yaygın olarak şiddet nedeni olarak gösterilmiştir. Bölge düzeyinde bakıldığında, Ege bölgesi hariç diğer bölgelerde kadınların şiddetin nedenleri olarak gösterdiği nedenler arasında "erkeğin ailesiyle sorun" en başta gelmektedir. Ege Bölgesi'nde ise "erkeklerle ilgili nedenler" en yaygın neden olarak söylenmiştir (Tablo 6.1).

Tablo 6.1 Yaşanan fiziksel şiddetin kadınlara göre nedenleri-1

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşamış kadınların kendilerine göre şiddetin nedenlerine, bölgeye ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Ekonomik sıkıntı/zorluk	Erkeğin ailesi ile sorun	Erkeğin kötü alışkanlıkları	Erkeklerle ilgili nedenler	Kadınla ilgili nedenler	Kadının ailesi ile sorun	Çocuklarla ilgili sorunlar	Özel bir nedeni yok	Bilmiyor/Hatırlamıyor	Diğer	Fiziksel şiddet yaşamış kadın sayısı
Yerleşim yeri											
Kent	21.1	31.2	10.4	23.1	17.5	3.0	11.0	9.3	0.9	11.1	3,279
Kır	23.4	33.0	6.8	16.7	20.4	2.2	16.7	8.2	1.9	11.8	1,273
Bölge											
İstanbul	20.7	30.4	9.7	21.3	15.4	2.5	8.7	11.5	0.0	8.1	259
B. Marmara	21.4	36.1	10.8	23.7	18.6	3.2	14.2	8.5	1.0	9.8	210
Ege	22.0	26.2	11.2	29.9	19.4	2.7	9.3	4.3	0.8	11.3	285
D. Marmara	18.3	26.7	9.5	20.7	21.8	2.5	13.5	9.0	1.8	13.4	312
Batı Anadolu	26.2	37.1	12.4	25.3	15.4	3.5	10.4	6.3	0.5	10.4	418
Akdeniz	26.8	27.3	10.7	19.9	20.5	3.0	13.7	11.4	1.4	9.0	405
Orta Anadolu	21.4	37.9	8.4	20.1	15.2	3.1	14.6	10.9	1.7	15.8	439
B. Karadeniz	20.1	40.7	12.0	17.3	17.1	1.9	10.8	4.3	1.7	13.3	329
D. Karadeniz	21.6	28.0	5.8	17.4	20.6	2.2	17.9	5.6	0.4	14.2	322
KD. Anadolu	18.4	39.7	5.2	19.9	21.7	4.6	17.2	9.8	2.6	10.1	526
OD. Anadolu	16.1	31.5	3.3	15.4	21.2	2.9	22.3	13.3	2.3	14.2	474
GD. Anadolu	19.5	32.2	5.4	17.1	19.3	2.0	15.6	10.3	2.1	13.8	573
Türkiye	21.7	31.7	9.4	21.4	18.3	2.8	12.6	9.0	1.1	11.3	4,552
<p>Not: Yüzdeler fiziksel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır. Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamaları 100'ü aşabilir.</p> <p>Ekonomik sıkıntılar/zorluklar: Maddi sıkıntı, erkeğin iş sorunları, erkek işsiz olması, evde yeterli gıdanın olmaması</p> <p>Erkeğin kötü alışkanlıkları: Erkeğin sarhoş olması, kumar oynaması, aldatması</p> <p>Erkeklerle ilgili nedenler: Erkeğin kadını kıskanması, kadının ihanetinden şüphelenmesi, erkeğin sinirli olması, erkeğin ayrılmak istemesi, erkeğin dışarıda zaman geçirmesi, erkeğin sorumsuz olması, erkeğin başka bir eşinin olması</p> <p>Kadınla ilgili nedenler: Kadının cinsel ilişkiyi reddetmesi, erkeğin sözünü dinlememesi, erkeği kıskanması, ev işlerini aksatması, kadın kendini suçlaması</p> <p>Diğer: Kadının gebe olması, evin kalabalık olması, her iki tarafın aileleri nedeniyle vb. diğer nedenler</p>											

¹⁵ Kadının çocuğunun ya da erkek çocuğunun olmaması gibi nedenler de bu kategoriye dahildir.

Kadınlar tarafından belirtilen şiddet nedenlerine kadınların temel özelliklerine göre bakıldığında, ülke genelinde en yaygın neden olan "erkeğin ailesiyle sorun" eğitim düzeyi yükseldikçe daha az oranda belirtilmektedir. "Ekonomik sıkıntılar/zorluklar"ı belirten kadın yüzdesi beklendiği gibi eğitim düzeyi ve refah düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Genç yaş grubundaki kadınlarda eşleri tarafından gördükleri şiddetin nedeni olarak "erkeğin kötü alışkanlıkları"nın belirtilmesi diğer yaştaki kadınlara göre daha azdır. "Çocuklarla ilgili sorunlar" da aynı şekilde daha ileri yaşlardaki kadınlar arasında şiddetin nedeni olarak daha sık belirtilmiştir. Kadınların yaşları ilerledikçe sahip oldukları toplam çocuk sayısı arttığı için çocuklarla ilgili sorunların şiddetin nedeni olarak gösterilmesinin bu gruplarda daha fazla olması beklenen bir durumdur. Refah düzeyi düşük olduğunda çocuklarla ilgili sorunların daha sık şiddet nedeni olarak belirtilmesi de, bu grupta çocuk sayısının daha fazla olmasının yanı sıra ekonomik nedenlerin etken olabileceğini düşündürmektedir (Tablo 6.2).

Tablo 6.2 Yaşanan fiziksel şiddetin kadınlara göre nedenleri-2 Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşamış kadınların kendilerine göre şiddetin nedenlerine, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008											
Temel Özellikler	Ekonomik sıkıntı/zorluk	Erkeğin ailesi ile sorun	Erkeğin kötü alışkanlıkları	Erkeklerle ilgili nedenler	Kadınla ilgili nedenler	Kadının ailesi ile sorun	Çocuklarla ilgili sorunlar	Özel bir nedeni yok	Bilmiyor/Hatırlamıyor	Diğer	Fiziksel şiddet yaşamış kadın sayısı
Yaş											
15-24	15.7	31.5	3.5	27.3	25.3	4.5	7.5	9.2	1.6	13.8	454
25-34	20.7	32.0	6.8	22.1	19.8	3.0	12.3	9.4	1.2	10.9	1,443
35-44	27.1	33.1	10.8	18.3	14.6	2.4	13.0	7.6	1.3	11.7	1,265
45-59	20.8	30.3	13.1	20.9	17.1	2.1	14.5	9.7	0.8	10.2	1,390
Eğitim											
Eğitimi yok/ilköğretim bitmemiş	24.2	31.7	8.0	16.2	18.4	1.9	15.4	10.6	2.0	9.9	1,458
İlköğretim birinci kademe	22.5	33.9	10.1	19.4	18.6	2.6	12.5	8.2	1.0	10.0	2,229
İlköğretim ikinci kademe	18.8	29.1	8.5	33.3	18.8	5.0	9.0	7.2	0.6	12.5	331
Lise ve üzeri	15.5	24.9	10.6	31.9	16.9	3.8	9.1	9.6	0.3	17.9	534
Refah düzeyi											
Düşük	25.8	32.5	9.4	18.1	18.2	2.9	13.7	8.7	1.4	10.9	2,070
Orta	20.2	31.0	9.0	22.5	17.8	2.5	12.6	9.2	1.1	10.7	1,911
Yüksek	14.5	31.0	10.7	27.3	19.9	3.3	9.5	9.3	0.4	13.7	571
Türkiye	21.7	31.7	9.4	21.4	18.3	2.8	12.6	9.0	1.1	11.3	4,552
<p>Not: Yüzdeler fiziksel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır. Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamaları 100'ü aşabilir.</p> <p>Ekonomik sıkıntılar/zorluklar: Maddi sıkıntı, erkeğin iş sorunları, erkek işsiz olması, evde yeterli gıdanın olmaması</p> <p>Erkeğin kötü alışkanlıkları: Erkeğin sarhoş olması, kumar oynaması, aldatması</p> <p>Erkeklerle ilgili nedenler: Erkeğin kadını kıskanması, kadının ihanetinden şüphelenmesi, erkeğin sinirli olması, erkeğin ayrılmak istemesi, erkeğin dışarıda zaman geçirmesi, erkeğin sorumsuz olması, erkeğin başka bir eşinin olması</p> <p>Kadınla ilgili nedenler: Kadının cinsel ilişkiyi reddetmesi, erkeğin sözünü dinlememesi, erkeği kıskanması, ev işlerini aksatması, kadın kendini suçlaması</p> <p>Diğer: Kadının gebe olması, evin kalabalık olması, her iki tarafın aileleri nedeniyle vb. diğer nedenler</p>											

Şiddetle mücadelede kadınların kullandıkları strateji ve hizmetler

Yaşanan şiddetin yakın çevre ile paylaşılması

Araştırmada kadınlara, yaşadıkları şiddeti yakın çevrelerinden kimlerle paylaştıkları ve şiddetin anlatıldığı bu kişilerden kimlerin onlara yardım etmek istedikleri sorulmuştur. Türkiye'de eşi/birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yüzde 49'u yaşadıkları şiddeti kimseye anlatmadıklarını belirtmişlerdir. Başka bir deyişle; şiddete maruz kalan kadınların yaklaşık yarısı yaşadıkları şiddeti ilk kez bu araştırma sırasında yapılan görüşmelerde görüşmecilere anlatmışlardır (Tablo 6.3).

Şiddete maruz kalmış kadınların yüzde 34'ü şiddeti kendi ailelerine anlatmışlardır. Kadınların yüzde 22'si yaşadıkları şiddeti arkadaşları veya komşularına anlatırlarken, şiddeti erkeğin ailesiyle paylaşma yüzde 12'dir.

Tablo 6.3 Yaşanan şiddetin paylaşılması

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddeti anlatan kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Kimseye anlatmayan	Kendi ailesine anlatan	Erkeğin ailesine anlatan	Arkadaş/komşusuna anlatan	Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadın sayısı
Yerleşim yeri					
Kent	45.3	36.0	12.1	24.4	3,516
Kır	56.9	28.7	10.0	16.7	1,365
Bölge					
İstanbul	46.0	33.3	13.6	23.8	270
Batı Marmara	50.1	38.6	9.5	19.7	223
Ege	43.2	37.6	11.0	26.6	311
Doğu Marmara	47.0	38.2	11.1	23.8	330
Batı Anadolu	42.7	37.0	13.4	26.9	436
Akdeniz	45.7	33.3	12.5	22.8	426
Orta Anadolu	55.8	30.3	8.5	19.2	467
Batı Karadeniz	52.8	28.8	10.5	20.6	356
Doğu Karadeniz	50.2	38.0	14.5	21.7	369
Kuzeydoğu Anadolu	54.8	31.2	11.8	16.5	564
Ortadoğu Anadolu	60.7	26.1	9.3	13.8	517
Güneydoğu Anadolu	55.1	31.7	8.3	17.1	612
Türkiye	48.5	34.0	11.5	22.3	4,881

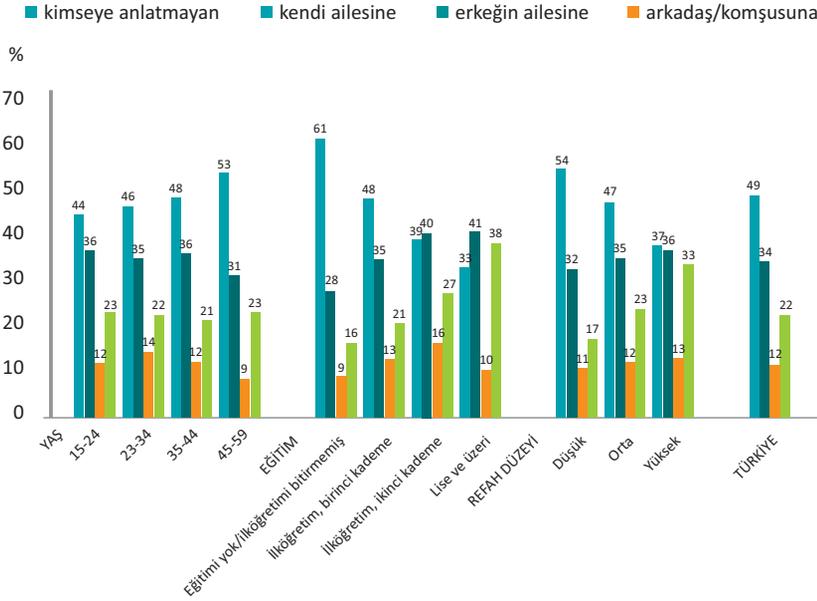
Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır. Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamaları 100'ü aşabilir.
Kendi ailesi: Annesi, babası, kız kardeşleri, erkek kardeşleri, çocukları, kadın akrabaları.
Erkeğin ailesi: Kayınvalidesi, erkeğin ailesinden kadınlar.

Kentlerde yaşayan kadınların şiddeti herhangi biriyle paylaşma oranı kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlardan daha fazladır (sırasıyla yüzde 55 ve yüzde 43). Bölgelere göre bakıldığında, Ortadoğu Anadolu bölgesinde eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış her 10 kadından en az 6'sının yaşadıkları şiddeti kimseyle paylaşmadıkları görülmektedir (Tablo 6.3).

Şiddetin paylaşılması kadının yaşına göre değişmektedir. Genç kadınlar (15-24 yaşları arasında) yaşadıkları şiddeti daha fazla anlatırken, ileri yaştaki kadınlarda şiddeti paylaşma daha azdır. Şiddeti yakın çevreyle paylaşma eğitim düzeyine göre bakıldığında da farklılık göstermektedir: Eğitim düzeyi yüksek ise şiddeti saklama göreceli olarak azdır. Eğitimi olmayan ya da ilköğretimi tamamlamamış kadınların yüzde 61'i şiddeti kimseye anlatmazken, lise ve üstü eğitimi tamamlamış kadınların yüzde 33'ü şiddeti en az bir kişiye anlatmışlardır. Refah düzeyi yüksek olduğunda ise şiddeti yakın çevreye anlatma göreceli olarak daha fazla görülmektedir. Örneğin düşük refah düzeyinde yer alan kadınların yüzde 17'si yaşadıkları şiddeti arkadaş veya komşularıyla paylaşırken, bu oran yüksek refah düzeyinde yer alan kadınlarda yüzde 33'e çıkmaktadır (Şekil 6.1).

Şekil 6.1 Yaşanan şiddetin paylaşılması:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddeti anlatan kadınların yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır. Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamaları 100'ü aşabilir. Kendi ailesi: Annesi, babası, kız kardeşleri, erkek kardeşleri, çocukları, kadın akrabaları. Erkeğin ailesi: Kayınvalidesi, erkeğin ailesinden kadınlar.

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yüzde 55'i şiddete tanık olan ya da şiddetten haberdar olan kişilerden hiçbirinin kendilerine yardım etmediklerini açıklamışlardır. Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yüzde 17'si kendi ailelerinden yardım almışlardır. Kendi ailesinden yardım görme yüzdesi, kentsel yerleşim yerlerindeki kadınlar arasında kırsal yerleşim alanlarında yaşayan kadınlardan daha fazladır (sırasıyla yüzde 18 ve yüzde 14).

Tablo 6.4 Yaşanan şiddet nedeniyle yakın çevreden yardım etmek isteyenler

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların şiddetten haberdar olan ve yardım etmek isteyen kişilere ve bölge, yerleşim yeri ve temel değişkenlere göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Hiç kimse	Kendi ailesi	Erkeğin ailesi	Arkadaş/ Komşusu	Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadın sayısı
Yerleşim yeri					
Kent	53.4	18.0	7.4	9.5	3,516
Kır	59.2	13.5	7.3	5.0	1,365
Bölge					
İstanbul	57.1	14.5	5.4	6.6	270
Batı Marmara	61.0	18.2	4.3	4.6	223
Ege	48.0	19.2	7.3	12.1	311
Doğu Marmara	58.4	17.2	6.2	7.5	330
Batı Anadolu	49.7	20.6	9.1	13.5	436
Akdeniz	48.6	18.7	6.3	10.7	426
Orta Anadolu	54.5	14.2	10.1	8.3	467
Batı Karadeniz	70.3	13.2	7.4	6.8	356
Doğu Karadeniz	59.3	17.1	11.5	6.2	369
Kuzeydoğu Anadolu	55.7	14.8	11.7	4.7	564
Ortadoğu Anadolu	58.2	12.7	8.5	4.7	517
Güneydoğu Anadolu	56.2	16.9	7.7	4.3	612
Yaş					
15-24	44.1	20.0	8.6	12.4	503
25-34	53.9	16.7	10.1	8.6	1,554
35-44	56.6	17.7	6.3	6.3	1,346
45-59	59.4	14.7	5.3	7.9	1,478
Eğitim					
Eğitimi yok/ İlköğretimi bitirmemiş	63.0	11.8	5.1	4.8	1,559
İlköğretim birinci kademe	55.1	17.1	8.5	6.5	2,372
İlköğretim ikinci kademe	44.1	22.9	9.6	12.3	362
Lise ve üzeri	45.4	21.7	6.9	19.1	588
Refah düzeyi					
Düşük	58.4	15.5	6.5	5.7	2,210
Orta	53.3	17.0	8.3	8.6	2,049
Yüksek	50.3	19.5	7.4	14.5	622
Türkiye	55.0	16.8	7.4	8.3	4,881

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır. Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamları 100'ü aşabilir.
Kendi ailesi: Annesi, babası, kız kardeşleri, erkek kardeşleri, çocukları, kadın akrabaları.
Erkeğin ailesi: Kayınvalidesi, erkeğin ailesinden kadınlar.

Bölgelere göre bakıldığında dikkat çekici noktalardan biri, Batı Karadeniz bölgesinde fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yaşadıkları şiddetle yalnız kalmış olmaları ve fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış her 10 kadından 7'sine, şiddetten haberdar olmalarına karşın hiç kimsenin yardım etmemesidir (Tablo 6.4). Diğer taraftan, Kuzeydoğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Orta Anadolu'da erkeğin ailesinin yardım etmek istediği şiddete maruz kalmış kadınların yüzdesi diğer bölgelere göre daha fazladır.

Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe kendi ailesinden yardım talebi alan kadınların oranının arttığı görülmektedir. Benzer şekilde, eğitim düzeyi yükseldikçe arkadaş ve komşunun yardım etmek istediği fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların payı da artmaktadır. Şiddete maruz kalmış en az lise eğitimi olan kadınların beşte birine komşu veya arkadaş yardım etmek istemiştir. Bu oran eğitimsiz kadınlarda yüzde 5'dir. Kadınların refah düzeyi yükseldikçe arkadaşları veya komşularının şiddete karşı kadına yardım talebinde bulunması da daha yaygınlaşmaktadır (Tablo 6.4).

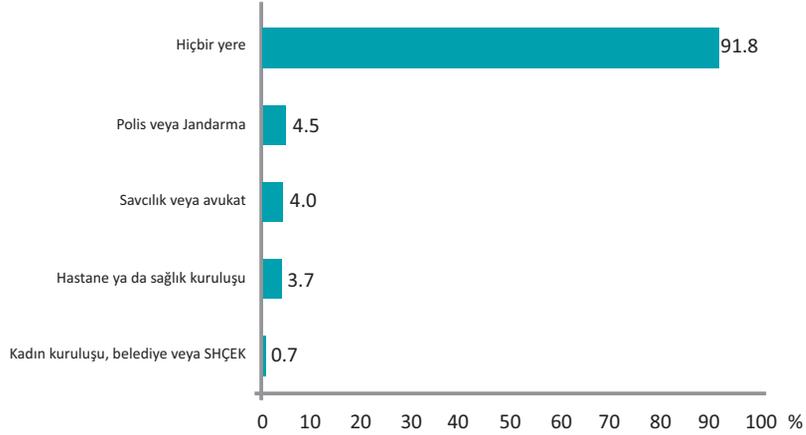
Şiddet nedeniyle kurum/kuruluşlara başvuru

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınlara yaşadıkları şiddet sonucu polise, jandarmaya, hastane ya da herhangi bir sağlık kuruluşuna, savcılığa, avukata, kadın STK'larına, belediyeye, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK), Toplum Merkezi'ne ve diğer resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurup başvurmadıkları sorulmuştur. Şiddete maruz kalan kadınların kurumlara başvurma oranları çok düşük düzeydedir. Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların büyük bir çoğunluğu (yüzde 92) bu kurum/kişilerden hiçbirine başvurmadıklarını belirtmiştir (Şekil 6.2).

Şiddet nedeniyle kurum ve ilgililere başvurma çok az olmakla beraber, kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan ve en az bir kurum veya ilgili kişiye başvurmuş fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadın yüzdesinin kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Polise başvurma oranı genellikle diğer kurum/kuruluş/kişilere göre daha fazladır. Türkiye genelinde kadınlar en yaygın olarak polise (yüzde 4) başvurmaktadır. Bunu hastane ya da sağlık kuruluşuna (yüzde 4) başvuru izlemektedir. Eğitim düzeyi ve refah düzeyi yükseldikçe avukata ve savcıya başvuranların oranı yükselmektedir (Ek Tablo 6.1).

Şekil 6.2 Yaşanan şiddet sonucu resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurma:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvuranların yüzdesi, Türkiye 2008

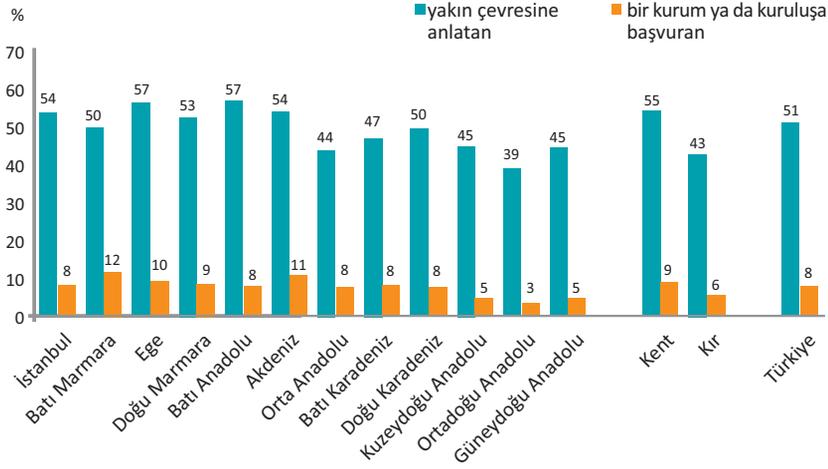
Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır. Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamları 100'ü aşabilir. Görüşülen fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlardan hiçbiri Toplum Merkezi'ne başvurduğunu beyan etmediği için bu kategori şeklinde gösterilmemiştir.

Kadınlar şiddetle ilgili olarak resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurmaktan çok, yaşadıkları şiddeti aile, arkadaş veya komşuları ile paylaşmaktadırlar. Bu durum her bölge ve yerleşim yerinde, tüm yaş grupları, eğitim ve refah düzeylerindeki kadınlar için geçerlidir. Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yarısından fazlası (yüzde 52) yaşadıkları şiddeti yakın çevreleriyle paylaşırken, sadece yüzde 8'si resmi kurum veya sivil toplum kuruluşuna başvurmuştur (Şekil 6.3 ve Şekil 6.4). Kırsal yerleşim yerlerine göre şiddetin daha çok paylaşıldığı ve şiddet sonucu resmi veya resmi olmayan kurum/kişilere başvurunun daha fazla olduğu kentsel yerleşimlerde bile şiddeti paylaşma (yüzde 55) ve kurumsal yardım isteme (yüzde 9) arasında büyük fark olduğu görülmektedir (Şekil 6.3).

Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınların resmi kurumlara veya sivil toplum kuruluşlarına başvurma yüzdeleri çok düşük olsa da "hastane ya da sağlık kuruluşu" ve hukuki destek için "savcılık" ya da "avukat"a başvuran kadınların yarısından fazlası aldıkları hizmetten memnun kaldıklarını beyan etmişlerdir (sırasıyla yüzde 70, yüzde 67 ve yüzde 64). Diğer yandan polise başvuran kadınların yüzde 41'i aldıkları hizmetten memnun kaldıklarını söylemişlerdir (Ek Tablo 6.2).

Şekil 6.3 Yaşanan şiddeti paylaşma ile şiddet sonucu bir kurum/kuruluşa başvurmanın karşılaştırılması (bölge ve yerleşim yerine göre):

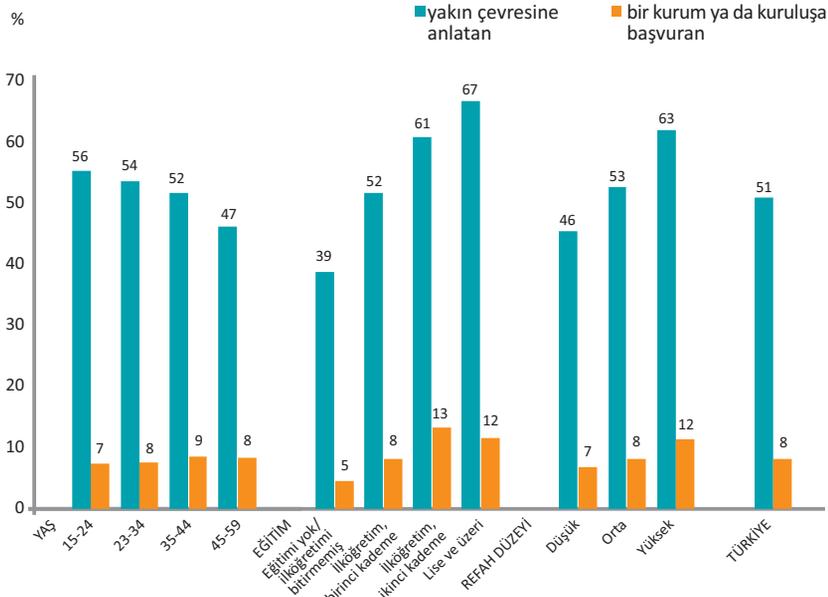
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddeti anlatan ve başvuruda bulunan kadınların bölge ve yerleşim yerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

Şekil 6.4 Yaşanan şiddeti paylaşma ile şiddet sonucu bir kurum/kuruluşa başvurmanın karşılaştırılması (temel özelliklere göre):

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddeti anlatan ve başvuruda bulunan kadınların yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

Fiziksel veya cinsel şiddet sonucu resmi bir kurum veya sivil toplum kuruluşundan yardım talebinde bulunduğunu belirten kadınların başvurma nedenleri arasında en çok belirtilen neden yaşadıkları şiddete daha fazla dayanamayacak olmalarıdır (yüzde 41). Bunu, hukuki destek almak istemeleri (muhtemelen boşanmak veya şiddetten korunmak için), kötü bir şekilde yaralanmış olmaları ve öldürülmekten korkmaları izlemektedir (sırasıyla yüzde 29 yüzde 25 ve yüzde 18). Öldürülmekten korkma, erkeğin kadını tehdit etmesi ya da öldürmeye çalışmasını, kadının erkeğin kendisini öldürmesinden korkmasını ve kadının erkeğin ailesinin kendisini öldürmesinden korkmasını içermektedir. Başvurma nedenleri arasında şiddete daha fazla tahammül edememek ve kötü bir şekilde yaralanmış olmak kadınların ağır derecede şiddet yaşamış olduklarını gösterir niteliktedir.

Yaşadıkları şiddet sonucunda herhangi bir kuruma başvurmadıklarını veya yardım talebinde bulunmadıklarını belirten kadınların büyük bir bölümü (yüzde 64) yaşadıkları şiddetin çok ciddi bir sorun olmadığını ifade etmişlerdir. Diğer başvurmama nedenleri arasında suçlanmaktan korkmak (yüzde 16), "birlikte olduğu kişiyi sevmek ve affetmek" (yüzde 11) ile çocuklarla ilgili nedenler (yüzde 11) başta gelmektedir (Tablo 6.5). Bu nedenlerden "suçlanmaktan korkma", ailenin adının kötüye çıkacağından korkma ve utanma/çekinme/suçlanma korkusu ve kadının anlatmaya utanmasını kapsamaktadır. "Çocuklarla ilgili nedenler" ise kadının çocuklarının mutsuz olacağından korkması, çocuklarını kaybedeceğinden korkması ve erkeğin çocukları tehdit etmesini içermektedir. Nereye başvuracağını bilmedikleri için yardım talep etmeyen kadınların oranı yüzde 6.9 ve yardım alabileceğine inanmadığı için başvuru yapmayan kadınların oranı yüzde 4'tür (Ek Tablo 6.3, Ek Tablo 6.4).

Tablo 6.5 Yaşanan şiddet sonucu kurumlara/kişilere başvurma ve başvurmanın en yaygın nedenleri

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet sonucu en az bir kurum/kişiyi başvurmuş ya da hiçbir kuruma başvurmamış kadınların en yaygın başvurma ve başvurmama nedenleri, Türkiye 2008

En sık belirtilen başvurma nedenleri	Yüzde
Daha fazla tahammül edememek	41.0
Hukuki destek almak istemek	29.0
Kötü bir şekilde yaralanmak	24.8
Öldürülmekten korkmak	18.1
En sık belirtilen başvurmama nedenleri	
Çok ciddi bir sorun olmaması	64.4
Suçlanmaktan korkmak	16.1
Erkeği sevmek/affetmek	11.1
Çocuklarla ilgili nedenler	10.9

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır. Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamları 100'ü aşabilir.
Öldürülmekten korkmak: Erkek tehdit etti/öldürmeye çalıştı, erkeğin kendisini öldürmesinden korktu, erkeğin ailesinin kendisini öldürmesinden korktu Suçlanmaktan korkmak: Utandı/çekindi/suçlanmaktan korktu, ailenin adının kötüye çıkacağından korktu, anlatmaya utandı
Çocuklarla ilgili nedenler: Çocuklarının mutsuz olacağından korktu

Fiziksel olarak karşılık verme

Türkiye'de eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddete maruz kalmış kadınların yüzde 31'i fiziksel şiddete karşı kendilerini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu oran kırsal yerleşim yerlerinde yüzde 23 iken, kentsel yerleşim yerlerinde yüzde 34'dür. Fiziksel olarak karşılık verme, ağır derecede fiziksel şiddet yaşamış kadınlarda orta derecede şiddet yaşamış kadınlara oranla daha fazladır (sırasıyla yüzde 37 ve yüzde 31). Bölgelere göre bakıldığında, fiziksel şiddetin yaygın olduğu bölgelerde kadınların bu şiddete fiziksel olarak karşılık verme oranlarının göreceli olarak az olduğu görülmektedir (Tablo 6.6).

Fiziksel şiddete maruz kalmış, eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların yüzde 21'i fiziksel şiddete karşı kendini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık verirken, lise ve üzeri eğitimi olan kadınların yaklaşık yarısı (yüzde 47) fiziksel şiddete karşılık vermektedir. Sonuçlar ağır şiddet söz konusu olduğunda, fiziksel şiddet yaşamış en az lise eğitimine sahip kadınların yüzde 61'inin fiziksel şiddete en az bir kez fiziksel karşılık verdiğini ortaya koymaktadır. Fiziksel şiddete fiziksel olarak karşılık verme refah düzeyine göre farklılık göstermektedir. Düşük refah düzeyinde yer alan kadınların dörtte biri fiziksel şiddete fiziksel karşılık verirken, refah düzeyi yükseldiğinde bu oran yüzde 41'e çıkmakta, ağır şiddet durumunda ise yüzde 53 olmaktadır. Fiziksel şiddete fiziksel olarak karşılık vermenin yaş boyutunda da değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır. Genç kadınlarda fiziksel karşılık verme, diğer yaş grubundaki kadınlara göre daha yaygın olarak görülmektedir (Tablo 6.6).

Fiziksel şiddete fiziksel olarak karşılık vermiş kadınların yüzde 42'si karşılık vermenin şiddeti arttırdığını belirtmiştir. Karşılık vermenin o an için şiddeti durduğunu ifade edenlerin oranı ise yüzde 28'dir (Ek Tablo 6.5).

Tablo 6.6 Yaşanan fiziksel şiddete karşı kendini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık vermek

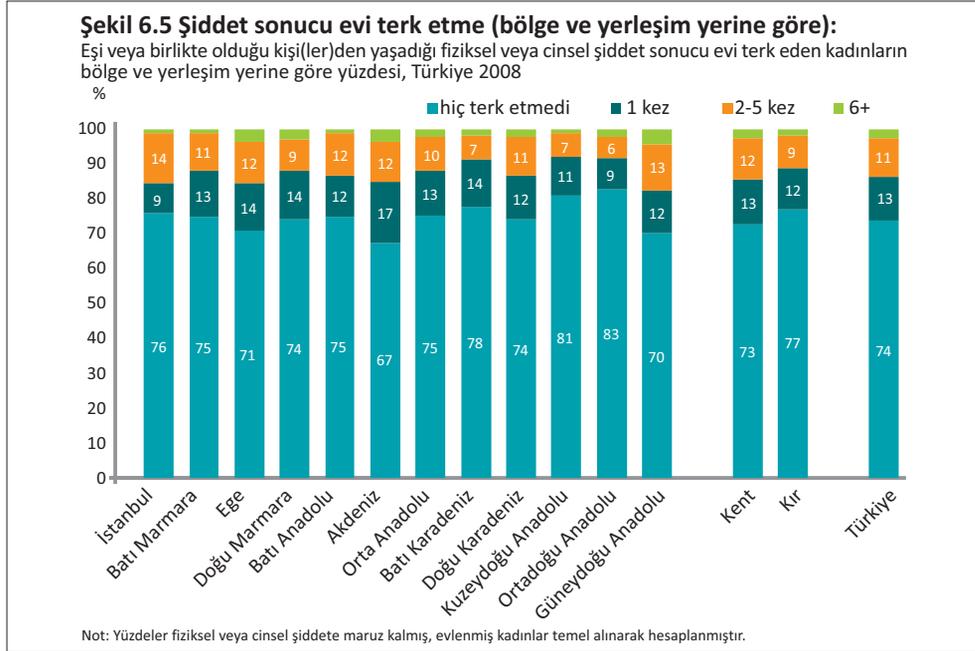
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel şiddete karşı kendini korumak için fiziksel olarak karşılık veren kadınların bölge, yerleşim yeri yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

	Eşi/birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet görme		Orta şiddette		Ağır şiddette şiddette	
	En az bir kez fiziksel olarak karşılık verme	Fiziksel şiddet yaşamış kadınların sayısı	En az bir kez fiziksel olarak karşılık verme	Orta derecede fiziksel şiddet yaşamış kadınların sayısı	En az bir kez fiziksel olarak karşılık verme	Ağır derecede fiziksel şiddet yaşamış kadınların sayısı
Yerleşim yeri						
Kent	33.7	3,279	33.7	3,240	40.9	1,508
Kır	22.9	1,273	22.8	1,256	28.6	631
Bölge						
İstanbul	35.5	259	35.9	257	40.6	103
Batı Marmara	29.3	210	29.3	210	38.1	93
Ege	35.5	285	34.8	282	41.0	127
Doğu Marmara	28.3	312	27.9	309	38.0	124
Batı Anadolu	31.9	418	31.8	414	42.3	196
Akdeniz	38.6	405	39.1	392	44.8	222
Orta Anadolu	24.3	439	24.6	428	30.0	232
Batı Karadeniz	26.5	329	26.8	326	34.2	136
Doğu Karadeniz	34.1	322	34.2	321	49.5	105
Kuzeydoğu Anadolu	17.9	526	18.0	522	22.2	277
Ortadoğu Anadolu	19.2	474	19.2	463	25.6	237
Güneydoğu Anadolu	21.9	573	21.7	572	25.0	287
Yaş						
15-24	36.0	454	36.3	451	40.4	175
25-34	35.8	1,443	35.9	1,423	41.5	613
35-44	28.0	1,265	28.1	1,245	34.5	602
45-59	26.2	1,390	26.0	1,377	35.3	749
Eğitim						
Eğitimi yok/ ilköğretimi bitirmemiş	20.8	1,458	20.8	1,441	26.3	788
İlköğretim birinci kademe	30.1	2,229	30.1	2,199	37.4	1,020
İlköğretim ikinci kademe	41.3	331	41.6	329	48.9	129
Lise ve üzeri	46.9	534	47.1	527	60.7	202
Refah düzeyi						
Düşük	24.8	2,070	24.7	2,043	29.9	1,108
Orta	33.1	1,911	33.1	1,888	41.1	816
Yüksek	40.9	571	41.1	565	53.2	215
Türkiye	30.7	4,552	30.7	4,496	37.3	2,139

Not: Yüzdeler fiziksel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

Şiddet nedeniyle evi terk etme

Kadınların fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaları bazı durumlarda evlerini terk etmelerine neden olmaktadır. Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların yüzde 26'sı şiddet sonucu bir geceliğine bile olsa en az bir kez evlerini terk etmişlerdir. Kadınların yüzde 13'ü evlerini sadece bir kez terk ederken, yüzde 11'i, 2 ile 5 kez terk ettiklerini ifade etmişlerdir. Şiddet sonucu evlerini en az bir kez terk eden kadınlar genellikle evlerini bir defa terk etmişlerdir (Şekil 6.5).

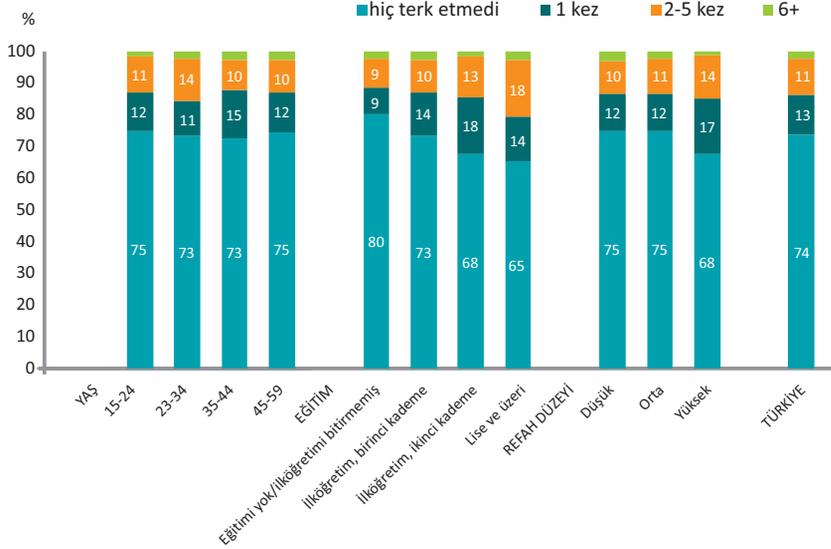
Bölgeler ve yerleşim yerine göre bakıldığında kentsel alanlarda yaşayan kadınlar arasında şiddet sonucu evi en az bir kez terk etmenin kırsal alanlarda yaşayanlara göre daha yaygın olduğu görülmektedir (sırasıyla yüzde 27 ve yüzde 23). Kadınlar arasında şiddet sonucu evi terk etme oranının en düşük olduğu iki bölge ise sırasıyla Ortadoğu Anadolu (yüzde 17) ve Kuzeydoğu Anadolu'dur (yüzde 19) (Şekil 6.5).

Şiddet sonucu evi terk etme kadınların eğitim düzeyi ile de değişiklik göstermektedir. Şiddet yaşamış eğitimi olmayan ya da ilköğretimi bitirmemiş kadınlar arasında şiddet sonucu evi terk etme yüzde 20 iken lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip kadınlar arasında bu oran yüzde 35'e çıkmaktadır (Şekil 6.6).

Fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evlerini terk etmiş kadınlar ilk olarak çoğunlukla kendi ailelerine gitmektedirler (yüzde 81). Evlerini terk eden kadınların bir kısmı ise akrabalarına (yüzde 7), arkadaşlarına (yüzde 4) ya da erkeğin ailesine/akrabalarına (yüzde 4) gitmişlerdir (Ek Tablo 6.6).

Şekil 6.6 Şiddet sonucu evi terk etme (temel özelliklere göre):

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi terk eden kadınların yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.

Evlerini en az bir kez terk etmiş kadınlar arasında en yaygın terk etme nedeni "daha fazla tahammül edememek" olarak beyan edilmiştir (yüzde 56). Bunu yüzde 10 ile eşinin kadına dayanamayacağı şekilde dayak atması/dövmesi/vurması izlemektedir. Evini en az bir kez terk etmiş 10 kadından biri evden atılma sonucu evi terk etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca erkeğin ailesinin kadına şiddet uygulaması ya da uygulamaya kalkışmasını da içeren "erkeğin ailesiyle sorunlar" da yaygın nedenler arasındadır (yüzde 8) (Tablo 6.7).

Tablo 6.7 Yaşanan şiddet sonucu en yaygın evi terk etme nedenleri

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi en az bir kez terk eden kadınların en yaygın evi son terk etme nedenleri, Türkiye 2008

	Yüzde
En sık belirtilen evi terk etme nedenleri	
Daha fazla tahammül edememek	55.7
Şiddet/ dayak/ tokat	10.3
Evden atılmak	10.3
Erkeğin ailesiyle sorunlar	7.7
Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi en az bir kez terk etmiş, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır. Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamaları 100'ü aşabilir.	

Kadınların fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evlerini terk ettikten sonra geri dönme nedenlerinin başında çocuklar nedeniyle dönmek gelmektedir (yüzde 52). "Çocuklarla ilgili nedenler", çocuklarının mutsuz olacaklarından korkma, çocuklarını kaybedeceğinden korkma, çocukların kadının geri dönmesini istemesi ve erkeğin çocuklarını tehdit etmesini içermektedir. Bunu "erkeğin kadının geri dönmesini istemesi" (yüzde 30) ve "kadının erkeği sevmesi/affetmesi/erkeğin değişeceğini düşünmesi" (yüzde 28) izlemektedir. Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalma sonucu evini terk eden kadınların yüzde 18'i de kendi ailesinin veya erkeğin ailesinin geri dönmesini istemesi nedeniyle eve geri döndüğünü belirtmiştir (Tablo 6.8).

Tablo 6.8 Yaşanan şiddet sonucu evi terk ettikten sonra en yaygın eve geri dönme nedenleri	
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi en az bir kez terk eden ve geri dönen kadınların en yaygın eve geri dönme nedenleri, Türkiye 2008	
	Yüzde
En sık belirtilen eve geri dönme nedenleri	
Çocuklarla ilgili nedenler	55.7
Erkek geri dönmesini istedi	10.3
Erkeği seviyor/affetti/değişeceğini düşündü	10.3
Aileler geri dönmesini istedi	7.7
<p>Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi en az bir kez terk etmiş ve geri dönmüş, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.</p> <p>Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamaları 100'ü aşabilir.</p> <p>Çocuklarla ilgili nedenler: Çocuklarının mutsuz olacağından korktu, çocuklarını kaybedeceğinden korktu, çocuklar dönmek istedi/ dönmesini istedi, erkek çocuklarını tehdit etti</p> <p>Erkeği seviyor/affetti/değişeceğini düşündü: Erkeği seviyor/affetti, erkeğin değişeceğini düşündü</p> <p>Aileler geri dönmesini istedi: Kendi ailesi evine dönmesini istedi, erkeğin ailesi eve dönmesini istedi</p>	

Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış fakat evini hiç terk etmemiş kadınların büyük bir bölümü çok ciddi bir sorun olmadığı için evlerini terk etmediklerini ifade etmişlerdir (yüzde 60). Bir başka ifadeyle eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış her 10 kadından 6'sı yaşadıkları şiddeti çok ciddi bir sorun olarak değerlendirmemişlerdir. "Çocuklarla ilgili nedenler" (yüzde 23) ve "erkeği sevmek/affetmek/erkeğin değişeceğini düşünmek" (yüzde 16) evi terk etmemenin diğer nedenleri arasında yer almakta ve daha önce belirtilen eve geri dönme nedenlerine benzemektedir. Evi terk etmeme nedenleri arasında olan kadının utanma/çekinme/suçlanma korkusu da şiddet sonucu evini hiç terk etmemiş kadınların yüzde 7'si tarafından belirtilmiştir (Tablo 6.9).

Tablo 6.9 Yaşanan şiddet sonucu en yaygın evi terk etmeme nedenleri

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi hiç terk etmemiş kadınların en yaygın evi terk etmeme nedenleri, Türkiye 2008

	Yüzde
En sık belirtilen evi terk etmeme nedenleri	
Çok ciddi bir sorun yok	59.7
Çocuklarla ilgili nedenler	23.0
Erkeği seviyor/affetti/değişeceğini düşündü	16.3
Utandı/çekindi/suçlanmaktan korktu	6.8

Not: Yüzdeler fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi hiç terk etmemiş, evlenmiş kadınlar temel alınarak hesaplanmıştır.
Kategoriler birbirlerinden bağımsız hesaplandığı için toplamları 100'ü aşabilir.
Çocuklarla ilgili nedenler: Çocuklarının mutsuz olacağından korktu, çocuklarını kaybedeceğinden korktu, erkek çocuklarını tehdit etti
Erkeği seviyor/affetti/değişeceğini düşündü: Erkeği seviyor/affetti, erkeğin değiştireceğini düşündü

Kadınların şiddete tepkileri

Evlenmiş veya bir birlikteliği olmuş, şiddete maruz kalmış ya da kalmamış tüm kadınlara, bugün bir şiddetle karşılaşmaları durumunda bu şiddetle nasıl mücadele edecekleri sorulmuştur. Sonuçlar evlenmiş kadınların yüzde 27'sinin sözle karşılık vereceğini, yüzde 26'sının eşini terk edeceğini gösterirken kadınların beşte biri de şiddet karşısında sessiz kalacağını ifade etmişlerdir.

Kadınların şiddete maruz kalmaları halinde göstereceklerini belirttikleri tepkiler, kırsal ve kentsel yerleşim yerlerine göre farklılık göstermektedir. Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlar daha fazla oranda sessiz kalmayı, alttan almayı veya hiçbir şey yapmamayı düşünmektedir. Kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlar arasında fiziksel veya sözel karşılık vermenin, resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarına başvurmanın ve eşini terk etmenin daha yaygın bir biçimde bildirildiği görülmektedir. Bölgeler dikkate alındığında ise doğudan batıya gidildikçe kentsel davranış biçimlerine benzer sonuçlar gözlenmektedir (Ek Tablo 6.10).

Eğitim ve refah düzeyi dikkate alındığında ise, kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe daha radikal davranış biçimlerine yönelecekleri görülmektedir. Benzer davranış eğilimleri kadının refah düzeyi arttığında da görülmektedir (Ek Tablo 6.10).

Değerlendirme

Kadına yönelik aile içi şiddet pek çok boyutu olan karmaşık bir durum olmakla beraber eşi veya birlikte olduğu kişiden şiddet yaşamış kadınlara bunun nedenleri sorulduğunda, en yaygın beyan edilen nedenler erkeğin ailesiyle yaşanan sorunlar ve ekonomik sıkıntılar/zorluklar olmuştur. Belirtilen şiddet nedenleri kadınların eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Örneğin erkeğin ailesiyle ilgili sorunlar eğitim düzeyi yüksek kadınlar tarafından şiddet nedeni olarak daha az oranda belirtilmiştir. Bazı kadınlar tarafından beyan edilen kadının cinsel ilişkiyi reddetmesi, kadının erkeğin sözünü

dinlememesi gibi kadınların kendilerini sorumlu tuttıkları nedenlerin de ifade edilmiş olması dikkat çekicidir. Kadının davranışlarıyla ilgili nedenlerin görülme sıklığını açıklamak için kadınların şiddete karşı tutumları da göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin kadınların yüzde 14'ü erkeğin bazı durumlarda eşini dövebileceği görüşüne katılmaktadır (Bkz. Bölüm 4). Fiziksel şiddetin azalması, hem şiddetin nedenlerinin saptanması hem de kadınların şiddete karşı tutumlarının değişmesi yolu ile sağlanabilir.

Kadınlar yaşadıkları şiddette yalnız kalmakta ve şiddeti anlatmamaktadırlar: Kadınların yaklaşık yarısı yaşadıkları fiziksel veya cinsel şiddeti kimseyle paylaşmamışlardır. Yaşadığı şiddeti paylaşan kadınlar da şiddeti önce kendi ailelerine, akrabalarına ya da yakınlarına anlatmaktadırlar. Kadınlar ailelerinden her zaman gerekli desteği alamamakta ya da geç almaktadırlar. Genç kadınlar ve eğitim düzeyi daha yüksek olan kadınlar yaşadıkları şiddeti daha yüksek oranda anlatmakta ve kendi ailelerinden daha çok destek görmekteyiz.

Kadınların çoğunluğu şiddetin kabul edilemez olduğunu düşünmekle birlikte, onlara destek verebilecek kurum ve kuruluşlara başvur(a)mamaktadırlar. Bunun en yaygın nedenleri kadınların yaşadıkları şiddeti çok ciddi bir sorun olarak görmemeleri ve suçlanmaktan korkmalarıdır. Niteliksel araştırmada görüşülen kadın, erkek ve anne/kayınvalideler, eşlerin her ikisinin de çocukluklarında kendi ailelerinde de şiddet yaşandığını ifade etmişlerdir (Bkz. Bölüm 7). Bu nedenle, şiddetin çok küçük yaşlardan itibaren yaşanması, aile içinde babanın anneye şiddet uyguladığının çocuklar tarafından gözlemlenmesi, şiddetin normalleşmesine yol açmaktadır.

Niteliksel araştırmanın sonuçları da niteliksel araştırmanın sonuçlarını destekleyecek şekilde görüşülen kadınların pek çoğu şiddet gördükleri halde resmi kurum ve kuruluşlara ve kadına hizmet veren kadın kuruluşlarına başvurmadıklarını ortaya koymaktadır. Başvurmayanların pek çoğu da yukarıda sözü edilen şiddetin normalleşmesini bilinçaltında kabullenerek ve yaşadığı şiddeti küçümseyerek yasal yollara başvurmaktan kaçınmaktadır.

Sonuç olarak şiddete maruz kalan kadınlar hem bireysel hem de kurumsal destekten yoksundur. Kadınların yaşadıkları şiddeti ciddi bir sorun olarak görmemeleri, çocuklarını terk etmek istememeleri, erkeği sevmeleri/affetmeleri veya erkeğin değişeceğini düşünmeleri, toplumun genel bakış açısının aileyi bir arada tutmak biçiminde olması nedeniyle ailelerin kadının tekrar evine dönmesini istemesi/sağlaması ve kadının utanma/suçlanma korkusuyla şiddet karşısında harekete geçememesi gibi nedenlerle kadınlar şiddete karşı yalnız ve çaresiz kalmaktadırlar.

**KADINA YÖNELİK
AİLE İÇİ ŞİDDET:
SAYILARIN ARDINDAKİ
ANLATILAR**

Bölüm 7

Aile İçi Şiddet Algısı: Niteliksel Araştırma Sonuçları

Filiz KARDAM, Ilknur YÜKSEL

Niteliksel araştırma, Ankara, Mersin ve Samsun'da, 15 şiddet mağduru kadın, 7 şiddet uygulamış erkek, 8 anne/kayınvalide, 7 STK temsilcisi, 7 imam ve farklı meslek gruplarından 20 kişi ile gerçekleştirilmiştir (Bkz. Bölüm 2). Bunların yanı sıra, şiddetin nasıl ve neden yaşandığına ilişkin erkeklerin ve çeşitli meslek sahiplerinin görüşlerini öğrenebilmek için dokuz odak grup toplantısı yapılmıştır.

Niteliksel verilerin değerlendirildiği bu bölümde aile içi şiddet konusu, şiddet yaşamış kadınlar, şiddet uygulamış erkekler ve ailesi içinde kızı ve/veya gelini şiddete maruz kalmış anneler/kayınvalideler ile yapılmış derinlemesine görüşmelerde elde edilen bilgilere dayanarak irdelenecektir. Şiddete uğrayan kadınlara tıbbi/psikolojik ve hukuksal destek veren farklı meslek gruplarından kişiler¹⁶, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve imamlar ile yapılmış olan derinlemesine görüşmelere de yeri geldikçe değinilecek ve meslek sahiplerinin bu konudaki görüş ve önerilerine de yer verilecektir. Açıklamalarda erkek gruplarıyla yapılmış olan altı odak grup çalışması ile tıbbi/psikolojik hizmet ve hukuksal destek veren meslek sahipleri ve gazeteciler ile yapılmış üç odak grup görüşmesinin verilerinden de yararlanılacaktır.

Şiddet yaşamış kadınların ikisi hiç evlenememiş, diğerleri evli, eşi ölmüş ya da eşinden boşanmış durumdadır. Kadınların 7'si lise veya üzeri eğitime sahip, ikisi ortaokul terk, diğerleri de ilkokul mezunlardır. Yaşları 20-50 arasında değişmektedir. Evli ya da boşanmış durumda olanların hepsi çocuk sahibidir. Kadınların 8'i bir işte çalışırken, diğerleri görüşmenin yapıldığı sırada çalışmamaktadır.

Eşine şiddet uygulamış erkekler içinde 56 yaşında olan biri dışındakiler 32-42 yaşları arasındadır. Hepsi evli ve çocuk sahibidirler. İki üniversite mezunu, biri ilkokul terk, diğerleri ise ilkokul eğitime sahiptir. Erkeklerin hepsi, görüşmenin yapıldığı sırada bir işte çalışmaktadır.

Görüşme yapılmış olan anne/kayınvalidelerin yaşları ise 50-70 arasında değişmektedir. 5'i hiç okula gitmemiş, 3'ü ise ilkokulu bitirmiş kadınlardır. 3'ünün eşi ölmüş, diğerleri eşleriyle birlikte yaşayan kadınlardır. Aralarında sadece üç kişi çalışmaktadır. Anne/kayınvalide kategorisinde görüşme yapılmış kadınların bir kısmının kız ve erkek çocuklarının evli oluşu ve hem kızların, hem de gelinlerin aile-içi şiddet yaşamaları, annelerin kızlarının ve gelinlerinin

¹⁶Psikolog, sosyal hizmet uzmanı, acil servis doktoru, adli tıp doktoru, psikiyatrist, hakim, avukat, polis

yaşadığı şiddete gösterdikleri tepkinin farklılığını izleyebilme olanağını da vermiştir.

Görüşmelere ve odak grup tartışmasına katılmayı kabul eden meslek sahiplerinin birçoğu, şiddet konusu ile daha yakından ilgilenen ve mesleki olarak bu alanda çalışmasalar bile bu konuda düşünmüş olan kişilerdir. Bu nedenle, burada aktarılanların, meslek yaşamında şiddet olaylarıyla karşılaşan ve şiddete maruz kalanlara hizmet/destek veren kişilerin görüşlerini genel çizgileriyle yansıttığı söylenemez. Daha çok meslek sahipleri arasında konuyla uğraşmış ya da üzerinde düşünmüş olanların görüşleriyle ilgili bazı ipuçları elde edilmiştir. Çeşitli meslek gruplarından kişilerin, kadına yönelik şiddet konusunu daha çok mesleği çerçevesinde karşılaştığı olaylar/durumlar üzerinden aktardığı izlenimi edinilmiştir. Aile içi şiddet konusu, görüşülen birçok kişi tarafından ülkenin önemli sorunlarından biri olarak tanımlanmış, az sayıda kişi ise, şiddet konusunun bütüncül bir şekilde ele alınması gerektiğini, kadına yönelik şiddet başlığı altında özel bir çalışmanın yeterli olmadığını söylemiştir.

Evlilik ve eşler arası ilişkiler

Kadınlar ve erkekler ile yapılan görüşmeler, evlenme biçimlerinin çeşitli olduğunu yansıtmıştır. Erken yaşlarda akraba evlilikleri ya da görücü usulüyle evlendirilmeler daha fazla görülmele birlikte, kendi istekleriyle ve eşlerini beğenerek evlenenler de vardır. Kadınlarda ve erkeklerde, nasıl evlenirlerse evlensinler, eşlerin evlenmeden önce birbirlerini yakından tanıyacak bir dönem geçirmedikleri, daha çok da ailelerinin isteği ile, tanışmalarından çok kısa süre sonra evlendikleri görülmektedir. Kadınların bazıları da kendi evlerindeki baskı ve şiddetten kaçmak için çok ani kararlarla veya ailelerinin onayı olmaksızın kaçarak evlenmişlerdir. Dolayısıyla bazıların kendi ifadelerinde de yer aldığı gibi nişanlılık ve flört döneminde ortaya çıkabilecek bazı sorunlar -anlaşmazlıklar- evlilik dönemine taşınmışta, özellikle evliliklerin ilk yıllarında pek çok sorun yaşanmaktadır.

Görüşülen kişiler evliliklerini anlatırken yaşadıklarını aşağıdaki ifadelerle ortaya koymuşlardır:

"Yavrum biz görücü usulüyle evlendik, eveli bizde öyleydi, bi de akrabaydık, ne onlar geldi, ne ben onu gördüm, ne o beni gördü. Öyle nişanlandı, beş altı ay sonra düğün oldu. Ondan sonracımına aha 15 yaşındaydım. 15 yaşındaki bebe konuşmaynan evlense napıcak, görücü usulüyle evlense napıcak?"

(50 yaşında, evli, 3 çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

"Eee anlaşarak oldu. Yani severek evlendim. Ama tam tanımadım ablamın komşusuydu, buranın köyü'nde oturuyolardı, yani gördüm bi de benim yani kimsesizdim yani annem babam olmadığı için bi de evliliği bi kurtuluş olarak gördüm. Yani lisede okurken bile halamların, ablamın yanında kalıyodum. Yani tanımadan evliliği ben kurtuluş olarak gördüm yani, bi evim olsun kendime ait, öyle başlangıç yaptım yoksa üniversiteyi de okumak istiyodum ben."

(46 yaşında, eşinden ayrı yaşıyor, 2 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"Akşam çayları beraber oldu, eve bırakmalarım oldu işte kendisini bu iki haftada, içerisinde de, ailevi yapısını anlattı biraz, aile yapısı nası diyim size kenar mahalle zihniyetini bilirsiniz yani [...] yani bizim, o iki hafta gezdik iki hafta sonra istettim, iki hafta sonra bizim düğünümüz oldu, yani altı üstü tanıdığım gündən, evlendiğim gün bi ay..."

(34 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

"...Onun ailesinin dayatmasıyla hızlı geliştirdiyebilirim, evlilik süreci... Evet, bir yıl sonra evlendim [...] Eğer öyle bir dayatma olmasaydı, belki bu çatışmalar daha önceden ortaya çıkacak, sonuçta evlilik olmadan gerçekleşmeden belki nişanlılık aşamasında ya da arkadaşlık aşamasında ilişki sona erebilecekti. Ama bizde öyle olmadı, biz evlendik, bütün o sorunları, sıkıntıları evlilik süreci içerisinde..."

(42 yaşında, evli, 2 çocuk sahibi, üniversite mezunu erkek)

Görücü usulü olan ya da olmayan erken evliliklerde eşlerin birbirini çok az tanımasının yarattığı iletişim sorunları dışında erkeklerin askere gitmek durumunda kalması veya çalışmaması nedeniyle erkeğin ailesi ile yaşama durumlarının daha fazla olduğu, bunun sonucunda da anlaşmazlıklara daha fazla zemin hazırlandığı, kadının sadece eşinden değil, eşinin ailesinden de baskı gördüğü izlenmiştir. Gerçi, erkeğin ailesi ile birlikte yaşama durumu her koşulda çeşitli sorunlar yaratsa da, evlenen çiftlerin, özellikle de kadının yaşının çok genç olmasının böylesi anlaşmazlıklara zemin hazırlayabileceği görülmüştür. Erkek, özellikle de çalışmadığı koşullarda, sorun ne olursa olsun kendi anne-babasından yana olmayı, bu konuda eşine baskı yapmayı ya da hiç karışmamayı tercih ettiği için kadın üzerindeki baskı artmakta; erkeğin şiddet uygulamasına yol açan bazı durumlar ortaya çıkmaktadır. Erkeklerle yapılan odak grup görüşmelerinin birinde genç, yeni evli, bir erkek bu tür bir vakayı şu sözlerle aktarmıştır:

"Dayak deyince yani burada ben de eşimi dövdüm bir kez eşime dayak attım. O da ailemle yaşıyordum, anneme karşı söyledi, bağırdı, çağırdı anneme, o yüzden dövdüm ve pişman oldum. Özür diledim ve kendimi affettirdim ve baktım orda olmayacak iki ay sonra eşalarımı, her şeyimi topladım, evimi ayırdım. Olmuyodu çünkü ve o gündən beri mutluyuz yani... Ya şimdi annem babam var, ben varım eşim, bir de iki tane erkek kardeşim var evde. İkisi de bekardı o zaman, salonda otururken bağırdı çağırdı, ben de dayanamadım haliyle."

(Odak grup katılımcısı, 20-25 yaş, evli, lise altı eğitimli erkek)

Erken yaşta evlenen kadının eşi daha büyük yaşta ise kadın üzerinde daha kolay otorite kurabildiği gibi bu durumdaki bazı kadınlar da eşlerinin kendilerini aldatması dahil çeşitli sorunlarda, kendi gençlikleri ve deneyimsizliklerini öne çıkararak, hatayı kendilerinde arayabilmektedirler:

"Ama gene bu durumlar olur muydu olmaz mıydı onu bilmiyorum ama hatalı davrandığım yerlerde vardı. Belki hani çok yaşım küçüktü, ilgisiz olabilirdim."

(41 yaşında, boşanmış, 1 çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Sonuçta erken ve/veya görücü usulüyle evlenmenin yanı sıra, eşlerin birbirlerini tanımadan yaptıkları evlilikler de daha sonra eşlerin ilişkisinde şiddete ortam hazırlayabilecek çeşitli olumsuzluklara neden olabilmektedir. Bu olumsuzluklar, evli çiftin erkeğin ailesi ile birlikte yaşadığı/yaşamak durumunda olduğu koşullarda kadın açısından sadece eşinden değil, eşinin aile fertlerinden de kaynaklanan baskı ve istismara yol açabilmektedir.

Şiddet nasıl ve neden yaşanıyor?

Bir Nesilden Diğeriine Şiddet ve Şiddetin Normalleştirilmesi

Kadın, erkek ve anne/kayınvalide görüşmeleri şiddet yaşanan ailelerde kadının veya erkeğin, bazı durumlarda da her ikisinin kendi ailelerinde de şiddet yaşandığını göstermektedir. Kadınların bir kısmı evdeki şiddetten kaçmak için acele kararlarla ve birçok durumda ailelerinin de onayını almadan evlenirken, erkekler de gergin ve stresli yapılarının temelinde kendi ailelerinde gördükleri şiddetin olabileceğini söylemektedirler. Görüşülen bir anne, kızının kaçarak evlenmesinin nedeni olarak evlerindeki şiddeti göstermiştir.

"Kaçarak evlendi o da. Babanın evinin kavga olayından dolayı, evde kavga var, şiddet var, evlilikte mutluluğu aradı. Önüne ilk çıkan kişiyle kaçtı..."

(70 yaşında, eşi ölmüş, 5 çocuk sahibi, eğitimi olmayan bir anne)

Görüşülen kadınlardan bir diğeri, baba evinde gördüğü şiddeti ve bütün kardeşlerinin baba evindeki şiddetten kurtulmak için bir an önce evlenmeyi seçtiklerini çarpıcı bir biçimde anlatmıştır (Bkz. Kutu 1)

Küçüklüğünde zor koşullarda, şiddet görerek yaşamış olmak, bazı erkekler için bugün içinde bulunduğu durumu ve uyguladığı şiddeti açıklamak, belki de bir biçimde mazur göstermek için kullanılmıştır:

"İşte hep böyle sinir stresle kalktık, demek öyle devam etti ya da o zaman ne diyim biraz da yetim büyüdük, acaba onun sinir-stresi yani şimdiye kadar devam etti yani, amcamın, üvey annemin elinde kaldım, ondan da olabilir yani, [...] haa, 10 yaşına kadar üvey annem bana baktı [...] ama hep sorunlu baktı, her gün -sen biliysen bizim o taraflarda- çok kötü oluyo yani, her gün dayak, her gün şiddet."

(50 yaşında, evli, 5 çocuk sahibi, hiç okula gitmemiş erkek)

Benzer bir biçimde bazı kadınlar da eşlerinin kendilerine uyguladığı şiddetin kaynağında onların kendi ailelerinde gördükleri kötü muamelenin yattığını düşünmektedirler. Onlara göre bu tür ailelerde yetiştikleri, babalarının annelerini dövmesine tanık oldukları için kendileri de şiddeti bir biçimde içselleştirmişlerdir. Kadınlardan biri bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

"...sonra ben, yani niye böyle olduğunu şey yaptım görümcemlerle falan konuştum,

Kutu 1

"... Benim babam içkici, kumaracı, sürekli dayak atan biriydi. Sürekli... Biz o psikoloji ile büyüdüğümüz için yani, bizim psikolojimiz zaten orda bozuldu. Benim babam çok sinirli bir adamdı. İçki içerdi, kumar oynardı, ne biliyim her şeyi vardı yani. Sürekli anamı döverdi, sürekli bizi döverdi. Düşün mesela şöyle; bi keresinde komşunun çocuğuyla, kardeşimle böyle oynarken kavga ettik işte onlan kavga ettik. Biz eve geldik komşunun çocuğunun annesi geldi şikayet etti bizi. Bizi önce bi temiz dövdü sopaynan, sonra da erkek kardeşimle ben aynı yaşta sayılırız. Onla benim elimizi ayağımızı bağladı, hani divan deriz böyle somya deriz biz ona. Somyanın altına biz saatlerce orda böyle bağlı bi şekilde yatıyoh, üste oturuyo. Somyada oturdu, o arada artık böyle boynumuz belimiz her şeyimiz tutuldu, kimse korkusundan yaklaşamaz yani [...] Zaten bu şiddet şeyi biz babamızdan daha çok gördük. Babam aşırı böyle öfkeli ve sinirli bi insandı. Her şeye mesela bi bardak su ister o suyu geç geldiği zaman o suyu tepende böyle kırardı. Bardak giderdi yani senin tepenle beraber. Hemen anında gelecek. [...] Hepimiz öyleyik. Hepimiz yani.. İlk büyüğümüz evlendiğinde dediler ki koca evi nasılsa burdan iyi dediler. Hepsi yani... Köyün en güzel kızlarıydı, o kadar güzellerdi, hepsi böyle tuhaf tuhaf insanlara vardılar ki sırf babalarının şiddetten artık kurtulak diye."

(35 yaşında, ayrılmış/resmi nikahsız, 1 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

çocukluğunda babasından çok dayak yemiş. Anlatabiliyo muyum? On üç yaşında başlamış... Yani küçüklüğünde kişilik bozukluğu olmuş; babanın aşırı baskısı aşırı dayak yemesi, yani kişiliğinde bozukluk olmuş. Babadan ne gördüyse onu uyguluyordu. Çünkü rahmetlik kayınvalidemin önünde de dövdü beni, kadın ağladı. Başına tülbent bağladı, kızım dedi ağlama. Aynı şey dedi ben yaşadım. Kadının kafasının içinde belki yirmi tane kırık vardı."

(46 yaşında, evli, 2 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Sonuçta, şiddetin çok küçük yaşlardan itibaren yaşanması, aile içinde babanın anneye şiddet uyguladığının gözlenmesi, şiddetin normalleştirilmesine yol açmakta ve şiddet, erkeklerin kadınlarla ilişkilerinde 'onları kontrol altında tutmak', 'hizaya sokmak' için kendilerince zorunlu olarak başvuru bir araç haline gelmektedir. Bu durum, erkeklerin bazılarının ifadelerine şöyle yansımıştır:

"...Valla! Kızdığım zaman bağıriyorum. He! Bağıriyorum işte diyorum "Yav niye böyle yaptın? Niye şöyle yaptın?". Bazen de tokatlıyorum! Bazen de tokat atarım yani gerçek bi şeydir yani, değil mi? [...] Şimdi diyorlar ki erkekler niye şiddet gösteriyorlar. Bak erkekler mecbur olmayınca kadına da şiddet göstermezler. Değil mi abi? Şimdi ben mecbur olmasam neden şiddet göstereyim. Neden nedir yani? Ortada bi şey var mı? Yok!"

(34 yaşında, evli, 2 çocuk sahibi, ilkokul 2'den terk erkek)

"...yav mecbur kalabilir yani mecbur kalabilir, şöyle kalır yani hanımı eğer onun dediğini yapmıyorsa, efendime affedersin kötü yoldaysa; aldığı, hanımına verdiğini hep sağa sola harcıyorsa, adam getirdiği yani o erkek görmüyorsa, o erkek de mağdurdur yani, öyle değil mi?"

(56 yaşında, evli, beş çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Kadınların ise baba evlerinde şiddet olması, küçük yaşlardan itibaren şiddete tanık oluşları onları şiddet karşısında öğrenilmiş bir çaresizlik durumuna sokabilmektedir. Özellikle de çocuklarının olduğu koşullarda, çocuklar annelerinden öğrendikleri biçimde hareket edebilmekte, şiddeti bir kader olarak kabul etmeye yönelebilmektedirler. Bu tür eğilimleri, bazı görüşmelerde özellikle de 50 yaş ve üzeri kadınlarda izlemek mümkün olmuştur.

Eşinden şiddet görmüş, beş çocuklu, çok genç yaşta da eşi ölmüş, çocuklarının tüm sorumluluğunu üzerine almış, temizlik işleri yapan bir kadın bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

"Kader yazmış alınna. Yastık değişir. Kader değişmez, asla. Başkasına gideyim, kaderimi değiştireyim, başkasıyla mutlu olurum, asla. Kader. Kader. Asla kader değişmez. O senin alınna yazılmış kader, talihin, çekecek çilen, sıkıntın."

(65 yaşında, eşi ölmüş, beş çocuk sahibi, okula gitmemiş anne)

50 yaşında, ilkokul bitirmiş, üç çocuklu bir kadın ise hem baba evinde, hem de eşinden şiddet görmüştür. Baba evindeki koşulları, "babam gider gelmezdi, yatar kalkmazdı, kumar oynardı, diyom ya daştan çıktım demire girdim, daş kapıdan çıktım demir kapıya girdim..." diye tanımlamıştır. Kendi eşi de onu üç çocuğuyla terk edip, bir başka kadınla yaşamış; bütün birikimini o kadın için harcamış ve yıllar sonra geri dönmüştür. Döndükten sonra yine ve sadece kendisine değil, evdeki çocuklara da şiddet uygulamaya başlamıştır. Kadın ise onun huyunun böyle olduğunu ve değişmeyeceğini düşünmektedir. Eşinin durumunu ve kendi çaresizliğini şöyle anlatmaktadır:

"...böyle olmasının işte yani ilkinden öyle olduğunu, yaradılıştan öyle olduğunu inanıyorum, ondan sona bi de kadere inanıyorum en çok, kaderime inanıyorum... Başka diyecek bi şey yok. [...] Daha suçunu kabul etmez o, ben böyleyim, gittim o kadına, Allah razı olsun, bebelerime baktın, bebelerimlen durdun. Gine ben geldim, hata suç bende demez. Hiç onda suç yok, o yerde şah, göğde padişah, bi görersen kendini öyle ilan eder. [...] öyle ilan ediyo kendisini, hiçbi şey kabullenmiyo yani. Daha ben işte şu şöyle bu böyle, ben de mesela sen desem, şu evde geçim olmaz hiç. Bu kadar da duramayız. Bu kadar gene, ey elli yaşıma girmişim şimden sonra da yavrum, babam öldü, aha annem böyle, kardeşlerin neyin yanına gidilir mi? Kimin yanında durcaz?"

(50 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Bazı meslek sahipleri de bu konuda görüşlerini belirtmişler, örneğin bir adli tıp doktoru şunları dile getirmiştir:

"Annelerinden babalarından dayak yiyerek büyüdüğü için kocalarından dayak yemekte onlar için sorun değil. Anlatabiliyor muyum? Yani doğal bir olaymış gibi ancak çok canları yandığı zaman veya bir yerleri sakatlandığında problemler ortaya çıkıyor veya biraz okumuş veya bir şeylere tepki gösterdiği zaman çıkıyor bu ortaya. Çünkü hepsi eğitimsiz, ailesinden onu görmüş yani, "hem döver hem sever" diyor. Böyle bir mantık olabilir mi? Ama oluyor ne yazık ki."

(Adli tıp doktoru)

Öte yandan, eşin ailesinde şiddet sıradan bir uygulama olarak gündelik yaşamın bir parçası halinde ise bu durumun, özellikle de yeni çiftin erkeğin ailesi ile yaşadığı koşullarda kadının bundan zarar görmesine, sadece eşinden değil kayınvalidesi ve kayınpederinden de şu veya bu biçimde şiddete maruz kalmasına yol açtığı izlenmiştir. Görüştüğümüz kadınlar arasında bu tür şiddeti yaşayanlardan ilk evliliğinden çocuğu olmayan, daha sonraki eşinden bir çocuk sahibi olan bir kadın şunları anlatmıştır (Bkz. Kutu 2):

Kutu 2

"...Eşim ilk çocuklarıydı. İlk gelin de bendim. Çocuk istemeye başladılar, yapın artık falan diye. Zaman geçtikçe tabi çocuk olmuyo. Daha sonra işte biz doktora başvurduk. Doktor hastaneye yönlendirdi. Birkaç hastanede tedavi gördük. Olmadı.'da bi doktorumuz vardı. O da en son işte çocuğun olamayacağını söyledi [...] Eşimden kaynaklandığı için, eşim ve eşimin ailesi bunu hiçbir şekilde kabul etmedi [...] Benim bu karşı çıkışlarımı hiçbir zaman kabullenmediler... Şiddet uyguladılar, hani döversek kabullenir. Çünkü şey diyorlardı, 'biz büyük bir aileyiz, tanınmış bir aileyiz. Biz bunu akrabalarımıza anlatamayız, oğlumuzdan diyemeyiz...' Ben de hani bir gerçek varsa sonuçta er ya da geç ortaya çıkacak yani bunu saklamanın hiçbir mantıklı bir düşüncesinin olmadığını düşündüm ve hep karşı çıktım. Benim zaten karşı çıkışlarım her seferinde tabi dayakla sonuçlandı. Eşimden çok dayak yedim hakikaten. Kayınpederimden dayak yedim. Tabii en sonda kayınvalidemden şiddet görmek, çünkü bir kadının, beni en iyi anlaması gereken sonuçta bir kadın, ama anlamadı. İşte ondan şiddet görmek tahammül sınıırımı hakikaten çok aştı."

(26 yaşında, boşanma davası süren, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Eşlerinden şiddet yaşayan kadınların kendi baba evlerinde de şiddet olması ve/veya eşlerinin evinde şiddet yaşanması şiddetin hem erkekler, hem de kadınlar tarafından öğrenilmiş bir davranış olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, şiddet karşısında erkeklerin, çoğu kez şiddeti uygulayan, kadınların da şiddete maruz kalan olmaları, farklı deneyimleri/öğrenilmişlikleri ve tavır alışları ortaya çıkarmaktadır. Kuşkusuz böyle bir durum şiddet olan evlerde büyümüş tüm çocukların da şiddeti bir çözüm yolu olarak görecekları anlamına gelmez. Erkeklerle yapılan odak grup toplantılarının birinde katılımcılardan biri bu durumu aşağıdaki ifade ile anlatmaya çalışmıştır:

"...İnsanların çocukluklarında ya da büyüdükten sonra kendi ailesinde, şurada burada hayatın her alanında, yetişme çağlarında muhatap olduğu şiddet büyüdükten sonra da kendisinin hayatın her alanına yansıtmasına yol açıyor. İlle de babası, eğer annesini dövüyorsa bu çocuğun da ille de kendi karısını dövmesi şart değil. Elbette ki böyle bir şey yok. Ama bu şiddet hayatının ciddi bir parçası oluyor ve her yere yansıyor diye düşünüyorum."

(Odak grup katılımcısı, 60-65 yaş, en az 15 yıllık evli, lise üstü eğitilmiş erkek)

Şiddetin bir nesilden diğerine transfer edilmesi ve sorunların çözümünde daha çok erkekler tarafından kullanılan bir davranış olarak öğrenilmesi konusuna şiddetin sonuçları ile ilgili bölümde tekrar dönecektir.

Gerek erkekler, gerekse kadınlar ile yapılan görüşmeler, kendi ailelerinde de şiddetin yaşandığını ortaya koyarken, kadınların ve erkeklerin çocukluklarından beri tanık oldukları şiddete karşı farklı yaklaşımlar geliştirdiklerini de yansıtmıştır. Kadınlar, kendi ailelerinde yaşadıkları şiddeti 'kaçıp, kurtulmak istedikleri', ama koca evinde de bir türlü kurtulamadıkları zor bir durum (hatta bazen bir çaresizlik durumu) olarak aktarmışlardır. Öte yandan erkekler ailelerinde yaşadıkları/tanık oldukları şiddetin onların 'gergin ve sinirli' bir yapıya sahip olmalarına neden olduğunu dile getirerek kendi uyguladıkları şiddeti bir anlamda meşru kılmaya çalışmışlardır.

Şiddet Biçimleri

Kadına yönelik aile içi şiddet, genellikle şiddet dozu iniş-çıkışlar göstererek, işsizlik, yoksulluk, kronik hastalıklar gibi aileyi bütünüyle olumsuz etkileyen koşullara da duyarlı olarak çok çeşitli biçimlerde ve karmaşık bir süreç halinde yaşanmaktadır. Şiddeti belli bir tek nedene veya bir nedenler setine bağlamak zordur. Eril şiddet, esas olarak kadınla erkek arasındaki iktidar eşitsizliğine bağlı olarak yaşanmakta ve genellikle erkekler, kadın üzerinde otorite sağlamak, onu kontrol altında tutabilmek için şiddet kullanımına başvurmaktadırlar.

Kadınlar, erkekler ve anne/kayınvalideler ile yapılan görüşmeler kadınların ve erkeklerin şiddeti farklı biçimlerde anlattıklarını ortaya koymuştur. Şiddeti yaşayan kadınların hepsi bu durumu aynı kolaylıkla dile getiremeseler de erkeklere kıyasla daha fazla ve ayrıntılı bir biçimde anlatabilmektedir. Kadınların anlatımlarından çıkarak yaşanan şiddetin bir tablosunu çizmek mümkündür. Bu tabloda, arka plandaki nedenlere, yaşanan durumun nasıl bir süreç içinde ortaya çıktığına, ilk nasıl başladığına ilişkin çizgiler/renkler soluktur. Ama yine de ortaya çıkan resimde kadının o şiddeti nasıl yaşadığına ilişkin tüm ayrıntıları bulmak ve sözel ya da fiziksel şiddet sonucunda yaşadığı acıyı hissetmek mümkündür. Kadın için önemli olan, şiddetin nedeni ve nasıl başladığından çok, yaşanmışlıktır/yaslanmış şiddetin bizzat kendisidir. Kadınlar yaşadıkları/yaşamakta oldukları bu durumu (artık düşünmek istemedikleri ve geride bıraktıkları koşullarda bile) ve onun üzerlerinde bıraktığı izleri tüm ayrıntıları ile hatırlamaktadırlar.

Erkeklerle yapılan görüşmeler ise onların şiddet konusunda zor konuştuklarını göstermektedir. Görüşme yapmayı kabul etmiş erkekler arasında şiddet uygulamış olduğunu kabul edenler bunu daha çok kazara oluvermiş, ya da bir-iki kez kaçınılmaz olarak ortaya çıkmış ve daha çok da kadının kıskırtması yüzünden gerçekleşmiş bir olay olarak anlatmaktadırlar. Onlara göre kadınlar çok konuşarak, sorunları büyüterek, yaşanmış ve üzerinden epey bir süre geçmiş olayları tekrar gündeme getirerek, kıskırtıcı bir rol oynamaktadırlar. Görüşülen kişilerin bir kısmı erkeklerin bazen şiddet uygulamak zorunda kalabileceğini söylerken, diğerleri ise şiddete hiçbir zaman başvurulmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Şiddet uygulamış olan erkekler, bunu anlatamamakta, şiddetin kaçınılmazlığını vurgulamak için nedenleri üzerinde durmayı veya çözümleri konuşmayı, bu konulardaki düşüncelerini ve deneyimlerini anlatmayı tercih etmektedirler. Sözel, cinsel veya fiziksel olarak ortaya çıkan şiddetin karşılındakini yaralayan bir şey olduğuna dair bir söyleme rastlanmamıştır. Bazı erkekler şiddete genel olarak olumsuz baktıklarını ifade etmiş olsalar da kendi uyguladıkları şiddetle ilgili çok açık bir biçimde konuşmamışlardır. Öte yandan, eşleriyle yaptıkları gündelik tartışmaları, karşılıklı atışmaları vb. çoğu kez hafife aldıkları izlenmiştir.

Fiziksel Şiddet

Kadınların yaşadıkları şiddet konusunda anlattıkları onların şiddetin çok çeşitli türlerini-ekonomik, duygusal-sözel, cinsel, fiziksel- çoğu kez bir arada yaşadıklarını ve kadınların bir kısmının hamilelikleri sırasında da şiddet gördüklerini ortaya koymaktadır. Hamilelikleri sırasında şiddete maruz kalan kadınlar zor günler yaşadıklarını, çocuklarını düşürme tehlikesi geçirdiklerini ifade etmişlerdir:

"Şimdi ben eşimden, kızımın babasından dayak yemiştım bu tür konulardan dolayı. Dayak yedim ve o zaman hamileydim. Biliniyordu zaten hamileliğim. Üç aylık hamileydim ben. Dayaktan dolayı çocuk kasıklara kadar düşmüş. Düşme tehlikesi çok oldu. Düşürebilirdim de. Çocuğum kaybedebilirdim de... Allah'tan öyle bir şey olmadı. Ondan sonra ben ayrıldım, dayaktan sonra ayrıldım..."

(26 yaşında, boşanma davası süren, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

"...böyle sera gibi kulübe, koyunları vardı kurbanlık, orada duruyodular, dayak yağdı, ileri doğru dayak başladı, şiddet dayak şiddet dayak, çamurların içinde beni ne bileyim köpek gibi kolumdan tuttu dönderdi beni, kimse kurtarmadı beni, hamileydim."

(34 yaşında, evli, 4 çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

"...fakir dedik. Hadi dedik yani olursa olsun. Biz de destek ediniz, çocuğumuz bi yuva kursun. Bizim amacımız oydu başka bi amaçla değil. İlla da eğitilmiş olması da şart değil. Her anne baba çocuğunun mürüvvetini görmek ister, bi de onu mutlu şekilde görmek ister, çoluğu çocuğu olsun ister. Biz o amaçla evlendirdik. Bir sene falan şöyle böyle gitti. Ondan sonra bir sene sonra bu dayak başladı. İki tane çocuk düşürdü, dayaktan."

(63 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu bir anne)

Görüşülen kadınların çoğu, evlilikleri süresinde farklı yoğunlukta ve çeşitli biçimlerde fiziksel şiddete maruz kalmışlar ve çoğu kez yaşadıkları fiziki şiddet bir defaya mahsus değil uzun süreli olmuştur. Kutu 3'de nasıl fiziksel şiddet yaşadığını ayrıntılarını anlatan bir kadının aktarımına yer verilmiştir. Kadınlar kendilerine uygulanan fiziksel şiddeti çeşitli şekillerde anlatmışlardır:

"Akrabam değildi düğünde görmüş beni, kaçırdı beni işte, ailem geri almak istedi beni, bu vermedi beni kıskanç, getirirdi ağaca bağlardı döverdi, ağaca bağlar döverdi, az bir şey görse döver beni, şiddet dayak şiddet."

(34 yaşında, evli, dört çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Kutu 3

"...Eve geldim, olmadık bir şey için tartışma çıkardı, böyle sabah ta evin içi çok soğuktu, orasının soğuğu da bir başka soğuk, yine sobanın üstünde böyle bir güğüm vardı, tabi sabaha kadar buz gibi olmuş; beni dövdü dövdü, o ara öyle bir sinirlerim bozulmuş tabi bağıryorum, binada kimse yok bağıryorsun bağıryorsun kimse yok, duyuramıyorum. Asla gücüm nerde yetecek, ben savunmaya geçiyorum böyle koltukta oturuyorum o üzerime üzerime geliyor. [...] Dövdü dövdü ondan sonra tabii ben sinirlerim boşaldı, bağıryorum, bağıırken sus diye güğümü döktü başımdan aşağıya kış günü, çıldırdım ondan sonra bu seferde soğukta üşeyeceksin diye dövdü dövdü, üşeyeceksin diye çıkar üstünü diyor, dedim çıkarmıcam, böyle dedim oturucam, vicdanın el veriyorsa böyle oturucam, soydu ondan sonra beni çırılçıplak, odadan odaya gezdiriyor, hem dövüyor hem gezdiriyor."

(44 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"...Ama şu oldu mesela kırmızı ojelerime taktı ben bunları silersem kavga etmeyiz diye hiç düşünmedim. [...] Bundan dolayı mesela tokayı kısırdı burnuma saçımdan aldı saçımı niye öyle toplamışım diye mesela burnumu kesmişti burnum kanamıştı yani durup dururken..."

(20 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"...ve de yirmi üç yıl sonra, gece çocuklarımla beraber sokağa atıldım ben. Üstüm başım kıyafetiyle, atılmadan önce kış günü iki defa yaptı bunu, anadan doğma soydu beni, dışarda yağmur yağıyo, dış kapıya kadar sürükledi şimdi [...] Son zamanlarda zaten beni hep kovuyodu ben gitmiyorum. En sonunda, bira almıştı işte herhalde çocuklarımla üstüne fırlattı hatta görüncemin kızı da şahittir buna... Polis geldi ondan sonra o anda kaynım geldi, işte şey olayları yatıştırdı, ertesi gün sen bu evden gitmezsen evi yakacam, üstüme saldırdı pıçakla saldırayodu. Pıçakla saldırınca, işte çocuklar araya girdi, mesela ben. Çocuklar oturuyo televizyon izliyo ben diyelim ki yatak odasına gidiyorum, arkamdan geliyo ... Beni dövmek için orda..."

(46 yaşında, evli/eşinden ayrı yaşıyor, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Kadınların şiddet öyküleri, fiziksel şiddetin esas olarak vurmak, sürüklemek, dövmek biçiminde gerçekleştiğini, zaman zaman bu olaylarda şiddet uygulayan kişinin makas, sopa, bıçak, balta gibi şeylerle saldırdığını, karşındakine daha çok zarar vermek için üzerine soğuk su dökmek, burnuna toka sıkıştırmak, çırılçıplak sokağa atmak, silah kullanarak tehdit gibi yollara başvurulduğunu yansıtmaktadır. Hatta bir noktada, o silah gerçekten kullanılmaktadır. Bir görüşmeden aktarılan Kutu 4'teki öyküde anne, kızının kendisine şiddet uygulayan eşi tarafından vurulması olayını anlatmıştır.

Kutu 4

"...En son kız çıktı geldi benim evime, kız gelince kendisi de geldi benim eve. Ben acaba barışılır mı, tekrar küsüp ayrılma barışma durumları oluyor. Seslenemedim. Oturdu üç gün bizde kaldı yemeği yedi, şey yaptı. En son işte ayrılma durumu konuşuldu falan. Biz konuşmuyoruz da kendileri. Kesinlikle istemiyorum dedi. Kız kardeşi de, benim ölen kızın kardeşi de 'istemiyor seni' dedi, 'zorla mı karılık yaptıracaksın sen kendine' dedi. Biz de hiç seslenmedik, anladı hepimizin, hiçbirimizin istemediğini anladı o. Ben de o arada şeyde çalışıyordum. Otele gelip gidip çalışıyordum. Ama daha önce bu bir hafta önce bana dedi ki 'anne' dedi 'bunu dedi bıraksam' dedi 'bu genç' dedi, 'güzel' dedi, 'herhalde evlenir' dedi. 'Bu Mersin'de ben onu nasıl önümde gezdireyim. İki kurşun kafaya' dedi, 'tek kurşun öldürmeyebilir' dedi... Bizde üç gün kalıp da istemediğini anlayınca gidiyor silah alıp geliyor. Ben de evde yokum. Kıza herhalde karşıdan çekse kız güçlü, bunu arkadan sarıyor, arkadan vuruyor. Şu taraftan [ensesini gösteriyo] kurşun sıkılmış, iki kurşun sıkıyor çocuğa. Beni çağırdılar kaldırmışlar, temizlemişler, kanları falan temizlemişler."

(70 yaşında, eşi ölmüş, dört çocuk sahibi, ilkökul mezunu kadın)

Kadınlarla yapılan görüşmelerde oldukça ayrıntılı dile getirilen fiziksel şiddet gördüğümüz erkeklerin öykülerinde oldukça kısa, ayrıntısız, kaçınılmaz ya da 'kazara' gerçekleşmiş bir durum olarak anlatılmıştır. Eğer uyguladıklarını kabul ettikleri bir şiddet olayı yaşanmış ise de erkekler bunu oldukça hafifleterek, 'zaten bir tokattı', 'elimle hafif iteklemeydi', 'özür diledim ve bir daha olmadı' biçiminde aktarmaktadırlar. Bu durum görüşülen erkeklerin eşlerine, kadınların anlattığı türden şiddet uygulamaları ve evlerinde de böyle şiddet olaylarının yaşanmamasından da kaynaklanabilir. Ancak erkeklerin, şiddeti uygulayan taraf olmaktan kaynaklanan bir ruh hali içinde kadının kışkırtıcı rolünü vurgulayarak ya da başka nedenler ileri sürerek kendilerini mazur gösterme telaşında oldukları da gözlenmiştir. Erkeklerle yapılan görüşmelerde şu tür ifadeler rastlanmıştır:

"Ben kolay kolay öyle şiddet yanlısı bi insan değilim. En sondur benim için şiddet. İş hakaret boyutuna vardıkten sonra, ha siz dayak attınız mı diyorsunuz... Evet ben vurdum eşime. Vurdum ha bundan da gurur duymuyorum pişman da oldum [...] Ha 5 dakika sonra... Ben dedim ya biraz önce ben kinci değilimdir yani. Benim sinirim 5 dakika sürer. O 5 dakika

İNİNDE benden uzak dursa ya da ben ondan uzak durabilsem iş çözüyor zaten kendiliğinden. Evet eşime vurdum ben tokat attım. Bana hakaret ettiği için [...] Sıklıkla değil yani 10 yıllık evliliğimizde iki kere yaşadık biz bunu. İki kere yaşadık."

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu erkek)

"Bir kere bir tekme attım, bacağına [...] Balkona çıkıp bağırıyordu. Balkona çıkıp benim ne kadar yetersiz, ne kadar kötü, ne kadar berbat bir insan [...] Öyle bir sürecin ardından oldu. Onun dışında bildiğimiz anlamda, fiili şiddet anlamında bir şey söz konusu olmadı. Yani itekleme falan onun beni iteklemesi, benim onu iteklemem bazı zamanlar olmuştur sık olmamakla birlikte, ama şiddet anlamında vurma anlamında bir o var."

(42 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, üniversite mezunu erkek)

"Belki dayanamadım, beyle yani, aşırı bir şey değildi yani, beyle ufak elimi almışım yüzüne iterek götürmüşüm gibi, o da belki yani nasıl sen böyle yapıyorsun diye, işte gururuna yedirmedi... O da bağırması çağırması olabilir yani. Ancak ben kesin olarak dövmedim yani..."

(56 yaşında, evli, beş çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Cinsel Şiddet

Şiddet türleri içinde cinsel şiddet üzerinde konuşulması en zor olandır. Erkeklerle yapılan görüşmelerde bu konu gündeme gelmemiştir. Kadınların bir kısmı eşinin zaman zaman onun isteği dışında kendisi ile ilişkiye geçtiğini ima etse de konunun ayrıntılarına girmek istememiştir. Cinsel şiddetten de söz eden kadınların birkaçı ise şiddetin her türünü yıllar boyunca yoğun bir biçimde yaşamış olan kadınlardır. Bu kadınlar, bazen eşlerinin kendilerini dövdükten sonra cinsel ilişkiye girmek istediklerini, bazen de kendileri istemediği halde eşlerinin isteklerine yalnızca dövmekten kurtulmak için izin verdiklerini söylemişlerdir. Oysa eşlerinden soğudukları ve çeşitli biçimlerde şiddete maruz kaldıkları için onlarla cinsel ilişkide bulunmayı hiç arzu etmediklerini ifade etmeye çalışmışlardır. Öte yandan, evli olmayan bir kadın da, bir süredir ilişkilerinin iyi yürümediği erkek arkadaşı tarafından silahla tehdit edilerek tecavüze uğradığını anlatmıştır.

Aşağıdaki ifade, çok uzun süredir eşinden şiddet gören, bu nedenle de bir paylaşım olduğunu düşündüğü cinselliği eşiyile yaşamakta çok zorlanan bir kadına aittir:

"Ben, evliliğim yirmi üç yıl sürdü, yirmi üç yıldan sonra zaten bu a bu dönemde hep şiddet görüyordum yani cinsel yönden de böyle. İstemediğim zaman, nasıl istemediğim derken; mesela kumar oynuyodu, e parayı kaybettiği zaman gelip beni dövüyodu bu dayaktan sonra da mesela beni dövüyodu, bu dayaktan sonra da mesela beraber olmak istiyodu itiraz ettiğim zaman yine dayak yiyodum [...] Ters tepki verdiğim zaman mesela istemediğimi söylediğim zaman, hani bi de cinsellik de sonuçta bir paylaşımır yani karşılıklı olması lazım. En ufak şeyde yani döverdi beni. Hem döverdi hem de amacını gerçekleştirirdi."

(46 yaşında, evli/eşinden ayrı yaşıyor, 2 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Bir başka kadın ise kendisine şiddet uygulayan eşinin cinsel ilişkide bulunma talebine nasıl karşı çıktığını aktarmıştır (Bkz. Kutu 5).

Annesi ile yapılan görüşmede kendisi de orada bulunup, ara sıra söze giren bir kadın da eşinin kendisine yaşattığı şiddet biçimlerinden örnek verirken cinsel şiddetten ve bunun kendisinde yarattığı etkilerden de söz etmiştir:

"Kaç kere yattım. Çok eziyetler. Alkol alıyo, çok affedersiniz ters ilişkide bulunmak istiyö. Pis pis hareketler yapıyo. Çok yani eziyet etti her konuda. Yani şey aşeren kadın gibi sabah yataktan kalktığım zaman öğürtüyle... Şimdi o öğürtü falan yok. Bel ağrısı, belimden hiç kalkıp yürüyemiyodum. Şimdi geçti o belimin ağrısı.[...] Ya öyle bi adamdı ki mesela ben yemek hazırlarken çırılçıplak servis yapacaktım. Ya insan yemeğin başında soyunup da servis yapıp yiyebilir misin?"

(63 yaşında, evli, üç çocuklu bir annenin eşinden boşanmış kızı)

Öte yandan, bir diğer kadın da eşiyile cinsellik konusunda bir sorunları olmadığı, bu ilişkiyi birlikte güzel yaşadıklarını ve eşinin kendisine hiçbir cinsel zorlamada bulunmadığı halde, eşinden şiddet görmeyen aralarındaki cinsel ilişkiyi de olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Kendisi eşiyile 'kötü bir şeyler yaşadığında' onunla cinsel ilişki de kuramaz hale gelmekte, bu durum da eşinde gerginlik yaratmaktadır (Bkz. Kutu 6).

Kutu 5

"Tabi ki kesinlikle zorluyo yani zor kullanarak da yaptığı oluyo birlikteliğimiz böyle oluyo. Yani ben ona karşı çok soğuşum. Korkunç derecede soğuşum, ben ayrı yatmaya başladım artık yani şey dedi bana işte benim paramı benim kazancımı yiyosun işte paramı yiyosun bana karılık yapmıyosun falan dedi. Ben de ona şunu söyledim değil iki çocuğumun babası, senden 9 tane 10 tane de çocuk doğurmuş olsam çocuklarımın babası olsan asla sana para için şeylik yapmam yani o... yapmam ben sana dedim. [...] Bunu yaptırılmazsın bekleme benden dedim... Yeri gelir lüksümden vazgeçerim alacağımı almam giyeceğimi giymem sana da bu işi parayla yapmam, yani sana da senin parana da tenezzül etmem. Yani bu bana çok ters bu bence tamamen karaktersizlik işte..."

(34 yaşında, evli, iki çocuklu, ilkököl mezunu kadın)

Kutu 6

"Yok, bizim cinselliğimiz çok güzel. [...] Ama yani tartıştığımızda ya da öyle kötü bişeyler yaşadığımızda ben onunla kapatıyorum bütün ilişkiyi. Zaten az konuşuyorum. Az dokunuyorum falan oluyo o zaman yani. Ya da işte aynı yatakta bile yatmadığımız günler var. 3 gün falan aynı yatakta yatmadığımız oldu. Şey yapmıyorum, kendimi açmıyorum. Cinselliğe kapatıyorum kendimi falan. Ve eğer bu süre uzarsa o onda bi gerginlik yaratıyo, sıkışıyo. Eee şey yapıyo, böyle ne yapacağını bilemiyo. Eskisi gibi eskiden çok fazla şey yapardı mesela, çiçektik bilmem neydi hani gönül alma yöntemleri, güzel laflar falan. Eskisi kadar değerli de hissetmiyorum mesela [...] Ben onu kapattım yani. Cinselliği biraz kapattım ona. Napayım hissetmiyorum yani. Hissetmeyince de yaşayacağım bir şey değil yani benim için."

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu kadın)

Bir başka kadın, aralarında anlaşmazlık olan erkek arkadaşı ile yaşadığı, onun kendisini silahla tehdit etmesi (sonradan bu silahın kuru-sıkı olduğu anlaşmıştır) ve tecavüzle sonuçlanan olayı şu ifadelerle aktarmıştır (Bkz. Kutu 7).

Kutu 7

"...Ben koltuğa oturdum, o yanıma geldi, seni seviyorum falan dedi bana, ben gitmek istediğimi söyledim ona, o da hayır dedi burda kalacaksın bugün deyince benim şalterler attı, ben onu ittim, o arkaya düştü, sonra kalktı geldi yanıma, kafasıyla benim kafama vurdu, ben bu sefer arkaya düşüp kafamı koltuğun kenarına vurdum. Tabii o sırada ayağa kalkıp ağzıma alamayacağım laflar söyledim küfür anlamında, sanırım o bunları kaldıramadı galiba, içeri gitti ve geldiğinde üzerime doğrultmuş bir silah vardı... Hiç bişey yapamadım, yani benim, benim için öldüğüm andı orası, çünkü hayatımda ilk defa görüyorum belki de silahı [...] Burda kalacaksın falan dedi ve ben de bu sefer hayır gidecem diyemedim tabi ama sonra şey dedim kendi kendime, ne olursa olsun dedim ve ben hakaretlerime devam ettim, biraz da sanırım o yani kızdı sinirlendi falan, ciddi anlamda şarjörü çaktı, çekerken parmağı sıkıştı şarjörde, kanadı falan, o arada da arkadaşı geldi ve ona vurdu silahı elinden almak için, onla kavga etmeye başladılar, beni de içerde salona gönderdi, kapıyı kapattı, orda sanırım beş dakika falan sanırım bilmiyorum yalnız kaldım ama sürekli ağlıyodum artık çok korktum çünkü benim ağlama seslerime dayanamayıp içeri geldiler ikisi de, o sarıldı bana, seni çok seviyorum dedi, kaybetmek istemiyorum dedi, ben de git dedim, konuşmak istemiyorum dedim. [...] Ben yalnız kalmak istediğimi söyledim, gitti içeriye, 5 dakika sonra ya da bi 10 dakika bilemiyorum sonra geldi... Silah yine onun elindeydi ki o silahı arkadaşı almıştı onun elinden ve beni kolumdan tutup yatak odasına götürdü, inanın hiç bi şey hatırlamıyorum orayla ilgili, verdiğim ifade de bu zaten, sadece şunu biliyorum, oraya gidiş şeklimi biliyorum, bi de kendime geldiğim anı biliyorum. Kendime geldiğimde her şey olmuştu, ben sadece üstümü giyinemedim çünkü yırtıktı, yırtılmıştı o boğuşma esnasında, onun gömleğini giydim. Bu arada saatin dört buçuk olduğunu gördüm, ramazan ayı, ezanın ne zaman okunacağını çok iyi biliyorum, onun gömleğini giydim ve anahtarını cebinden alıp dışarı çıktım..."

(25 yaşında, bekar, üniversite mezunu kadın)

Ekonomik Şiddet/İstismar

Kadınlar sıklıkla ekonomik sıkıntılarında ve maddi açıdan mağdur durumda bırakıldıklarından söz ederken, erkeklerin bir kısmı da ekonomik sorunlardan, işsizlik, yoksulluk ve evlerinin geçimini sağlayamamaktan, onları strese sokan ve şiddetin yolunu açan bir unsur olarak söz etmektedirler. Ayrıca, erkeklere göre, kendilerinin işsiz ve parasız olduğu koşullarda kadınların 'çok konuşması' onları büsbütün gergin hale getirmekte ve kıskırtıcı olmaktadır.

Kadınların yaşadığı ekonomik şiddet/istismar esas olarak evin geçimi için gereken paranın eşleri tarafından sağlanmaması, kadının kendisinin de çalışmadığı/çalışmadığı koşullarda evin temel ihtiyaçlarının sağlanamamasının yarattığı baskı ve kendisi çalışmak istediğinde eşinin izin vermemesi gibi sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bazı durumlarda ise erkeklerin eşlerini çocuklarla bırakıp, evin geçimini tümüyle onlara terk ettikleri ve olanca paralarını bir başka kadınla birlikte olup harcadıkları, yıllar sonra da tekrar hiç bir şey olmamış gibi evlerine döndükleri, çalışmaya başlamış olan eşlerinin işe gitmesine izin vermedikleri ya da onun kazancını tüketmeye başladıkları anlatılmıştır. Gerek kadınların, gerekse erkeklerin bu konudaki ifadeleri şiddetin nedenleri arasında da ekonomik sorunları ön planda gördüklerinin bir yansımasıdır.

Kadınlar ekonomik şiddeti nasıl yaşadıklarını şu ifadelerle aktarmışlardır:

"...İşte uyuşturucu kullandığı için çok dengesiz davranıyordu, yani nedir nasıl kaynaklanıyo mesela maaş alıyo, evde yiyecek hiç bişey yok, para istiyosun yani yemek yapacaksın sonuçta çocuk okula gidecek. Diyo ki gidin okul... Müdürle konuş o okutsun. Yav müdür benim babamın oğlu diil tanımıyorum etmiyorum. Ben komşularımdan bayat ekmek istiyodum yani tabii ki durumumu yine açıklamamak için hani çocuklar yağmurda bakkala gitmek istemediklerini söyleyerek çocukların yani bayat ekmek alıyodum. Aile şeyimi dışarıya yansıtmamak için. Yani para sor maaş alıyo, kısacası, mesela yemek ekmek parası bırak diyom para yok. Niye dediğim zaman işte kavga sebebi bu."

(46 yaşında, eşinden ayrı yaşıyor, 2 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"İşten ayrılacaksın dedi ayrıldım, ondan sonra böyle bir ayrılığımız oldu, o dönemde ben başka işe girdim, özel bir işe girdim, oraya gidip geliyordum ama adam sürekli şeydeydi çevremdeydi, etrafımdaydı, arkamdaydı rahat bırakmıyordu hatta iş yerine gelip tehdit bile etmişti, çünkü o zaman bir yasa vardı, eşin izni olmadan kadın çalışmıyordu. [...] Yaşadım yani adam gelip şey demişti eşim olduğunu, ondan izinsiz işe başladığımı söylemiş, bilmem neyi söylemiş, işyerindeki patron iyi niyetli bir insandı. Sonradan konuştum, bunu yapma ben çalışmak zorundayım diye, çünkü paramız pulumuz yoktu kendisi de çalışmıyordu, çok zor durumdaydım, çalışmak zorundaydım. Onu o şekilde kabul etti ama işte sabah benimle beraber geliyordu akşam da gelip beni alıyordu."

(47 yaşında, boşanmış, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Kadınların yaşadığı ekonomik şiddet, özellikle erkeğin ailesi ile birlikte yaşadıkları durumda, eşin yanı sıra onun annesi ya da babasından da kaynaklanabileceğini Kutu 8'deki öykü yansıtmaktadır.

Kutu 8

"Genelde anlaşıyoruz daha doğrusu biz hemen evlendik, ben hemen hamile kaldım işte çocuk oldu, o da o arada bocaladı sorumluluk alamadı, çalışmak zor geldi çalışmadı; ailesiyle de oturuyorduk zaten. Annesi babası o çalışmadığı için normalde sürekli söyleniyorlardı, ama eşime değil hep bana. Bu sefer ben çalışmaya mecbur hissettim kendimi. Ben çalışınca da bu sefer sorunlar farklı oldu. Çalışyorsun işte, geç kaldın nerdeydin, naaptın işte mesela. Ben çalıştığım halde bile babası falan yine söyleniyorlardı, 'ben size bakmak zorunda mıyım' falan gibilerinden... Bu da bizim aramızda ister istemez tartışmalara sebep oluyordu. Bak senin yüzünden laf söylüyorlar bana, bak sen kendi sorumluluklarını almıyorsun diye... Daha sonra işte eşim git gide kıskançlıklara başladı; işte çevrenin doldurmasıyla falan git gide aradaki uçurum büyüdü [...] Ben lise mezunuyum iki kere sınavı kazandım birinde altı aylık hamileydim gidemedim; ikincisinde de kazandım eşimin ailesi sorun çıkardı, tercih falan yapmamı istemediler. Ben de açık öğretim yazdım annem harç paramı falan verdi. Babası da, 'bu saatten sonra üniversite okuyup napacaksın' dedi. Aldılar da parayı elimden bir güzel yediler. Tabii ben de hiç sesimi çıkartmadım, öyle kaldı."

(20 yaşında, evli, 1 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Erkeklerin evin gelirini şu veya bu nedene bağlı olarak sağlayamadığı, dolayısıyla da toplumun kendisinden beklediği rolü oynayamadığı, hele bir de bu durum eşi tarafından çeşitli biçimlerde dile getirildiği koşullarda anlaşmazlıkların ve şiddetin kapısı açılıyor. Kadınların ve erkeklerin anlatımlarında bu nokta farklı ifadelerle dile getirilmiş durumdadır. Ayrıca erkeklerin bir kısmı bazı kaygılar ile eşlerinin çalışmasına razı olmadıklarını da açıkça belirtmişlerdir. Erkeklerin anlatımlarında bu konu şöyle ifadelerle açıklanmıştır:

"[eşinin bir seferinde ailesinin yanına kaçmasını anlatıyor]... Gine böyle huzursuzluk vardı işte o zaman işsizdim yani, geçimsizlik oluyordu. Maddi durumunuz iyi değildi, yav sen yatıyon, kalk, yani sen yatıyon diyor, sen bi işe bakmıyon diyor, ben de diyordum iş yok diyordum, öle kavga ediyorduk."

(50 yaşında, evli, 5 çocuk sahibi, hiç okula gitmemiş erkek)

"...Ben İstanbul cezaevindeyim, o an İstanbul cezaevindeyim, bana çalışmak istediğini bildirdi, ben izin vermedim, ben dedim böyle bişey istemiyorum, benim babamın emekli maaşı sana yeter, karnını doyurursun yani, çocuk da zaten okula gitmiyor, yok dedi ben dedi çalışcam, kafaya taktım dedi, dedim valla çalışırsın, ortada dedim, çok çakal var, bunlardan biri de senin hayatına girer sonra sen mahvolursun dedim, [...] bunları yaşayarak sakın benim karşıma çıkma dedim, bu kafasına taktı işi, benim o onaylamadığım işe girdi,

ben tabi eşimin konuşmalarından duruşundan, her şeyinden anlıyorum, bişey yaşadığını, hayatında biri olduğunu..."

(46 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Öte yandan, genç, eğitilmiş ve yeni evli erkekler ile yapılan odak grup toplantısında erkekler, onlardan toplumsal rol olarak beklenen evin geçimini sağlama yükümlülüğünün kendileri açısından bir 'şiddet' olduğunu, bu rolü eşlerinin istediği biçimde oynamanın zor olduğunu ve kendilerinin aslında bu rolü oynamak da istemediklerini farklı biçimlerde belirterek yeni bir duruma işaret etmişlerdir. Genç ve eğitilmiş erkekler bir taraftan toplumun kendilerine empoze ettiği erkeklik rolünü oynamak istemediklerini ve zaten eğitilmiş, ekonomik özgürlüğüne sahip, hakları konusunda bilinçli genç eşlerinin karşısında hiçbir otoritelerinin olmadığını anlatmaktadırlar (Bkz Kutu 9). Söz konusu koşullarda hala eşlerinin kendilerini evin geçiminden sorumlu tutmalarını kabul edememektedirler. Hele ekonomik koşulların genel olarak ağırlaştığı durumda üzerlerindeki baskıyı daha fazla hissettiklerini söylemektedirler. Ayrıca, eğitilmiş genç erkeklere göre, kadınların ekonomik özgürlüğe sahip olmaları, özellikle de erkeklerden daha fazla kazanmaları "ailenin" varlığını sürdürdürebilmesi açısından da endişe vericidir. Bu konulardaki görüşlerini genç erkekler şöyle aktarmışlardır:

Kutu 9

" ... Şimdi şiddet, hani kodum mu oturturum manasına gelen bi şey midir, yoksa şiddet hani birinin o güce sahip olması, potansiyel, yani Türkçe'de güzel bi şey var, kudrettir aslında o. Kudrete sahip olması ve kudreti de birini tanımasıdır. Aslında karşılıklı bir ilişkidir o... Yıllardan beri hani benim babamın şöyle bi baktığı anda annemin kaçması mıdır? Veya işte babam bana baktığı anda toparlanıp şöyle durması mıdır? Şimdi o şiddetin kendisi buyusa eğer, yani o güç sahibi olma, o kudret sahibi olma ve herkesin de onu tanımasıysa şiddet, o şiddeti yani şu an, erkekler de biraz kadınlar kadar yaşıyor. Nerde yaşıyor? İş hayatında yaşıyor, evde yaşıyor, kadın işte o gücü o empoze ediyö, böyle yapacaksın, şöyle yapacaksın, bilmemnenin kocası şuraya gelmiş, bilmemnenin şuraya gitmiş, şu buzdolabını değiştirelim, bilmemneyi değiştirelim. Şimdi bu şiddet diil mi yani? Ben bu şiddeti yaşamıyo muyum?" [...]
O toplumsal olarak veriliydi, kudret sahibi olarak biz doğuyoduk. Yani ev, aile reisi olarak doğuyoduk. Ama şimdi bir isyan var, bu açık... Karşı taraftan bir isyan var. Yani senin o kudretini, senin o gücünü tanımiyo. Neden tanımiyo? Neden tanımiyo, işte medyayı okuyo mu okuyo, bunu okuyo, bi şeyler öğreniyo, kendine bakıyo [...]
Senin kudretini tanımamama noktasında bi çatışma doğuyo, o çatışmadan bence çok farklı bir toplumsallaşma ortaya çıkacak."

(Odak grup katılımcısı, 25-30 yaş, en fazla beş yıllık evli, lise ve üzeri eğitilmiş erkek)

"Hala neden kadın kocadan istiyor bir şeyleri? [...] Şimdi kendisinin de çalıştığından bahsediyoruz ama kendi karımız benden istiyö mesela buzdolabını... Neden benden istiyö? Tezat olmuyo mu bu yani ö dediğiniz iktidar ve şey varsa, hala sizden talep edip sizi de on altı saat çalışmaya sevk ediyorsa orda bir, ö toplumsal, yani... Kıyafete yatırıyor ama evin ihtiyacı olduğu zaman sana, onu diyorum yani devam ediyor ö rol..."

(Odak grup katılımcısı, 25-30 yaş, en fazla beş yıllık evli, lise üstü eğitimli erkek)

"Bin lira paramız var. Biz evliyiz. Beş yüzü senin, beş yüzü benim olmuyo. Beş yüzü benim çantam, ayakkabım, neyse şahsi kozmetik arzularım, işte alışveriş sektörünü körükleyen hatuni fikirlerim, incik boncuk vesaire gibi, diğer beş yüzü de evin ihtiyaçları. Erkeğin ihtiyaçları değil."

(Odak grup katılımcısı, 25-30 yaş, en fazla beş yıllık evli, lise üstü eğitimli erkek)

"...yani paran varsa erkeği de boşuyorsun, gidiyorsun yaşıyorsun da... Şu yaşadığımız dünyadaki ekonominin bize yüklediği ağırlıklar üzerinde eziliyoruz. Kimimiz karısını dövüyo, kimimiz de susuyo ve yirmi dört saat çalışıyor."

(Odak grup katılımcısı, 25-30 yaş, en fazla beş yıllık evli, lise üstü eğitimli erkek)

"Kadın kudretli olduğunu fark ettiği an şiddete de son veriliyor. Kendisine karşı şiddete müsaade etmiyo zaten. Ha orda artık aile içi şiddet diye bir ortam yok, çünkü aile kalmıyo."

(Odak grup katılımcısı, 25-30 yaş, en fazla beş yıllık evli, lise üstü eğitimli erkek)

Genç, yeni evli ve eğitimli erkekler grubu, meslek sahibi, eşleri de çalışan, orta veya üzeri gelir grubunda kişilerden oluştuğu için bu sorunun bir başka boyutunu da gündeme getirmişlerdir. Evin tek gelir getiricisi olmayan, babalarının evde anneleri üzerinde sağladığı otoriteyi eşleri üzerinde kuramayan gençler - ki bazıları bunu kurmak istemediğini de ifade etmiştir - yine de eşlerinin evin geçimini sağlamayı tümüyle kendilerinden beklemelelerinden rahatsızdırlar. Öte yandan, onların taleplerini yerine getirememek, ya da bunun için çok fazla çalışır olmak ve üstelik ekonomik özgürlüğü olan eşlerinin en ufak baskıda evi terk edip gideceğini düşünmek onları endişelendirmektedir.

Duygusal Şiddet/İstismar

Duygusal ve sözel şiddet, kadınların en sıklıkla sözünü ettiği, zaman zaman da fiziksel şiddetten bile ağır iz bıraktığını söylediği ama erkeklerin çok da üzerinde durmadığı, genelde 'bunların olmadığı ev yoktur' deyip geçmeyi tercih ettiği bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmıştır. Hatta sözel şiddet, bağırp çağırma türünden şiddet biçimleri birçok ailede ve sıklıkla yaşandığı için bunların şiddet olarak bile sayılamayacağı ifade edilmiştir, özellikle de çiftler karşılıklı hatalarını görüp, özür diledikleri zaman. Bir odak grup toplantısındaki genç erkekler bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmişlerdir:

"...Fiziksel şiddeti bırakalım ama bunun dışındaki bağırıp, çağırma, dönüp kapı çarpma, küfür filan gibi şeylerin olmama olasılığı nedir? Yani ben, buna böyle bir şeye ihtimal vermiyorum..."

(25-30 yaş, en fazla beş yıllık evli, lise üstü eğitimli erkek)

"...Her tartışmamda kaba kuvvete başvuruyorsam yahut da küfür ediyorsam veyahut onu bir şekilde rencide ediyorsam tamam bu şiddet. Ama ben tartıştığımda, o da hatasını anladığında ya da ben hatamı anladığımda, biz anlaşabiliyorsak, özür dileyebiliyorsak, kaldığımız yerden yolumuza devam etmeyi düşünüyorsak aynı, bu olur yani ... Bunu bir şiddet olarak nitelendirmiyorum."

(Odak grup katılımcısı, 25-30 yaş, en fazla beş yıllık evli, lise üstü eğitimli erkek)

Ancak erkekler, sözel şiddet kadından geldiği zaman bunu fiziksel şiddetin de yolunu açan kışkırtıcılık olarak değerlendirmekte ve bu konuda kadınları suçlamaktadırlar. Zaten birçok erkeğe göre kadının dili ile sürekli konuşarak erkeği kışkırtması, ekonomik sorunların yanı sıra şiddetin önemli bir nedenidir. Bir-iki erkek ise bu kışkırtıcılığın nedensiz olmadığına, bunun da koşullarının yaratıldığına, bazen erkeklerin de kışkırttığına değinmiştir. Bu konuda erkeklerle yapılan farklı odak gruplarında şöyle görüşler ifade edilmiştir:

"...Yüzde elli kadınlar kışkırtır, diğer yüzde elli de işte erkeğin işsiz kalması, gelir durumu, işyerinin stresi."

(Odak grup katılımcısı, 25-30 yaş, en fazla 5 yıllık evli, lise altı eğitimli erkek)

"...Yeri gelince patlamak zorundasın. Ama ikaz ediyorum bak diyorum, gelme ya bana, dokunma bana diyorum."

(Odak grup katılımcısı, 25-30 yaş, en fazla 5 yıllık evli, lise altı eğitimli erkek)

"Genellikle hakaten kadınlar kışkırtır ama adam eve alkol alıp geliyorsa, sarhoş geliyorsa sabah sabah başının etini yer... İşsizlik varsa, para sıkıntısı varsa ... Gene kadın kışkırtır ama onun için kışkırtır... Ama durduk yere kışkırtmaz diye düşünüyorum."

(Odak grup katılımcısı, 60-65 yaş, en az 15 yıllık evli, lise üstü eğitimli erkek)

Kadınlar duygusal şiddet kategorisinde genelde sözel şiddetten ve eşlerinin ya da erkek arkadaşlarının onlar üzerinde psikolojik baskı oluşturan çeşitli davranışlarından ve kendilerine koydukları engellerden söz etmişlerdir. Bunlar, bağırıp çağırma, hakaret, küfür (k..., o... gibi sözcükler), aşağılama, kişisel eşyalarına zarar verme, onu çocuklarına kötü bir anne olarak gösterme, kıyafetine, oyelerine, saçına başına vb. karışma, ailesi ve arkadaşlarını kötüleme ve onlarla temasını engelleme, kıskanma ve buna bağlı olarak insanlarla ilişkisini kısıtlama, eve kilitleme, aldatma ve bu konuda yalan söyleme, arada terk edip gitme ve nerede olduğunu bildirmeme, evin içinde ve dışında bazı şeyleri yapmasını yasaklama gibi davranışları içermektedir. Kadınlar, eşlerinin yanı sıra, birlikte oturdukları akrabalarından (özellikle eşlerinin anne ve babasından) da bu tür baskılarla

karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıdaki ifadeler görüştüğümüz kadınların duygusal şiddeti anlatış biçimlerine örnek oluşturabilir:

"Çamaşırlarımı yakardı, sevdiğim eteği giyemedim bunu mesela yakardı her şeyimi hep yakar. He he yakar, istemez benim hiçbir şey giymemi... Eski giyecen kötü giyecen."

(34 yaşında, evli, dört çocuk sahibi, ilkokul mezunu)

"...Sigortadan lambaları kapatıyor, yatın diyor, yatacaksınız diyor, sadece şiddet değil, böyle manevi baskı da uyguluyordu üzerimizde, yav bu saatte yatılır mı, "yatacaksınız diyor, sayıyorum bak 10'a kadar diyor,1,2,3. yattın yattın, yatmadın zaten mahvoldun." [...] Korkuyorduk ya böyle parmaklarımızın ucunda geziyorduk, gece çıt çıkarıcaz da acaba o uyanacak da bir şey olacak o uyuduğu zaman böyle sessiz sakın, hele o uyandığı zaman biz televizyon izlerken gördü mü bitti, televizyon izlemiceksin radyo dinlemiceksin nasıl bir şey de yaşamış, nasıl bir..."

(44 yaşında, eşinden ayrı yaşayan, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"Bu yaşam tarzı, aldatmalar dediğim gibi onlar beni çok kırdı, çok incitti. Yani bi müddet hatta A...'da yaşarken şahit oldum bir buçuk yıl mesela evde değildi. Bi bayanla yaşıyordu ve ben bunu biliyodum ve evliydik o zamanda. [...] Her zaman inkar etmişti zaten gözümle de görsem. Gördüm de. Gördüm de. Yani inkar yoluna gitti."

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

"[Birlikte oturdukları kayınvalidesinden kaynaklanan baskıları anlatıyor.] Karıştıyordu. Eşim karışmazdı da, kaynana karıştı. Eşim de [...] Şey yapar bırakmazdı yani pazara gitmek yook, çarşıya gitmek yook, bakkala gitmek yook. Ben, büyük kızım 4 yaşındaydı ben yeni bakkala gittim. Kaynanam şeye gitmişti, Antalya'ya gitmişti... [...] 20 sene birlikte oturduk, her şeyini ben yapardım, oo makinem yoktu, elimde çamaşırını yıkardım, yemeğini yapardım, şey yapardım, daa hiç bi şey yoktu, böyle nasıl çayını demlerdim, ayağana terlik verirdim, altına minder goyardım."

(43 yaşında, eşi ölmüş, üç çocuk sahibi, hiç okula gitmemiş kadın)

Erkeklerin bazıları da eşleriyle yaşadıkları şiddet olaylarını aktarırken ona ait eşyaları tahrip etmekten; bir şeyleri döküp saçıp, daha sonra eşinin temizlemesini beklemekten; eşinin bazı arkadaşlarıyla telefonda konuşmasını engellemekten; hatta telefonunu kırmaktan; arkadaşlarını ve aile fertlerini görmesini yasaklamaktan; bağırıp çağırmaktan, küfür etmekten söz etmişler ve bunların önemli bir kısmında da haklı nedenleri olduğunu öne sürmüşlerdir (bkz Kutu 10). Bu nedenler arasında kıskançlık, eşlerinin onların koyduğu bazı kurallara uymaması, kendilerine hakaret edici sözler söylemesi gibi konular belirtilmiştir. Eşinin kendisine karşılık vermesinden rahatsız olan bir erkek bu durumun nasıl zoruna gittiğini şöyle aktarmıştır:

"Yav, bi şey diyorum bakıyorum, lafım sanki ona yani, hoş gelmiyor, ne bilim yani, o da sanki bıkmış gibi benden böle, ondan sonra bakıyorum cevabı güzel gelmiyo, ben de, o zaman ne oluyor, sinirim bozuluyor, huzursuz oluyorum, durum öyle yani. [...] Valla vurmak diil de, bazen böyle, ağızımız bozuluyor yani, küfürlü konuşuyoruz, ne biliyim, bakar, çok zoruna giderse bakarsın o da bazen karşılık veriyor yani. [...] Gençken karşıma gelmiyodu fazla, gençken yani fazla karşılık vermiyodu."

(56 yaşında, evli, beş çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Kutu 10

"Ve benim içim yandı, ya artık o an delirdim, aslında.. Aslında ne yaptığımı bilmiyorum yani, eşimi dövmemek yerine işte belki dolabı açıyorsun yumurtaları yere atıyorsun ki temizlesin, hırsını almak için bir, iki ona ait eşyaları kırıyorsun, cezalandırmak için ben bunları yaptım o an... [...] Ben onun mesajlarına baktığımda, aslında bir mesajı çok çarpık geldi bana, bir bayanın göndermeyeceği bi mesaj sanki, şöyle bi mesaj yani yanlış hatırlamıyosam, herhalde yanlış hatırlamıyorum da. İşte öptüm seni seviyorum aşkım filan, ya dedim sonuçta bu bayan di mi? Nasıl mesaj dedim, isim misim baktım gerçekten o bayandan mı geldi, biraz bağırdım, çağırdım ona, dedim böyle şey olmaz., ya dedim telefon açıp uyar ya da git gör şahsen uyar. Benim böyle şeylere kızdığımı bi şekilde belirt. O akşam öyle bi bağırışma olmuştu. Ben bağırdım, baktım ki o bağırmiyo, karşılık vermiyo ben de kısa kestim, otoriterliğimi koydum orda."

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Kadınların yaşadıkları şiddeti kendilerine acı veren tüm boyutları ile hatırladığı ve anlatabildiği, erkeklerin ise yaşanan şiddet konusunda oldukça zor ve az konuştuıkları söylenebilir. Kadınlar nasıl bir şiddete maruz kaldıklarını ve bunun sonuçlarını ayrıntıları ile anlatırken, erkeklerin daha çok şiddetin nedenleri ve çözüm yolları konusunda konuşmayı tercih ettikleri izlenmiştir. Öte yandan erkeklerin, çoğunlukla şiddeti uygulayan taraf olmalarının yarattığı ruh hali içinde kadınların kışkırtıcı rolü üzerinde durdukları ve böylece kendilerini bir biçimde mazur gösterme çabasına girdikleri de gözlenmiştir. Erkekler, sözel şiddet kadından geldiği zaman - hele erkek evin geçimini sağlamakta güçlük çekip, bunun stresini yaşamakta ise - bunu fiziksel şiddetin de yolunu açan bir kışkırtıcılık olarak değerlendirmektedirler. Kadınların yaşadıkları şiddet konusunda anlattıkları onların şiddetin çok çeşitli türlerini - ekonomik, duygusal-sözel, cinsel, fiziksel - çoğu kez bir arada yaşadıklarını ve birçoğunun hamilelikleri sırasında da şiddet gördüklerini ortaya koymaktadır. Üzerinde konuşulması en zor olan şiddet türü olmakla birlikte cinsel şiddetin de özellikle fiziksel şiddetin yaşandığı durumlarda çoğu kez yaşanmakta olduğu izlenimi edinilmiştir. Kadınların yaşadığı ekonomik şiddet/istismar ise ailenin ihtiyaçları için gereken paranın eşleri tarafından sağlanmaması; kendisinin de çalışmasına izin verilmemesi; aileye ait

birlikleri erkeğin tüketmesi ve buna benzer sorunları içermektedir. Öte yandan erkekler arasında genç, eğitilmiş, eşleri de eğitilmiş ve çalışan bir grup içinde kendilerinin ailenin geçimini sağlamak gibi bir yükümlülüğünün olmasının da bir tür şiddet olduğu dile getirilmiştir. Genç erkekler, ekonomik özgürlüğe sahip eşleri karşısında zaten hiçbir otoriteleri kalmadığı halde niye hala böyle bir rolü oynamalarının kendilerinden beklendiğini sorgulamaktadırlar.

Kadınlara ve erkeklere göre şiddet neden yaşanıyor?

Şiddetin nasıl yaşandığına ilişkin yukarıdaki bölümlerde aktardığımız deneyimler ve bakış açıları kısmen şiddetin neden yaşandığına dair bazı ipuçları da vermiş durumdadır. Görüşmelerde şiddetin nedenleri konusunda kadınların söyledikleri, ağırlıkları ve her kategorinin altında anlatılanlar biraz değişmekle birlikte birkaç başlık altında toplanabilir:

- Kadınla erkeğin ilişkisinde yaşanan sorunlar/psikolojik sorunlar
- İşsizlik, yoksulluk, parasızlık gibi ekonomik sorunlar
- Erkeğin kötü alışkanlıklarının yol açtığı sorunlar
- Ailelerden, özellikle erkeğin ailesinden kaynaklanan sorunlar
- Erkeğin (veya kadının) kıskançlığının yol açtığı sorunlar
- Erkeğin (veya kadının) bir başkasıyla ilişki kurmasının yol açtığı sorunlar

Bu bölümde, kadınların ve erkeklerin şiddetin nedenlerine ilişkin görüşlerini ifade eden anlatımlara yer verdikten sonra, şiddetin erkekler tarafından niçin kullanıldığına dair birkaç nokta üzerinde durulacaktır.

Kadın ve erkeğin eşiyile ilişkisinde yaşanan sorunlar

Bu sorunlar görüştüğümüz kişiler tarafından bazen erken evlenme ve birbirini yeterince tanımama, karşındakinin hiç bilmediği bazı davranışları olduğunu zaman içinde öğrenme, eşin psikolojik sorunları veya doğuştan kötü huylu oluşu, yaşamdan ve birbirlerinden beklentilerinin farklı oluşunun yol açtığı iletişimsizlik gibi konulara bağlı olarak açıklanmıştır. Birçok durumda bunların birkaçı ya da hepsi iç içe geçmiş ve kadınlar bazen bunların tümüne birden değinme gereksinimi duymuşlardır. Eşiyile dünyalarının farklı olduğunu ve iletişim kuramadıklarını bir kadın Kutu 11'de anlatmıştır.

Kutu 11

"Eşim çok anti sosyal içine kapanık biri. Dışarı çıkmayı insanlarla olmayı hiç sevmiyö. Ben de tam tersiyim yemeyi içmeyi giyinmeyi seviyorum. Mesela ben çocuklarım babaları gibi olsun istemiyorum. [...] ama dedim ya işte eşim biraz kompleksli biri hani dışardan birine o kadar kibar efendi ki bazen inanamıyorum ama çok dengesiz neye ne zaman nasıl tepki vereceği hiç belli olmuyor. Bir gün kızmadığı bişey ertesi gün gözüne batabiliyo [...] Zaten son zamanlarda da iyice bizden uzaklaştı, kendini soyutladı. Geliyo mutfağa oturuyo laptopunun başında saatlerce, 5 saat 6 saat hiç kalkmadan oturuyo sigara içiyo bizle en ufak bir iletişim kurmuyo. Şu ara kapıyı kapıyoruz o ayrı bir dünyada biz ayrı bir dünyada ... Kendine ayrı bizim olmadığımız bir dünya kurdu işte diyorum anti sosyal çok içine kapanık [...] Sanırım biraz şey var, kişilik bozukluğu var adamda..."

(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Eşin psikolojik sorunlarından kaynaklanan anlaşmazlıklar ve yaşanan şiddet kadınlar tarafından sıklıkla üzerinde durulan bir konu olmuştur:

"Ya bilmiyorum tam olarak çözemedim hani tam ne bileyim çift karakterli gibi bir saniyesi bir saniyesine uymuyor, değişiyor [...] Yok hiç bir anda hiç belli olmuyor bir anda hiç beklemediğin bir şey yapıyor. Hani sen bir laf söylemesini bekliyorsun belki o anda o başka bir şey yapıyor, o ara ya vuruyor ya saçımı çekiyor ya ısıyor, ya cimcikliyor ne bileyim ya bir taraflara tekme atıyor. Bir kere vurdu elini vitrinin camının içine geçirdi buraları hep kesti [...] Kendine de zarar veriyor."

(20 yaşında, evli, bir çocuklu, lise mezunu kadın)

Erkekler ise kimi zaman eşleriyle anlaşmazlık nedeni olarak kendi psikolojilerinin bozukluğunu öne sürerken, bazen de eşlerinin ruh halinin iyi olmadığından, fazla tepkisel davrandıklarından söz etmişlerdir:

"Yaa işte bazan böyle diyorum diye, benim eşim diyordu git bakayım hele yav senin sanki sinirin bozuk gibi, gidiyordum [dokordan söz ediyor], bakıyordum, diyelim bana bi hap veriyordu, geliyordum, beni uyuşturuyordu, başka bi çaresi yoktu... Yoo, asabiyet var yani, normalde var bende asabiyet amma, çok şey olmuyorum, bakıyom karşılık verdiği zaman ben biraz fazla şey oluyorum, huzursuz oluyorum."

(56 yaşında, evli, beş çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

"...Onun da psikolojisi bozuldu 6 tane çocuğu doğurmak kolay değil yani düşün. Düşük oldu sonuçta hastanede yattı çıktı. Psikolojisi bozuldu ölümlerden döndü. Onun için o %10 luk kısmı da ona bağıyorum yani tamam dövüştük, yani kavga da ettik ama bazı yönlerde haklıydı da..."

(35 yaşında, evli, 1 çocuk sahibi, üniversite mezunu erkek)

Ekonomik Sorunlar

İşsizlik, parasızlık, geçim sorunları hem kadınlar, hem de erkekler tarafından şiddetin yaşanmasında en önemli nedenlerden biri olarak gösterilmektedir. Kendileriyle görüşülen anne ve kayınvalideler de ekonomik sorunları gelinlerinin ve kızlarının eşleriyle anlaşamamasında başlıca nedenler arasında belirtmişlerdir. Bundan önceki bölümde yer almış olan ekonomik şiddet/istismarla ilgili ifadeler maddiyata dayalı sorunların şiddete ortam hazırlayabileceğine ilişkin bazı ipuçları veriyordu. Aşağıdaki ifadelerde de yine şiddet yaşanan ailelerdeki maddi sorunlardan söz edilmektedir:

"Adamın bakacak yüzü de yok, çalışacak gücü de yok. Zaten gözü de görmüyo, onu da bahane ediyö. Şimdi zaten hiç bi işi yok. Yani kendi ayağımın üzerinde çocuklarımı öylelikle büyüttüm. 9 sene adam çocuğunu, hadi ben el kızımı, çocuğuna dahi bakmadı. 9 sene sonra çıktı geldi. Şimdi aşağı yukarı geleli 8 ay olacak daha bir kira vermiş değil, su vermiş değil, elektrik vermiş değil. [...] İşte para konusu giriyö araya, o zaman da sıkıntımız, yani şuraya şu verilcek diyorum, çalışıyo muyum da vermiyorum bilmem ne..."

(47 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

"[Kızı ağır şiddet görüp sonunda eşinden ayrılmış olan bir annenin anlatımı] Kumarı vardı, içkisi vardı kocasının. Hepsı var idi. [...] Yok çalışmıyordu. Hiç Allahtan bi çöp çöp üstüne koymazdı. Kızım da çalışmıyordu o zaman. Ben baktım onlara. Hep adamdan [kendi eşinden söz ediyor] gizli baktım onlara. Ne biliyim çok çektirdi bana. Sekiz senedir aşağı yukarı, yedi sene bitmişti sekiz senenin içinde işte oldu bu iş. Artık can boğaza geldi."

(62 yaşında, evli, dört çocuk sahibi, eğitimi olmayan bir anne)

Erkeğin Kötü Alışkanlıkları (alkol, uyuşturucu, kumar)

İşsizliğin, geçim sıkıntısının olduğu ailelerde genellikle erkekler arasında alkol ve uyuşturucu kullanımına da sıklıkla rastlanmıştır. Kadınların bazıları bu durumun eşlerinin dengesini bozduğu ve şiddet uygulama dahil çeşitli davranış bozukluklarına neden olduğunu söylemişlerdir (Bkz. Kutu 12). Kadınların anlatımlarında fiziksel şiddetin uygulandığı durumlarda eşlerin alkollü olduğu sıklıkla gündeme getirilmiştir:

"...ama orada içtiği insanlarla tartışıp içmişse, kafasına bir şey takmışsa, eve girişinden belli zaten, bağıriyor çağırıyör, kafasına bir takım şeyler takılmıştır, bize takılmıştır bir hafta 10 gün önce, vuruyor kırıyor, yatın diyor.[...] Haftanın üç günü içiyordu, iki gün üç gün mutlaka içiyordu, ertesi günde ayılmakla geçiyordu, kendine gelemiyordu. Kendine gelince ertesi gün tekrar içiyordu.[...] Evet, içtiği zamanda da, daha çok şiddet uyguluyordu, artık ne öğretiyorlardı, ne konuşuyorlardı kendi aralarında bilmiyorum"

(44 yaşında, eşinden ayrı yaşıyor, 1 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Kutu 12

"Çünkü uyuşturucu kullandığı için hep agrasif. Mesela sabah kalktığı zaman sanki kuduz köpek gibi yani uyuşturucu kullandığı zaman çok sakın. Ama onu bulamadığı zaman çok böyle şey yırtıcı hayvan gibi oluyor.[...] Tabi ki yani şey sorunlar zaten bundan kaynaklandı. Şeyin eşimin kişiliğini bozdu.[...] Mesela eve uyuşturucu ekiyodu tenekelere; sonuçta benim iki tane erkek çocuğum var büyüyorlar yani kötü örnek olmaması açısından yani içiyosan, madem bu zıkkımı yapıyosun, çocuklara gösterme. Eğer diyodu onun dalına bi zarar gelsin, yani bi karış ot mesela; onun yani, bu evden gideceğimi söylüyodu, kovuyodu mesela. Yani komşularım kaç defa elinden aldı. Ya çoğunlukla benim dayak yemem uyuşturucu yüzünden oldu. [...] Gayet güzel bi kahve içiyoz, sohbet ediyoruz diyelim ki akşama dayak yiyebiliyosun. Çünkü uyuşturucu, zannedersenem hap falan da vardı bilmiyorum, dengesini bozuyo. Dengesizleştiriyö."

(46 yaşında, evli, 2 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Ailelerden Kaynaklanan Sorunlar

Bu sorunlar esas olarak erkeğin ailesi ile birlikte yaşandığında ortaya çıkmakla birlikte, kadının ve erkeğin ailelerinin farklı yaşam biçimlerinin olması ve kendi aralarında anlaşamamaları, erkeğin ailesinin farklı mezhepten olması ve bunu kadının üzerinde bir baskı aracı olarak kullanması ya da erkeğin ailesinde var olan şiddetin bir şekilde onları da etkilemesi gibi durumlardan da söz edilmiştir. Bu konularda bazı örneklerle yukarıdaki bölümlerde yer verilmiştir. Aşağıdaki ifadeler de ailelerin müdahaleleri sonucunda yaşanan şiddete örnek oluşturmaktadır:

"Ailemle anlaşamadım eşimden ayrıldıktan sonra. Sonra işte kızımın babasıyla kaçtım. Serüven gibi bişey ama. (gülüyor) ... Babasıyla aramızda mezhep farklılığı vardı. Zaten ailesi de bundan dolayı istemedi. Benim ailem zaten hiç istemiyodu. Eşime dönmem konusunda baskı uyguluyolardı. Ben tabi reddettim. Çünkü eşimle aramda artık hiç bişey kalmadı. İşte o şekilde ben kızın babasıyla kaçtım, 2005 yılında. İki yıl birlikteliğimiz oldu. Tabi resmi nikah istedik, yapmak istedik falan ama eşim boşanmayınca yapamadık dolayısıyla. Aile zaten farklılıklar olduğu için aramızda her iki tarafın ailesi de istemedi. Zaten benimki hiç istemiyodu. Kızımın babasının ailesinden de bi destek göremedik... Mezhep farklılığı çok aşırı bi boyut aldı. Hakaretler falan. En sonunda ben ...'a üç aylık hamileydim. Bu yönde eşimden, yani eşim değil, kızımın babasından şiddet gördüm. Hamileydim o zaman."

(26 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

"Yo hep böyle değildi 'işte onun gözü dışarlarda seni bırakcak, etcek', annesi babası söylemeye başladıktan sonra değişti. [...] Babası pek konuşulacak biri değil de, annesiyle konuşuyorduk mesela biz ondan sonra ben öyle bir şey demiyorum etraf diyor duyuluyor, ediyor, görülüyor diye bahaneler bulunuyordu."

(20 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Erkeğin ya da Kadının Kıskançlığı

Kıskançlık konusu hem kadınların, hem de erkeklerin görüşmelerinde gündeme getirilmiş olan bir anlaşmazlık nedenidir. Erkekler, eşlerinin kıskanç olmasının çeşitli anlaşmazlıklara ve tartışmalara yol açtığını, kadınlar ise kıskanç erkeklerin bunu neden göstererek onların üzerindeki baskıyı ve kontrolü arttırdıklarını ifade etmektedirler. Aşağıdaki alıntılar bu konuda örnek oluşturabilir:

"Ya, şey kıskançlık olayı vardı, yani aşırı kıskançtı. Yolda giderken başımı kaldırıp sağa sola bakamıyordum, tek başıma sokağa çıkamıyordum, adam işe gitmiyordu, saklanırdı bir yerlere, gözetliyordu yani. Şey işte kardeşinle konuşamıyorsun rahat, kuzenlerinle konuşamıyorsun, herkesle ilişkim vardı o dönem, herkesle ilişkin var, herkesle yatıp kalkıyorsun [...] Kapıyı üzerime kilitleyip gidiyordu, perdeler sıkı sıkıya kapalı olacaktı, perdeler niye açıldı diye soruyordu gelince..."

(41 yaşında, boşanmış, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"Sonra şunu fark ettim, hani arkadaşlığımız ilerleyince, bu kıskançlıkların arttığını fark ettim, biraz daha hani, ıı, bana göre tamamen şiddettir, hakaretlerin arttığını fark ettim, ya kendi okuldan arkadaşlarımla artık görüşemiyordum, okula bile zaman zaman gidemiyordum.[...] Çünkü cinsel ilişkim de oldu benim kendi rızamla. O olduktan sonra o artık beni karısı gibi görmeye başladı ve artık sınırlamalar getirdiğini fark ettim. Ya sahiplendi beni aslında o, ben de sahiplenmesini istemedim. Ondan sonra tanıştığı, beraber gittiğimiz arkadaşlarımla bile görüşmememi istedi. [...] Artık ben hiçbir yere gidemem, artık hep onunum diye düşündü galiba ki çünkü gerçekten bu cinsel ilişkimiz olduktan sonra o baskılar oldu, öncesinde yoktu, hiçbi şey yoktu, gidiyordum, geliyordum ve gayet de hani güven içindeydi, sonrasında herşey gitti."

(25 yaşında, bekar, üniversite mezunu kadın)

Görüşülen erkeklerden biri ise eşini kıskandığını açıkça söylememekle birlikte eşine güven duymadığı, onun yaşamında başka erkeklerin olduğundan şüphelendiği durumda onun üzerinde nasıl bir kontrol kurduğunu, ona sözünü geçiremediği zaman da şiddetin yolunun nasıl açıldığını şu şekilde anlatmıştır (Bkz. Kutu 13).

Görüşme yapılan bir başka erkek ise eşiyile başlıca anlaşmazlık nedeninin kıskançlık olduğunu söylemiştir. Ama kıskanan kendisi değil eşidir:

"Valla hep kıskançlıktan ben ona şiddet gösteririm. Başka bi şeyle göstermem... Farz et ki ben dışarıda oturuyorum. Bi şeyle uğraşırım. Gelir hemen 'işte sen buna baktın, sen şuna bakıyon, bu sana bakıyor!'. Ben sinirleniyorum, dövüyorum. Ya biri gelir kapıya bir bayan gelir. Der işte 'niye konuştun?' ben de diyorum 'Yav sen niye öyle dersin? Niye öyle şey yapıyosun? Yani ayıp değil mi?' diyorum. He! Öyle o tür şey oluyor [...] Ben özür de diliyorum he. Ben eşimi severim, onun yanında da diyorum. Yani ben eşimi çok severim, o da beni

çok sever. Sevdiği için kiskanıyor. He! Ama ki bazen sinirim olmasaydı yani ben o şiddeti de göstermezdim."

(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilkokul terk erkek)

Kutu 13

"...Bak mesela, bi tane dul bi arkadaşı vardı, işin açıkçası ben tedbir amacıyla, görüşme diyodum... Güzel de bi bayan, Allah sahibine bağışlasın, sürekli dışarda gezen bi bayan, kafelerde gezen bi bayan yani aslında, tamam kötü düşünmeyeyim, ama çok da iyi düşündüm orda hep çelişkiler görüyorum ben. Ama benim eşim de bu insanla görüşmesin. Ben bunu istiyorum eşimden [...] Kurma arkadaşlık! Geliyosa eve gelsin... ama beraber gezme dolaşmayın, telefonunu hatta sil [...] Böyle bi kaç arkadaşı vardı burda hep ezip geçiyodu, gizliden yapıyodu, gidip aşağıya gizliden görüşüyodu, gizliden telefonla görüşüyodu. Bunları da bir yapma diyodum, iki yapma diyodum, ya üçü duyuyodum, dördü duyuyodum, beşincide destan atıyodum, [...] O an artık düşünün ne olacağını, bi erkeğin... Yani sinirlenirsin, sinirli anında bi de sesini yükselttiğinde bi de karşı taraf sesini yükseltiyosa, o an işte beynin ele kola verdiği refleksi yaşarsın, artık o eşine de vurursun o an, eşyalara da vurur kırar dağıtırısın, ki çok kırdım eşya..."

(34 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Erkeğin ya da Kadının Aldatması

Şiddetin nedeni olarak 'aldatılma' daha çok kadınların (şiddete uğramış kadın veya anne/kayınvalideler) öykülerinde gündeme gelmiştir. Erkeğin eşini aldatması başlı başına bir duygusal şiddet anlamına gelirken, kadın bu konuda bir şey sormaya ya da söylemeye kalkıştığında yeniden şiddete maruz kalmaktadır. Eşini aldatan ve evi terk eden erkeklerin bir süre sonra hiçbir şey olmamış gibi yine eşlerine ve çocuklarına döndüklerini ve üstelik dozu biraz azalmış olsa bile yine şiddete başvurduklarını ortaya koyan vakalar da vardır.

Erkeklerle yapılan görüşmelerde erkeğin eşi tarafından aldatılma durumu bir kez gündeme gelmiştir. Bu öyküde de, kadının yaşamında bir başkasının olabileceği konusunda erkeğin şüphe duyması, bu nedenle kontrolü arttırması eşler arasında anlaşmazlık ve güvensizliğin başlangıcı olmuş, daha sonra erkek cezaevinde iken kadının başka erkeklerle ilişkisinin olması, erkeğin eşine çeşitli biçimlerde şiddet uygulamasına yol açmış ve henüz boşanmamış olsalar da aralarındaki bağları tümüyle koparmıştır.

Kadınlar eşleri tarafından aldatılma durumlarını şu ifadelerle aktarmışlardır:

"Hiç bi şey gözüne gelmedi. Bu benden - nikahını da verdim aştı gitti. Orda bakıym kaç sene durdu? İşte düğün yapmış, ev dayamış döşemiş, evleri onların kendilerinin [diğer kadının ailesinin] varmış. Gali gitti, biz de bebelerlen bi hayat kurduk, kendi başımıza

yaşadık yani. Ben oraya işte işe girdim, beş sene neyi çalıştım. Ondan sona bu çıktı geldi, anasigile gelmiş, illa barışcam demiş, buraya geldi, eve geldi anasıynan neyi. Ben saklandım, ben barışmak istemiyom, ben onun yerine olsam dedim, ben kadınım o erkek, eğer dedim ecicik bi gururu varsa o benim yanıma gelmesin dedim.[...] istemedim ilkin, gelmesin dedim. Bu ev neyi duttu, bir ay oralarda süründü, nitekim nasibimiz berabermiş gine geldi bu. Şimdi de geleli dört - kaç sene oldu bakıyım, iki, üç, dört sene oldu. İşte ben ordaydım işteydim, beni işten çıkarttı. O sigortalı işimden. Şimdi de kendisi şeye girdi, şirkete girdi, arabalarını neyi yapıyo. [...] ya, hastalandı da işte hastanede yattı, bi şeyler oldu, tekrar nikah yapıldı. İşte gelmesini ilkin bi istemedik alışanacak, geldikten sona da hayli bize huzursuzluk verdi, çoluğa çocuğa yaptı, aynısını gine devam ettirdi."

(50 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilköğretim mezunu kadın)

"O kendisi dışarda kendine bir hayat kuruyo. Yani tartışmalar bundan çıkıyordu tabi ki. Artık gece yarılara kadar... Ama yani sürekli haftanın bir-iki günü belki olur ama her gün her gün de olmuyo [...] Bu yaşam tarzı, aldatmalar dediğim gibi onlar beni çok kırdı, çok incitti. Bir, iki, üç yani bi müddet hatta A...'da yaşarken şahit oldum bir buçuk yıl mesela evde değildi. Bi bayanla yaşıyordu ve ben bunu biliyordum ve evliydik o zamanda..."

(47 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Bir Güç Kullanma ve Kontrol Aracı olarak Eril Şiddet

Kadınların ve erkeklerin dile getirdiği bu nedenler şiddetin ortamını hazırlamakta, şiddet kullanımı için vesile yaratılmaktadır. Ancak, şiddetin, özellikle de fiziksel ve cinsel şiddetin daha çok erkekler tarafından kadınlara uygulanması burada bir eşitsizlik durumu olduğunu göstermektedir. Şiddet, güç kullanma meselesidir ve toplumsal anlamda güce sahip olan (ya da bazen iktidarını tehlike altında gören) erkek, kadın üzerindeki kontrolünü zaman zaman şiddet kullanarak sağlamaktadır. Bu durumu her iki beraberliğinde de şiddet yaşamış olan 26 yaşındaki kadın şöyle ifade etmiştir:

"...Bir erkek bir kadını dövdüğü zaman benim gücüm yetiyor düşünceleri var. Bütün erkeklerde bu var. Benim babamda da vardı. Benim gücüm sana yetiyor. Böyle bir düşünce var. Hani ego diyorlar ya ben ona pek inanmıyorum sadece güç meselesi. Hani erkekler egoların tatmin ediyorlar, kendilerini tatmin ediyorlar yok böyle bir şey. Açık olalım bu ego mego değil. Hakikaten bir erkek bi kadına gücünü yettiriyorsa o erkek o kadına her zaman dayak atacaktır. Her zaman şiddet uygulayacaktır. Bu budur."

(26 yaşında, boşanma davası süren, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Bazı kadınlar da eşlerinin onları çaresiz ve malları gibi gördükleri için şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir:

"Bir de şu vardı ondan, nikahlı eşim istediğim gibi döverim bunun gidecek yeri yok, maaşı yok, parası yok, geleceği yok, çocuğu okutuyor, çocuğu da seviyor, çocuğu da okutuyor, neylen okutacak, napacak bu gidemez, ben buna ne kadar eziyet de etsem, yani istediğimi

de yaparım gitmez, diyor ki benim için ne yaptın diyor, diyorum ki temizlik yaptım, çamaşır yıkadım, yemek yaptım, ütünü yaptım, benim için mi yaptın onları, benim için mi yaptın onları böyle bir şey yapıyorsan hiç yapma..."

(44 yaşında, eşinden ayrı yaşıyor, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Erkekle kadının toplumsal konumunun farklı olmasının yol açtığı psikolojik şiddet ise genç, bekar ve eğitilmiş bir kadın tarafından vurgulanmıştır:

"...işte sen şunu yapamazsın, çünkü kadınsın, işte sen bunu yapamazsın çünkü kadınsın, sen para kazanamazsın çünkü kadınsın, sen çalışamazsın çünkü kadınsın. Bunların hepsi psikolojik şiddet, ya ekonomiyle de bağdaştırdığın zaman, zaten biliyorsunuz Türkiye'nin bir gerçeği var erkekler çalışır, kadınlar evlerinde oturup ev işi yaparlar çünkü şey yoktur yani- ekonomik özgürlükleri olsa bile yine evde o işleri yapan yine kadındır [...] zaten psikolojik şiddet her zaman var, yani kadınları küçümsemek."

(25 yaşında, bekar, üniversite mezunu kadın)

Erkekler, şiddetin nedenleri arasında sıklıkla ekonomik koşulların yarattığı stresi, kişilerin geçmişte kendi aileleri içinde tanık oldukları/yaşadıkları şiddeti, kendilerinin ya da eşlerinin yaşamakta olduğu bazı psikolojik sorunları ileri sürmüşlerdir. Oysa şiddetin nasıl yaşandığına dair anlatıları bu durumun eşlerini istedikleri biçimde kontrol edememe, onun üzerinde yeterince otorite kuramama, kendilerini 'ipleri elden kaçırma' konumunda hissetme, ya da eşin beklenen bazı görevleri yerine getirmemesi durumunda ona görevlerini hatırlatma ile yakından ilişkisi olduğunu göstermektedir. Bu durumda da erkekler şiddet uygulamaya kendi deyimleri ile 'mecbur kaldıklarını' söylemektedirler. Kadın itaat ettiği, onun için belirlenmiş kurallara uyduğu, hiçbir koşulda eşinin üzerine gelmediği sürece şiddet uygulanacak bir durum yoktur. Ama bunlar olmadığı zaman, hele bir de kadın çok konuşuyorsa, talep ediyorsa, hesap soruyorsa onlara göre şiddetin yolu açılmaktadır.

Odak grup toplantılarının birine katılan genç bir erkek bu konuyu şöyle dile getirmiştir:

"...Erkeğin bazı doğruları var, yani çevresinden kaynaklanan, ailesinden kaynaklanan bazı kuralları koymuşlardır. Kadın bile bile eğer erkeğin üstüne gidiyorsa bu şiddete yol açar... Mesela, erkek eve misafir geldiğinde kadının fazla ortada dolaşmasını istemez. Ama kadın inadına dolaşıyorsa erkek buna şiddet yapar. Bazen kadınların da hak ettiği durumlar da oluyo. Toplum içerisinde aşağılayıcı, hakaret edici hitaplarda bulunduğu zaman... Eşini döver."

(Odak grup katılımcısı, 20-25 yaş, bekar, lise altı eğitilmiş erkek)

Aşağıdaki ifade yine, kadının erkeği, özellikle 'erkeklik' meselesini gündeme getirerek nasıl çileden çıkarabildiği ve dayacağı 'hak ettiğini' konusunu dile getirmektedir:

"...Komşusunda görmüştür [...] Bey, filanca yerde gördüm çok güzel, bizimkini değiştirse. Adamın gücünü sormaz. 'Ya hanım alamayız' niye alamayız, niye alamıyosun, biz kimden aşağıyız, sen nasıl erkeksin, nasıl erkeksin!' Ne yapacak, ya çalacak, ya dövecek. Tamam mı? Onun için yine dediğiniz bi kışkırtıcı unsurlar vardır. Erkek bunlan ne yapacaktır? Canım ciğerim yapmam dese bi olmayacak... Artık 'ne biçim erkeksin!' dedi miydi, cennetten çıkmayı yedi miydi, bi ateş çıkacak gözünün önünde dört yıldız, ondan sonra da 'ya ben o anlamda söylemedim, işte şuydu buydu' iki gün küs, üçüncü gün barış."

(Odak grup katılımcısı, 60-65 yaş, en az 15 yıllık evli, lise altı eğitilmiş erkek)

Görüşülen kadınlar arasında kadınların da bazen dayacağı hak ettiğini, erkekleri onlara şiddet uygulamaya zorladığını söyleyen ve dayacağı açıkça savunan olmamıştır. Ancak, bazı kadınlar erkeklerin stres altında olmasını ya da huylarının yaratılıştan kötü olduğunu vurgulayarak onları bir biçimde mazur gösterme eğilimindedirler. Bunun yanı sıra, özellikle anneler ve kayınvalideler arasında, yaşı 50'nin üzerinde olan ve daha az eğitilmiş bir kesim, şiddet uygulayan bir erkekle geçinmenin ve onu yatıştırmanın kadının elinde olduğunu, çocuklar için ve ailenin varlığını sürdürmesi için bunun önemli olduğunu belirtmiştir. Onlara göre kadın eşinden biraz çekinmeli, kışkırtıcı olmamalı, nerede susması gerektiğini bilmelidir. Kadınların kocalarını dinlemesinin yanı sıra, kocaların da gerektiğinde onları 'terbiye etmesi' konusu anne/kayınvalide görüşmelerinde gelinlerin durumuna ilişkin olarak gündeme getirilmiştir. Aşağıdaki ifadeler bu konudaki görüşlerden bazılarını yansıtmaktadır:

"Dayağa şey etmiyorum ama bir erkekten de biraz karısı çekinecek. Aaa, neden öyle oldu neden öyle olduyu ben kabul etmiyorum, kadın biraz kadınlığını bilecek, dili kısılacak azıcık. Yani beni de yanlış anlamayın ama savunacağı yerde savunsun, şurada kocaları dururken car car car yahut bir toplum içinde kocasını küçük düşürecek bir şey de yaptı mı ben döverim işte o gariyi. Dövmesin de kocası terbiyesini versin yani."

(58 yaşında, eşi ölmüş, dört çocuk sahibi, ilkokul mezunu anne/kayınvalide)

"...Benim, bizim büyüklerimiz, annem olsun babamız olsun, biz erkeklerimize saygı duyarız. Şimdi şöyle bir şey, annem der ki 'yavrum, o erkek' derdi. 'Erkek' derdi, 'asla, sen şöylesin ben böyleyim dersen geçinilmez.' Annem öyle derdi, rahmetli, 'o söyleyecek sen dinleyecen' derdi. 'O zaman kesin geçim olur' derdi annem. Biz de öyle yaptık. [...] Çok şey çektim ben, çok sıkıntı çektim. Ona da işte hep boyun büktüm böyle. Büktüm. Çocuklarım için [...] çocuklarım şimdi akılları sarıyor hep takdir ederler..."

(65 yaşında, eşi ölmüş, beş çocuk sahibi, okula gitmemiş bir anne)

Öte yandan, şiddet yaşamış olan genç ve eğitilmiş kadınlar arasında öfkesini kontrol etmeyi bilmeyen bir erkek karşısında nasıl davranacağı konusunda çelişkiler yaşayıp, istemediği halde karşılık veren, bu durumda da erkeğin öfkesinin artmasına neden olduğunu düşünenler de vardır. Ancak onların önerdiği çözüm susup oturmak değil, bir şekilde tepki göstermek, daha farklı iletişim biçimleri arayışına girmek ve mutlaka yaşanan şiddeti karşılıklı konuşabilmenin yolunu bulmaktır (Bkz. Kutu 14).

Kutu 14

"...Hani şey değilim ben hani dayak yiyen zavallı kadın değilim, yani şiddetin içinde birebir şiddeti yaşayan kişi de oldum. Ben de ona vurdum hani tırnak attım filan hani. [...] Ama bu benim en inanmadığım şey. En inanmadığım şey gerçekten. İki kişi arasında olmaması gereken şey yani... Neyse bunu denedim olmadı, hiç de hoşuma gitmedi yani gerçekten.[...] Evi terk etmeye karar veriyorum, birkaç gün arkadaşımın yanında kalıyorum falan. Benim kolum mosmor, onun burası tırnaklanmış yani iki vahşi salak, yani ikisi de salak...[...] Böyle bişey olduğu zaman şey yok onda, mesela hemen anında biraz sonra siniri dindiği anda benim sevdiğim adam oluyo ve de mutlu falan, şunu da yapacaktık, bu da eksik kaldı hadi şuraya gidiyoduk falanla devam edebiliyo... Ama ben hayatımı böyle devam edemiyorum. Bana bu yaşadığım şeyler ağır geliyo ve çok çok kötü incinmiş oluyorum. [...]. Yani onun fevri durumu kadar benim de hassas durumum var, algılarımda hassasiyetim var falan. Ve dolayısıyla gerçekten çaba gerekiyor, yani o gün, o esnada değilse bile ertesi gün onu konuşabilmek gerekiyo. Ben şimdi bunu söylememe rağmen ben bunu yapamadım."

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu kadın)

Kadınlar ve erkekler yaşanan şiddetin nedenlerini açıklamaya çalışırken, karşılıklı iletişimi olumsuz etkileyen psikolojik sorunlar, maddiyata dayalı sorunlar, erkeğin kötü alışkanlıklarının yol açtığı sorunlar, kıskançlık ve aldatma ile ailelerden, özellikle de erkeğin ailesinin çeşitli konularda müdahale ve baskısından kaynaklanan sorunlardan söz etmişlerdir. Birçok durumda bunların bir kısmı iç içe geçmekte ya da bir sorunun varlığı diğer sorunları da tetikleyebilmektedir. Bütün bu sorunların şiddete ortam hazırlamasına karşın, şiddetin daha çok erkekler tarafından kadınlara uygulanmasının bir eşitsizlik durumunu yansıttığı, gücü olanın ya da bu gücü tehlike altında görenin diğerini kontrol amacıyla şiddete başvurduğu da bazı kadınlar tarafından vurgulanmıştır. Nitekim kimi erkeklerin şiddeti nasıl yaşadıklarına dair anlatıları da bu durumun kadınların kendilerinden beklenen bazı davranışlara uygun hareket etmediği veya bazı görevleri yerine getirmediği, erkeğin eşi üzerinde kontrolü kaybetme kaygısını yaşayıp, onu hizaya sokma gereksinimini hissettiği, ya da yine çeşitli nedenlere bağlı olarak kadın üzerinde otorite kuramadığı koşullarda ortaya çıktığını göstermektedir. Hele bir de kadın çok konuşuyor, hesap soruyor ve taleplerde bulunuyorsa onlara göre şiddeti büsbütün kışkırtmakta ve böylesi durumlarda da erkekler 'mecburen' şiddete başvurmak durumunda kalınacağını söylemektedirler.

Şiddetin uzun bir süreç olarak yaşanmasını etkileyen faktörler

Kadınlarla yapılan görüşmeler, şiddetin çoğu kez nedenleri, dozu, türleri zaman içinde değişmekle birlikte uzun bir süre yaşandığını göstermektedir. Şiddet, kadınlar köklü bir çözüme gitmeye karar vermedikleri ve bir adım atamadıkları sürece dozu artarak, kapsamı genişleyerek, aile bireylerinin koşullarındaki bazı olumsuzluklardan da etkilenerek, aile

yaşamının bir parçası olarak devam etmektedir. Aile içi şiddetin uzun yıllar yaşanması, şiddetin yarattığı fiziksel ve ruhsal sorunların (aile bireylerinin tümünde) ciddi boyutlar kazanmasına, şiddetin normalleştirilmesine, sosyalizasyonun bir parçası haline gelmesine ve gitgide müdahale etmenin başlangıçtan çok daha zor olduğu bir durumun ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kadınların şiddet karşısında kesin bir adım atmalarını (bunu hızla atmalarını) engelleyen birçok faktör vardır ve bunlar kadınların kendileri tarafından da dile getirilmiştir.

Şiddeti geçici bir kriz durumu olarak düşünme:

Aile içi şiddetin uzun bir süre yaşanmasında kadınların şiddeti ilk kez yaşadıklarında kararlı bir tepki gösterememeleri önem taşımaktadır. Özellikle eşlerinden hiç beklemedikleri, nedenini anlayamadıkları bir şiddet olayı ile karşılaşan kadınların algısı bunun geçici bir kriz durumu olduğunu düşünmek, fazla tepki göstermemek, olayı büyütmemek ve affedici olmaktır. Birbirlerini az tanıyorlarsa ve/veya severek evlenmişlerse ya da kadın erkekten çok genç ise veya erkeğin ailesi ile yaşıyor ise, bütün bunlar da bazen kadının olayın üzerine gitmekte geç kalmasına yol açabilmekte, hatta bu süreç içinde suçu kendisinde arayanlar bile olmaktadır.

Aşağıdaki ifadeler, kadınların bu tür davranışları ile ilgili bazı ipuçları vermektedir:

"Dediler, boşan dediler, sonunuz ayrılık falan dediler, ben de o zaman çok seviyordum ayrılmak falan istemiyordum düzelir falan diye ümit ediyordum babam bana birkaç sefer daha askere gitmedi tecil ettirmiş sürekli gitmiyor babam dedi ki askere gitsin gelsin alsın seni buradan konuş et ben hep aldım karşıma konuştum [...] Şöyle yapalım böyle yapalım hani askere gittin falan ama hiçbir şey değişmedi, düzelir diye ben son ana kadar bekledim düzeleceğine her şey daha kötüye gidiyor değişmiyor, değişmesini beklemek hata keşke diyorum beri hiç bekleseymişim o kadar ben de yıpranmazdım en azımdan birikimlerim bana kalmış olurdu elimde kendime yeni bir başlangıç yapardım..."

(20 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"[Eşin aldatması ile yaşanan duygusal şiddet konusunda] Oldu tabi neden bana oldu diye bu soruyu sordum. Şimdi herkes işte beğeniyo, senin gibi bayana işte yapılır mıydı ama kendimde de arıyorum tabii ki. Acaba neden? Şöyle yapsam olur muydu, olmaz mıydı, bana şöyle davranır mıydı? Hep böyle kendimi de yargılayan bi insanım zaten. Kendimde de hata buluyorum. Hata bulduğum yerler de var. [...] Ama gene bu durumlar olur muydu olmaz mıydı onu bilmiyorum ama hatalı davrandığım yerler de vardı. Belki hani çok yaşım küçüktü, ilgisiz olabilirdim."

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk, kadın)

Çaresizlik

Kadınların birçoğunun evlerinden ayrılmaya karar verdiklerinde dönecekleri bir ana-baba ocağı olmaması, yakın çevrelerinde onlara destek olacak kimsenin bulunmaması, güvencikleri bir dost çevresinin eksikliği, onları çaresiz bırakmakta, şiddet yaşasalar da o evde kalmaya mahkum etmektedir. Kadınların bir kısmı kendi çevrelerindeki gelenek-görenekler çerçevesinde bir kere evlendikten sonra artık kendi ailelerine geri dönmeyi kabul görmeyeceğinden, namus konusunun gündeme getirileceğinden ya da çocuklarının istenmeyeceğinden söz etmektedirler. Bazı kadınlar da zaten ailelerinin isteği dışında evlendikleri için ailelerinin onlara kucak açmayacağından, kendi ailelerinin bile eşlerinin tarafını tutacağından söz etmekte ya da ailelerinde de şiddet olduğu için o ortama dönmek istemediklerinden kendilerini yalnız ve çaresiz hissetmektedirler (bkz Kutu 15). Çoğu kez de eğitimsiz oldukları ya da şimdiki evleri dışında hiç çalışmadıkları için kendi ayaklarının üzerinde durup yaşamlarını sürdürebilecekleri konusunda endişelidirler. Bütün bunların sonucunda da, yaşadıkları şiddeti aileleriyle paylaşma noktasına ancak şiddetin boyutlarının oldukça derinleştiği, dayanma sınırlarının aşıldığı bir noktada gelebilmektedirler. Öte yandan, bazı kadınlar da boşanma konusunda kesin bir karara varmadıkça herhangi bir resmi kurum ya da STK'ya destek için başvurmayı istemediklerini belirtmişlerdir. Aşağıdaki anlatılarda kadınların yaşadıkları 'çaresizlik' halleri dile getirilmiştir:

"Bana kapıyı gösterirdi. En büyük gerekçesi, yani cesaret aldığı şey benim kimsesiz olmamdı. Annemin babamın olmamasıydı. Yani bi erkek kardeşimin olmamasıydı [...] Keşkelerim vardı dedim ya başta da benim tutunacak bir dalım olsaydı, canım ben o dayağı yemezdim.[..] Ben yoksa ayakta duramazdım. Yani manevi destek güzel de maddi destek lazım. Maddi destek. Maddiyatsızlıktan çekiyor kadınlarımız. Gerçekten. Yani bir anne baba sahip çıkarsa kadın ayakta durabilir. Ben sahipsizlikten yani o kadar katlandım."

(46 yaşında, evli, 2 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"Bir de şey de aile zaten benim ailem muhafazakar yani aslında çok fazla muhafazakar değil de, cahiller diyebilirim yani onlar kendilerini benim kadar geliştirmediler nasıl diyeyim yani kabul edemezler, yani kolay kolay benim eşimden ayrılacağıma, ayrılmış olmama [...] Onların bana sanmıyorum yani yol gösterebileceklerini. Tamam, bacım kardeşim yani böyle mutsuz hayat gitmez biz arkadayız demezler yani. Olmuyorsa, yürütemiyorsan bitir ayrıl demezler."

(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Şiddete uğrayan kadınların yaşadığı yalnızlık ve ailelerinden yeterince ya da zamanında destek görmemeleri, anne/kayınvaldeler ile yapılan görüşmelere de yansımıştır. Annelerin birçoğu, kendi deneyimlerini ve çevreden gelecek baskıyı dikkate alarak kadın olarak içselleştirdikleri rol modelinden hareketle davranmaktadırlar. Özellikle de kızlarının/gelinlerinin çocuğu olduğu durumda o evliliğin sürmesi yönünde telkinde bulunuyor, işsiz damatlara iş buluyor, maddi destek sağlıyor, aradaki anlaşmazlıkların böylece giderilebileceğini düşünüyorlar. Genellikle kızlarına, verdiği kararlarda arkasında duracakları yönünde bir

cesaret veremiyorlar. Ciddi bir müdahale ancak şiddete uğrayan kadın hastalanınca veya evini terk etmek durumuna gelince gerçekleşiyor. Bazı durumlarda da şiddete uğrayan kadınlar, ailelerindeki baba şiddeti nedeni ile eşleri ile ailelerinin onayı olmadan evlendikleri için bir anlaşmazlık durumunda da tekrar ailelerine dönmeye çekiniyorlar.

Evli bir kadının evini terk edip ailesine dönmemesinin aileler tarafından genellikle olumsuz karşılanması ve buna bağlı olarak da kadınların şiddete çok uzun bir süre dayanmaları bir adli tıp uzmanı tarafından da şöyle dile getirilmiştir:

"...bilmem, kadın ne kadar dayak yese de o aile ortamından kolay kolay çıkmak istemiyor, çünkü geriye döndüğünde kendi anası babası bile kabul etmiyor bu ülkede. Hani, eti senin kemiği benim şeklinde evlendirme, hani evden bir kere gelin olarak çıktın, dönmesi bile zor, en yakını, yardım isteyeceği adama bile dönemiyor... Ürküyor kadın, geri dönebileceği ailesi yok veya geri dönebileceği ailesi zaten güçsüz, bu kadın oraya bir daha dönerse, oraya yük olarak görülüyor..."

(Adli tıp doktoru)

Kutu 15:

"Ailem eşine dön diye baskı kuruyo. Çünkü mesela ben eşime dönersem, işte herkesin dedikodusu azalacakmış, bana işte millet dul, kötü gözüyle bakmayacakmış... Benim oraya gitmemi ben kurtuluş olarak görmüyom yani nasıl kurtulayım. Gidecem ben cehenneme, tekrar görümcemi görecem, kaynanamı görecem, kayınlarımı görecem, onlarla aynı şeyleri tekrar yaşayacam her zaman gözümün önünde bana böyle aşağılayıcı gözle bakacaklar, ben bunları yapmak istemedim. Ben istemedikçe onlar baskı yaptı. En son işte bi kaç bi kere daha yapmıştık böyle büyük kavga. [...] yani herkes, hani bir savaş varsa bi tarafa cepheye tutmak zorundasın ya onlar bi tarafı tutmak zorundalardı. O da genelde gidip mesela eşim tarafı eşimi tutuyodu [...] Benim tarafım da kocamı tutuyodu. Eee sen git haksızsın işte. Yani kadınsın ne yapabilecen, ya ayrılсан ne yapabilecen diye düşünüyolar. [...] resmen rezilsin yani ortadasın rezilsin. Hiç bişey yapamıyon, yapacak hiç bişeyin yok, gidecek bir yerin yok, çaren yok. Çare yok, biri elinden tutmazsa çare yok. Mesela ben bu derneğe geldim ki bana yardım etsinler diye. Bu dernek olmazsa benim çarem yok. Napacam? Mesela iki üç gün sonra ben sokaktayım, nerde kalacam nerde yatacam?"

(35 yaşında, resmi nikahsız eşinden ayrılmış, 1 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Utanma

Birçok kadının özellikle de fiziksel şiddet yaşayanların bundan utanmaları, içlerine kapanmalarına, en yakınlarıyla bile bu olayı paylaşmamalarına, başkalarından saklamalarına yol açmakta, bunun sonucunda da herhangi bir şekilde destek almalarının yolu tıkanmaktadır. Bu da sonuçta şiddet yaşayan kadının yalnızlığını arttırmaktadır.

Görüştüğümüz kadınlardan birkaçı bu konu üzerinde durmuş; kadınlardan bazıları da belli bir noktadan sonra bunu aştıklarını dile getirmişlerdir:

"Ya tabi ki insan dayak yediğini başka birilerine söyleyemiyö... Yani ben hep... sakla... Saklamayı tercih ettim. [...] işte biz kavga ettik, bugün dayak yedim şöyle oldu böyle dövdü söyleyemiyösunuz yani utanç veriyodu bana."

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

"Günlerce evden çıkmadığım oldu, günlerce perdeleri hiç açmadım; perdeleri açmadım, utanıyordum artık komşulardan o seslerden gürültülerden [...] kendimi eve hapsediyordum..."

(44 yaşında, evli, 1 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"İlk zamanlar hava sıcak olduğu halde boğazlı giyiyordum çekiyordum buralarıma görünmesin diye. Evden dışarı çıkmıyordum, ağlıyordum falan ama bir süre sonra aştım çünkü benim utanmam gereken bir şey yok onu öğrendim. Onun utanması gerekiyormuş."

(20 yaşında, evli, 1 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Çocukların durumu

Kadınların şiddet yaşadıkları evden kaçıp gitmelerini engelleyen en önemli unsur çocukları olmaktadır. Çocuklarını, ailenin sorumluluğunu taşıyamayan, düzenli işi olmayan, kötü alışkanlıkları olan, çocuklarıyla ilgilenmeyen, bazen onlara karşı da saldırgan davranan babalara bırakıp gitmek istememektedirler. Öte yandan, çocuklarıyla birlikte evi terk etmeye kalkıştıklarında da onların geçimini nasıl sağlayacakları konusunda endişe duymaktadırlar. Ayrıca, evin geçimini tümüyle kendisi sağlayan kadınlar bile boşanmaya kalktıklarında ya da eşlerini terk ettiklerinde onun daha fazla şiddet uygulayacağından ve çocuklara da zarar verebileceğinden korkmaktadırlar. Bunların yanı sıra kadınların bazıları da çocuklarının babasız yetişmesini istememekte, onların büyümesini ve ayrılık kararını çocuklarıyla birlikte vermeyi tercih etmektedirler.

"Gene bir gün dayanamadım, bir gece çıktım çantamı aldım ve şey arkadaşşıma gittim, mahallede oturan bir arkadaşşıma gittim, sabahleyin kalktım, aa bir baktım adam sabah kapıda çocuklarla.[...] Çocukları görünce dayanamadım tabii, geri döndüm.[...] sonra oğlumla konuştum, ayrılmayı düşündüğümü, bu evden gitmeyi düşündüğümü, çünkü kendilerine zarar verdiğimi düşündüğümü söyledim, oğlum da dedi ki, 'yapma anne, babam bak sana karışmıyor, burada otur, yani yanımızda ol, biz bir hal olunca ayrılırsın' dedi, yani düzenimizi bozmayın, dedi.[...] böyle şey kazanana kadar üniversiteye kadar böyle idare edelim dedi"

(47 yaşında, boşanmış, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"...Benim de tutunacak bi dalım olmadığı için çocuklarımlın büyümesini bekledim. Tabii ki bu arada yani gözümün morluğu hiç geçmiyodu.[...] E ben de iki çocuğümü nereye bırakayım gideyim öyle bi insana [...] Çocuklarıml küçüktü. Yani onların okuması açısından ben sabrettim. Ben çocuklarımlın büyümesini bekledim, çocuklarıml lise sona geldiklerinde, en

sonunda büyük oğlum dedi ki 'anne daha ne kadar dayanacaksın daha ne kadar sabredeceksin. [...]. Yani çocuklarım için mücadele verdim.'

(46 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Öte yandan, şiddet gördüğü evi hamile olmasına karşın terk edip, bir kadın STK'sından destek isteyen, sığınma evinde bir süre kalmış kadının tavrı ise, şiddet yaşayan kadının çocuklarını da alıp, evden kaçması yönündedir. Bu konudaki kararlılığını şöyle ifade etmiş:

"Çocuğunu alın kaçın. Ciddi söylüyorum. Yani hani anlayamıyorum. Hakikaten. Çocuklarını alsınlar, kesinlikle çocuklarından vazgeçmesinler, hiçbir şekilde ne olursa olsun. Hakikaten çocuk bambaşka bir şey. Kesinlikle ve kesinlikle çocuklarını o ortamda yetiştirmesinler. Böyle bir düşünceye bile sahip olmasınlar ve on tane de olsa alıp kaçsınlar. Muhtemelen bir şeyler yapacaktır. Alternatifler üretecektir. Muhtemelen, mecbur, çocuk olunca daha da çok araştırma isteği duyuyorsun. Onun için o çocukları da alıp oradan kaçsınlar. O adamı terk etsinler."

(26 yaşında, boşanma davası süren, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Toplumun aile-içi şiddete bakışı

Şiddetin toplumda aile içi bir sorun olarak görülmesi ve aileyi koruma adına dışarıdan başkalarının müdahale etmek istememesi, şiddete karşı kesin bir tavır alınmaması, hatta şiddete uğrayanın da bir hatasının olabileceğinin düşünülmesi, şiddetle mücadele edilmesini olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınlardan biri toplumun kadına ve erkeğe bu konuda farklı bakışını şöyle dile getirmektedir:

"Bi kadının erkeğini dövdüğü zaman yani bi tokat atar ne kadar saygısızlık, çok ayıp olarak nitelendiriliyo [...] Ama erkek yaptığı için, yaptığı zaman hiç öyle bir şey olmuyo. Yani erkek de bundan tabi ki yüz buluyo. Onu bi özgürlük, erkeğe has bir şey olarak görüyorlar. Aynı özgürlüklere ben sahip olsam belki ben de yapardım diye düşünüyorum. E aldatmalar da böyle değil midir? Kadın her zaman saklar, çok ayıplanır. Erkekler için hiç öyle bir şeydir. Aralarında övünme kaynağıdır.

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Erkeklerle yapılan odak grup toplantılarının birinde de bir katılımcı tarafından benzer bir görüş dile getirilmiş, ancak aynı kişi bu konuda kadına düşen görevi de vurgulamıştır:

"...Ben dayak yiyorum evde diyen kadın utanıyo da, ben karımı dövüyorum diyen adam sokakta utanmıyo, kahvede... Yani toplum adamı kınasa, eğitim öyle verilse topluma ve bu adam kınansa bu adam yapamaz... Burada kadına çok rol düşüyo aslında."

(60-65 yaş, en az 15 yıllık evli, lise üstü eğitim, erkek, odak grup katılımcısı)

Kadınların şiddeti ilk kez yaşadıkları zaman kararlı bir tepki gösterememeleri genelde

şiddetin dozunun artarak devam etmesine neden olmaktadır. Kadınları şiddete karşı ciddi bir adım atmaktan alıkoyan ve önlerinde engel oluşturan birçok faktör arasında yaşanan şiddetin geçici bir kriz olarak değerlendirilmesi, utanma ve başkalarıyla paylaşamama, ona kucak açan yakınları ve gidecek bir ana-baba ocağının olmamasının getirdiği çaresizlik, çocukların durumu ve genel olarak toplumun aile-içi şiddete bakışı sayılabilir. Şiddetin uzun bir süreç olarak yaşanması ise başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere aile bireylerinin hepsinin şiddetten gördüğü zararın artması anlamına gelmektedir. Ayrıca, şiddetin uzun bir süre yaşanması ona müdahale edilmesini başlangıçtan daha zor bir boyuta taşırken, bir taraftan da normalleştirilmesi ve gündelik yaşamın doğal bir parçası olarak algılanması tehlikesini doğurmaktadır.

Şiddetin kadınlar, erkekler ve çocuklar üzerindeki etkileri

Şiddete maruz kalan kadının vücudu ve ruhu tahribat yaşarken şiddet mağduru erkeklerin bir kısmı da yaşam sevincinin yok olmasından, üzerlerine bir ağırlık çökmesinden söz etmektedirler. Şiddet yaşayan çiftler, bunu çocuklarına hissettirmediklerini, onları koruduklarını söyleseler de şiddetin yaşandığı ailelerde, çocuklar dahil her birey yaşanan şiddetten şu veya bu derecede payını almaktadır. Özellikle de çocukların şiddetin en ciddi mağdurları olduklarını, kadınların ve erkeklerin ifadelerinin yanı sıra, meslek sahipleri ile yapılan görüşmelerden de çıkarmak mümkündür. Hatta şiddete uğramış kadınların çocuklarını da gözlemiş olan bazı meslek sahipleri, çocukların şiddetin birinci derecede mağdurları olduğunu vurgulamışlardır:

"Çocuklar aile içi şiddette birinci derecede mağdur. İkinci derecede kadınlar... Her ne kadar kadın ve çocuğa uygulanan şiddet arasında benzerlikler olsa da çocuklar daha büyük zarar görüyorlar."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Kadınlar üzerindeki etkileri:

Yaşadıkları şiddet ve şiddetin yarattığı korku ve endişe duyguları kadınların birçoğunun sağlığını, özellikle de ruh sağlığını etkilemektedir. Birçoğu uykusuzluk çekmekte, depresyona karşı ilaçlar kullanmakta, bunların yan etkilerinden şikayet etmekte, birçoğu korku ve endişe duygularından söz etmektedirler. Şiddet altındaki kadınlar çoğu kez kendilerini aciz, güçsüz, daha önce yaptıkları birçok şeyi yapamaz bir durumda hissetmektedirler. Kadınların birçoğunda fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklardan birlikte söz edilmiştir:

"...Eşim geleceği zaman ben affedersin tuvalete giriyodum. Yani sarhoş mu gelecek, beni dövecek mi... Şu anda mesela kapı sert çarptığı zaman bile ben çok korkuyorum. Yani çünkü eve girerken kapı çarpışından anlardım ben onun evin içine nasıl girdiğini... Ben bunlar ben de, hep psikolojik şeyler bıraktı."

(46 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"Şimdi de dayak atıyor ama şimdi biraz dayağı bıraktı yani, bıraktı ama yine de üstümde baskısı var, bir yere gidemem oturmaya ne bileyim aşırı şekilde ben de bunaldım ruh sağlığım bozuldu deli gibi oldum, deli gibiyim biri laf diyince burdan çıkıyor, beynime yerleşmiyor laf. Hesabımı unutuporum, ne bileyim isterim ki namaz kılmak secdeye yapışayım onu bile yapamıyorum. Öyle duruma düştüm yani ben, ruh sağlığım çok bozuldu haplarım var benim. [...] Beyin damarlarımda daralma varmış, haplarım var işte..."

(34 yaşında, evli dört çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

"Çok doldum çok doluyum... Kendime, geçip giden zamana üzülyorum... Yani bu adamla geçirdiğim zamana üzülyorum ben, giden zamanın geri gelmeyeceğinin bilincinde imiş. Mesela ben evet psikolojik tedavi aldım, alıyorum da, ya benim kullandığım ilaçlar çok ağır geldi bana, uyanamıyordum ki okula gideyim zaten, istesem bile okula gidemezdim, çünkü yav bi yatıyordum, ilacı içiyorum, saat 8'de içiyordum ilacı, 9 olmadan ben yatıyordum, kalktığımda ertesi gün saat 2-3 olduğu günleri biliyordum, insan o kadar saat uyur mu? [...] Yaşantımı etkiledi, korkularımı arttırdı, ailemi bile etkiledi, yani her gün kontrol edilen insan oldum artık, yani her gün aranan insan oldum iyi misin diye, şimdi insanlar benim hayatımdan endişe duyuyolar, gerçekten duyuyolar, benim hayatımdan endişe duyuyolar."

(25 yaşında, bekar, üniversite mezunu kadın)

Kadınların bir kısmı bir tükenmişlik halinden, yalnızlıktan, mutsuzluk ve çaresizlik duygularından, topluma katılamamaktan, utanç duymaktan ve intihar isteği duyduklarından söz etmişlerdir. Şiddet yaşayan kadınların kendilerini nasıl değersiz hissettiklerini bir sosyal hizmet uzmanı da şu sözlerle anlatmıştır:

"Kendini değersiz hissediyor. Bir suçluluk duygusu hissediyor bazen, eğitim düzeyi de düşükse kadının. Yani o kendisinin uğradığı şiddetten dolayı kendini suçlu da hissedebiliyor. Utanma duygusu oluyor, kimseye anlatmaması o yüzden. Değersizlik, kendini değerli görmüyor. Ve toplum içinde bir güven kaybı, bir itibar kaybı gibi görüyor bu durumu, onun için de saklama yönüne gidiyor"

Kutu 16

"Öyle yani mesela... Sanki ben artık ben değil gibiyim, başka biri var gibi, eskisi gibi düşünemiyom... Çok güler yüzlü bi insandım çok insanlara yani sevecen ve böyle çok sıcakkanlı bi insandım, ruh gibi bi insan oldum. O güler yüz gitti mesela... Asık yüzlü, sürekli düşünen, sürekli napayım, ne edeyim diye düşünen, hani kendine çare arayan ama çare bulamayan, çıkmazda, düşünsenize mesela ben ailemin yanına vardım, altı ay orada kaldım, bi balkonları vardı balkonun kenarı böyle bahçe, ben altı ay boyunca o balkonda oturup karşıdaki ağacın yapraklarını seyrettim [...] çok böle çok çökmüş sanki böle bütün dünyanın yükü, sırtıma binmiş yani ben o yükün altından nasıl kalkayım diye düşünüyom, çare bulamıyom. Çare olmaz yani bitti.."

(35 yaşında, resmi nikahsız eşinden ayrılmış, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Bazı kadınlar, fiziksel bazı rahatsızlıkların yanı sıra, toplum içine çıkamama, insanlarla konuşamama gibi sorunlardan ve bu arada kimisi de kadınlarla ilgili kitapları okuyarak kendi kendilerinin doktoru olma çabalarından söz etmişlerdir:

"...Çok etkiledi canım; ben toplum içinde konuşamıyordum. Mesela diyelim ki, benim çocuk diyo ki anne veli toplantısı var gidemiyordum. O kadar pıstırılmışım ki, iki kelimeyi bir araya getiremiyordum, yüzüm kıpkırmızı oluyodu; ondan sonra insanlardan çekiniyordum, insanların bana bir şey sormasından korkuyordum. Cevap veremiyordum. Ama nedir, kendimi toparladım, komşumuz, alt komşumuz üniversite öğretim görevlisiydi, [...] sesimizi duydukları için, bana kitap getirdi. Kadın psikolojisi üzerine bayağı kitap okudum. Rahmetlik Duygu Asena' nın kitaplarını çok okudum. Yani okuduğum kitaplarla yavaş yavaş psikolojim yani kendi... Yani kendi kendimin doktoru oldum diyeyim."

(46 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Bir başka kadın ise, sürekli şiddete maruz kalmanın, onu da şiddet eğilimli yaptığı, 'normal' hareket edemez hale geldiğini anlatmaktadır:

"Bak biz hep eşyayı toplayıp geleceğimiz zaman, dizime kapandığı zaman, dedim ki bak ben normal değilim artık, çünkü ben de bittim artık, o bana yaptığı bağırdığı zaman, ben de bağırmağa başladım, vurdukça bağırmağa başladım ben, daha başka tepkiler, kırdım, evde ne var ne yok... Kırmaya başladım artık, o bağırdıkça duvardan panoyu aldım yere vurdum, sehpayı vurdum, cam sehpa, sehpayı ters çevirdim, hırsımı alamıyorum artık, ona bir şey yapamıyorum, hırsımı o şekilde almaya başladım artık, dedim ki bir doktora gidelim beraber sen normal değilsin, ben gayet normalim dedi, anormal olan sensin, sen git doktora..."

(44 yaşında, evli/eşinden ayrı yaşıyor, lise mezunu kadın)

Erkekler üzerindeki etkileri

Kadınlar kadar üzerinde durmasalar da, eşleriyle anlaşamayan, zaman zaman şiddet de uyguladığını söyleyen erkekler de bu durumun kendilerini olumsuz etkilediğinden, baş ağrısı ve uykusuzluk çektiklerinden, bazıları da üzerlerine bir ağırlık çöküp, yaşam sevincinin yok olmasından ve hatta kendilerinden nefret ettiklerinden söz etmişlerdir:

"...İnsan dünyaya küsüyor. Bazen oluyor insan dünyayı yani yaşama sevincini yitiriyor. Öyle diyim yani yaşama sevincini yitiriyor yani insan [...] Evet, ya o genelde ikimizde de oluyor. Yani eşimde de oluyor. Baş ağrısı ve uykusuzluk. Uyuyamıyorsun rahat uyuyamıyorsun yani batıyor. Hayat batıyor, yaşamak batıyor, ama barıştığınız zaman ya da her şey rayına girdiği zaman daha iyi oluyor..."

(35 yaşında, evli , üniversite mezunu erkek)

"Ben ona da söyledim. Yani 'beni kendimden nefret etmeye yönelik davranışlarda bulunmaya zorlama' diye. Çünkü ben kendimden nefret ediyorum, kendimi sevmiyorum böyle bir

durumda [...]. Örneğin o istemediğim tartışma ortamına çekilip de ben de bağırarak çağırmak zorunda kalınca kendimi sevmiyorum, kendimden nefret etmeye başlıyorum."

(42 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, üniversite mezunu erkek)

"....Psikolojik sağlıktan bahsedersen o iyi diil yani, [...] sürekli baş ağrısı vardı, bir de bir süre çok uykusuzluk çektim yani, üç, dört bazen sabahlara kadar ayaktayım müzik dinliyorum, televizyon dinliyordum, bir şekilde benim uykum yok, bu vakti nasıl geçirebilirim diye düşünüyosun..."

(34 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Çocuklar üzerindeki etkileri

Şiddet yaşanan evlerde çocuklar çoğu kez şiddetin en yakın tanıkları, zaman zaman da doğrudan yaşayanı olmaktadır. Anne üzerinde şiddet uygulayan babaya bazen müdahale etmek istedikleri için kendileri de şiddete maruz kalabilmekte ya da bazen anne hıncını çocuklarından alabilmektedir. Şiddet yaşanan evlerde çocuklar, sözel, duygusal ve fiziksel şiddetle karşılaşmaktadırlar. Şiddet gören evlerde yaşayan çocukların içine kapandığı, korkular taşıdığı, iletişim sorunları yaşadığı, okul yaşamında başarısız olduğu, arkadaşlarının ailesiyle ilgili sorular sormalarından çekindiği için okula bile gitmek istemediği belirtilmiştir. Kadınlar bu durumu şöyle ifade etmişlerdir:

"Düşün ki; sen hep yani şiddet gören annenin şiddet gördüğüne şahit oluyosun, ondan sonra sen müdahale etmeye çalışırken baba sana da vuruyo bi tane, çocuklar içine kapandı. Yani pıstırdı. Sadece odaya kapanıp ağlıyolardı. Mesela ortaokulda falan araya girmeye çalışıyolardı büyüdükçe... En sonunda, en son dövdüğünde beni dışarıya atmadan önce, büyük oğlum babasının boğazına yapıştı, annemi dövdürmem artık diye. Bu sefer çocuğa da küfür, şiddet [...] Mesela çocuklar havuzun içine giriyor havuzdalar, balkondan bağıra bağıra çocuklara küfrediyor havuzun içinde duymadığı zaman çocuk... Mesela oğlumu çağırıyor, duymadığı zaman küfrederek bağırıyor. O kadar arkadaşlarının içinde rencide oluyor. Böyle bir baba."

(46 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"Eğitimleri [...] evlendirdiğim kızımın ilkokul, oğlan liseden, lise birden terk, şu an okuyan orta iki yaşındaki kızım var ama o kızım da problemlili. Şöyle, bir psikolog demiş yani korkudan ileri gelmiş; [...] küçükken çok doktora götürdüm, hiç bi yerinde bi sorun yok, fakat çocuk içine kapanık. Sorduğunuz soruya cevap veriyor, fakat sormasan bakıyo, çocuk korkudan. Zannediyor ki o dönemde hani sanki kavga dövüş sanki çocuğu öldürecek. İçine kapanık."

(47 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

"Etkileniyordum derken küçükken mesela çocuklarım ben çocuğuma şiddet uyguluyordum ki hala onun gözyaşını dökerim... Diyelim ki komşum bi şey yaptığı zaman ona çatıyordum."

(46 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Görüşme yapılmış erkeklerin bazıları da çocuklarının çok içine kapalı ya da utangaç olduğundan söz ederken, kimisi de çocuğunun 'fazla şiddete meyilli' olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

"...Ama mümkün olduğu kadar, hani çocuğun yanında tartışmamaya çalışıyorsun ama bu tartışma ne zaman çıkacağı belli olmuyor ki bir anda çıkıyor. Çocuğu odaya gönderiyorsun. Çocuk küçük odada tek başına durur mu? Yeni geliyor yanıma sesleri duyuyor geliyor noluyor diye, o arada biz bir yumuşuyoruz tabi. Şakalaşiyor oğlum, işte konuşuyoruz yani dövüşmüyoruz falan diyoruz. Ama etkileniyor çocuk. O da hırçınlaşıyor. [...] Hırçın şiddete meyilli oluyor, [...] yani oyuncaklarını fırlatıyor kırıyor dağıtıyor döküyor ilgiyi üstüne çekmeye çalışıyor. Yani bizi o şeyden uzaklaştırmaya çalışıyor. O kavga ortamından uzaklaştırıp ilgiyi kendi üzerine çekmeye çalışıyor."

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu erkek)

Özellikle babayı kendisine örnek alan erkek çocuklarda şiddet eğiliminin arttığı bir meslek sahibi ile yapılan görüşmede de dile getirilmiştir:

"...Çocuk babanın yaptığıнын aynısını yapıyor ve 5 yaşında bir oğlan çocuğu bunu yapan. Sığınma evimize aldık neyse kadını birazcık rahatlattık. İçerde tabi sığınma evi kalabalık, çoluk çocuk var, kadınlar orda gürültü yapıyor, hemen o 5 yaşındaki çocuk gitti mutfaktan nasıl aldıysa bıçağı almış, 'hepinize susun diyorum' dedi. 'Ben de babam gibi deliyim, hepiniz keserim' dedi. 'Sesinizi kesmek zorundasınız' ve o çocuğa bayağı uzun bir müddet tedavi gördürdük. Çok acı ama tabi bunlar çocukların gözünün önünde yaşandığı için çocuklar bunları birebir yaşıyor. Etkileniyorlar tabi"

(Sığınmaevi çalışanı)

Şiddet yaşamak sadece maruz kalanı değil o aile içinde başta çocuklar olmak üzere herkesi etkilemektedir. Şiddet yaşayan kadınlar fiziksel olarak çeşitli biçimlerde zarar görürken, ruhsal olarak onarılması zor yaralar almaktadırlar. Şiddet yaşamak kadının onurunu kırmakta, kendine güvenini yok etmekte, çoğu kez yaptığı işleri bile yapamaz hale gelmektedir. Utancından ya da destek alamayacağını düşündüğünden bu durumu başkalarıyla paylaşmadığı koşullarda ise kendisini büsbütün yalnız, toplumdan soyutlanmış ve çıkmazda hissetmektedir. Bazen de birikmiş öfkesini, başta çocukları olmak üzere başkalarına yöneltmektedir. Şiddet uygulamış erkeklerin bazıları (özellikle de eğitimi daha yüksek olanlar) bu durumun ruh sağlıklarını bozduğunu, yaşam sevinçlerini yok ettiğini söylemişlerdir. Kadınların, erkeklerin ve uzmanların hemfikir oldukları bir nokta da aile-içi şiddetin en başta çocuklara çok büyük zarar verdiğidir. Şiddet ortamında yaşayan çocukların içine kapanma, arkadaşlarından kaçma, okula gitmek istememe gibi sorunlar yaşayabileceği gibi hırçın ve şiddet eğilimli de olabilecekleri dile getirilmiştir.

Kadınların şiddete tepkileri

Kadınların şiddete karşı nasıl bir tepki gösterdikleri,

- yaşları,
- eğitimleri,
- çalışma durumları,
- nasıl bir kadınlık rolünü içselleştirmiş oldukları,
- çocuklarının sayısı ve yaşları,
- eşleri ile duygusal bağlarının devam edip etmemesi,
- toplumsal bir çevreye ve/veya onlara destek olan aile fertleri ve yakın akraba/arkadaşa sahip olup olmamaları,
- hakları ve şiddetle mücadele eden kurum-kuruluşlar hakkındaki bilgi düzeyleri, bu konuda çalışan STK'lar ile ilişkileri

gibi faktörlerden etkilenmektedir. Ayrıca gösterdikleri tepkiler şiddetin yaşanma biçimi ve süresine bağlı olarak zaman içinde farklılaşabilmektedir. Çoğu kez, evli ve çocuklu kadınlar, hele de eğitim düzeyleri düşük olup, kendileri çalışmıyorsa ve herhangi bir ekonomik destekleri de yoksa birlikte yaşamı bir şekilde sürdürebilmek için şiddete karşı çok kararlı bir tepki gösterememekte, çocuklarını düşünerek, evden tümüyle ayrılmaya veya boşanmaya cesaret edememektedirler. Kadınlara, ailelerinden de destek veren birilerinin olmaması şiddetin sürmesine yol açmakta, bu durumda da kadınlar çoğu kez kendilerine olan güveni büsbütün yitirdikleri için kesin bir adım atmakta zorlanmaktadır. Bazı durumlarda ise kadınlar, birkaç gün için evlerini terk ederek, ya da eşlerinin onlardan beklediği bazı hizmetleri yerine getirmeyerek bir tavır sergilemekte ve eşlerini bir biçimde cezalandırmakta, ama bir süre sonra onları affetmektedirler.

Davranış ve tepki biçimleri

Susup, kabullenme, bir nevi 'kaderine teslim olma', çocuklarını her şeyden önce düşünme, eşinin iyi olan yanlarını da görüp, bir biçimde birlikte yaşamı sürdürebilme, daha çok yaşı 50'nin üzerinde, eğitimi az, aile ve kadına ilişkin değerleri daha geleneksel aile yapıları içinde oluşmuş kadınların tepki biçimidir. Bu kadınlar için eşi terk etme veya ondan boşanma, toplumsal çevrelerinde de uygun karşılanmayacak davranış biçimleridir. Annelerinden, 'gelinlikle gittiğin yerden kefenle çıkarsın' öğretisini almışlar, kadınların görevinin ne olursa olsun aileyi ve çocukları korumak olduğunu öğrenmişlerdir. Onlar da kendilerini böyle hareket etmek durumunda hissetmektedirler. Bu kadınlar şiddet karşısındaki tepkilerini aşağıdaki ifadelerle dile getirmektedirler:

"Uymamaya çabalarım, mesela bir şey diyosa karşılık vermem. Bir şey bahane eder mesela bi şey söyler kalbini kırar. Bir şey der sana, yersiz bi şey konuşur. Ben uymamaya çabalarım, gayri alıştık [...] hani öyle sinirlendiği şeyi yapmamaya gayret ederim laf bulmasın diye."

(50 yaşında, evli, 3 çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

"Çocuklar da, işte sinirli olduğu için herkes alttan alıyor. Çocuklar da öyle alıştılar, huyuna gitmeye çalışıyorlar işte. [...] Yani çıkıyoruz odadan, yani bulunduğu yerden çıkıyoruz. Çünkü onun gücüne yetemem ki ben karşılık veremem."

(48 yaşında, bekar/ailesi ile yaşıyor, üniversite mezunu kadın)

Ayrıca bu kadınların, karakola gidip eşini şikayet etmek, evini terk etmek, sığınma evine başvurmak gibi davranışlara da pek olumlu yaklaşmadıkları izlenmiştir. Bunun nedeni, hem eşlerinden korkmaları, hem de aile sorunlarını başkalarıyla konuşmalarının 'yakışık almadığını' düşünmeleridir. Anne/kayınvalide görüşmeleri bu tür yaklaşımlar konusunda birçok ipucu vermiş, özellikle de onların sığınma evlerini herkesin gidebileceği yerler olarak görmediklerini, bu kuruluşları ancak kimsesiz ve yalnız kadınlar için gerekli ve uygun yerler olarak nitelendirdiklerini yansıtmıştır. Bu konudaki görüşler şöyle dile getirilmiştir:

"Kadın sığınmaevleri yani böyle bi kimsesiz kadınlar için, sahip çıkmayanlar için çok iyi bi yer.[...] Yalnız kalanlar. Hani sokaklarda yaşamaktansa orası çok iyi bi yer. Bence. Benim fikrimce"

(55 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu anne/kayınvalide)

"Görüyorsunuz kadınlar parklarda yatıyorlar. Sığınma evi açmışlar ne kadar iyi. Tabi duyuyoz, bazen sinirleniyom ben diyorum gideyim sığınma evine. Bazen sinirlendiğim zaman. Benim sevenim çok. Ben gidemem oraya. Burada ev sahibimde yatarım. Benim çocuklarım var ben kıyamam onlara..."

(55 yaşında, evli, dokuz çocuk sahibi, hiç okula gitmemiş kadın)

"...En çok bence ailelerin çocuklarına kendilerinin sahip çıkması. Bence o, tabi ailesi varsa, iyi de ailesi olmayanları düşün. Buna ben Kadın Dayanışma'ya gittiğimde, adliyeye gittiğimde bi kız gelmişti oraya bebe var kucağında, kocası atmış dışarıya, hiç kimsesi yoktu. Mor Çatıya yollayacaklardı onu. Orda, o da üç hafta. En iyisi ne biliyo musun yavrum benim düşüncem, kız çocuklarını okutacaksın, kız çocuklarını eğiteceksin, ayakları üzerinde durmasını sağlayacaksın."

(63 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Anne ve kayınvalide konumunda olan kadınların dışında daha genç ve kadın hakları konusunda daha bilinçli kadınlar arasında da resmi kurumlara başvuru konusunda olumsuz tavır alan, bunu ancak artık ilişkisini bitireceğine kesin olarak karar vermiş olan kadınların yapması gerektiğini söyleyen ve ayrıca sığınmaevlerine başvurmayı da kendileri açısından pek uygun görmeyen bazı kadınlar da vardır. Bunlardan biri görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

"...Yani istemedim şey. Yani şöyle bişey olsaydı, yani o da bir yöntemdir de hani giderseniz polise jandarmaya her neyse. Sonuçta bu bir kamu suçudur aynı zamanda da. Hani o da işte şeye ruh hastası bölümüne sevk eder filan bir süre orda ne bileyim tedavi görür gider

gelir filan. Bu arada eve gelmesi yasaktır, kadın da dinlenir falan ondan sonra tekrar barışma. Ama ben bunun çok işlediğini sanmıyorum. Yani yeniden birleşme adına işlediğini sanmıyorum. Ama boşanmak istiyorsanız, gerçekten bir insanı hayatınızdan tamamen çıkartmak için en güzel yöntem yani. Çünkü ispatlamış oluyorsunuz."

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu kadın)

Bir başka kadın ise sığınma evlerine karşı olumsuz tavrını, onların sağlayacağı imkanlara güvenmediği, bir belirsizlik yaşayacağını düşündüğünü açıklamasının yanı sıra, 'sığınmak' kelimesine de duyduğu tepkiyi şöyle ifade etmektedir (Bkz. Kutu 17).

Kutu 17

"...Onun çözüm olacağına inanmıyorum... Çünkü her başı dara düşen öyle yerlere gittiği için. Ben biraz bürokrasideki işlerin nasıl yürüdüğünü neyin ne olduğunu az bir şey biliyorum... Bu hükümetin, devletin diyeyim daha doğrusu, resmi kurumlara veya ona benzer kurumlara kuruluşlarına ne kadar ödenek yaptığını [...] oranın çözüm olacağını düşünmüyorum o yüzden hiç düşünmedim öyle yerlere gitmeyi [...] Ben gitsem kadın sığınma evine ben kaç gün barınacam napıcam orda yani sonum ne olacak? Bana bir iş, bir meslek, bir sosyal güvence, bir maaş mı bağlayacaklar? Hayır, bir belirsizlik yine olacak orda. Belki orda daha çok, tamam uzmanıydı terapistiydi bilmem nesiydi, rehberiydi falan olacak ama ben orda daha çok bunalıma gireceğimi düşünüyorum; benim sonum ne olacak, bu düşünceyle bir belirsizlik olduğunu düşünüyorum orda... Yani sığınma evi ne demek ben neyim, sığıntı mıyım? [...] Ama böyle hiç tutacak dalı olmayan, güvencesi olmayan insan, denize düşen yılanı sarılır mecbur kalınıyorsa gidilir, tabii ki gidilir ama bana uygun değil."

(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Sığınmaevi deneyimi yaşamış bir başka kadın ise sığınmaevinde yaşadığı olumsuzlukları dile getirdikten sonra yine de erkek dayacağı yemektense sığınmaevinde yaşamının 'cennet' sayılabileceğini şöyle aktarmaktadır (Bkz. Kutu 18).

Kadınların bazıları şiddete tepkilerini sözel şiddete başvurarak gösterirken, bir kısmı da eşlerine küserek, yataklarını ayırarak, bir süre için evi terk ederek, onun istediği ve beklediği hizmetleri yerine getirmeyerek, bazen de bunların birkaçını bir arada uygulayarak erkeği cezalandırmaya ve şiddetin önünü kesmeye çalışmaktadırlar.

Kadınlar arasında, sözel şiddete başvurmak zorunda kalan ya da kendini mutlaka bir şekilde savunmanın önemini vurgulayan iki kadın görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

"... O zaman geriye bir tek şey kalıyo. O bana bağırarak ben ona bağırıcım o bana bağırıcak ben ona bağırıcım. O zaman da ne kadar çirkinsin sen, işte ne kadar kötü bi kadınsın sen, ne kadar bilmem nesin. Bu sefer kişilik aşağılamalarına giriyor..."

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu kadın)

Kutu 18

"Evet, üç ay yararlandım. Üç ay kaldım. Devletin şeyi, SHÇEK'in sığınma evinde kaldım. İşte orada hani çok kadın var. Tabi hepsi aslında şiddete uğramamış. İşte birilerinden kaçan, eşinden ayrılan falan. Hamile olan insanlar var, sağlıklı sağlıklı insanlar var. Ruh dengesi bozuk, şizofren olan insanlar var. Böyle insanları tutup hamile olan, çok hassas bir dönemde olan insanların içerisine koymaları bu sağlıklı olan insanları da sağlıklarının bozulmasına yol açıyor [...] Tabi ki. Hep bir arada kalıyorduk. İki tane oda vardı. Altışar yatak vardı. Salon vardı. Orada kalınıyordu. Kanepeler vardı yoğun olduğu zaman. Oralar açılıyordu. Sabah öğlen akşam yemek veriliyo. Şirketten geldiği için yemekler yenilebilecek yemekler değil.[...] Ve ben doğuma kadar hakikaten hiçbir şey yiyemedim. Su ve sütle beslenebildim. [...] Orada da manevi şiddete uğruyorsun tabi. Bağırırlardı yani düşünün çocuklu kadınlara. Şey derlerdi siz böylesiniz ki kocalarınız da sizi kapıya attı. Yani o personellerde böyle bir düşünce var. Ve ne yaptıksa biz bu düşünceyi silemedik o personellerden... [...] Haftada bir gün banyo günümüz vardı. On beş dakika. Fazla yok. Fazla olduğu zaman hemen fırça yiyorsun.[...] Sığınma evi. O ortam da hoş bir ortam değil ama şimdi bir adamdan dayak yemektense, hamile ya da çocuğun karnında, çocuğun gözünün önünde dayak yemektense sığınma evi cennet gibi bir yer.."

(26 yaşında, boşanma davası süren, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

"Her ne kadar kendimi savunsam da sözlü savunuyordum. [...] Mesela bir kadın dayak yerken nasıl ben dayak yedim ama bunun karşısındayım diyorsa o noktada da zaten kendini ve mezhebini savunuyorsun. Başka yapabileceğin hiçbir şey yok ki. Adam kalkıyor mezhebini küfrediyor. Sen gel bunu alttan al. Nasıl olacak? Mümkün değil. Hakikaten öyle yani. Şimdi açık konuşalım. Dediğim gibi yalandan uzak yaşadığım için. Açığı bu, doğrusu bu. Alttan almadım hiçbir zaman."

(26 yaşında, evli, 1 çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Eşinden gördüğü şiddete başlangıçta fazla tepki gösteremeyen bir kadın, daha sonraları ona kendince bazı cezalar verdiğini şöyle aktarmıştır:

"Tabii ki küstüm, yatağımı ayırdım belli bi süre. Başka yapabilecek bi şey yoktu" [...] Bi şekilde bi ceza vermek istiyosunuz o anda. İşte istediklerini yapmıyorsunuz, yatağınızı ayırıyorsunuz, ütüsünü yapmıyorsunuz mesela. Yani yemek vermiyorsunuz, kalk kendin al gibi. Yani böyle şeyler kendimizce. Yoksa başka yapabilecek bişey yok yani. Bazan da alıp valizinizi annenizin evine gidiyorsunuz..."

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Bunların yanı sıra bir başka kadın da, evdeki şiddeti engelleyebileceğini düşünerek, eşini korkutmak ve caydırmak umuduyla bazı stratejiler uygulamış, bunların hiç birisi şiddetin

önünü kesmeyince, polis çağırmak durumunda kalmış ve daha sonra kızıyla birlikte evini terk etmiştir. Aşağıda, evin çeşitli odalarına kamera yerleştirdiğini söyleyerek eşini nasıl kandırıp, engellemeye çalıştığını aktarmaktadır:

"... Bir gün dedim ki kızımın bilgisayarı vardı, dedim A... [eşinin akrabası], dedim şey taktırmış, kamera taktırdı dedim, bilgisayar açıkken dedim o kameradan ne yaptığını göreceksin, kendi evinden izleyecek dedim. Mutfakta küfür ediyordu bağıriyordu, salondan giriyordu hatun napıyorsun iyi misin bir şeye ihtiyacın var mı aslında kamera falan yok ha [...]... Şimdi mutfakta bana vurmaya kalktığı zaman küfür etmeye, hemen ben salona kaçıyordum, diyordum hadi küfür etsene şimdi de, ya ben sana ne zaman küfür ettim, diyordu. Sonra A.....'ya dedim ki böyle böyle yaptım ben dayına çaktırma sakın. Bak dayı dedi salona taktırdım ama şimdi mutfağa da taktıracam, dedi. O yan odaya taktıracam haberin olsun dedi. Bu sefer yatak odası kaldı, bir müddet öyle idare ettik..."

(44 yaşında, evli, 1 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Bazı kadınlar ise şiddete çocukları için katlandıklarını söylerken, baş etme yöntemi olarak da eşleri ile mümkün olduğunca az ilişki kurmayı, evde oturmamayı, kendilerini geliştirecek bazı faaliyetlere katılmayı, gezmeyi, arkadaşlıklar kurmayı psikolojik sorunlarını büyütmemenin bir aracı olarak görüyorlar. Görüşülen kadınlardan biri bu durumu şöyle aktarmaktadır:

"Yani işte evde çok zaman geçirdiğim zaman sorunların içimde kafamda daha çok büyüyeceğini ve bunun evimdeki insanlara yani çocuklarıma ve eşim diyim inanın yani eşim bile demek istemiyorum bu insana, dilim varmıyo yani içim kaldırmıyo daha doğrusu. O insana öfke, şiddet, kin şeklinde filan dönebileceğini düşündüğüm için evde çok fazla zaman geçirmek istemiyorum..."

(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilköğretim mezunu kadın)

Destek almak için STK'lara başvuran kadınlar görüşme yaptıklarımız arasında oldukça azdır. Bunların, yaşam biçimleri itibarıyla kendi aralarında da birbirlerine pek benzememesine rağmen genelde daha genç, eğitilmiş, kendi ayakları üzerinde durmayı isteyen kadınlar olduğu izlenmiştir. Bunların dışında bir de artık son noktaya gelmiş olduğuna karar verip, destek arayışına giren birkaç kadının bir şekilde ilgili STK'ya ulaştığından söz edilebilir. Kadınların, STK'lardan aldıkları destek ile psikolojik açıdan güçlendikleri, iş bulabildikleri, resmi kanallara başvurma cesaretini buldukları, sığınma evine yerleşebildikleri, hukuksal süreçleri gerekli olduğu tarzda gerçekleştirmeye yöneldikleri ve bu konuda yardım aldıkları görülmüştür. Bazı kadınların destek aldıkları STK'ya, daha sonra başkalarını da yönlendirdikleri ya da kendilerinin orada aktif üye olarak çalıştıkları da gözlenmiştir. STK'lara başvuran kadınlar bazen kadın kuruluşunun adını televizyonlardaki kadın programlarından, bazen de tanıdığı bazı kişilerden elde ettiğini söylemektedirler. Kadınlar kuruluşun yardımı ile barınma ve iş imkanı elde ettiklerini ya da psikolojik ve hukuksal destek aldıklarını şöyle dile getirmişlerdir:

"Burayı işte 118'den sordum. Kadın dayanışma vakıflarının, birkaç tanesinin numarasını alabilir miyim diye. [...] Valla işe girince biraz daha kafamı da dağıttım, daha iyi oldum. Evi pek düşünmüyorum zaten, tabi düşünüyorum aklıma geliyor da yani evin içinde oturup düşündüğüm gibi olmuyor tabi. Kafamı dağıtıyorum. Annem de daha rahatladı, yani çünkü durumuma o da üzülüyordu."

(48 yaşında, bekar/ailesi ile yaşıyor, üniversite mezunu kadın)

"İşte ben kayınvalidemden şiddet gördükten sonra evden ayrıldım ve kadın dayanışma vakfına başvurmuştum. Evden ayrılmadan iki ay önce başvurmuştum. Orada psikolojik tedavi görüyordum. Telefonla. İşte ondan sonra kadın dayanışma vakfına başvurdum. Dört gün işte onların o dönemde sığınma evleri vardı. Dört gün orada barındım. Daha sonra ailemin yanına döndüm..."

(26 yaşında, boşanma davası süren, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

"Sonra işte avukatla tanıştık, A... ablayla, buraya geldik... ve mahkeme süreci başladı şikayetçi olduk, önce savcıya gittik [...] daha mahkeme olmadan savcıya gittik, adliyede savcıya ifade verdim, orda şunu öğrendik, savcıdan, biz tutuklanmasın için tekrar dilekçe vermek istedik ama veremeyeceğimizi öğrendik, savcının kararı üzerine hani itiraz merci yokmuş, bizim yaşamızda yokmuş yani böyle bir şey ve biz sadece tutuklamayı hakimden isteyebiliyormuşuz bunu öğrendik ve 12 Şubatı ilk duruşma [...] ...'e (bir STK adı) üye oldum, şimdi oradan tanıştığım birkaç kişiyle yaşadığımız benzer şeylerdi ve yaptığı çalışmalar zaten kadına yönelik şiddet her yönüyle, bunun içinde yer almayı çok çok istedim, ona üye oldum."

(25 yaşında, bekar, üniversite mezunu kadın)

Bazı kadınlar ise en son noktada, artık bir çıkış yolu olmadığını düşündükleri zaman STK'lara gitmekte, ya da başkalarından da aldıkları destekle resmi kurumlara başvurabilmektedirler:

"İ... hanım bana rapor aldırdı, ondan duruşmaya çıktık ben duruşmada şikayetçi olmadım ama rapor olunca ağzım gözüm şiş dudaklarım patlak hakim denetimi serbestlik verdi ne tutuklandı ne serbest kaldı gidip imza veriyor şimdi 5 sene boyunca...[....] Şimdi şöyle ben şikayetçi olmadığım halde hakim dosyayı kapatmadı..."

(20 yaşında, evli, 1 çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Kurumlara ancak son aşamaya gelindiğinde başvurulması konusunda farklı meslek gruplarından kişiler de gözlemlerini şöyle dile getirmişlerdir:

"Artık fiziksel bulgular örtülemez hale geliyorsa, yoksa onun dışında hani, beni bu dövüyor ediyor deyip karakola başvuran vakaların büyük bir kısmı bence halledilmeye çalışıyor... Ama zor bir iş yani. Türkiye'de kadının gidip şikayetçi olabilmesi zor bir iş."

(Adli tıp doktoru)

"Ama işim gereği, kadın konuk evine aldığımız vakalarda, artık geriye dönüşü olmayan vakalar geliyor. Yani hiç bir zaman bir tokat attı kocam bana deyip de, evinden ayrılıp gelen kadın yok. Neredeyse artık hayati, ciddi hayati tehlikeye maruz kalmış, can güvenliğim tehlikede, aksi taktirde beni kocam öldürecek deyip evinden ayrılan, kaçarcasına çıkan..."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Yaşanan şiddeti başkalarıyla konuşmak/paylaşmak

Çoğu kadın, yaşadığı şiddeti bir süre sonra ailesi veya ailesinde kendisine yakın gördüğü bir kişi ile paylaşmakta ancak genellikle çok destek bulamamakta, hatta bazen olumsuz karşılanmaktadır. Ailelerin yaklaşımı daha çok, kadınların 'idare etmesi', 'yuvasını bozmaması' yönünde olmakta, ancak şiddet çok üst boyutlara ulaştığında, kadın hastalandığında, yaralandığında, öldürülme tehditi olduğunda daha ciddi bir müdahale gündeme gelmektedir. Eğer kadınlar ailelerinin onayını almadan evlenmişlerse, genellikle bu tür olayları ailelerine açmakta daha fazla zorluk yaşamaktadırlar. Özellikle anne/kayınvalide görüşmelerinde bu durum yansımıştır. Çoğu kez kendisi de ailesinde şiddet mağduru olan anne/kayınvalideler şiddete uğrayan kızları ve gelinlerine evlerine, çocuklarına sahip çıkmayı telkin etmekte, daha çok dışardan, işsiz eşe destek vererek, aileye maddi yardımda bulunmakta ve kadın artık dayanamaz hale geldiğinde müdahale etmektedirler. Böylesi durumlarda, babalar çeşitli nedenlerle (zaten onlar da şiddet uyguladıkları için veya karışmak ya da karıştırılmak istemedikleri için) olayın dışında kalırken anneler kendi imkanları ve bilgileri-görgüleri çerçevesinde bir şeyler yapmaya uğraşmaktadırlar. Şiddet gören kızlarına baştan itibaren destek veren ve duruma aktif olarak el koyan bir aile (daha çok da anne) dışında çoğu anne/kayınvalidenin şiddet uygulayanları suçlasalar da şiddete uğrayan kadından çok 'aile'yi kurtarmak çabasında oldukları görülmektedir. Bu arada, annelerin kızlarına ve gelinlerine yaklaşımlarının da biraz farklı olduğu gözlemlenmiştir. Kızlarında damatları daha kolay suçlarken, diğer tarafta oğullarının artık değiştiği üzerinde durmayı ve gelinlerinin de bazı hataları olduğunu vurgulamayı tercih ettikleri izlenmektedir. Annelerin, kızları ve gelinlerinin uğradığı şiddet karşısındaki tavırları ile ilgili bazı ifadeler şöyledir:

"Bir haftalıkken zaten dövme başlamış, bize fazla bir şey söylemiyordu da. Bize geldiği zaman mesela, biz gidiyorduk gözü mor oluyordu, gardolaba vurdum, kapıya vurdum diye yalan söylüyordu. Ondandır sonra tuttu, olmadı onunla, ben Ankara'da iş bulup buraya getirdim. Geldikten sonra gerisin geri kızım benim evdeyken eşyaları geri götürmüş, yarısını getirdiydik biz zaten ondan sonra biz gerisin geriye yolladık. Bizde bir şey vardır ya, hani sen gelinliğine girdin kefeninle çıkacaksın... [...] Kardeşlerim falan geri gitsin dediler, geri gitti. O gittiğinde de intihar etmişti. İntihar edince geri getirdik, tedavi ettirdik, psikiyatriye götürdüm. 2 ay bende kaldı, iyileşti. Geri gitti, yine aynı olaylar olunca bir daha geldi."

(58 yaşında, eşi ölmüş, dört çocuk sahibi, ilkokul mezunu anne/kayınvalide)

"Damat bize geldiği zaman iyiydi. Biz melek diyorduk ama bilmiyorduk, kıza vuruyor. Gizli gizli. [...] En sonunda kız küstü, geldi bize. Akşamüstü geldi. Kocasıyla geldiler. Geldi dedi

senin kızın ayrılmak istiyor. Benim oğlum dayanamadı. Nasıl diyorsun ayrılmak, bizde ayrılmak mayırmak yok dedi. [...] Benim bacımın ne hatası var bana söyle. Bana söyle bi hata yapmış, yanlış bişey yapmış bana söyle ben onun hakkından çıkacam. Ama kabul etmem dedi. Oğlum bıçakla saldırdı ona. Sonra ben yine kurtardım dayanamadım, o cezaevine girecek, o ölecek dedim.."

(55 yaşında, evli, dokuz çocuk sahibi, okula gitmemiş anne/kayınvalide)

"Gelinim çok dayak yedi oğlumdan. Oğlumun sinir hastalığı vardı. Sinirlendiği zaman bardak yerdı. Çok sinirliydi. Kendini bıçaklardı... [...] Gelinim de çok kıskanç, birisi gelirdi eve kıskanırdı. Gelin de haksız oğluma karşı. O da anne çekemem, çekemem derdi. Kaçırdı onu. Ben kabul etmedim. [...] Onlar oniki sene oldu. [...] Oğlum da bi sene oldu dayağı bırakmış. Böbrek hastası zaten gelin, bıraktı. [...] Evlendi evlenmedi başladı dayak, çok dayak attı. Bana sığındı, allaha sonra bana. Ben arka çıktım ona. Askere gitti sahip çıktım. Şimdi beraber işe gidiyoruz. Tapıyor kocasına, çok seviyor, tapıyor ona. Her şeyi unuttur."

(55 yaşında, evli, dokuz çocuk sahibi, okula gitmemiş anne/kayınvalide)

Bunların yanı sıra, aileleri ile baştan itibaren sorunlarını paylaşıp, destek alan kadınlar olduğu gibi, bazen de anneler resmi kurumları kullanmak açısından bilgi ve beceri sahibi ise kızlarına yol gösterici olmakta, müdahale etmekte, STK desteğine başvurmakta ve gerekli hukuksal süreçleri başlatabilmektedirler. Şiddet gören iki kızına da baştan itibaren destek vermiş olan bir anne aynı zamanda bir kadın kuruluşundan da yardım aldığını şöyle aktarmıştır:

"...Paraylan tuttuk da kadın dayanışma verdi. S.... çok değerli bi hanım Allah razı olsun. Yani hem bir psikolog gibi yanaştı kızıma, hem de davamızla çok güzel ilgilendi, en ince detaylarına kadar. Zaten ben ona varana kadar bütün evraklarımı hazırlamıştım. Yani bütün dosyayı hazırladım verdim. Dedi, 'valla avukat gibi çalışmışsınız' dedi, 'teşekkür ederim' dedi. Sadece mahkemeye girdi..."

(63 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Aileleri ile sorunlarını paylaşamayan bazı kadınların ise, tanımadıkları ama onları anlayışla dinleyen birilerini bulduklarında 'nefes almak' için durumlarını onlara aktardıkları izlenmiştir:

"Mesela bir kadın bana yardım da bulundu daha ben ona anlatırım derdimi, güler yüzlü ise, iyi niyetli ise anlatıyorum... [...] Rahatlıyorum, paylaşıyorum, nefes alıyorum derin bir nefes..."

(34 yaşında, evli, dört çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Kimi zaman da kadınlar olaylara zaten tanık olan yakın komşularıyla durumlarını paylaşmaktadırlar. Kayınvalidesinin ağır baskısı altında yaşayan bir kadın bu durumu şöyle dile getirmiştir:

"İşte [...] komşularım iyiydi, komşularım çok iyiydi, yani şey yapıyordu [...] dert sahibi olursun bilmem ne edersin, dışarı çık pazara git çarşıya çık komşuya git, komşular da biraz uyardtı yani, çok uyardtı hem de."

(43 yaşında, eşi ölmüş, üç çocuk sahibi, hiç okula gitmemiş kadın)

Kadınlar özellikle fiziksel şiddeti anlatmaya utansalar da çok yakın arkadaşları veya benzer sorunları yaşayan kişiler ile bu konuları paylaşabilmektedirler:

"Arkadaşım... arkadaşımдан bi tane yani dostum dediğim çok yakın arkadaşım var. Her şeyimi işte bilen. Ben onun her şeyini bildiğimi zannediyorum. Onunla paylaşıyoruz çünkü onun da böyle durumları vardı. Onun durumu benden de kötüydü bana göre... Onunla paylaşıyoduk."

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Ayrıca bazı kadınların yanlarında çalıştıkları kişilerle durumlarını paylaştıkları ve özellikle de bu kişiler mesleki açıdan da destek verebilecek konumda kadınlar ise (psikolog, avukat gibi) onların yardımları ile bazı STK'lara gittikleri ya da yine onların yol göstermesi ile resmi kurumlara başvurdukları görülmektedir.

Polisle ilgili görüş ve deneyimler

Görüşülen kadınlar arasında polis ile ilgili deneyimlerini aktaranlara sıklıkla rastlanmamış, ancak böyle bir deneyimi olanların hepsi olumsuz bazı davranışlardan söz etmişlerdir. Kadınlar, şiddet olayının polise bildirildiği koşullarda haklarının yeterince korunmadığı, şiddet uygulayan kişiye hoşgörülü davranıldığı, şiddetin 'ailevi' bir sorun olarak değerlendirip müdahale edilmek istenmediği, sulh yoluna gidildiği gibi şikayetlerini aşağıdaki ifadelerle dile getirmişlerdir:

"...Diyorlar ki karakola başvurun. Asla değil. Ben yaşadım bunu ben yaşadım.[...] Tutamayız dedi... Biz ifademizi aldılar, beni hastaneye götürdüler darp raporu aldılar dudağım patladı, ifademiz bitince gidebilirsiniz. O [eşi] orda kaldı, bizden sonra ifade verecekti artık ne konuştularsa... Ama ben diyorum yani güvendiğimiz yok. Kapıyı kırdı. Ben o zaman dedim yarın gidiyim savcılığa başvuruyum mu yok dedi fark etmez dedi zaten bu savcılığa başvursan da, oraya gidecek, buraya gelecek; bir ay bir buçuk ay. Bir buçuk ay süresinde yani ben ölmezsem, beni öldürmezse ben şey olacam; mahkemeye çıkacam Allahın izniyle. Ya diyorum ne olur bugün, bu gece tutun. Yani yarın ben kapımı bacamı yaptırırım, önlemimi alırım, savcılığa başvururum; bizim tutma gibi, bir nezarete atma gibi bir hakkımız yok diyorlar. Ben onun için, gerçekten kadın hakkına inanmıyorum. Yani sen kendi kendini koruyabiliyorsan korursun."

(46 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

"Gittim, karakola gittiğimizde saat altı buçuk yani yedi olmamıştı daha, ifademi verdim, onlara anlattım, çok detaylı anlattım, çok detaylı sordular çünkü, her zaman adliyyede de

olduğu gibi hani üzerimdeki kıyafete kadar- savcı da bunu sormuştu, üzerimde giydiğim kıyafete kadar çok detaylı anlattım ve bana ısrarla komiser şunu sordu "Bak şikayetçi olucak mısın?" ve ben orda komiserle kavga ettim, buraya şikayet etmeye geldim zaten, size böyle içimi dökmek için anlatmıyorum bunları şeklinde komiserle biz kavga etmeye başladık, biraz sert bi adamdı o bana bağırdı falan, şey oluyomuş işte şikayette bulunuyomuş daha sonra korkutuluyomuş bi şey oluyomuş, vazgeçiyomuş genellikle kadınlar, öyle bi şey olmayacak dedim, evin adresini verdim, çünkü bildiğim bi evdi zaten, adresini verdim, gittiler."

(25 yaşında, bekar, üniversite mezunu kadın)

"...Ama polis bile şey yapmıyo ki. Yani polis bile normal görüyo ilk önce... Yani sizi haklı görmüyo. Aa tamam haklısınız, siz bi şiddet görmüşsünüz. İçeriği ne olursa olsun ama hemen sizi başından savmaya çalışıyo ilk önce. Siz direttiğiniz zaman bişeyler oluyo. Ha erkektir işte barışsınız şöyle olur böyle olur, ilk önce bi sulh yoluna gidiyo, barıştırma yoluna gidiyo...Yani polis bile bunu yaptıktan sonra siz ..."

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Öte yandan, meslek grupları ile yapılan görüşmelerde, özellikle polisler kendilerinin aile içi şiddet konusunda en fazla empati kurabilen meslek grubu olduklarını belirtmişlerdir. Kadınların anlatımları ve bazı meslek grupları ve STK'ların görüşleri, polislerin daha çok aileyi koruma yaklaşımıyla kadın ve erkeği barıştırma yoluna gittikleri görülmektedir. Ancak, görüşülen polislerden biri de herhangi bir barıştırma olayının söz konusu olmadığını belirtmektedir.

"Şimdi bizim barıştırma olayımız olmaz. Barıştırma olayı olmaz bizde, tarafları biz çağırırız; bayan gelirse, bazı talepleri oluyor tabi bayanın. Eşimi çağırın biraz korkutun biraz gözdağı verin de gitsin de, bir daha yapmasın gibi böyle tekliflerde bulunuyorlar bize. Ama bizim dışımızda bir teklif öyle bir yetkimiz yok öyle barıştırıp da sakın bir daha yapmayın bir daha yaparsanız şöyle şöyle, böyle bir olayımız yok. Bizim barıştırma olayımız, biz tarafları barıştırıp polis merkezinden salma olayımız olmaz."

(Polis memuru)

Şiddet mağduru kadınların yaşadıkları şiddete gösterdikleri tepkiler, yaş, eğitim, maddi koşullar, aileye ve kadına ilişkin içselleştirilmiş değerler, çocukların sayısı ve yaşı, aileden veya yakınardan herhangi bir desteğe sahip olup olmama, hak arama konusundaki bilgi ve beceri, destek verebilecek kuruluşlara ulaşma durumu gibi bir dizi faktörün etkisi altında ortaya çıkmaktadır. Yapılan görüşmeler kadınların susup, kaderine razı olup, eşiyile iyi geçinmeye çalışma, evi geçici olarak terk etme, ya da evde bazı işlerini yapmayarak eşlerini cezalandırma, caydırıcı bazı önlemler alma, eşiyile ilişkisini en alt düzeye indirip, mümkün olduğu oranda evin dışında yaşamını geçirme, boşanma davası açma, polis çağırma, çocuklarıyla birlikte evi terk etme gibi tepkiler gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Gösterilen tepkilerin biçimi şiddetin nasıl yaşandığına ve süresine bağlı olarak zaman içinde farklılaşabilmektedir. Bu arada, çocukların durumunu gözeterek birçok kadının

eşlerini ve evlerini terk etmekte zorlandığı, eşleri ile bağları tümüyle kopsa da çocuklarının büyümesini bekledikleri görülmektedir. Anne ve kayınvalide görüşmeleri, ailelerin şiddet gören kadından ziyade şiddet yaşanan aileyi kurtarma çabalarının olumsuz sonuçlarını sergilemiş, yerinde ve zamanında verilecek desteğin önemine dikkat çekmiştir. STK'lara başvuran kadınların sayısı az olmakla birlikte bu konudaki anlatılar, STK'ların sadece verdikleri psikolojik, hukuksal ve diğer yardımlar açısından değil, kadınların kendilerini güvende hissetmeleri, artık yalnız olmadıklarını düşünmeleri açısından da ne denli elzem olduğunu göstermektedir. Bu da, kendini çaresiz hisseden, derdini kolay kolay paylaşamayan, kendine olan güvenini tümüyle yitirmiş bir kadın açısından yeni bir çıkış kapısı umududur. Sığınma evi yaşamı ve polis başvurusu deneyimi olan az sayıda kadın ise sığınmaevlerinin önemli ve gerekli olduğunu belirtirken, sığınmaevinin maddi koşullarındaki yetersizlikler ile personelin tutumundan kaynaklanan bazı olumsuzluklara da değinmişlerdir. Polislerin tutumlarıyla ilgili dile getirdikleri eleştiriler ise onların, kadınların yaşadığı şiddeti 'normal' görüp, ailevi sorun olarak değerlendirip, sulh yoluna gitmeye çalışmalarıdır.

Şiddet uygulayan erkekler değişir mi?

Gerek kadınlar, gerekse erkekler, şiddet uygulayan erkeklerin değişebileceğine dair genellikle karamsardırlar; birçoğu, özellikle belli bir yaşı geçmiş erkeklerin değişmesinin zor olduğunu söylerken bu durumu huylarının böyle olmasına, şiddeti ailelerinden öğrenerek bu şekilde yetişmelerine ve kötü alışkanlıklar edinmiş olmalarına bağlamaktadırlar. Ancak, bazılarının göre zor olmakla birlikte erkekler psikolojik tedavi, destek ve eğitim ile değişebilirler. Erkeğin şiddet uygulamasında kadınların da payı olduğu söylendiği gibi, erkeklerin değişmesinde de kadınların payından söz edilmektedir. Anne ve kayınvalidelerin bir kısmına göre şiddetin engellenebilmesi için tatlı dilin, uyumlu davranışın rolü büyüktür. Öte yandan, görüşülen kişilerin bir kısmı da bu değişimin oldukça uzun bir sürede olabileceğini 'erkekler toplumsal değişim sonucu değişir' veya 'erkeklerin toplumsal rollerinin değişmesi gerekir, bu nedenle ben oğlumu farklı yetiştiriyorum' diyerek anlatmışlardır.

Erkekler değişmez diyenlerin görüşleri

Erkeklerin değişmeyeceğini söyleyenlerin bir kısmı onların aileleri içinde yetiştirilme biçimleri üzerinde durmuşlar, anne-babanın yanında büyümemiş, eğitimi olmayan, şiddeti veya bazı kötü alışkanlıkları ailesinde görmüş ve öğrenmiş kişilerin değişmeyeceğini düşünmektedirler. Özellikle kadınlar, bir kez dayak atmış bir insanın kolay kolay değişmeyeceğini, onu değiştirmeye kalkanın kendisinin de yıpranacağını düşünmektedirler. Kadınlar bunu, zaman zaman kendi ailelerinden de örnekler vererek şu ifadelerle dile getirmişlerdir:

"Benim annem yıllarca dayak yedi ve biz beş çocukken babamı değiştiremedik. Biz koca kocaydık ve hani araya giriyorduk, annemi savun, biz hep anneden yana olduk ama beceremiyorduk. Sonuçta baba bir yere kadar hareket edebiliyorsun konuşmaların bir noktaya kadardır. O noktadan sonra konuşsan babayı kaybedersin. Biz bunu bildiğimiz için. Ya anneme yıllarca dayak yedi kadın unutmadı ama bizim için unutmaya çalıştı. Babam da değişmedi."

(26 yaşında, boşanma davası sürüyor, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

"Valla ne kaynım değişebilir, ne benim kocam değişebilir. Ama değişenler varsa da bilmiyorum. Bizimkiler değişmez, yıllardır.. bi kere ana baba görmemişler. İlkokulu bitiren hemen Yozgat'tan Ankara'ya gelmiş, çalışmak amaçlı. Akrabalar elinden tutmuşlar. Akraaba yanında derken, onun bunun yanında, kalarak büyümüşler, ana baba görmemişler. Yani değişmez. Fazlası olur eksigi olmaz. Ben onu biliyom onu söylerim."

(47 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

"Kesinlikle değişemez. [...] Değişemez. Mesela sen karakterinde cimriysen hani bi insanda karakter cimriyse, ne biliyim cömertse, ne biliyim güler yüzlü bi insansa, somurtuk bi insan... O da bi karakter. Eğer sen şiddete meyilliyisen, o şiddet hep gider. Yani istese de böyle yapamaz."

(35 yaşında, resmi nikahsız, bir çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Bazı kadınlara göre ise şiddet uygulamak, 'erkek olmakla' ilgili birşeydir, o nedenle değiştirilemez. Böyle düşündüğünü belirten kadınların bazıları aynı zamanda kendileri de oğullarını böyle yetiştirdiklerini ve bu durumun değişmesi gerektiğini söylemektedirler:

"Ceza verseniz de hani her yolu deniyosunuz hiç bişey olmuyo. O erkeğin içinde var. O erkeğin, erkeğin kendisiyle alakalı bişi. Baştan beri böyle yetiştirildiği için. [...] Biz de anneyiz. Belki çocuğumu ben de öyle yetiştiriyorum. Hani öyle yapmasını istemiyorum ama ona o özgürlüğü veriyorum. Hani erkektir diye bakıyorum bi yerde. İşte bu, evvelden gelen bişey bu. Erkeklere bu ayrıcalık veriliyo."

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

Bunların yanı sıra kimi kadınlar da erkeğin değişmeyeceğini, ama bunda kadının da rolü olduğunu düşünmektedir. Onlara göre bazen de kadınlar çok konuşarak erkeği şiddet uygulamaya kışkırtmaktadır:

"Yanlış da anlamayın da yüzde 50, 50 bu. Bazı kadın da dayağı neyi kendi veriyor şeyin eline, erkeğin eline. Çok konuşuyo... Ya, dövsün değil. Dövsün, kimse dayağı istemez de mesela olmayacak bir şeyi konuştuğu zaman adam zıvanadan çıkıveriyor."

(58 yaşında, eşi ölmüş, dört çocuk sahibi, ilkokul mezunu bir anne/kayınvalide)

Öte yandan bir başka kadın da, şiddet uygulayan erkeklerin kaybedecekleri şeylerin çok fazla olduğunu görüp, ödeyecekleri ağır bedeli düşünerek, bunu umursadıkları durumda değişmek için çaba harcayabileceklerini belirtmektedir:

"Yani şu yani eğer gerçekten de yaptıkları şeylerin bedelleri ağır olursa yani işte kaybetmek, mesela K... gerçekten depresyona girdi ve ağır yaşıyo yani. [...] Umurundaysa yani bu şeyler onun için belki değişmek için çaba harcar. Ama değişebilir mi onu bilmiyorum onun cevabını. Onun cevabını henüz görmedik yani. Hani, umuttur ki değişir"

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu kadın)

Erkeklerin arasında ise şiddet uygulayan kişilerin değişmeyeceği konusu bazen çevrelerindeki bazı örneklerden hareket ederek şu ifadelerle dile getirilmiştir:

"Bence değişmiyor, değişmez. [...] Çünkü ben 9-10 yıllık komşusuyum, hep öyledir yani, eğer belirli bi yaştan sonra dese yeter bilmiyom yani, onlar kendi aralarında yav yapmayalım ayıptır, bizim yaşımız geçti, ne bilim yani."

(56 yaşında, evli, beş çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Şiddet uygulayan erkeklerin değişmeyeceğini yaşa ve yetişme tarzına bağlı olarak açıklayan bazı erkekler ise görüşlerini şöyle ifade etmişler:

"...Bi şı yapamazsınız erkekler için, erkekler çünkü farklı bi mecra yani, erkek... Otuzundan sonra hiç bişeyi öğretemezsiniz, bi erkeğe. O fikirleri oturmuştur o. Onun bildiği bildiktir. O bakmayın siz yani doktorlara filan giden gelen erkeklere aslında hiç bişey değişmiyo onların hayatında. [...] neden değişmiyo çünkü otuzundan sonra bişi öğretemezsin o insana, o onun yani, ata zihniyetiyle yetişen insanlar var."

(34 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Zor ama değişebilir

Şiddet uygulayan erkeklerin değişmelerinin zor olmakla birlikte olabileceğini söyleyen kadınlar esas olarak eğitim ve tedavi üzerinde durmuşlardır. Onlara göre bu erkekler ancak psikolojik yardım, tedavi ve bunların yanı sıra bazı eğitim programları ile değişebilirler. Kadınların üzerinde durduğu bir diğer konu da erkeklerin psikolojik sorunları olsa da bu konuda destek almaya pek istekli olmamalarıdır. Onlara göre, kadınlar sorunlarını ve hatalarını görmeye ve destek aramaya daha meyilli iken, erkekler psikolojik rahatsızlıklarını ve davranışlarındaki hataları çok zor kabul etmektedirler. Kadınlar bu konulara ilişkin görüşlerini şöyle dile getirmişlerdir.

"Evet psikolojik yardım alabilirler [...] Toplu şekilde seanslar olabilir. Nasıl kadın programları oluyo, seminerleri oluyo, böyle bişeyler olabilir. Örneğin çalıştığı yerde - 300 kişilik bi personel çalıştığı yer - bayanlara ayrı beylere ayrı eğitici birtakım seminerler olabilir."

(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

"Bence değişmez çok zor belki bir uzman yardımı alırsa belki bir ihtimal ama siz tek başınıza yetmiyorsunuz onu biliyorum ben çünkü çok uğraştım ben çok karşıma aldım çok konuştum işte ne bileyim benim ikna kabiliyetime de güvenirim aslında hani bir anda değişiyor gibi oluyor tamam söz veriyorum sana diyor ama can çıkıyor huy çıkmıyor işte verdiği sözü çok çabuk unutuyor."

(20 yaşında, evli bir çocuklu, lise mezunu kadın)

"Kesinlikle tedavi, psikolojik tedavi, kesinlikle, yani hani şunu söylüyordum ya ben az önce bi kere döverse tekrar döver tarzında bi cümlem oldu, evet bunu yapabilir, [...] öncelikle kendisi farkında değil, psikolojik rahatsızlık bana göre, ama birey farkına varacak bunun ya da farkına vardırılabilecek bi şekilde, bunu neden yaptığını çünkü bilmiyorlar, gerçekten bilmiyorlar [...] Bunun bir rahatsızlık olduğunu da bilmiyordur çünkü önce bunu kabul etmek gerekiyo... Ve belki tedavi, psikolojik yönde bi tedavi, belki bi psikolog tam bilmiyorum ama değişebileceğini düşünüyorum ama tedavi şart."

(25 yaşında, bekar, üniversite mezunu kadın)

Anne/kayınvalide görüşmelerinde de erkeklerin eğitim ile değişebileceğini söyleyenler vardır. Bu eğitimin nasıl bir eğitim olacağı tam açıklanmasa da anlatmak istediklerinin sadece okula gitmek ile sınırlı olmadığını izlenimi edinilmiştir:

"Değişir diyorum ben. Her şerde değişiyorlar da onda neden değişmesinler. Yani erkekler öncü dey kimse ilgilenmiy. Değişir neden değişmesin. Kadınlar değişio da erkekler neden değişmesin? Bu erkeğe o da kadın [...] Önce eğitim lazım. Hep eğitimsizlikten oluyo. Okumak değil eğitim."

(50 yaşında, evli, dört çocuk sahibi, hiç okula gitmemiş kadın)

Anneler arasında bir başka kadın ise şiddet uygulayan erkeklerin tedavinin yanı sıra eşlerinin yardımı ve onların 'tatlı dili' ile değişebileceğini söylemektedir:

"Değişir tabi [...] Tatlı dille, konuşarak değişir. Eşleri değiştirmeli tabi ki ya. Belki bir tedavi anlamında bi şeye psikoloğa başvurmaları gerekiyor. Kendilerinin bir tedavi görmesi gerekiyor. Eşlerinin yardımıyla beraber..."

(55 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Erkeklerin bazıları, şiddet uygulayan erkeklerin değişebileceğini söylerken bunu daha ziyade erkeklerin kendilerinin kısa sürede yapabilecekleri bazı şeylere değil, daha uzun erimli ve kökten değişimlere bağlamışlardır. Bu da bir anlamda çok köklü bir toplumsal değişiklik olmadıkça erkeklerin değişmeyeceğini yansıtmaktadır. Gündeme getirilen bir diğer konu ekonomik sıkıntılardır; kimileri de ancak bunlar aşıldığında şiddet uygulayan erkeğin değişebileceğini dile getirmektedir. Sözü edilen bir diğer konu da eşinden bir süre ayrı kalıp, ilişkileri gözden geçirmenin erkekleri değiştirebileceği olmuştur. İlginç olan nokta, görüşülen kişilerin bir kısmının kendisi ya da eşi psikolojik destek almasına karşın

- belki de bir yarar sağlamadığını düşündüklerinden - değişme konusu ile bunu ilişkilendirmemeleridir. Erkeklerin hangi koşullarda değişebileceği konusundaki görüşler şöyle ifade edilmiştir:

"Toplumsal ilişkiler değiştiği sürece niye değişmesinler? Ama bu ilişki biçimlerini öncelikle değiştirmek lazım. Yani o ilişki biçimlerine neden olan zemin sürdüğü sürece çalışma hayatı böyle olduğu sürece, siyasi hayat böyle olduğu sürece, kültürel hayat böyle olduğu sürece, eğitim her şeyden önce bu şekilde devam ettiği sürece bu sorunların çözülebileceğine kültürel olarak çözülebileceğine inanmıyorum."

(42 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, lise mezunu erkek)

"...Ben değişebilirim. [.....] Benim değişmem için gereken şey valla biraz sıkıntı, iş sıkıntım oluyor. Ondandır. Kendimi biraz toparlasam işte elime bir iş geçse daha rahatta olurum yani. Daha yani aramızda bir sorun olmaz yani tartışma olmaz. Biraz sıkıntım olduğu için ben biraz kendimi şey yapıyorum yani he! Sıkıyorum yani kendimi işte ne biliyim yani işte, Ahmet'in borcuymuş, şunun borcuymuş diye biraz kendimi şey yapıyorum yani sinirleniyorum."

(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilkokul terk erkek)

"Değişir [...] O insana aile sevgisini aşlamak lazım ya, ya da eşinden belli bir süre uzak tutmak lazım. Ben şundan da yanayım. bi insan eğer eşini özlemiyorsa o insanın sevgisi azalır. Ondan eşinden ya mantıklıca düşünüp senede bir hafta yada bir ay uzak durması lazım. Eğer maddi imkanı varsa, ne bileyim onu ailesinin evine gönderebilir. Kendi ailesinin evine gidebilir. Bir hafta üç gün beş gün telefon falanla görüşme yapmadan. O zaman insanlar daha mantıklı düşünmeye başlarlar [...] O zaman değerini anlar yani, iki tarafta birbirinin değerini anlar yani. Hani sensiz nasıl oluyor? Senle nasıl oluyor? Kıyaslama yapar."

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu erkek)

Şiddet uygulayan erkeklerin değişimi konusuna kadınlar da, erkekler de çok iyimser yaklaşmamaktadırlar. Birçoğu, ailelerinde böyle öğrendikleri, 'erkek' olarak böyle yetiştirildikleri, psikolojik bazı sorunları olduğu için değişmelerinin zor, hatta mümkün olmadığını söylemişlerdir. Ayrıca, bazı erkeklere göre, olumsuz siyasi-ekonomik koşullar, maddi sıkıntılar da erkekleri şiddet uygulamaya yönelten bir zemin yaratmaktadır. Zor olmasına karşın, yine de erkeklerin değişebileceği konusunda görüş belirtenler ise bunun esas olarak psikolojik destek ve bazı eğitimler ile sağlanabileceğini söylemişlerdir. Uzman yardımı, esas olarak kadınların vurguladığı bir konu olmuş, bu arada erkeklerin bu tür destek almaya pek istekli davranmadıkları da dile getirilmiştir. Ayrıca, anne/kayınvalide görüşmelerinin bazılarında kadınların kışkırtıcı olmamalarının, karşılık vermemelerinin, uyumlu ve hoşgörülü davranmalarının da erkeklerin değişmesinde rol oynayabileceği ifade edilmiştir. Erkeklerin bazıları ise kısa süreli önlemlerden ziyade köklü toplumsal değişikliklerin gerektiği noktası üzerinde durmuşlardır.

Şiddete karşı kadınlar neler yapabilir?/ neler yapılmalı?

Kadınların görüşleri

Şiddet karşısında kadınların bir kısmı, erkeklerle uyum sağlamak, geçinmek dışında bir şey yapamayacağını söylerken çoğunluğu susup oturulmaması gerektiğini, mutlaka bir şeyler yapılabileceğini ve bu konuda başta devlet olmak üzere çeşitli kuruluşların yapabileceği bir şeyler olduğunu anlatmaya çalışmışlardır. Kadınların bu konudaki önerileri, şiddete karşı gösterilecek ilk tepkilerden, kadının statüsünü değiştirecek, onu güçlendirecek daha köklü önlemlere ve gelecek nesillerin farklı olmalarını sağlamak amacıyla çocukların farklı yetiştirilmesini içeren bazı önerilere dek geniş bir alana yayılmaktadır.

Şiddet karşısında fazla bir şey yapamayacağını, kadınların ancak uyumlu ve geçimli olarak erkeğin şiddete başvurmasının belli ölçülerde engelleyebileceğini, kimsenin de aile işine karışmaması gerektiğini, şiddet yaşasa da kadınların çocukları için o evden ayrılmamalarını söyleyenler daha çok anne/kayınvalide kategorisinde görüşülmüş, yaşça daha büyük ve çoğu kez de yaşamları boyunca aile içi şiddetin parçası olmuş kadınlardır. Kendi yaşamlarında önüne geçemedikleri bir durumun yarattığı tepkinin yanı sıra kadınların gösterdikleri tepkiler şiddetin yaşanma biçimi ve süresine bağlı olarak zaman içinde farklılaşabilmektedir. Çaresizlik ile bu tür bir anlayışı ifade ettikleri söylenebilir. Yine de şiddet gören kızlarına - belli bir aşamadan sonra da olsa - ellerinden gelen desteği verdikleri, ailenin kurtarılması imkansız hale geldiği noktada kızlarının evinden ayrılmasını, boşanmasını destekledikleri görülmektedir. Kaldı ki anne/kayınvalide kategorisinde görüşme yapılmış kadınların hepsi de böyle bir tavır içinde değildir. Bazıları, artık durumun eskisi gibi olmadığını, kadınların başvurabilecekleri yerler olduğunu ve kadın olarak daha çok bilinçlendiklerini söyleyerek kendileri için gösteremedikleri tepkiyi kızlarının durumunda ortaya koymaktadırlar. Aşağıdaki ifadeler, anne/kayınvalideler arasındaki farklı anlayışlara örnek olarak değerlendirilebilir:

"Valla eskiden köyde, bizim adette derlerdi ki çekeceksin, bu senin kaderin, senin çilen. Öyle çoktu. [...] Mahallede valla, N... vardı, o döverdi, sesleri gelirdi, evlerimiz yakın birbirine, herkes kimse kimsenin evine karışamaz. Herkes kapısını kapatır evine oturur. Evinden sorumlu herkes. Değil mi? Öbürünün evine karışamazsın. [...] Valla ben hiç tercih etmem çocuklarından ayrılmasın. Olan çocuklara oluyor. Anne gidiyor bir erkek buluyor. O çocukların ne çektığı sıkıntıyı bir Allah bilir bir ben bilirim."

(65 yaşında, eşi ölmüş, beş çocuk sahibi, hiç okula gitmemiş bir anne/kayınvalide)

"Kadınlar ne yapmalı? Dediğim gibi kadınlar otoritesini koyacak. İlk dayakta bi kere tepkisini koyacak. Mesela ben çok küçüktüm yapamadım. Ortalık bu kadar bilinçli değildi. Benim çocukluk dönemimdeki Ankara'yla şu andaki Ankara'nın alakası yok. [...] Kadının otoritesi çok önemli, kendini ifade edebilecek. Yani kocam çalışıyor, kazanıyor, getiriyorsa, ben de evde çalışıyorum. Ben de çalışıyorum, evi temizliyorum, yemeği yapıyorum, çamaşır yıkıyorum, ütü yapıyorum benimki de çalışma diyebilecek. [...] Ben dayığa karşıyım. Şimdi kocama söylüyom artık

dedim ya söz hakkı bende. 'Eğer şimdiki aklım olsaydı, her dayakta bi rapor alırdım. O zaman bu zamanki kadar kadın hakları da olmuş olsaydı her dayakta bi rapor alırdım. Seni idam yaptırırdım.' Ben çok çektim yavrum, çok çektim. [...] Kırk yedi sene nasıl geçti. 90'dan bu yana on yedi senedir kafa dinç, on yedi senedir de bunlarla [çocuklarını kast ediyor] uğraşıyorum. O zaman kendimle uğraştım, şimdi de bunlarla uğraşıyorum."

(63 yaşında, evli, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu bir anne/kayınvalide)

Şiddet yaşamış kadınların bir kısmı da, kendileri yapmakta zorlanmış olsalar bile şiddete uğrayan kadınların buna mutlaka tepki göstermeleri, eşlerinden korkmamaları, barışmamaları, ondan boşanmaları ve hatta çocuklarını yanlarına alıp kaçmaları gibi görüşler dile getirmişlerdir. Bunların arasında genç bir kadına göre, korkmak, sessiz kalmak ve hiçbir adım atmamak insanın içindeki korkuyu büsbütün büyütecek ve şiddetin de devam etmesine yol açacağını şöyle anlatmıştır (Bkz. Kutu 19):

Eşlerinden boşanmış ve kendileri ayakları üzerinde durmaya çalışan kadınlar ise eşi terk

Kutu 19

"Olumsuz olan her şey için hiç bi kere sessiz kalınmıyacak çünkü erkek arkadaşı ya da her kimse seni dövüyorsa ve sen hiçbir şey yapmıyosan onun karşısında bu artık bi zaman sonra onlar için normal bişeymiş gibi oluyo ve yine dövüyo ve bi kere dövdükten sonra yine de dövücek. Bi şeyi bi kere yaptıktan sonra ikinci de üçüncüyü de yapar... [...] Kendim ara sıra korkuyo olsam da, siz korkmayın falan, yani korkmayını öneririm herşeyden önce ve mutlaka şikayet edilmeli, [...] Çünkü böyle bişeye sessiz kalmak bu normal bişey bunu bi daha yapın demek anlamını taşıyo. O yüzden kesinlikle sessiz kalınmamasını öneririm, hiçbir şekilde yani korkmamasını öneririm çünkü zaten dediğim gibi hani bu korku içinizde kaldığı zaman, hani dışa vurmadığınız zaman ya da aslında yapılması gereken şeyler yapılmadığında korku zaten içinizde büyüyo, zaten büyür, büyücek, böyle düşünüyorum. Ben karakola gitmemiş olsaydım, evet ilk başta hayır dedim, yani gitmemiş olsaydım daha çok korkuyo olcaktım..."

(25 yaşında, bekar, üniversite mezunu kadın)

etmeyi ve boşanmayı bir çözüm yolu olarak görürken, erkeklere onlarsız da yapabileceklerini hissettirmenin ve kendi ayakları üzerinde durabilmenin önemini de vurgulamışlardır. Üzerinde durdukları bir konu da evde sürekli yaşanan şiddetin çocuklar üzerindeki olumsuz etkisidir. Bu konudaki görüşler şöyle dile getirilmiştir:

"Daha uzun bi ceza vermek lazım. Öyle küsmelerle barışmalarla olmuyo. Barışmıcaksın yani gücünüz olucak sonra sizde. Sizin bişeyler başardığınızı gördükçe saygısı artıyor. [...] Evde oturuyosanız eğer ev hanımıysanız hani sizi o da zavallı gibi görebiliyo. [...] Ama siz ayaklarınızın üstünde durduğunuzu, onsu da yapabileceğinizi ona hissettirerseniz,

gösterirseniz size olan şeyi değişiyο, bakış açısı değişiyο."

(41 yaşında, boşanmış, bir çocuk sahibi, ortaokul terk kadın)

"Ya benim yaşadığım durumda olanlar hiç eşiyile ayrılınsınlar, kendi ayakları üzerinde durmaya çalışsınlar. Burda ben tamam mahvolmuş olabilirim de çocuklara da etki yaratıyo. Gece 12'de içeri girip, bağırıp gürültü, sabahleyin okula gidecek çocuk, nasıl okusun? Çocuk korkudan şey yapamıyor..."

(47 yaşında, boşanma davası sürüyor, üç çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

İki eşinden de şiddet görmüş, bu şiddete boyun eğmemiş, bir kadın kuruluşunun desteği ile çocuğu ile birlikte yaşam mücadelesi veren genç bir kadın ise yaşadığı tüm zorluklara karşın şiddet olan evde kalınmamasını, çocukların o ortamda büyütülmemesini kararlı bir biçimde dile getirmiştir.

Kendisi şiddet gördüğü eşinden ayırlamamış, kızının da şiddet görmesine zamanında müdahale edememiş bir anne de hem kadınların ekonomik olarak bağımsızlığını, hem de eşlerin birbirlerini iyi tanımalarının önemini vurgulamıştır:

"Vallahi şiddetin engellenmesinde kadınların ekonomik durumu şey olacak ve buna karşı gelecekler. Benim ekonomik şeyim yoktu, gücüm, çocuk da baskındı. Kalabalık olunca hiç bi tarafa kıpırdayamadım. İşte gençlerin düşünmesi lazım bilerek, sevgiye güvenmek hiç doğru değil. Sevgi bitiyor, evlendin mi bitiyor, saygı lazım. Sorup soruşturarak evlenmeleri lazım. Şiddet gördüler miydi karşı gelmeleri lazım."

(70 yaşında, eşi ölmüş, altı çocuk sahibi, ilkokul mezunu anne)

Bir başka anne ise, televizyondan edindiği bazı bilgilere dayanarak, şiddete uğrayanların devlete başvurması gerektiğini, kendi kızına da bunları aktardığını dile getirmiştir. Ancak, devlet derken kadınların tam olarak nereye gideceklerini anlatamamış, sadece sığınma evlerini duyduğunu söylemiştir:

"Valla televizyonda izliyorum. Üzülüyom yani çok orda anlatıyolar. Üzüntüm oluyo, televizyondaki bazı kadınlar anlatıyolar orda. Allah yardımcısı olsun derim [...] Başvuracağı nere, gider devlete gidecen. Başka nere gidebilirsin. [...] Devlette mesela kadın kolları var, bilmem neleri var. Oralara, öyle duyuyom televizyondan. Demek ki oralardır başka nere olacak bilmiyim [...] Televizyonda anlatıyo kadınlar böyle böyle sığınma yerlerine gidiyoruz diyerek."

(62 yaşında, evli, dört çocuk sahibi, hiç okula gitmemiş anne/kayınvalide)

Birçok kadın ise şiddete karşı çıkabilmeleri için kadınların güçlenmesi ve statülerinde köklü değişiklikler olmasından söz etmiştir. Kadınların kendi ayakları üzerinde durmaları için eğitime, işe, ekonomik bağımsızlığa ihtiyaçları vardır:

"Valla çok köklü değişimler lazım. Ne bileyim eğitim sorunları var, ekonomik sorunlar. Yani

çok köklü değişimler lazım. Öyle polise bildirmekle falan olacak bir şey değil bu."

(48 yaşında, bekar, üniversite mezunu kadın)

Bazı kadınlara göre ise, bunların da ötesinde kadınların hem şiddetin ne olduğunu öğrenmeleri hem de kendi toplumsal cinsiyet rollerini sorgular hale gelmeleri önemlidir. Bu konuda kadının kendisinin değişmeyi/dönüşmeyi istemesi önemlidir ama aynı zamanda ona destek olacak sivil toplum kuruluşlarının da rolü büyüktür. Şiddetle mücadelesinde çok çeşitli aşamalardan geçip, farklı deneyimler edinen ve bu süreçten güçlenerek çıkan bir kadın bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmiştir (Bkz. Kutu 20).

Kutu 20

"Farkındalık olayı çok önemli, şiddeti şiddeti öğrenmek de çok önemli bence, biz şeyi gözden geçiriyoruz mesela ben ilk'nda N'nin verdiği şiddet eğitimine katılmıştım, onlar bir alan çalışması yapacaklardı, orada katılmıştım, [...] çok enteresandır, kendime gülüyorum hala, ben şiddeti yaşamadım dedim, ilk konuşmamız bu şekildeydi, çünkü şiddetten anladığım benim fiziksel şiddetti. Eğitim bittiğinde ben böyle ben ne kadar çok şiddet yaşamışım dedim. [...] yani gerçekten bunu bilmek çok önemli. [...] Hep şey derler ya eğitim, ne eğitimi o da çok tartışmalı bir konu, ben eğitim demiycem ama toplumsal bilincin yükselmesi çok önemli diye bakıyorum, bu cinsiyet rollerinin sorgulanması çok önemli diye düşünüyorum, farkındalığın çok önemli olduğunu düşünüyorum ve her kadının kadınca bir bakış açısının olması gerektiğini düşünüyorum. [...] sivil toplum örgütlerine daha fazla iş düştüğünü görüyorum, bunun bilincindeyim, sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesi gerektiğinin farkındayım, ama bu arada kadının mutlaka güçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum."

(47 yaşında, boşanmış, iki çocuk sahibi, lise mezunu kadın)

Kadınlık ve erkeklik rol modellerinin sorgulanmasıyla ilgili olarak gündeme getirilmiş bir konu da erkek çocuklarının kız çocuklarından farklı yetiştirilmemesidir. Ancak bunu dile getiren kadınların önerileri, içselleştirdikleri annelik görevlerini yansıtarak, esas olarak kadınları hedef almaktadır. İfadelerinde bir taraftan, şiddet uygulayan erkeği de sonuçta onlar doğurup yetiştirdiği için kadınlara yönelik örtük bir suçlama/serzeniş izlenirken, öte taraftan erkek çocuklarını farklı bir biçimde yetiştirme görevini yine kadınlara verdikleri görülmektedir:

"...Bugün beni döven, şiddet gördüğüm erkeği bir kadın doğurdu. Anneler çocuklarını güzel yetiştirsinler. Ben oğlumun sofrayı hazırlarken bana yardım et deyip eline birkaç bi şey verdiğim zaman eşimin ailesinden amcaları olsun babanesi olsun, bırak yav sen kız mısın diyolardı benim çocuğuma. Şimdi ben geç yattığım zaman, oğlumun pantolonunu eğer ütülemeden yatmışsam, sabah da erken kalkarım ütülerim düşüncesinde yatmışsam kalkmamışsam,

oğlum kendi pantolonunu ütüleyip gidebiliyo okula. Ben böyle bir çocuk yetiştirdim. Yani anneler çocuklarını güzel yetiştirsinler. Artık kadınmış erkekmiş, yani bu ayrımı yapmasınlar."

(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Bu görüşlerin yanı sıra, bazı kadınlar da, şiddetin engellenebilmesi için hem kadınlara hem de erkeklere verilmesi gereken, iletişim becerilerini geliştirici bazı eğitimlerden söz etmişler ve ayrıca psikolojik desteğin önemini vurgulamışlardır. Bundan önceki bölümde de belirtildiği gibi, bazı kadınlara göre erkekler sorunları olduğunu kabul etmemekte ve destek almaktan da kaçınmaktadırlar. Erkeklerin psikolojilerinin bozuk olduğunu kabul etmeyip kendilerini kusursuz gördüklerini ve bütün suçu eşlerine attıklarını vurgulayan bir kadın evlendikten sonra çeşitli sorunların yaşanmaması için çiftlere evlilik öncesi bazı testlerin uygulanması ve evlenmelerine bunların sonuçlarına göre izin verilmesini de dile getirmiştir.

"...Bence evlenirken insanların da psikolojik testten geçmesi lazım. O kan testi falan hikaye yani [...] Akraba evliliklerinde diyolar ki çocuklar sakat oluyo. [...] Tamam etkendir akraba evlilikleri bozukluklarda, bir takım genetik bozukluklarda ama bence insanların beyni bozuk. Kafası bozuk ruhları bozuk; kan testi değil de, psikolojik test yapılınsın evlenirken ben bunu isterim, böyle bişey olsun isterim yani."

(34 yaşında, evli, iki çocuk sahibi, ilkokul mezunu kadın)

Erkeklerin görüşleri

Şiddete karşı kadınların neler yapabileceği konusu erkekler ile de görüşülmüş, ancak erkeklerin yapılabilecek şeylerden çok yapılmaması gerekenleri vurguladıkları, daha çok bunları konuşmayı tercih ettikleri görülmüştür.

Görüşülen erkeklerin bir kısmı polisin araya sokulması, erkeklerin polis zoruyla evden uzaklaştırılması konusuna çok olumsuz yaklaştıklarını, bunu erkeklerin gururunu rencide edici bulduklarını şöyle ifade etmişlerdir:

"Karısını öldürsün diye kanun çıkarıyorlar. Erkek evden uzaklaştırılır mı? Ne diye uzaklaştırıcaksın erkeği evden? [...] Yok canım, nerden 6 ay, ben iki gün uzak durdum mu deli oluyom ben. Öyle bir şey olur mu? [...] Bu şekilde olmaz, 500 metre uzaklıkta 6 ay."

(32 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

"Aslında polis devreye girmeden olsa, polis girdiği zaman, yani [...] Erkekler gururlu yaratıklar olduğu için, 'sen beni polise şikayet ettin' [...] Erkek biraz gururlu olduğu için karısını şöyle düşünebilir: 'Yav beni polise şikayet ettin. Bundan sonra işim olmaz.' diyebilir; 'boşanalım bitsin' diyebilir. [...] Çünkü ben de bir erkeğim. Belki gurur meselesi yapabilirim. "

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu erkek)

Yine bazı erkekler, boşanmayı bir çözüm olarak görmediklerini söylemişler, eşlerin birbirlerine sevgi ve saygıyla yaklaşmasının altını çizerken bir taraftan da boşanma fikri onlara eşlerinin bir başkası ile birlikte olmasını çağrıştırdığından bundan duydukları rahatsızlığı da ifade etmişlerdir:

"Bilmiyom abi, bence en başta iyilik olacak, saygı olacak.. İyi değil yav boşanmak. Yani düşünemiyom yani bir başkasına karımı vermek, çocuğum baba diyecek başkasına [...] Olmasın tabi. Hayatta karşıyım."

(32 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

"...Boşanmak hoş bişey değil yani, benim hiç kalbimden geçmedi yani, geçmez de yani, diyelim ben bugün huzur, yani çok olmuyorsa ilerde, hiç olmuyorsa yani ben başımı alırd giderim, onlar evinde kalsın yani, bir kadını al dışarı at olmaz yani ben öyle görüyorum. [...] Hoş bir şey değil yani, yani insanlığa elverişli değil bence yani [...] iyi bir şey değil, boşandın mı acaba bir daha gider başka yerde ne olur daha kötü olur. O bence çözüm değil yani."

(56 yaşında, evli, beş çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Sığınmaevi konusunda görüş belirtmiş erkeklerin yaklaşımı kadınların bir kısmı ile benzerlik taşımakta, sığınmaevlerini kadınların ancak çok zor durumda kaldıklarında geçici bir süre için tercih edebilecekleri kurumlar olarak görmektedirler. Onlara göre bu kurumlar daha çok yalnız, kimsesiz ve artık evlenmesi söz konusu olmayan ya da evlenmek istemeyen kadınlar içindir.

"Sığınmaevi bazı kadınlar var onlara çözüm olur, yani kaç yıl eziyetini çeken insan var kocasının ya artık tak edebilir yani [...] Bence çoğu kadın oraya sığınmak istemez ya, kadın o yaşantıyı istemez ki yani sonuçta. Yeniden evlenmeyi isteyebilir, ne biliyim yani, hiç koca yani erkek görmeyebilir hayatında, görmeyi istemeyebilir, benim bi evim olsun, bu bana yeter, erkekte olmasa olur da diyebilir, olsun da diyen olur. [...] Yani bakar kilosuna bi bakar, tipine bi bakar, düşüncelerine bi bakar, fikirlerine bi bakar, ya ben artık evlenemem de diyebilirse, o kadın, iki üç tane çocuğu varsa, 'artık evlilik benden geçmiş', diyen bi kadın hiç kimsesi de yoksa, o sığınmayı tercih edebilir, bir süre, kendini toparlayana kadar. Geçici bir süre belki ona faydalı olarak gelebilir ama uzun süre kimseler böyle bi yerde kalmak istemez."

(34 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

Erkekler, şiddetin engellenebilmesi için daha çok eşlerin kendi aralarında konuşabilmeleri, empati geliştirebilmeleri, her iki tarafın da kendi hatalarını düzeltmeleri gibi noktalar üzerinde durmuşlardır. Bazılarına göre, küçüklükten itibaren eğitim sistemi içinde insanlarla ilişki kurma ve iletişimin öğretilmesi bu açıdan yarar sağlayacaktır. Eşyle sorunlarını konuşup, tartışarak, problemlerini biriktirmeden birbirine açılarak halletmeye çalışan bir kişi ise, polislere, memurlara ve diğer çalışanlara da işyerlerinde aile içi iletişim konusunda eğitim verilmesinin önemini vurgulamıştır.

"İki tarafın da kendini düzeltmesi lazım. Kadın da düzelterek, erkek de düzelterek kendini. Onu bırakmak istemiyorsan, çocuğunu, kadını, evini bırakmak istemiyorsan kendine çeki düzen vereceksin. İçkiden vazgeçecen, kumardan vazgeçecen, o şekilde olabilir."

(32 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, ilkokul mezunu erkek)

"Problemi çözeceksin, ertesi güne kalmayacak. Ertesi güne kaldı mı, o insan mantıklı bir şey de söylese sen onu algılayamazsın yani. Algılamak istemezsin çünkü kafanda bir soru işareti vardır. Bana bu yanlışı yaptı, kesin bu da yanlıştır dersin dinlemezsin [...] Bu sorunun çözümü de eğitimden geçiyor. Kadını da eğitmek lazım, erkeği de eğitmek lazım. [...] Bence bunu ilkokulda insanlara ders olarak vermek lazım, yani bir toplumda bir insanın nasıl davranacağını, aile içinde nasıl davranacağını..."

(35 yaşında, evli, bir çocuk sahibi, üniversite mezunu erkek)

Yaşça daha büyük ve yaşamları boyunca şiddete maruz kalmış, daha çok da anne/kayınvalde kategorisinde görüşülmüş kadınların bazıları şiddetin engellenmesi için kadınların susup oturmak dışında pek fazla bir şey yapamayacağını, en başta çocuklarına sahip çıkmaları ve evlerini terk etmemeleri gerektiğini söylemektedirler. Ancak bunların dışındakiler, kadınların şiddete karşı mutlaka bir şeyler yapması gerektiğini dile getirmişlerdir. Uzun yıllar şiddet yaşamış, ciddi bir tepki göstermekte çok zorlanmış kadınlar bile şiddete maruz kalanların korkmaması, susmaması, eşleriyle barışmaması, anlaşmanın mümkün olmadığı koşullarda boşanmayı, çocuklarını alıp evi terk etmeyi göze alması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak birçoğu da bunun için kadınların güçlendirilmesi ve kendi ayakları üzerinde durabilecek konuma gelmeleri gerektiği noktası üzerinde durmuşlar ve devletin bu konuda sağlayacağı desteğin önemini belirtmişlerdir. Bunların da ötesinde kadınların hem neyin şiddet olduğunu öğrenmeleri, hem de kendi toplumsal cinsiyet rollerini sorgular hale gelmelerinin önem taşıdığı dile getirilmiştir. Bu konuda en başta kadının kendisinin değişmeyi/dönüşmeyi istemesinin gerektiği söylenirken ona destek sağlayacak sivil toplum kuruluşlarının rolünün önemi üzerinde de durulmuştur. Bunların yanı sıra şiddetin engellenebilmesi için hem kadınlara hem de erkeklere verilmesi gereken, esas olarak da iletişim becerilerini geliştirici bazı eğitimlerden de söz edilmiş ve psikolojik destek konusuna vurgu yapılmıştır. Sözü edilen diğer bir konu da erkek çocukların anneler tarafından kızlarla eşit bir biçimde yetiştirilmesidir. Erkekler ise, şiddete karşı ne yapılabileceği konusunda yapılacak olan şeylerden çok, yapılmaması gerekenlerden söz etmişlerdir. Polise şikayet etmek, şiddet uygulayan erkeği evden uzaklaştırmak, boşanmak, kadının sığınmaevine gitmesi gibi konulara olumsuz yaklaşıklarını belirtirken yapılacak şeyler olarak karşılıklı sevgi ve saygı, erkeğin ve kadının kendilerine çeki-düzen vermesi, problemi karşılıklı konuşma, insanlarla iletişimin öğrenilmesi gibi konular üzerinde durmuşlardır.

Şiddete karşı mücadelede sorun alanları ve çözüm önerileri

Bu kısımda, kadına yönelik şiddet konusuyla ilişkili farklı meslek gruplarından kişiler ile temel çalışma alanı kadına yönelik şiddet olan ya da bu konuda çalışma yapan STK'ların temsilcileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen izlenimler, özellikle de yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri açısından ele alınacaktır.

Burada görüşlerine yer verdiğimiz kişiler, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, adli tıp uzmanı, hakim, avukat gibi meslek sahipleri, imamlar ve şiddete maruz kalan kadınlara destek veren STK'ların temsilcileridir. Görüşlerini aktardığımız kişiler öncelikle şiddete maruz kalan kadınlara verilecek desteklerden, daha sonra ise şiddetin engellenmesine yönelik uzun vadede yapılması gerekenlere yönelik sorunlardan ve bunların çözümlerinden söz etmişlerdir. Bu bölümde, sorun alanları ve çözüm önerileri birlikte ele alınacaktır.

Kadına yönelik şiddetin devamını sağlayan toplumsal koşullar

Görüşmelerde, kadına yönelik şiddetin yaşanmadan önce önlenmesine ilişkin sorun alanları olarak dile getirilen şiddetin devam etmesini sağlayan toplumsal koşullar olmuştur. Bu koşullar içinde aile ve toplum ilişkileri, toplumsal yapının cinsiyetçi olması, kadınların ve erkeklerin davranışları, kadınların yeterince haklarının farkında olmamaları ve bu nedenle güçlenmelerinin önemi dile getirilmiştir.

Farklı bakış açılarına sahip olmalarına rağmen, aile ilişkilerini sorun alanı olarak gündeme getiren meslek sahipleri, kendi meslekleri ve dünya görüşlerine göre sağlıklı olmayan aile ilişkilerine vurgu yapmışlardır. Kadınlar arasındaki ilişkilere de özellikle erkek meslek sahipleri değinmişlerdir. Bu konuda kadınların birbirlerine karşı önyargılı olduklarını dile getiren bir avukat, kadınların birbirlerine destek olmadıklarını, daha önce yaşadıkları sıkıntıları gelinlerinin de yaşaması konusunda rahatsızlık duymadıklarını söylemiştir. Bunun toplumsal bir sorun olduğuna değinen avukata göre, bu sorunun çözümü için toplumsal olarak çaba harcanması gerektiğidir.

Şiddete maruz kalan kadınlara yönelik destek mekanizmalarındaki sorunlar ve çözümler

Şiddete maruz kalan kadınlara verilecek acil destek sisteminde öncelikli konu, bu alanda çalışan kurumların, taşıdıkları öneme rağmen sayı ve kapasitelerinin yetersiz olmasıdır. Bu durum, hem resmi kurumlar hem de STK'lar için geçerlidir.

Destek mekanizmalarına ilişkin atılacak her adım, şiddet yaşamış olan kadınların kendilerini biraz daha güvende hissetmelerine, yalnızlıktan kurtulmalarına katkı sağlaması açısından çok büyük önem taşımaktadır. Görüşmelerde, kadınlara destek verecek olan kurumların işleyişiyle ilgili ne tür aksaklıklar olduğu özellikle şiddet mağdurları ile daha yakın temas halinde olan meslek sahipleri tarafından dile getirilmiş, görüştüğümüz bazı kişilerin (örneğin imamların) bu mekanizma hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları izlenmiştir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kadın danışma merkezi ve sığınmaevlerinin sayısının yetersiz olması

Kadın danışma merkezi ve sığınmaevi sayısının yeterli olmaması bu alanda çalışan kişiler tarafından dile getirilen önemli konulardan biridir. Danışma merkezleri kadınlara psikolojik destek hizmeti sağlamak, kadınları yargılamadan dinleyerek kendilerini yalnız hissetmemeleri açısından yardımcı olmak ve ihtiyaçları doğrultusunda gerekli kuruluşlara yönlendirmek açısından önemli kuruluşlardır. Kadınların yaşadıkları şiddete katlanmalarından, hatta bazı kadınların bu durumu kendileri için bir kader olarak nitelendirmelerinden, uzun süre yaşanan şiddetin yarattığı yıkım ve çaresizlikten daha önceki bölümde bahsedildi. Bu nedenle, kadın danışma merkezleri sayısının artması, kadınların güçlenmesi, kendi hakları ve yapabilecekleri konusundaki farkındalıklarının artması açısından önem taşımaktadır.

Şiddete maruz kalan kadınların çocuklarıyla birlikte kalabilecekleri yerler olarak tasarlanan, kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve STK'lar tarafından açılan sığınmaevleri özellikle evlerinden çıkarılmış ya da çıkmak zorunda kalmış kadınların barınma imkanlarının sağlanması açısından önemli kurumlardır. Şu anda ülkemizde SHÇEK'e bağlı olanlar dahil olmak üzere 49 sığınmaevi olması, ülke nüfusu göz önüne alındığında yeterli olmaktan çok uzaktır (KSGM, 2008). Görüşmelerde dile getirilen en önemli noktalardan bir diğeri ise, sığınmaevleri sayısının az olmasının yanı sıra sığınmaevinde ya da kadın konukevinde verilen hizmetin eksikliğidir. Sadece barınma imkanı sunmanın, kalma süresinin 3 ile 6 ay arasında değişmesinin geçici bir çözüm olduğu belirtilmiş, sığınmaevinden ayrıldıktan sonra kadınların bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri ve kendi ayaklarının üzerinde durabilmeleri için mutlaka desteklenmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Aslında bir önceki bölümde de belirtildiği gibi şiddet mağduru kadınlar da sığınmaevlerine başvurma konusunda 'geçici olma' durumunun yarattığı güvensizliği vurgulamaktadırlar.

Buna bağlı olarak çeşitli meslek sahipleri tarafından beceri kazandırma ve istihdama yönelik çalışmalar yapılmasının gerekliliğine değinilmiştir. Sığınmaevinde görev yapan bir sosyal hizmet uzmanı kurumdaki eksiklikleri şu şekilde açıklamaktadır:

"Sığınmaevinde yani kadın konuk evinde sadece kadınların barınma ihtiyaçlarının karşılanması yeterli değil. Orda kadınların üretken hale gelmesi, boş vakitlerin değerlendirebileceği çalışmaların olması, bir meslek sahibi değilse ki, biraz önce dediğim gibi çoğu meslek sahibi değil, mesleğe yönlentilmeleri için bir takım iş imkanlarının da olması lazım."

(Sosyal hizmet uzmanı)

"En sonunda kadının artık bütün çaresi bitiyö ve sonunda gidiyo. Kavgalar da ediyo, kırk defa karakola da gitmiş oluyo, gözü de morarmış oluyo... Artık son çare bütün akrabaları da gezmiş oluyo yeter artık diyorlar yeter artık dediğinde kadın sığınmaevine geçiyö. Yani bir kere Sığınmaevinin mutlaka konum olarak çok daha halkın gözünde olumlu bir şeye çekilmesi lazım ki kadın tercih etsin orayı. Sığınmaevlerinde ne meslek edindirme, ne çocuklara yönelik hiç bir çalışma yok. Meslek edindirme olmadan sığınma evi olmaz. Kadını

Kendisi ile görüşme yapılan bir avukat, devletin özellikle şiddete maruz kalan kadınlara yönelik istihdam olanakları yaratması gerektiği konusunda bazı yasalar çıkarmasının önem taşıdığını belirtmiştir. Hükümlülere ve sakatlara belirli kontenjanlarda ayrılan istihdam olanaklarının şiddet yaşamış ya da sığınmaevinde kalmış kadınlar için de geçerli olabileceğini öneri olarak dile getirmiştir. Bir başka bir avukat ise, kadınların istihdama katılmasına yönelik olarak şu öneriden bahsetmiştir:

"Sonra işte yeni iş kanununda getiriliyormuş, kadın çalıştırılması konusunda vergi indirimi gibi bazı kolaylıklar. İşte kadınlara istihdam açısından, iş olanaklarının sağlanması lazım."

(Avukat)

Ayrıca, sığınmaevinden ayrıldıktan sonra kadınlara verilebilecek bir destek olarak kira yardımı yapılmasına ilişkin öneri gündeme getirilmiştir:

"Şiddet mağduru kadınlara öncelikli olarak ilk etapta kira ödeyebilmesi için bazı olanakların sağlanması lazım... İlk etapta yerleştirilmesi, ondan sonra kirasını ödeyebilecek işe sahip olması... Yani bir iş, kendi yuvasını kurabilecek ortamın oluşturulması..."

(Avukat)

Birçok meslek sahibi kişinin belirttiği diğer bir konu da, devletin kadına yönelik şiddet konusunu toplumsal bir sorun olarak ele almasının önemidir.

Sığınmaevlerine gelen kadınların farklı şiddet biçimlerine maruz kalmış olmaları bir yandan farklı ihtiyaçları da gündeme getirmektedir. Kadınların çocuklarıyla birlikte geldiklerini de düşünerek, sığınmaevine yerleştirilmeden önce bir ara kuruluş gerektiğinden bahsedilmiştir. Kadınların özel konularına göre yerleştirilmelerinin sağlanması konusunda çaba harcanması gerektiğine dikkat çekilmiştir. SHÇEK bünyesinde hizmet veren kadın konukevlerinin alt yapı açısından farklı gruplara hizmet vermeye yönelik olmadığı dile getirilmiştir. Kadın konukevinde görev yapan bir sosyal hizmet uzmanı bir ara kuruma ya da istasyona ihtiyaç olduğunu şu sözlerle açıklamıştır:

"Aslında bizim konukevlerinden çok, bu konularda sıkıntılarımız, mutlaka bir ara kuruluş olmalı. Mesela, çocuklar için örnek vereyim, çocukları yerleştiriyorsunuz, sokaktan ya da şiddete uğramış bir çocuk geliyor, hemen o çocukların yanına yerleştirdiğiniz zaman, o çocuklara zarar veriyor. Yaş grupları farklı oluyor, bir ara kuruluş olsa en azından bir gözlenme, geçici bir ikame sağlanır. Kadınlar için de aynı, konuk evinin amacı geçici bir süre destek sağlamak, bunun için de bir ara kuruluş olmalı. Bütün kuruluşların ortaklaşa açtığı bir ara kuruluş olmalı. Orada gözlenmeli, ondan sonra konukevine getirilmeli, konuk evinde 3 ay ya da 6 ay kadar bir hizmet veriyoruz."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Sığınmaevi açılması konusunda yeni 5393 sayılı Belediye Kanunu ile birlikte belediyelerin sığınmaevi açma zorunluluğu da bu konuda çalışan STK temsilcilerinin yanı sıra sosyal

hizmet uzmanları, avukat ve hakimler tarafından dile getirilmiştir. Ancak, Belediyeler Kanunu ile 50.000 den fazla nüfusu olan her belediyenin bir sığınmaevi açması gerekliliğinin tam da işlemediği, çok az sayıda belediyenin bu konuda danışma merkezi ve sığınmaevi açmasının ihtiyaçlara yanıt vermediği ve belediyelerin bu konuya gereken önemi vermedikleri vurgulanmıştır.

Özellikle SHÇEK'in yönetmeliğinde yer alan alkol ve uyuşturucu bağımlısı, psikiyatrik hastalığı olan kadınların kadın konukevlerine kabul edilememesi, bu konuda ihtisaslaşmış kadın sığınmaevlerine olan ihtiyacı da gündeme getirmektedir. Kadın konuk evinde görev yapan bir sosyal hizmet uzmanının da dile getirdiği gibi belediyeler, farklı özellikleri olan kadınları da içeren daha geniş bir kitleye hizmet verebilmek açısından etkili bir rol oynayabilirler.

"Belediyeler konuya çok önem vermiyor... Özellikle yerel yönetimlerin el atması lazım konuya, çünkü kadın konuk evimiz kendi yönetmeliğimiz, 2008/128 sayılı yasaya dayanılarak çıkarılan bir yönetmelikle hazırlanmış işlevlerini sürdüren bir kadın konuk evi. Oysa belediyelerin açacağı konuk evi çok daha geniş bir kitleye hitap edebilir, daha kapasitesi geniş, imkanları geniş olabilir. Bizim o kadar imkanımız yok. Buna rağmen bir konuk evi açmışız. Ama oraya aldığımız kadınların da yönetmelikteki şartlara uygun olması lazım. Mesela fuhuşla iştigal eden kadını biz alamayız, alkol bağımlısını alamayız, ya da zihinsel özürlü bir kadını alamayız."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Ayrıca, kadın kuruluşlarının daha önce bazı belediyeler ile birlikte işbirliği içinde açtıkları sığınmaevlerinin yönetim değişikliği ya da başka nedenlerle kapanması da STK'ların bu konuda yaşadıkları olumsuz deneyimler olarak gündeme getirilmiştir.

Çalışan personelin yeterli eğitim ve donanıma sahip olmaması

Kadına yönelik şiddet konusunda uzman olarak çalışabilecek ve bu konuda yeterli donanıma sahip personel eksikliği, koordinasyon açısından da önemli bir sorun olarak dile getirilmiştir. Psikolog ve sosyal hizmet uzmanları sayısının yetersiz olması ve bu uzmanların da zaman zaman yetki konusunda sıkıntı yaşamaları verilen hizmetin kalitesini etkilemekte, özellikle de acil karar bekleyen durumlarda sıkıntı yaşanmasına neden olmaktadır.

"Teknik eleman yetersizliği var yani aile danışmanlığını verecek personelin eksikliği var. O kanunların o personelin eşliğinde yürüyor olması lazım... Yetki devrinde sorunlar var, çünkü yeterli meslek elemanı yok. Var olan elemanlar da karar verip yönlendirme konusunda sıkıntı yaşıyorlar. İşine sahip çıkan yeterli meslek elemanı yok. Kurumlar birbirleriyle paslaşmıyor. Oysa alanda hızlı karar vermek lazım. İnsanlar acil çözüm bekliyor."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Devlet kurumları arasında işlerin yavaş ilerlemesinin dışında, bu konuda çalışan meslek sahiplerinin konuya duyarlılığının ve kişilerin birbirlerini tanıyor olmasının çözümde etkili olduğu belirtilmiştir. Çalışmalarını sürdürürken veya mağdur kişileri yönlendirecekleri yerlere karar verirken kurumlarda çalışanların duyarlılığını da dikkate aldıklarını belirten bir adli tıp doktoru, "Her kurumdaki, her birimdeki hassasiyet de aynı olmuyor. Bir yere giderken veya bir vakayı gönderirken şu adamın daha iyi ilgileneyeceğini bilerek gönderiyoruz. Anlatabildim mi yani yatkınlığı fazla olan duyarlığı fazla olan adam bu işi çözer" diyerek kurumda çalışanların değişmesi durumunda zor durumda kalınabileceğinin de altını çizmiştir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele için bütçe lazım

Şiddetle mücadelede yapılması gereken çalışmaların önündeki en önemli engellerden biri olarak bu alana ayrılan bütçenin yeterli olmaması konusu üzerinde durulmuştur. SHÇEK'in ve STK'ların yeterli bütçeye sahip olmadığı, görüşmelerde görüşmelerde, sıklıkla üzerinde durulan konulardan biri olmuştur.

"...Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun bütçesi nedir, sığınaklara ne kadar para ayrılıyor ve oradaki personelin çok özel nitelikleri olması gerekiyor, ona göre harcama yapması gerekiyor. Bunu yapıyor mu? Yani sosyal hizmetlerde de masa da oturup evrak yazan sosyal hizmet uzmanıyla sığınma evindeki sosyal hizmet uzmanı aynı parayı alırsa... O elemanlara yine kendi psikolojik destek veriyor mu?"

(Odak grup katılımcısı, kadın örgütü çalışanı)

Kadınlara yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlarda sürekliliğin olmaması

Şiddete maruz kalan kadınlara yönelik hizmetlerle ilgili olarak sürekliliğin olmaması, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve bu konuyla ilgili projelerde çalışmış meslek sahipleri tarafından vurgulanmıştır. Süreklilik konusu, devlet kurumları ve STK'lar açısından farklı biçimlerde gündeme getirilmiştir. Örneğin, aile içinde meydana gelen şiddetin tespit edilmesi, şiddet yaşayan kadın ve çocukların bu ortamdan uzaklaştırılması ve sonrasında kendilerine yeni bir yaşam kurabilmeleri için gerekli olanakların sağlanması konusunda devlet kurumlarının verdiği destek mekanizmasında yaşanan sorunlara vurgu yapılmıştır. Diğer taraftan projeler, aida ve bağışlar gibi süreli ve sınırlı kaynaklarla hizmet vermeye çalışan STK'lar açısından maddi imkansızlıklar hizmetin sürekliliğinin sağlanamaması boyutuyla dile getirilmiştir.

Özel kuruluşlar ve STK'lar karşılaştırıldığında hizmetin devamlılığı açısından devlet kurumlarına dikkat çeken bir sosyal hizmet uzmanı, devlet kurumları arasındaki koordinasyon eksikliğinin çok önemli bir sorun olduğunu belirtmiştir.

"Koordinasyon, işbirliği ve bütüne yönelik hizmet vermeleri gerek. Aile içi şiddet bir bütün olduğu için, kimi nereye dağıtacağınızı şaşırıp kalıyorsunuz. Böyle olunca da verdiği hizmet tümüyle şiddet uygular hale geliyor. Çocuklarla ilgili bütün düzenlemeler aksıyor. Hizmet

modeli şiddet modeli oluyor. İnsanların düzenlerini bozuyorsunuz. Düzeni koruyucu önlemler yok. Geçici çözümlerle düzen bozuluyor. Sürekli bir politikası yok devletin. Oysa her şey bir bütün. Bunu bugün buraya koyarsan yarın toz olup gidiyor. Sistemle karşılaşmak şiddeti ortaya çıkarıyor. İlk olarak okulda yaşanıyor bu. Okuldaki rehberlik hizmetleri düzgün olsa, orada tespit edilecek çocuğun yaşadığı şiddet."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Kuruluşlar arasındaki iletişim eksikliği

Devlet kurumları arasındaki ilişkilerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının devletle ve kendi aralarında yaşadığı sorunlar da dile getirilmiştir. Görüşülen birçok kişi, sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili olumsuz görüşler ifade etmişlerdir. Örneğin, sivil toplum kuruluşlarıyla iletişim içinde olan ve yaşadığı ilde kadına yönelik şiddet konusunda eğitimler veren bir adli tıp doktoru sivil toplum anlayışının yeterince yerleşmediğinden bahsetmiştir. Diğer meslek sahipleri ve imamlar ise, işlevleri konusunda ayrıntılı bir fikir sahibi olmasalar da özellikle kadın STK'ları konusunda genellikle olumsuz görüşler dile getirmişlerdir. Meslek sahibi kişilerin değindiği, daha çok yeterli destek sağlayamamaları biçiminde iken, görüşülen imamların birkaçı da kadın kuruluşlarının yaklaşımlarının kadınları evlerinden uzaklaştırmak biçiminde olduğunu, bunun da aile bütünlüğüne yönelik olumsuz ve kışkırtıcı bir yaklaşım olduğunu eleştirmiştir. Ayrıca, kadın kuruluşlarının kendi aralarındaki iletişimin de sorunlu olduğu, görüşülen kişilerin bir kısmı tarafından dile getirilen konulardan biridir.

Sivil toplum kuruluşları temsilcileri ise kendileri ile yapılan görüşmelerde ve odak grup tartışmalarında yapılması gereken birçok iş olduğunu belirtmişler ve STK'ların bilgilendirme işini iyi yapmalarına karşın, birçok konudaki maddi olanaksızlıkların onlar açısından çok önemli bir problem olduğunu dile getirmişlerdir. Özellikle kadınlara yönelik çalışmaları olan STK'ların üzerinde vurguyla durduğu noktalar sürdürülebilirliğin sağlanması için devletin olanaklarının artırılması ve belediyelerin sorumluluklarını yerine getirmeleridir.

"Bunlar yapısal ve şey olmalı sürdürülebilir şeyler olmalı, proje bittiginde dolayısıyla çalışmalar bitiyor. Şu anda biliyorum Birleşmiş Milletler'in ... 8 ilde ... İçişleri Bakanlığı'yla ortaklaşa yaptıkları sığınma evleri çalışması var. Proje. Şimdi 2 sene sonra proje bitecek ne olacak peki, nasıl sürdürülebilirliği sağlanacak. Yani bunun mutlaka kamu tarafından sürdürülebilir olması gerekiyor. İşte Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün bunu dert etmesi gerekiyor... Dolayısıyla dert etmeleri şart ama STK'dan başka dert eden de yok şu anda."

(STK çalışanı)

Yasal ve idari düzenlemeler ve yasaların uygulanması

Görüştüğümüz meslek sahiplerinin birçoğu, idari ve yasal düzenlemelere yönelik olumlu görüşlerinden bahsetmişlerdir. 2000'li yıllarda Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliklere değinilmiştir. Avukat ve hakimlerin yanı sıra STK çalışanlarının da yasal düzenlemeler konusunda yorum yaptıklarını, diğer mesleklerden kişilerin ise tam

olarak içeriğini bilmeseler dahi son dönemdeki gelişmeleri olumlu karşıladıkları söylenebilir.

" Yani tabii ki kadına yönelik mesela medeni yasa falan çok iyi gerçekten. Bir iki ufak tefek şey dışında medeni yasa gayet iyi. Baktınız mı siz hiç kadın yönünden. O kadar çok değişiklik yapıldı ve o kadar olumlu ki medeni yasa. Ufak tefek şeyler var tabii ki. Yok diyemem ama."

(STK çalışanı)

Başka bir STK çalışanı da, medeni kanunda daha önce yer alan evin reisinin koca olması, evin seçiminin kocaya ait olması, edinilmiş malların paylaşımı vb. hükümlerin kaldırılmasını çok önemli bir yenilik olarak tanımlamıştır. Daha önceki hükümleri eşitlik ilkesine aykırı olması nedeniyle eleştirdiğini ve yeni Medeni Kanun'un düzenlenmesini önemseydiğini belirtmiştir. Görüşmelerde TCK'da yapılan değişikliklerin de önemli olduğu belirtilmiştir. Bir STK çalışanı, Ceza Yasasındaki değişiklikleri şu sözlerle aktarmıştır:

"Ceza yasasında müthiş değişiklikler oldu. Bu çocuklara karşı şeyde cinsel istismarlarda ki yaş hadleri değişti. Zina da suç olmaktan çıkarıldı. Yani çok doğal normal bir şey yani bu zinada hep kadınlar mahkum oluyordu. Yani pek çirkin bir şey ... O, onların özel hayatı yani ceza yasasında da iyi değişiklikler geldi."

(STK çalışanı)

Ancak, tüm görüşmecilerin daha çok üzerinde durdukları konu, 1998 yılında çıkarılan ve 2007 yılında yeniden düzenlenen 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu olmuştur. Son beş altı yıl içinde 4320 sayılı Kanun'un daha çok ve etkin bir biçimde uygulandığı özellikle hakimler tarafından dile getirilmiştir. Görüştüğümüz hakimlerden biri, 4320 sayılı Kanun'un ilk uygulama aşamalarında, polislerin yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmiş ve yaşadıkları sıkıntılarda hakimlere danıştıklarını şu sözlerle aktarmıştır:

"Şimdi hemen eleştirmemek lazım. Mahkemeler [Aile Mahkemeleri'ni kast ediyor] zaten 2003'te kuruldu. O süreçte, çok kısa bir süre önce Medeni Kanun yürürlüğe girdi. Ondan önce de 98 zannediyorum ilk çıkışı yasanın, Ailenin Korunması Yasası girdi. Şimdi bazı yasalar yürürlüğe girer ama uygulaması zaman alır. Bunu karakollar beni arayıp telefonla soruyorlardı. Hakim bey biz bu kararı nasıl yapacağız diye, ben tarif ediyordum..."

(Hakim)

Meslek gruplarından özellikle polisler için eğitimlerin önemi, birçok görüşmeci tarafından belirtilmiştir. Görüşülen polislerden biri, daha önce karakollarda bazı sorunların yaşanmış olabileceğini, ancak şu anda polislerin bu konuda çok daha duyarlı olduklarını dile getirmiştir. Aynı polis memuru, 4320 sayılı Kanun'un uygulanması yönünde karakolda görevini yapmayan bir polis memuru ile karşılaştıklarında, vatandaşların mutlaka şikayetçi olmaları gerektiğini söylemiştir.

Yasaların uygulanması konusunda dile getirilen en önemli sorunlardan biri de, kadınların yasalar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Meslek sahiplerinin birçoğu, yasal

hakların herkes tarafından öğrenilmesinin gerekliliğine değinmişlerdir. Yasaların uygulanmasında karşılaşılan sıkıntılar ise, başka bir sorun alanı olarak tanımlanmıştır. 4320 sayılı Kanun'dan yararlanma konusundaki engeller özellikle hakimler, avukatlar ve sosyal hizmet uzmanları tarafından gündeme getirilmiştir. Yasanın daha çok çekirdek aileleri dikkate alarak hazırlanmış olması eleştirilmiş ve eşinin ailesiyle birlikte yaşayan kadınlar açısından başvuruyu neredeyse imkansız hale getirdiği belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak bir sosyal hizmet uzmanı, eşinin ailesi ile yaşayan bir kadının, eşi evden uzaklaştırılsa bile kayınvalidesi ve kayını ile aynı evde nasıl yaşayacağına dair çekinceleri olduğunu belirterek, yasanın Türkiye'nin aile yapısına uygun olmadığına değinmiştir.

Kadına ve çocuklara koruma tedbir kararı çıkarılması ve eşin evden uzaklaştırılması durumunda, eve tek gelir getiren kişinin uzaklaştırılan eş olması kadınlar açısından ekonomik sıkıntı kaygısıyla başvuruyu engellemektedir. Yasanın çıkmasını teorik olarak olumlu bulduğunu belirten bir adli tıp uzmanı, erkeğin işsiz olduğu durumlarda, erkeğe iş imkanı sağlanması ve maaşının bir kısmının da eşine (kadına) verilmesinin gerekli olduğuna değinmiştir. Ayrıca, kadınların 4320 sayılı Kanun'dan yararlanmalarının önündeki engellerden biri olarak, evden uzaklaştırılan erkeğin eve dönüşünde daha fazla şiddet uygulayabileceği kaygısı da dile getirilen konulardan biridir.

Kadınlar ve erkekler açısından koruma tedbir kararının nasıl algılandığına ilişkin görüşler, uygulama konusundaki aksaklıkların bir bölümünü açıklayabilmektedir. Kadınların karar alındıktan sonra bile, bu karara uygun davranmadıkları, erkekler açısından da bu kararın çok zor kabullenilecek bir karar olduğu meslek sahipleri tarafından da belirtilmiştir. Bir sosyal hizmet uzmanı, toplumsal olarak yasanın uygulanmasındaki sorunları şu sözlerle açıklamıştır:

"Kadınlar kararın içeriğini uygulamıyor. Adamı eve alıyor. Kararlı kadın yok. Bu tip kararları korkutma amacıyla kullanıyorlar. Erkekler için de geçerli. Yani yasalar yapıyor ama..."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Bir önceki bölümde de bazı erkeklerin ifadelerinde yer aldığı gibi, evden uzaklaştırılmanın erkeklere çok ağır geldiği, onların bunu kabul edemediği ve 4320 sayılı Kanunu'nun tam olarak uygulanmadığı bir hakim tarafından "Adam gene eve gidiyor, uzaklaştırmayı uygulayamıyor. Onu kaldıramıyor erkek" sözleriyle dile getirilmiştir.

"Tabi ki tabi ki. Yani karakola haber veriyoruz geliyo yine adam diye, evidir gelecek tabi diyo, bana buradaki karakol. Şimdi uygulamayı siz doğru yapmazsanız gerçekten iyi 4320 çok iyi bir yasa ama uygulamada hiç bir geçerliliği olmayan bir yasa."

(STK çalışanı)

4320 sayılı Kanun'a ilişkin olarak gündeme getirilen bir başka eksiklik ise, Kanun'un sadece evlilik birliği içindeki kişileri kapsamıdır. Bu konu özellikle hakim¹⁷ ve avukat görüşmeleri ve hukuksal destek veren kişilerle yapılan odak grup görüşmelerinde dile getirilmiştir. Bir hakim kendi kararlarında evlilik olmadığı durumlarda da koruma kararı çıkardığını, önemli olanın kadının şiddetten korunması olduğunu dile getirirken, eksiklikleri şu sözlerle ifade etmiştir:

"Boşanmadan sonra da evlilik bitse bile boşanmış eşlerin diğerine yapmış olduğu şiddeti de bu yasa kapsamına almış olması gerekirdi. Ama bu yasa almadı. Kaygısı da şuydu. Biliyorsunuz imam nikahlı eşler var. İmam nikahlıyı korursanız, imam nikahlılığı meşrulaştırmış olursunuz diye düşünülürdü. Ama işin doğrusu bu değil bence yani öyle düşünmemek lazım. Yani tamam o meşrulaşırды belki ama toplumda da yavaş yavaş birlikte oturmalar başladı, sevgili anlamında oturan, dost anlamında oturan... Boşanmadan sonraki şiddet mağdurlarına da bu yasayı uygulamak lazım. Evlilik dışı ilişkilere de uygulamak lazım. Sonuçta önemli şudur, tamam imam nikahlılığı teşvik eder etmez çok önemsemiyorum ama sonuçta imam nikahlı evlilik suçtur. Ceza kanunlarına göre de suçtur, cumhuriyet kanunlarına göre de suçtur. Ama burada önemli olan şey, aslolan şey mağdurun korunmasıdır. Aile içi şiddete uğrayan bir kadını korumak mı önemli, onun önlemini almak mı önemli yoksa imam nikahlılığı teşvik mi? Bana sorarsanız onu engelleyici hükümler zaten var."

(Hakim)

Görüşülen birçok meslek sahibi kişi, ayrıntılarını bilmeseler de yasadan haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Bazı meslek sahipleri toplumsal yapının (özellikle de aile yapıları ve akrabalık ilişkilerinin) bu kararın uygulanmasına uygun olmadığını dile getirmiş, bazıları da yasayı, kadınları evlerinden çıkarmadan korumaya yönelik olması açısından olumlu bulduklarını söylemişlerdir.

Medyanın oynadığı rol

Kadına yönelik şiddetin yaşanması ve önlenmesi konusunda hemen hemen her görüşmede medyanın etkisi gündeme getirilmiştir. Meslek sahipleri, imamlar ve STK temsilcilerinin medyadan kast ettiği genellikle televizyon olmuştur. Sadece gazete muhabirleriyle yapılan odak grup görüşmesinde gazete ve dergilerden söz edilmiştir. Tüm görüşmeciler, medyanın kadına yönelik şiddetin artmasındaki etkisinin yanı sıra, şiddetin azaltılması konusunda da olumlu bir rol oynayabileceğini dile getirmişlerdir.

Görüşmelerin birçoğunda medya, özellikle televizyon, toplumsal ve bireysel şiddeti destekleyen unsurları ile ele alınmış, ardından kadına yönelik şiddet konusundaki görüşler aktarılmıştır. Şiddet sahnelerinin yoğun olduğu program ve dizi filmlerden örnekler verilmiş ve bu tür dizilerin şiddetin normalleşmesi ve meşrulaşmasına katkısı olduğu belirtilmiştir. Benzer biçimde kadına yönelik şiddet açısından da, kadınların daha zayıf, başarısız,

¹⁷ Bu konuda daha sonra bir karar çıkmıştır: Bkz. T.C.Ankara 8. Aile Mahkemesi gerekçeli karar esas no: 2008/108 D.İş. karar no: 2008/107 .

yardıma muhtaç ve erkek tarafından şiddete maruz kalmaya mahkum zavallı bir konumda gösterilmesine karşılık, erkeklerin sert, başarılı, kadınları ezen ve şiddet uygulayan konuda gösterilmesinin var olan şiddetin daha da artmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Görüşmecilerin hemen hepsi, kadınlara yönelik yayın yapan sabah programlarından bahsetmiştir. Bu programların özellikle şiddet yaşayan kadınlar üzerinden reyting sağladığına değinilmiştir. Medyanın, konuyla ilgili bilgi ve bilince sahip olmayan kişiler tarafından sunulan, bilgilendirici olmaktan uzak bu tarz programlar ile sadece reyting artırmayı hedeflemesi ve şiddet yaşayan kadınların yaşadıklarını anlatmalarına uygun bir ortam yaratması kadına yönelik şiddetin normalleştirilmesine, kanıksanmasına katkıda bulunması açısından eleştirilmiştir.

"Bi kere şiddet içeren programların ortadan kaldırılması gerekiyor. O kadın programlarının tamamen ortadan kaldırılması gerekiyor. Uzman olmayan, bilinçsizce sunulan programlar bence şiddeti önlemek gibi bir amaç güdüyorlarsa eğer, nedense hep şiddet uygulanan kişiyi ortaya çıkartıyorlar ama o kadar yanlış sorular soruluyor ki, o kadar bilinçsiz sorular soruluyor ki. O kadar cahilce işler yapılıyor ki, o kadar cahilce söylemler yapılıyor ki bence, daha çok zarar veriyorlar..."

(Hakim)

"Sadece kadını çıkartıp naptın, ne ettin, başından ne geçti sırf reyting uğruna hikaye anlattırıyor, saatlerce onun ağlamasından para kazanıyor. Çok acı ama kadınlar da buna şey oluyor yani, kendini kullanıyor diyelim."

(Sığınmaevi koordinatörü)

Medyanın şiddet olaylarını aktarırken kullandığı dilin de, şiddeti meşrulaştırma ve normalleştirme açısından önemli olduğunu bir sosyal hizmet uzmanı şu sözlerle anlatmıştır:

"Şiddeti çok, yani ön plana çıkartan yayınları ben doğru bulmuyorum. Yani kadının yediği işte o ifadeler de hoş değil. "Kocasından dayak yedi" işte ne bileyim bir çok başlık altında onları pek doğru bulmuyorum. Daha çok yani şiddeti yapanlarla ilgili, ya da şiddetin yapılmaması konusunda o tip mesajların verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü haberde işte kadının mağduriyetini yazarak ve işte sonunda da o kadının naptığını, ne gibi çözüm.. onu hiç söylemiyor dikkat ediyorsanız. Dövülen veya işte öldürülen veya bir şekilde yaralanan kadın. Ama sonuçta yapan kişinin aldığı cezaların da örnek şeklinde sunulması lazım."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Gazetecilerle yapılan odak grup görüşmesinde ise, toplumda 'şiddeti onaylama durumu varsa şiddet uygulanır' görüşü gündeme getirilmiş ve şiddetin 'bu coğrafyada' yaygın olduğu vurgusu yapılmıştır. Özellikle gazetelerin üçüncü sayfalarında yer alan haberlerin sansasyonel olmaları nedeniyle ilgi gördüğü ve bunun bir arz talep konusu olduğu belirtilmiştir. Medyanın bugün bilgilendirme fonksiyonundan daha çok, eğlendirme fonksiyonunun ön planda olduğundan bahsedilmiştir.

Ayrıca, kadın programlarının kadın haklarına ilişkin program yapmasının olumlu etkisi olacağı da gündeme getirilen konulardan birisidir.

"...şimdi mağdur kadınları çıkarttı, o sabah programlarında ki... hiç de doğru programlar değil diye düşünüyorum ama... Üstüne düşeni yapmıyor. Mesela şu kadın haklarıyla ilgili, ya da yapılması, şiddete maruz kalan kadınların ne yapması gerektiğini, ya da nereler başvurması gerektiğini söyleseler, onları bile bilgilenseler çok güzel".

(Sığınmaevi koordinatörü)

Sorun alanlarından birisi olarak tanımlanan medyaya ilişkin olarak görüşülen kişilerin birçoğu medyadaki 'şiddet içeren unsurların hepsinin temizlenmesi gerektiği' konusunda görüş bildirmişlerdir. Şiddetin meşrulaşmasına zemin yaratan şiddet içerikli programların ortadan kalkması ve şiddetle ilgili haberlerin farklı biçimlerde sunulması gerektiğine ilişkin önerilerde bulunulmuştur. Programların yayın saatleriyle ilgili olarak, özellikle çocukların izleyebileceği saatlerde hangi programın gösterileceğine ilişkin daha dikkatli davranılması gerektiğine değinilmiştir.

"Çok şey yapabilir, özellikle bu şiddet olaylarını gündeme getirmemeli [çocukların sağlığı açısından yaklaşıyor] belli bir saatte gösterilmeli, yoksa kötü örnek oluyor. Basının bu tarz örnekleri göstermemesi lazım."

(Hakim)

"Medyaya büyük görev düşüyor. Yanlış örnekleri göstermemeleri lazım... Ya televizyonların böyle yönlendirmeleri olduğunu görüyorum. Benim bildiğim bütün [ilin] tanıdığı bir tane beyefendi vardı... Resmen böyle sorun olan bir kişiydi. Oraya mağdur sıfatıyla getirilmişti. Böyle yanlış şeyler de söz konusu olabiliyor."

(Avukat)

Kadına yönelik şiddet konusunda yürütülen eğitimler

Kadına yönelik şiddet konusunda çeşitli meslek gruplarına yönelik eğitimler yürütülüyor olmasına rağmen, görüşmelerde daha çok polisler için eğitimlere vurgu yapılmıştır. Bunun nedeni de polislerin şiddete maruz kalmış olan kadınlarla ilgili olarak kritik bir noktada bulunmaları, onların başvuruda bulunan kadınlara davranışlarının kadınların güven duymama ve destek almaktan vazgeçmelerine yol açabileceğidir.

"Kadının ilk gittiği yer polis. Ve buradan gerekli, olumlu yaklaşımı gördüğü zaman sonuç alabiliyoruz... Ama oradan yaklaşım evine dönmesi olursa o kadını bi daha biz bulamayız, ulaşamayız zaten. Onun için polis için eğitimi, ilk başvurunun orası olması itibarıyla de çok önemli."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Eğitimle ilgili sorunlar çok net olarak ifade edilmemiş olmakla birlikte, birçok meslek sahibi genel eğitim düzeyinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Özellikle bazı hakimler, eğitim kalitesinin iyi olmadığı ve nitelikli insan yetişmediği vurgusunu yapmışlardır. Bütün toplumun eğitime ihtiyacı olduğunu belirten bu görüşü savunanlar açısından, toplumdaki eğitimin düzeyinin artması ile şiddetin önüne geçilmesi mümkün olacaktır. Örneğin, bir hakim, kadına yönelik şiddet konusunun tek başına ele alınmaması gerektiğini belirterek, bunun toplumsal bir sorun ve toplumun eğitimi sorunu olduğunu dile getirmiştir.

Diğer taraftan, eğitimle ilgili olarak kız ve erkek çocukların eşit düzeyde eğitim imkanlarından yararlanmadığını dile getirenler de olmuştur. Bir adli tıp uzmanının bu konudaki eleştirisi, eğitim imkanlarından daha az yararlanmış olmalarının kadınları güçsüzleştirdiği ve şiddetten uzaklaşmalarına engel olduğu biçimindedir.

"Birincisi, önünü görebilecek bilgisi yok kadının. Yani buraya gidecek ama kadın yani eğitim düzeyimiz belli. Türkiye'de beş seneyi geçmedi değil mi, ortalama eğitim süremiz hala. Hani kadın gözünde bir şeyler yapılabileceğini kesecek ki öyle gitsin veya kadın tamam hani hep böyle şeyde, boşanacağım mı şimdi. Kadının boşanacak gücü olsa zaten iş bu aşamaya gelmiyor. Kadının kendi ayağı üstünde duracak gücü yok... Türkiye'de o kadar kolay donanımlı bir kadın olamıyorsun. Olamıyorsunuz... Belki biraz eğitimimizi sorgulamamız gerekiyor. Eğitim politikalarını."

(Adli tıp doktoru)

Kadınların istihdama katılmalarının önündeki engellerden biri olarak da eğitim gündeme getirilmiştir. Özellikle şiddetin nedenleri arasında ekonomik sıkıntının belirtildiği durumlarda, kadınların kendilerine yetecek maddi olanaklara sahip olmamalarının şiddeti kabul etmelerinde etkili olduğu noktasına değinilmiştir.

Eğitimin çok önemli olduğu vurgusunu yapan meslek sahipleri arasında kadına yönelik şiddetin nedenini toplumun eğitimsizliği olarak tanımlayanlar daha çok hakimler, doktorlar ve polisler olmuştur. Bu bakış açısı, kadına yönelik aile içi şiddete odaklanmak yerine, toplumsal olarak eğitilmiş olmanın önemine dikkat çekmektedir. Eğitim düzeyinin artması ile şiddetin azalacağı düşüncesiyle, örgün eğitim sisteminden yararlanmanın yanı sıra farklı eğitimlere ihtiyaç duyulduğu vurgusu da yapılmıştır. Bir yandan örgün eğitimin herkese verilmesi önerilirken, diğer taraftan da verilen eğitimin niteliği üzerinde durulmuştur. Örneğin, bir polis bu konuda kaliteli insan yetiştirmenin önemini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Kaliteli insan yetiştirsek hepsini düzeltmiş oluruz. Öyle mi? Kaliteli bi nesil yetiştircez. Şimdi öğretmeni beğenmeyiz. Doktoru sağlıkçıyı beğenmeyiz. Öğrenciyi beğenmeyiz, polisi beğenmeyiz. Efendim talebeyi beğenmiyoruz, çiftçiyi beğenmiyoruz. Sokaktaki halkı beğenmiyoruz, peki bunların hepsinin kökeni ne? İnsan. Biz sağlıklı düşünen, sağlıklı nesiller, sağlıklı karakterli, olumlu bir insan topluluğu, hepsi insanoğlu, demek ki hepsini kökten çözmüş olur muyuz?"

(Polis)

Örgün eğitim sisteminin sorgulanmasının gerekli olduğu meslek sahipleri, imamlar ve STK temsilcileri tarafından farklı yönleriyle dile getirilmiştir. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği veri kabul eden bir eğitim sisteminin, erkek egemenliğini kabul eden sistemi pekiştirdiğine de bazı meslek sahipleri ve STK temsilcileri değinmişlerdir.

"Belki biraz eğitimimizi sorgulamamız gerekiyor. Eğitim politikalarını. Eğitim hayır işte kitap okumak şudur budur, ama onun dışında biraz daha güçlü insan yetiştirebilmek olmalı. Yoksa bu zihniyetle o okula gönderdiğinizde de orda erkeğin egemenliğini kabul eden kadın yetiştiriyorsunuz bu sistem içerisinde. O yüzden bunlar sorgulanmalı ama kısa dönem çözüm..."

(Adli tıp doktoru)

Eğitim sisteminin gözden geçirilmesinin içinde bu sektörde görev yapan kişilerin davranışları da gündeme getirilmiştir. Özellikle öğretmenlere çocukların nasıl bir aile ortamı içinde yaşadıkları konusunda bilgi sahibi olabilecek kişiler olmaları nedeniyle daha fazla görev düştüğüne değinilmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin kendi yaşamlarıyla örnek olmaları gerektiğine ilişkin önerilerde de bulunulmuştur.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda örgün eğitimin dışında, bu konuda çalışan meslek sahiplerini bilinçlendirmeye yönelik eğitim programları hazırlanması gerektiği her meslek grubundan kişiler, imamlar ve STK temsilcileri tarafından dile getirilmiştir. Meslek sahiplerine verilecek eğitimlerin yanı sıra kadınlara ve erkeklere yönelik eğitimlerin gerektiğinin de altı çizilmiştir.

"Ama sadece o eğitim değil, toplum eğitilmeli, sadece kadınlar değil erkekler de eğitilmeli, buradaki toplum merkezlerinde eğitimler düzenliyoruz, anne çocuk eğitimleri, baba ile eğitimler, gelen kişiler neden daha önce almadık böyle bir eğitimi diyorlar, toplumu bilinçlendirmek lazım."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Bir hakim, kadınlara ve erkeklere eğitim verilmesinin gerekli olduğundan bahsederken, sadece şiddet uygulayan erkeklere yönelik bir eğitimi ayrımcılık olarak tanımladığını ve onur kırıcı bulduğunu belirtmiştir.

"Kadının da eğitime ihtiyacı var, erkeğin de eğitime ihtiyacı var. Tabi bütün toplum olarak hepimizin eğitime ihtiyacı var. Sadece işte dövülen kadınlara karşı erkekleri eğitelim anlayışını ben onur kırıcı buluyorum. Son derece onur kırıcı ve kabul edilemez buluyorum. Ne demek erkekleri eğitelim? Hayır kadın erkek hepimiz eğitilelim. Hepimizin eğitime ihtiyacı var. Yanlış olan bu. Sınıflandırmaya girmeyelim. Ayırmayalım. Bu ayrımcılık hoş bi şey değil"

(Hakim)

Devletin bu konuda yapması gerekenlere ilişkin öneriler avukatlar ve hakimler tarafından dile getirilmiştir. Aile içinde yaşanan sorunların bir aile sorunu olarak değil, toplumsal bir sorun olarak görülmesinin önemine değinen bir avukat, sosyal devlet anlayışına "aile içi karışmayın gibi hani. Öncelikle hani bunu yıkmak lazım" sözleriyle dikkat çekmiştir.

Özellikle sosyal hizmet uzmanlarının eğitime ilişkin önerileri, kadınların kendi haklarının farkında olmalarına yönelik bilinçlendirme eğitimlerinden, ailelere yönelik eğitimlere ve erkeklere yönelik eğitimlere kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde sunulmuştur. Bir sosyal hizmet uzmanı, kız ve erkek çocukların eğitim hakkından eşit yararlanmalarının ve ailedeki geleneksel yapıdan kaynaklanan cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılmasının önemine dikkat çekmiştir.

"Ailelerde de o geleneksel yapımızdan kaynaklı cinsiyet ayrımcılığının bir kere ortadan kaldırılması lazım. Yani kızlara ayrılan işlerle erkeklere ayrılan işlerin ailede çok belirgin olması ne yazık ki körüklüyor. İşte erkek çocuklara hiç iş yaptırılmayıp hep kız çocuklarının edilgen, evde her işe koşan kişiler olarak, oradan, eğitim oradan başlarsa kadınlarımız da hep başkalarının hizmetinde, evlendiği zaman da çocuklarının kocasının hizmetinde insanlar olarak kendilerini görüyor. Yani eğitim çok önemli."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Başka bir sosyal hizmet uzmanı da ailede verilen eğitimin birey olma temelinde olmadığını, bunun özellikle kız çocuklar için daha da geçerli olduğunu belirtmiştir. Kadınların kendilerinin değişen rollerine rağmen erkeklerden beklentilerinin geleneksel rollere uymaya devam ettiğini şu sözlerle dile getirmiştir:

"Hem birey olmak istiyor. Hem de eşinin koruyucu kollayıcı olmasını istiyor bir baba gibi. Bu nedenle, vakaların çoğunda ne zaman şiddet sorun oluyor? Artık kaldıramayacağı, taşıyamayacağı bir noktaya geldiği zaman haklarının farkına varıyor. Aldatma, dayak, sözlü şiddet... Çalışan ya da ev kadını olsun. Sorumluluk ve görevlerini iade ediyorlar."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Yetiştikleri aile ortamı içinde kadınların kendi haklarının farkında olmadıklarının altını çizen meslek sahipleri kadınlara yönelik bilinçlendirme eğitimlerine gerek olduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"Her şeyden önce kadınlar kendi sahip olduğu hakları bir öğrenmeliler. Bizim toplumdaki problemlerimizden bir tanesi de kişiler kendi hak ve özgürlüklerini bilmiyorlar. Kadın, kendini destekleyen hukuku bilmiyor"

(İmam)

"İşte orada da bir insan olduklarını, yani böyle bir muameleye maruz kalmadıkları konusunda da bilinçlendirilip eşit oldukları yönünde çalışmalar yapılması, cinsiyet ayrımcılığının kalkması için ta okullardan, aileden başlayarak çocuklarımızı yetiştirirken, bir kere kız erkek olarak yetiştirirken başlayarak bir takım eğitim ailede başlaması gerekiyor. Onu düşünüyorum. Çok, çünkü köklü bir şey bu. Bizim de toplum yapımızda işte gelenekler daha çok ağır basıyor. Onun için yapısal bir sorun zaten şiddet. Öyle sonradan ortaya çıkmış bir şey değil."

(Sosyal hizmet uzmanı)

Kadınlara ve erkeklere yönelik eğitim programlarına duyulan gereksinim, sosyal hizmet uzmanları şiddete maruz kalan kadınlarla yakın iletişim içinde olan adli tıp doktorları ve avukatlar tarafından dile getirilmiştir önerilerdendir.

"Erkeklerin düşünceleri, ataerkil yapı, sadece kadınların değil erkeklerin de bilinçlendirilmesi gerekiyor."

(Sosyal hizmet uzmanı)

"Başka, yardım gruplarına hani kadını güçlendirebilmek veya bir şey için yardım gruplarından bir şey sağlanabilecekte, oradan bir şey sağlamaya çalışıyoruz."

(Adli tıp doktoru)

Kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin yeni kurumların oluşturmasına yönelik önerilerde bulunan meslek sahipleri de olmuştur. Örneğin, bir imam aile içindeki huzurun sağlanması konusuna ilişkin olarak bir aile polisi ya da ev polisi önerisinde bulunmuştur:

"Avrupa'da var bu. Ev polisi var mesela. Siz inşaat yapacaksınız, polisin bilgisi dışında yapamazsınız. Teftiş. Aile kontrolü yapan devlet memurları var... 'Aile kontrol memurları' olmalı. İnsan en önemli olan varlık, toplumu oluşturan aile, en küçük birey bu... Dediğim gibi ev polisi koyacaksınız. Altı ayda bir, bir senede bir sizin sorduğunuz gibi soru soracaksınız. 'mutlu musunuz?' varsa bunun bir problemi 'hayır mutlu değilim' diyorsa sebeplerini araştırıp o ailenin problemini çözmeye, devletsin sen, biz de devlet korumuyor."

(İmam)

Diğer bir öneri de bir hakim tarafından evlenmeden önce, kadınların ve erkeklerin bir evlilik okuluna devam etmeleri yönündedir:

"Bu insanları ki benim iddiam evliliklerden önce, evlilik okullarının açılması lazım. Hani ehliyet alırsın ya, işte okula gideriz, 45 gün... Devam ederiz, orda şoförlüğü öğrenmeye çalışırız, hem teorisini hem pratiğini. Şimdi evliliğin ne olduğunu iyi anlatmak lazım. Evlilikte misyonu nedir, erkeğin misyonu nedir, sorumlulukları nedir? Bunların hep, kadının çok iyi anlatılması lazım."

(Hakim)

Şiddete maruz kalan kadınların yapması gerekenlere yönelik önerilerin en başında yasalardan yararlanmak, karakola başvurmak ve fiziksel şiddet sonrasında meydana gelen yaraların belgelenmesi için adli tıp raporu almak birçok görüşmecinin dile getirmiş olduğu konulardır. Bunun yanı sıra meslek sahipleri ve STK temsilcilerinin hemen hepsi şiddet mağduru kadın ve çocuklara psikolojik destek verilmesinin önemine dikkat çekmiştir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda özellikle şiddete maruz kalan kadınlara verilen destek mekanizmalarını eleştiren meslek sahiplerinin birçoğu devletin bu alandaki sorumluluklarına dikkat çekmiştir. Özellikle eğitim ve istihdam politikalarının kadınlar açısından ve kadınlar lehine gözden geçilmesi vurgulanan önerilen konular arasındadır. Sadece örgün eğitimin yetmediği, kadınlara, erkeklere ve ailelere yönelik farkındalık ve iletişim eğitimlerinin yapılmasının gerektiği gündeme gelmiştir. Ayrıca, şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklara destek veren kurumların sayılarının ve verilen hizmetin

yeterli olmaması, donanımlı, duyarlı ve yeterli sayıda personelin eksikliği, bunun da daha çok bütçe ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Destek veren kamu kurum ve kuruluşlarının hem kendi aralarındaki hem de STK'larla (kendi aralarındaki işbirliği de dahil edilerek) işbirliğinin önemli bir sorun olduğuna değinilmiştir. Şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklarına yönelik psikolojik destek hizmetlerinin sağlanması da vurgulanan konular arasındadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bölüm 8

Sonuçlara Genel Bakış

Sunday ÜNER, İlknur YÜKSEL, İsmet KOÇ, Banu AKADLI ERGÖÇMEN,
Ahmet Sinan TÜRKYILMAZ

"Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması", kadınların yaşadıkları şiddeti birçok boyutuyla ele almayı sağlayacak tanımlayıcı ve açıklayıcı nitelikte bilgi sunmaktadır. Bu bölümde, kadınların maruz kaldıkları şiddet farklı boyutlarıyla özetlenerek değerlendirilmektedir.

Şiddet aile içinde: baba evinde, koca evinde

Araştırma sonuçları, kadına yönelik aile içi şiddetin ülke genelinde yaygın bir biçimde yaşandığını göstermektedir. Kadınlar sadece eşleri veya birlikte oldukları erkeklerden değil, kendi yakın çevreleri içindeki kişilerden de fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmaktadırlar. On beş yaşından önce yaşanan fiziksel şiddetin yüzde 75'i kadınların kendi ailelerinden kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. On beş yaş öncesinde cinsel şiddet yaşadıklarını belirten kadınların yarısından fazlası bu şiddete tanımadıkları kişilerden maruz kalmışlardır.

Kadınların, çocukluk ve gençlik dönemlerinde daha çok babaları, anneleri ve ağabeylerinden maruz kaldıkları fiziksel şiddet, daha sonraki yıllarda erkek arkadaşları, nişanlıları, nadiren de tanımadıkları kişiler tarafından ve evlilikle birlikte eşleri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddet biçiminde devam etmektedir. Türkiye'de evlenmiş ya da bir birlikteliği olan kadınların yüzde 39'u yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri¹⁸ tarafından fiziksel şiddete maruz kalmış ve şiddete uğrayanların yaklaşık yarısı ise (yüzde 46) vurma, tekmeleme, boğazını sıkma, bıçak ya da silah kullanma gibi ağır derecedeki şiddet biçimlerini yaşadıklarını belirtmiştir. Erken yaşlarda, genellikle eşlerini iyice tanımadan ve kimi zaman da evde yaşadıkları şiddetten kaçmak için bir kurtuluş yolu olarak görülen evlilikler, kadınların şiddetten kurtulmalarını çoğu zaman sağlayamamaktadır. Hatta araştırma sonuçları gebelik döneminde, her 10 kadından birinin fiziksel şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur.

Türkiye'de evlenmiş kadınların yüzde 15'i yaşamlarının herhangi bir döneminde cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Fiziksel veya cinsel şiddetin yaşanma yüzdesinin yüzde 42 olması, iki şiddetin daha çok bir arada yaşandığını ve fiziksel şiddetin kadınların hayatında oldukça fazla yer aldığını göstermektedir. Ülke genelinde evlenmiş kadınların

¹⁸Eşleri veya birlikte oldukları kişiler

yaşadıklarını belirttikleri duygusal şiddet/istismar yüzde 44 ile diğer şiddet biçimlerinden daha fazladır.

Fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet ve istismarın yanı sıra, evlenmiş kadınların günlük hayatlarının eşleri tarafından kontrol edilmesi de ayrı bir şiddet göstergesi olarak değerlendirilebilir. Evlenmiş her 10 kadından 7'si "eşinin her zaman nerede olduğunu bilmek istediğini" belirtmiştir. Bu durum kadınların kendi hayatları üzerindeki tasarruf haklarının sınırlandırılması açısından düşündürücüdür.

Şiddet, fiziksel ve ruhsal sağlığı bozuyor

Şiddete maruz kalan kadınların fiziksel ve ruhsal sağlıkları ciddi düzeyde etkilenmektedir. Sonuçlar, evlenmiş kadınların yüzde 24'ünün maruz kaldığı fiziksel veya cinsel şiddet nedeniyle yaralandığını göstermektedir. Ülke genelinde şiddete maruz kalma sonucu yaralandıklarını belirten kadınların büyük bir bölümü yaralanmanın hayatlarında birçok kez olduğunu belirtmişlerdir. Şiddet sonucu yaralanan kadınların yüzde 58'inde, yaralanma sayısı 3 veya daha fazladır.

Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların yüzde 33'ü yaşamlarının herhangi bir döneminde intihar etmeyi düşündüğünü; yüzde 12'si ise intihara teşebbüs ettiklerini belirtmişlerdir. Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamamış kadınlar için bu oranlar sırasıyla yüzde 11 ve yüzde 3'tür. Bu bulgular, fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların şiddete maruz kalmayan kadınlara göre 4 kat daha fazla intihara teşebbüs ettiğini göstermektedir.

Şiddet ayırım yapmıyor

Kadınların yaşam döngüsü içinde çeşitli aşamalarda karşılaştıkları şiddet, kadınların yaş, eğitim, refah düzeyi ve yerleşim yeri gibi temel özelliklerine göre bakıldığında alt kategoriler arasında farklılık gözlenmektedir. Bununla birlikte şiddetin bu özelliklerin tüm kategorilerinde önemli oranda var olduğu görülmektedir. Kentsel yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlar, sosyo-ekonomik olarak gelişmiş bölgelerde yaşayan kadınlar, eğitilmiş kadınlar, ücretli olarak çalışan kadınlar ve yüksek refah düzeyindeki hanelerde yaşayan kadınlar da dahil olmak üzere tüm kadınlar yaşamlarının herhangi bir döneminde şiddet mağduru olabilmektedirler. Bu durum, şiddetten kurtulmanın kolay olmadığını, şiddetin ayırım yapmadan tüm kadınları etkileyebildiğini göstermektedir. Kadına yönelik şiddetin kadınların sahip oldukları donanımlardan büyük ölçüde bağımsız olması, şiddetle mücadele stratejilerinde kadınların eğitim ve çalışma yaşamına katılımları aracılığı ile güçlendirilmelerinin yanı sıra, toplumun bir bütün olarak zihniyet değişimi sürecine girmesi yönünde çaba harcanması gerektiğinin altını çizmektedir.

Şiddet Kuşaktan Kuşağa Aktarılıyor

Şiddet yaşayan kadınların ve şiddet uygulayan erkeklerin, şiddetin kendi ailelerinde de olduğunu belirtmeleri, şiddetin kuşaktan kuşağa aktarıldığını göstermesi açısından önemlidir. Şiddete maruz kalan evlenmiş kadınların yüzde 37'si evlenmeden önce yaşadıkları aile ortamında annelerine yönelen şiddetin varlığından söz etmişlerdir. Benzer şekilde eşlerinin ailesinde de kadına yönelik şiddet olduğuna vurgu yapan kadınların oranı azımsanmayacak boyuttadır. Bu durum şiddetin özellikle aile içinde öğrenilen bir davranış biçimine dönüşmesinin önünü açmaktadır. Evlenmiş kadınların önemli bir bölümü yaşadıkları şiddete çocuklarının tanıklık ettiğini belirtmişlerdir. Örneğin, şiddet yaşayan kadınların çocuklarında görülen anneye ve diğer çocuklara karşı saldırgan olma, şiddet yaşamayan kadınların çocukları arasında yarı yarıya azalmaktadır.

Bu bulgular, Türkiye'de kadına yönelik şiddetin sosyalleşme sürecinde öğrenildiğini ve dolayısıyla kuşaktan kuşağa aktarılan bir unsur olduğunu göstermektedir. Sosyalleşme sürecinde kadına yönelik şiddeti, yaşamın bir parçası olarak gören ve öğrenen, kız ve erkek çocuklar bu durumdan farklı şekillerde etkilenmektedir. Erkek çocuklar açısından, bu durum yakın çevrelerindeki kadınlara -kız kardeşlerine, sevgililerine ya da eşlerine- şiddet uygulamalarını olağan hale getirebilirken, kız çocuklarının da şiddeti daha kolay kabullenmelerine neden olabilmektedir. Ayrıca, kadınların maruz kaldıkları fiziksel şiddete kendilerinin de şiddetle karşılık vermeleri ve bazı durumlarda çocuklarına da şiddet uygulamaları şiddetin kuşaklararası devamlılığının bir başka göstergesidir. Bu durum, şiddetin kadınlar ve erkekler tarafından normal bir durum gibi algılanmasına zemin hazırlamaktadır.

Şiddet neden bu kadar yaygın?

Türkiye'de evlenmiş kadınların yüzde 32'si yaşadıkları fiziksel şiddetin nedeni olarak erkeğin ailesi ile yaşanan sorunları, yüzde 18'i maddi sıkıntıları ve yüzde 13'ü ise çocuklarla ilgili sorunları belirtmişlerdir. Kadının erkeğin sözünü dinlememesi, erkeğin sinirli olması gibi nedenler de maruz kalınan fiziksel şiddetin diğer nedenleri arasında dile getirilmiştir. Erkeklerin ise, uyguladıkları şiddeti kolayca gerekçelendirdikleri ve şiddeti rasyonalize etmek için daha çok iş yaşamının getirdiği stres ve kadınların kendilerini kıskırtmasını dile getirdikleri görülmektedir. Bu durum, erkeklerin uyguladıkları şiddetten kendilerinin değil, daha çok içinde buldukları koşulların sorumlu olduğunu düşündüklerini göstermesi açısından önemlidir.

Araştırma sonuçları, kadınların büyük bir bölümünün (yüzde 86) erkeklerden kadına yönelen şiddeti onaylamadığını göstermektedir. Kadınların yüzde 49'u eşleri ile tartışmaması gerektiği görüşüne, yüzde 47'si ise kadınların davranışlarından erkeklerin sorumlu olduğu görüşüne katılmaktadır. Bu durum, temelinde eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerinin bulunduğu, kadına yönelik şiddetle mücadele etmenin zorluğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Kadınlar şiddet karşısında yalnız

Şiddete maruz kalan kadınların yarısı (yüzde 51) yaşadıkları şiddeti kimse ile paylaşmadığını belirtmiştir. Kadınların şiddeti paylaşmamalarında, şiddet yaşayan kadınların, şiddete bir kez değil birçok kez maruz kalmaları, kadınların yaşadıkları şiddet konusunda destek alacaklarına inanmamaları, çocuklarını düşünmeleri ve toplum içinde şiddetin “aileye özel bir sorun” olarak değerlendirilmesi önemli bir rol oynamaktadır. Aile ilişkilerinin yanı sıra, toplumsal ilişkilerde de şiddetin normal kabul edilmesi, sıradanlaştırılması - medyanın da belirli oranlarda katkısı ile - ve tüm aile bireylerinin şiddetten fiziksel ve psikolojik açıdan zarar görmeleri kadınların kendilerini giderek güvensiz ve çaresiz hissetmelerine neden olmakta, bu da yaşadıkları şiddeti paylaşmalarına engel olabilmektedir. Maruz kaldıkları şiddeti paylaştığını belirten her 10 kadından 7'si yaşadıklarını aileden ya da yakın çevreden bir kişi ile paylaşmaktadır. Yaşadıkları şiddeti paylaşan kadınların bunu daha çok yakın çevrelerinde şiddet deneyimi olan ve benzer sosyalleşme süreçlerinden geçen kişilerle paylaşmaları, kadınların şiddetle mücadele gücünü zayıflatan bir etki yaratmaktadır.

Kadınlar şiddetle nasıl mücadele ediyor?

Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların yüzde 92'si yaşadıkları şiddete rağmen, resmi kurumlara ya da STK'lara başvurmamaktadır. Kadınların büyük bir kısmının şiddetin kabul edilemez olduğunu düşünmesine rağmen (yüzde 86), birçoğunun yaşamının sınırlı bir çevre içinde geçiyor olması, kadınların kendi haklarının farkında olmamaları, destek olacak mekanizmaların yeterli olmaması, kendilerine destek olabilecek kurum ve kuruluşlardan haberdar olmamaları, kurumları tanımamaları, çeşitli nedenlerle başvurmak için yaşadıkları çekingenlik ve kurumların kendilerine yardım edebileceğine inanmama gibi nedenler kadınların daha az başvuru yapmalarına neden olmaktadır.

Tüm bu nedenler, kadınların yaşadıkları şiddet karşısında, daha çok eşlerine küsme, ev işlerini aksatma ya da evi terk etme gibi yöntemlere başvurmak durumunda kalmalarına neden olmaktadır. Bu yöntemler genellikle geçici çözümler olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, şiddet yaşayan evlenmiş kadınların yüzde 26'sı şiddetle karşılaştıkları durumlarda en az bir kez evlerini terk ettiklerini belirtmişlerdir. Kadınların evi terk etme nedenleri arasında en çok belirttikleri neden şiddete daha fazla tahammül edememektir. Ancak, kadınların geri dönme nedenleri arasında çocuklarıyla ilgili nedenler ön plandadır. Çocuklarının mutsuz olacağından korkma veya çocuklarını kaybetme korkusu gibi nedenler, evi terk ettiğini belirten kadınların yarısından fazlası (yüzde 52) tarafından eve geri dönme nedeni olarak belirtilmiştir.

Dayanma gücü sona erdiğinde

Şiddete maruz kalan kadınların çok az bir kısmı, yaşadıkları şiddeti kurumsal düzeyde şikayet konusu yapmaktadırlar. Araştırma sonuçları, şiddet yaşayan kadınların sadece

yüzde 8'inin kurumlara başvurduğunu göstermesi açısından önemlidir. Şiddete maruz kaldığı halde başvurmayan birçok kadınla kıyaslandığında, başvuruda bulunan kadınların birçok yöntem denemelerine rağmen başarılı olmadıkları ve son çare olarak kurumlara başvurdukları görülmektedir. Kadınların dayanamayacakları son noktaya gelmelerinde etkili olan en önemli nedenler arasında kendilerinin ve çocuklarının can güvenliğinden korkmaları ve çocuklarının kendilerini desteklemesi gelmektedir. Çocukların varlığı, onların üzülmesini istememe gibi nedenler kadınların şiddete karşı harekete geçmesini önleyen bir fren mekanizması işlevi görmektedir, ancak çocukların da yaşanan şiddete tahammül edemeyeceğini belirttiği ya da çocuklara yönelen şiddetin olduğu durumlarda kadınların dayanma gücünün azaldığı görülmektedir.

Burada, kadınların maruz kaldıkları şiddetle mücadele etme konusunda kendileri ve çocukları için yeterli koşulları sağlayacak ekonomik ve sosyal olanaklardan yoksun olmaları da önemli bir konudur. Tüm bu koşullar, kadınların içinde yaşadıkları şiddet döngüsünü kırmalarını zorlaştırmaktadır.

Aile ortamı kadınlar için ne kadar güvenli?

Araştırma sonuçları, hem kadınlar hem de toplum tarafından en güvenli ortam olarak düşünülen ailenin aslında kadınlar için güvenli bir ortam olmadığı göstermektedir. Kadınların aile içinde maruz kaldıkları şiddet değerlendirildiğinde, 10 kadından 4'ünün birlikte yaşadıkları erkekler tarafından şiddete maruz kalmaları, aile ortamının kadınlar için onların yaşam haklarını zaman zaman tehdit edebilecek bir kurum haline dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum, çalışmanın bulguları dikkate alınarak Türkiye'nin temel politikalarından birisi olan ailenin güçlendirilmesi politikasının kadının güçlendirilmesi bakış açısı ile yeniden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bitirirken...

Araştırma sonuçları, Türkiye'de aile içinde kadınların eşleri tarafından maruz kalmış oldukları şiddetin oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Türkiye'de 1987 yılında İstanbul'da kadın hareketinin düzenlediği 'Dayağa Karşı Hayır' yürüyüşünün yapıldığı dönemler düşünüldüğünde, toplum içinde kadına yönelik şiddet konusunun konuşulmasının çok kolay olmadığı anımsanmalıdır. Kadınların yaşadıkları şiddete sessiz kalmamaları ve şiddetin utancının kadınlarda olmadığına vurgu yapan çalışmaları ile sesini duyuran kadın örgütlerinin sayısı, özellikle 1990'lı yıllarda artmıştır. Bu yıllar, kadın hareketinin kurumsallaştığı, üniversitelerde kadın araştırma ve uygulama merkezleri ile yüksek lisans programlarının açıldığı, devlet düzeyinde de ulusal mekanizma olarak KSGM'nin kurulduğu, SHÇEK bünyesinde kadın konuk evlerinin açıldığı yıllardır. 2000'li yıllar, kadına yönelik şiddetin bir suç olduğunun ve bunun bir insan hakları ihlali olduğunun her düzeyde daha çok seslendirildiği yıllar olmuş ve kadın hareketinin de ivme kazandırması ile yasal anlamda kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda önemli adımlar atılmıştır.

Son 20 yıllık süreçte kadın örgütleri açtıkları kadın danışma merkezleri yoluyla kadınların yaşadıkları şiddetin farkına varmalarını, haklarını öğrenmelerini, şiddete maruz kaldıklarında psikolojik ve hukuksal destek almalarını sağlamaya çalışmıştır. Kadın örgütlerinin ilk sığınmaevi deneyimleri, Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı'nın, İstanbul'da ise Mor Çatı'nın sığınmaevi olmuştur. Süreklilik konusunda sorunlar yaşansa da, yaşadıkları şiddet nedeniyle kalacak yeri ve desteği olmayan kadınlara bu sığınmaevlerinde barınma imkanı ve çeşitli alanlarda destek verilmiştir. Yine bu dönemde, kadınlara ve bu konuda görev yapan meslek sahiplerine yönelik eğitim programları da yürütülmüştür¹⁹. Bu süreçte, kadın örgütlerine başvuranların yaşadıkları şiddet deneyimleri ve şiddetle mücadelede yaşanan zorluklar çeşitli yayınlar²⁰ aracılığıyla aktarılmıştır. Bugün ülke çapında aktif çalışan birçok kadın örgütü, başvuruda bulunan kadınlara ilişkin kayıtlardan üretilen bilgiyi yayınlar yoluyla kamuoyu ile paylaşma yoluna gitmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra, kadına yönelik şiddetin yaygınlığını ortaya koymayı hedefleyen, birçoğu küçük çaplı olmak üzere çeşitli araştırmalar da yürütülmüştür.

Bu sürecin bir sonucu olarak, kadına yönelik aile içi şiddet konusunda en kapsamlı araştırma olan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" gerçekleştirilerek kadınların yaşadıkları farklı şiddet biçimlerinin yaygınlığına, nedenlerine ve şiddetle mücadele stratejilerine ilişkin çok ayrıntılı bilgiler ülke geneli, kıır/kent ve 12 bölge ayrımında elde edilmiştir. Araştırma sonuçları, her 10 kadından 4'ünün fiziksel şiddete maruz kaldığını ortaya koyarak, yaşanan şiddetin bugüne kadar bilinenden daha fazla olduğunu göstermiştir.

Bu alanda daha önce yürütülmüş olan araştırmalardan farklı olarak, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın resmi istatistik kapsamına alınmış bir çalışma olması, bu alanda geliştirilecek plan ve politikalara zemin oluşturması açısından önemlidir. Bunun yanı sıra bu araştırmadan elde edilen verinin Dünya Sağlık Örgütü'nün farklı ülkelerde yürütmüş olduğu araştırmalarla karşılaştırılabilir veri sağlaması çalışmanın bir başka katkısıdır.

¹⁹ Özellikle KİHP-Yeni Çözümler Vakfı'nın SHÇEK ile işbirliği içinde yürütmüş olduğu eğitimler oldukça önemlidir.

²⁰ Bu yayınlar arasında Kadın Dayanışma Vakfı, Mor Çatı ve KA-MER'in yayınları ile araştırmaları sayılabilir.

Bölüm 9

Öğrenilenler ve Öneriler

Henrica A.F.M. JANSEN, Sunday ÜNER, Filiz KARDAM

Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması konunun birçok boyutuyla çalışılmasını sağlayarak ülkemizde ilk defa kadına yönelik şiddete ilişkin çok zengin bir bilgi kaynağı oluşturmuştur. Bundan sonra ilk ve en önemli öncelik, mevcut sonuçların, sorunun içeriği ve büyüklüğü konusunda farkındalık yaratılmasında; kadınları aile içi şiddetten korumaya yönelik genel amacın desteklenmesini sağlayan hedef politika, strateji ve programların geliştirilmesinde yol gösterici ve bilgilendirici olarak kullanılmasıdır. Bu da, hükümetin, kadın kuruluşlarının, medyanın, akademisyenlerin, eğitimcilerin ve bu konuda çalışanların katkısıyla olacaktır.

Bu bölümün ik kısmında, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın sonuçları ışığında Ulusal Eylem Planı'nda belirlenen hedefler çerçevesinde politika önerileri tartışılacaktır. İkinci kısımda ise, araştırma önerilerine yer verilecektir.

Politika önerileri

Araştırma sonuçları göz önüne alındığında, araştırmanın en çarpıcı iki temel bulgusu:

1. Aile içi şiddet olgusunun Türkiye'de bilinenden daha yaygın olması,
2. Şiddet olgusunun bu denli yaygınlığına rağmen, kadınların yalnız kalmalarıdır; Şiddet deneyimlerinde de, şiddetle mücadelelerinde de kendilerini yalnız hissetmeleridir

Yaygın şiddete rağmen, şiddet yaşamış kadınların ancak yarısı yaşadığı şiddeti yakın çevresine anlatmakta ve çok azı herhangi bir kurum veya kuruluşa destek amacıyla başvurmuştur. Bu bağlamda asıl önemli olan, nedenlerin irdelenmesi, kadınların bu sessizliğinin, şiddeti bir nevi kabullenmelerinin, olayları normalleştirmelerinin arkasındaki gerçeklerin ortaya çıkarılmasıdır.

Kadına yönelik aile içi şiddetin tüm nedenleri bilinmese de, araştırma bulguları, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede topyekün bir farkındalığa, kararlılık ve acil eylemin önemine bir kez daha işaret etmiştir.

Aile içi şiddet mağduru kadınlara gerekli desteğin verilmesi ve bu konuda yürütülen faaliyetlerin sürekli ve etkili olabilmelerinin sağlanması, bu alanda çalışan kurum ve kuruluşların birbirlerinin çalışmalarından haberdar olmaları, işbirliği ve koordinasyon içinde çalışmalarına bağlıdır.

Bu durumda, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen Ulusal Eylem Planı (2007-2010)'ndaki hedeflerin ve politikaların acilen yaşama geçirilmesi de önem taşımaktadır. Bu hedeflerin neler olduğunun belirtilmesi yararlı olacaktır:

- Hedef 1. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması ve uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi,
- Hedef 2. Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışları ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddet konularında farkındalık yaratmak ve zihinsel dönüşüm sağlanması,
- Hedef 3. Kadının sosyo-ekonomik konumunun güçlendirilmesine yönelik düzenlemeleri yapılmasının ve uygulanmasının sağlanması,
- Hedef 4. Aile içinde şiddet gören kadına ve varsa çocuklarına yönelik ulaşılabilir koruyucu hizmetlerin düzenlenmesi ve uygulanmasının sağlanması,
- Hedef 5. Aile içinde şiddet gören kadına ve şiddet faillerine yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanmasının sağlanması,
- Hedef 6. Aile içinde şiddet gören kadına ve varsa çocuk/çocuklarına yönelik hizmet sunumunda kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasının kurulması.

Birinci temel hedefte yasal düzenlemeler ve ilgili kuruluşların sorumlulukları ortaya konulmuş olmakla birlikte, niceliksel ve niteliksel araştırma sonuçları bize uygulamada şiddet yaşayan kadınların pek azının destek için yasal yollara başvurduğunu göstermektedir. Bu da kadınların bu hizmetleri kullanmalarının önündeki engellerin ortadan kaldırılmasının önemini ifade etmektedir.

İkinci ve üçüncü hedefler şiddet daha oluşmadan onu önlemeye yönelik olan ve doğası gereği daha uzun vadeli çözümleri içeren temel hedeflerdir. Niteliksel araştırmada görüşülen kadınların pek çoğu, hem kadınlar hem erkekler açısından farkındalık yaratmanın çok önemli olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bu da yukarıda söz edilen ikinci hedefe ulaşmak için faaliyetler yürütülerek mümkün olabilecektir.

Üçüncü temel hedef kadının sosyo-ekonomik konumunun her açıdan güçlendirilmesini içermektedir. Bu hedefe ilişkin faaliyetlerin sonuçları uzun vadede görülebilecektir ve diğer hedeflerle aynı derecede önemlidir. Daha önceki bölümlerde ifade edildiği gibi, kadınlar aile içi şiddetin nedeni olarak başta "erkeğin ailesinden kaynaklanan nedenleri" ve "aile içinde yaşanan maddi sıkıntıları" göstermişlerdir. Kadının ekonomik özerkliğinin olması ve eğitim düzeyinin yükselmesi durumunda belirtilen sorunlarla mücadele etmek ve sorunları ortadan kaldırmak daha kolay olabilecektir.

Dördüncü ve beşinci temel hedefler, şiddete maruz kalmış kadın ve çocukların korunması, tedavisi ve rehabilitasyonu açısından önemlidir. Bu hedefler doğaları gereği sonuçları kısa ve orta vadeli olan uygulamaları içermektedirler. Burada önemli olan şiddete maruz kalan kadınların söz konusu hizmetleri veren kurum ve kuruluşlara destek için başvurmalarının

sağlanmasıdır. Buna rağmen, kadınların büyük bir çoğunluğu bu hizmetlerin neler olduğundan ve ne şekilde verildiğinden habersizdirler. Ayrıca hizmet talep eden az sayıda kadının çoğunluğu verilen hizmetlerden çok memnun kalmadıklarını ifade etmişlerdir.

Temmuz 2006'da yayınlanan, 2006/17 sayılı kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla çıkarılmış Başbakanlık Genelgesi ile başlatılan çalışmalara hız kazandırılması önem taşımaktadır. Bu genelge ile belli kurumlara çeşitli görevler verilmiştir. Bu kurumların, verilen görevleri kendi programlarının bir parçası haline getirerek, sürekliliğini sağlamaları önemlidir. Ayrıca, çeşitli kurumların kendilerine verilmiş görevleri yerine getirmesinin önündeki engellerin kaldırılması, özellikle kaynakların kısıtlılığı gibi sorunların giderilmesi yönünde de bazı tedbirlerin alınması, faaliyetlerin daha etkin yürütülmesini sağlayabilir.

Araştırmanın niteliksel aşamasında görüşülmüş olan çeşitli mesleklerden (sosyal hizmet uzmanı, avukat, hakim, adli tıp doktoru, psikolog, imam, polis) kişiler ve kadın STK'ları temsilcileri, bu alandaki sorunları ve kadınlara yönelik hizmetler ve önleyici faaliyetlere ilişkin önerilerini belirtmişlerdir. Bu öneriler; bir taraftan şiddete maruz kalmış kadınları daha iyi koşullarda barındırmaya; kadınlara ve ailelerine psikolojik destek ve rehabilitasyon sağlamanın yanında, uzun dönemde kadınları güçlendirecek eğitim ve istihdam olanakları yaratmaya yöneliktir. Ayrıca, medyanın bu konudaki rolüne de değinilmiş, şiddet içeren, ya da şiddeti normalleştiren programlar sunarak, bu konuda olumsuz bir rol oynaması eleştirilmiştir.

Gerek çeşitli meslek sahiplerinin üzerinde durduğu noktalar, gerekse araştırma bulgularının ortaya koyduğu ihtiyaçlar, şiddete uğrayan kadınların daha iyi korunması ve desteklenmesinin gerekli olduğunu göstermektedir. Buna yönelik olarak şiddet konusunda hizmet yapısının güçlendirilmesi ve şiddetle daha iyi mücadele etmek için iyileştirilmesi gerekmektedir. Sığınma evlerinin yalnızca sayısının değil, donanımının da geliştirilmesi ve olanaklarının artırılması önem taşımaktadır. Sığınma evlerinin çok yönlü hizmet verebilir hale gelmeleri gerekmektedir, bu nedenle sığınma evi personeline özel eğitimler verilmelidir. Aynı zamanda, bütün bunları yapabilmek için de bu konuda bütçeden ayrılan payın artması gerekmektedir. Ayrıca, belediyeler bu alandaki yükümlülüklerini yerine getirmeli; bir taraftan belediyeler sığınma evleri açarken, bağımsız kadın kuruluşlarına da devlet veya belediyeler ile işbirliği içinde kadın sığınakları işletebilmeleri için destek verilmeli ve bunların sürekliliği sağlanmalıdır.

Danışma merkezlerinin, özellikle de kadın STK'larına ait danışma merkezlerinin rolleri çok önemlidir. Bu merkezlerce verilen bilgiler şiddete maruz kalmış kadınların özgüven kazanmalarına yardım etmelidir. Kadınlar, resmi kurumlara başvuru olanakları, hakları, iş olanakları ve nereden psikolojik destek alabilecekleri konusunda bilgilendirilmelidirler. Bu nedenle, bu tür merkezlerin sayılarının artırılmasının gerekliliği ve çeşitli biçimlerde desteklenmesi gündemde tutulmalıdır. Öte yandan, kadınların hakları, yasalar ve kurum ve kuruluşlar hakkında da bilgilerinin yeterli olmadığı bilinmelidir. Bu bilginin de çeşitli

kanallar aracılığıyla yaygınlaştırılması gerekmektedir. Medya bu konuda farkındalığı artırma ve bilgilendirme açısından olumlu bir rol oynayabilir.

Şiddet mağduru kadınların korunmasına yönelik mekanizmaları uygun bir standarda getirmeye yönelik acil önlemlerin alınmasının yanı sıra, kadınların kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak üzere eğitim ve istihdam politikalarının gözden geçirilmesi de önemlidir. Kadınlara eğitim ve iş olanakları artırılırken uzun dönemde eğitim sisteminin cinsiyetçi öğelerden arındırılması, eğitim sisteminde kadınlara ve erkeklere eşit fırsatların sağlanması önem taşımaktadır. Ayrıca kız ve erkek çocuklar küçük yaşlardan itibaren eşit eğitim almalı ve iletişim becerilerini ve problemlerini şiddete başvurmadan çözebilmenin yolları konusunda eğitilmelidirler.

Ayrıca, araştırma sırasında görüşülmüş olan pek çok kişi de kadınların, erkeklerin ve şiddet konusunda hizmet veren çeşitli meslek sahiplerinin (hukukçuların, polisin, sağlık personelinin vb.) kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet, iletişim, haklar ve bu konudaki yasalar ile ilgili eğitim görmelerinin yararlı olacağı düşüncesindedir.

Bütün bu hususlar, bizi eylem planının başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlayacak kurumlar ve kuruluşlar arası işbirliğinin önemini işaret eden altıncı hedefe getirmektedir. Şiddetle mücadele, farklı biçimlerde tedbirler alınmasını ve çok çeşitli hizmetlerin verilmesini gerektirdiği için, ulusal ve yerel düzeyde birçok kurum ve kuruluşun birlikte hareket ederek hizmet sunabileceği iyi yapılandırılmış bir işbirliği mekanizması oluşturulmalıdır.

Burada önemli olan bir başka nokta da, Türkiye'de kadına yönelik şiddeti belgeleyecek idari bir kayıt sisteminin olmamasıdır. Yukarıda sözü edilen tüm kamu ve özel kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının en kısa zamanda birbirleri ile bir ağ ilişkisi içinde, bu konuda sahip oldukları verileri paylaşacakları ve sistematik hale getirecekleri bir iletişim sistemi kurmaları gerekmektedir.

Sonuç olarak, yukarıda da belirtildiği gibi, araştırma bulguları Ulusal Eylem Planı'nda öngörülen bazı önceliklerin odaklandığı noktalarda değişimler olması açısından önemli bir yol gösterici olmuştur.

Araştırma önerileri

Kadına yönelik aile içi şiddet konusunda elde edilmiş zengin veriden yararlanılarak ayrıntılı çalışılması gereken pek çok nokta bulunmaktadır. Bu konuların bir kısmı bu bölümde belirtilmektedir, ardından da bu konuda daha sonra yapılabilecek araştırma önerilerine değinilmektedir.

İleri analiz

Araştırma projesinde niteliksel veri (derinlemesine görüşmelerin ve odak grup tartışmalarının çözümlerinden elde edilmiş veriler) ve niceliksel veri (yapılandırılmış sorukağitları

ile hanehalkına ve kadınlara ilişkin olarak bireysel düzeyde toplanmış veriler) içeren büyük bir veri tabanı elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen ve bu yayında sunulan sonuçlar, araştırma ekibinin daha ileride yapmayı planladığı ve devam etmekte olan analiz sürecinin başlangıcı olarak görülmelidir.

Aşağıdaki konular mevcut veritabanını kullanarak yapılacak ileri analiz konuları olarak düşünülmektedir:

- Bölgesel önlem önceliklerinin belirlenmesinde temel oluşturabilecek risk faktörleri ve önleyici faktörlerin daha detaylı belirlenebilmesi açısından ayrıntılı bölgesel analizler.
- Erkeklerin aile içi şiddet karşısındaki tavırlarının niteliksel verilerin kullanımıyla analizini de kapsayacak şekilde, eş veya birlikte olduğu kişinin temel özellikleri ve kadınların bu kişiden maruz kaldığını belirttiği şiddet arasındaki ilişkinin analizi.
- 15 yaşından sonra eş/birlikte olduğu kişi dışındakilerden şiddete maruz kalan kadınların ve 15 yaşından önce cinsel istismara maruz kalmış kadınların özelliklerinin ayrıntılı analizi.
- Evlilik yaşı ve biçimi ile kadının eşinden şiddete maruz kalması arasındaki ilişkinin niceliksel ve niteliksel veriler kullanılarak analizi .
- Şiddet ile üreme sağlığı arasındaki ilişkilerin analizi.
- Şiddet ile ekonomik özerklik arasındaki ilişkilerin analizi.
- İlk cinsel ilişki yaşı ve ilk cinsel deneyim şekli ile daha sonra yaşanan şiddet arasındaki ilişkinin analizi.
- Görüşmecilerin, görüşmelerin öyküsünü de aktararak sundukları yorumların analizi.

İleride yapılacak araştırmalar için tavsiyeler

Mevcut araştırma, Türkiye genelinde ve 12 bölge düzeyinde geçerli ve güvenilir verilerin elde edildiği bir durum tespiti araştırmasıdır. Bundan sonraki süreçte, araştırmanın temel soruları çerçevesinde karşılaştırma amaçlı benzer/takip araştırmalarının belirli aralıklarla yapılması yararlı olabilecektir. Bu tür araştırmalar, özellikle kadına yönelik şiddetle mücadelede aktif programların kararlı bir şekilde uygulanması halinde yararlı olacaktır. Öte yandan, yaşam boyu şiddet göstergesi uzun yıllar belirgin bir şekilde değişmeyecektir. Değişimi görmek için, bundan sonra yapılacak araştırmalarda güncel şiddeti yansıtan araştırma öncesindeki 12 aylık dönemin kapsanmasına, ayrıca şiddetin türü ve sıklığına odaklanılması daha yararlı olacaktır.

Tutum değişikliklerinin ölçülmesi genel olarak çok ilgi görse de, bu konuya özenle yaklaşılmalıdır, çünkü kamuoyunda tanıtımı yapılmış yaygın bir kampanyanın hemen ardından ortaya çıkacak hızlı davranış değişiklikleri geçici bir davranış değişikliğine işaret edebilir. Bu nedenle, yapılacak araştırmalarda tutum değişikliklerine ilişkin bilgi özenle elde edilmelidir.

Ayrıca, uygulamaya konulmuş bazı özel programların etkisini değerlendirmeye yönelik takip araştırmaları da yapılabilir.

Mevcut araştırmanın uygulanmasındaki deneyimler temelinde ve alandan edinilmiş derslere dayanarak bundan sonra yapılabilir bir takip çalışması için belirli bazı öneriler sunulmaktadır:

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, çok büyük bir örneklem ile gerçekleştirilmiştir. Bu bir tespit araştırması için yararlı olmasına rağmen, bir takip çalışması için gerekli değildir. Araştırma örnekleminin büyük olması, lojistik, moral, motivasyon, araştırma kalitesi ile örneklem yoğunluğunun fazla olmasının getirdiği araştırmanın önceden duyulma riski anlamında çalışmaya avantajdan çok, dezavantaj getirebilmektedir. Dolayısıyla, bundan sonra yapılacak araştırmalarda daha küçük bir örneklem ile çalışması yararlı olacaktır. Daha küçük bir örneklem büyüklüğü, bir günde daha az ev ziyaret edilerek bazı konuların daha derinlemesine araştırılabilmesini sağlayacaktır.

İleri analiz anlamında erkeklere daha fazla odaklanarak çalışılması önerilmektedir. Niteliksel araştırmada elde edilenler, bundan önceki araştırmalar ve kadın kuruluşlarının yaptığı çalışmalar sırasında toplanan bilgiler ile kadınların şiddete bakış açıları ve şiddet deneyimleri hakkında oldukça zengin veri birikimine sahip olduğu söylenebilir. Erkeklerle ve özellikle şiddet uygulayan erkeklerle yapılan görüşmelerde onların bu konuda konuşmakta zorlandıkları ve yaşanan şiddeti hafife aldıkları, çoğu kez de dozunu azaltarak anlattıkları dikkat çekmiştir. Erkeklerin bakış açısı hakkında daha fazla araştırma yapılabilir ve benzer araştırmaların yineleniği durumlarda da özellikle erkeklerle yapılacak derinlemesine görüşmelere odaklanılabilir.

KAYNAKLAR

- Altınay, A. ve Arat, Y. (2008), Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet. İstanbul
- Aronson Fontes L. (1997), Conducting ethical crosscultural research on family violence. Chapter 23 in Out of the darkness: contemporary perspectives on family violence. Eds. Kaufman Kantor, Jana Jasinski. Sage Publications.
- Birleşmiş Milletler (BM), (2003), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 22 Aralık 2003 tarihli toplantısında aldığı 58/147 sayılı "Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddetin Ortadan Kaldırılması" konulu kararı.
- Center for Health and Gender Equity (1995), Measuring Violence Against Women Cross?Culturally. Notes from a Meeting. June 29, 1995. Unpublished document.
- Center for Health and Gender Equity (1996), Second Annual Meeting of the International Research Network on Violence Against Women. Dec. 8?19, 1996. Unpublished document.
- Council for International Organizations of Medical Science (CIOMS) (1993), International Guidelines For Ethical Review Of Epidemiological Studies, Geneva, Switzerland.
- Ellsberg M., Heise L., Peña R., Agurto S., ve Winkwist A., (2001), Researching violence against women: methodological and ethical considerations. Studies in Family Planning 32 (1): 1-16.
- Filmer, D. ve Pritchett, L., (2001), Estimating wealth effects without expenditure data - or tears: An application to education enrolments in states of India. Demography 38(1): 115-132.
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H.A.F.M., Ellsberg, M., Heise, L. ve Watts, C. (2005), WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women. Geneva, World Health Organisation.
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H.A.F.M., Ellsberg, M., Heise, L. ve Watts, C. (2006), "Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO Multi?country Study on Women's Health and Domestic Violence", Lancet, 368:1260-1269.
- Heise L., Ellsberg M., ve Gottemoeller M., (1999), Ending violence against women. Population Reports Series L (11) Baltimore, Johns Hopkins University School of Public Health, Population Information Program, December
- Heise L., Pitanguy H., ve Germain A., (1994), Violence Against Women: The Hidden Health Burden. World Bank Discussion Papers 255.
- Jansen, H.A.F.M., Watts C, Ellsberg M., Heise L., ve Garcia-Moreno C (2004), Interviewer

Training in the WHO Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence, Violence Against Women, 10:831-849

Kadın Dayanışma Vakfı (2005), Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı. Ankara.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) (2008), Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010. Ankara.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) (2008), Türkiye'de Kadının Durumu, <http://www.ksgm.gov.tr/>

Kish, L., (1949), "A procedure for objective respondent selection within the household", Journal of the American Statistical Association, pp. 380-387.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (1996), Evdeki Terör, Kadına Yönelik Şiddet, İstanbul. Mor Çatı Yayınları.

Rutstein, S.O. ve Johnson, K. (2004), The DHS Wealth Index. DHS Comparative Reports No.6, ORC Macro, Calverton, Maryland, USA.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995), Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları. Bizim Büro, Ankara.

United Nations (1993), Declaration on Elimination of Violence against Women, United Nations General Assembly resolution, document GA/RES/48/104, New York.

World Health Organization (WHO) (2001), Putting Women First: Ethical and Safety Recommendations for Research on Domestic Violence Against Women, WHO/FCH/GWH/01.1, Geneva.

EKLER

Ek 1. Araştırma Ekibi

Kilit Uzmanlar:

Dr. Henrica A.F.M. (Henriette)
Jansen

Ekip Lideri

Projenin nitel ve nicel bileşenlerinin sorumluluğu, görev raporlarının hazırlanması, sorukağıdı tasarlanması, veri analizi ve raporlama

Prof. Dr. Sunday Üner

Kilit Uzman

Niceliksel araştırma sorumluluğu, sorukağıdı tasarlanması, raporlama

Doç. Dr. Filiz Kardam

Kilit Uzman

Niteliksel araştırma sorumluluğu , odak grup moderasyonu, niteliksel veri analizi, raporlama

Çankaya Üniversitesi

Uzmanlar:

Prof. Dr. Sabahat Tezcan

Proje Yürütücüsü

Projenin idari yönetimi, sorukağıdı tasarlanması, raporlama

Hacettepe Üniversitesi
Nüfus Etütleri Enstitüsü

Doç. Dr. Banu Akadlı Ergöçmen

Temel Koordinatör

Projenin tüm aşamalarının yürütülmesi ve koordinasyonu, sorukağıdı tasarlanması, saha personeli eğitimi, analiz ve raporlama

Hacettepe Üniversitesi
Nüfus Etütleri Enstitüsü

Yrd. Doç. Dr. A. Sinan Türkyılmaz

Teknik Koordinatör

Örneklem ve niceliksel araştırmanın tasarımı ve teknik koordinasyonu, sorukağıdı tasarlanması, saha personeli eğitimi, analiz ve raporlama

Hacettepe Üniversitesi
Nüfus Etütleri Enstitüsü

Dr. İlnur Yüksel

Araştırma Koordinatörü

Niteliksel ve niceliksel araştırmalarının saha sorumluluğu, sorukağıdı tasarımı, niteliksel veri analizi, saha personeli eğitimi, analiz ve raporlama

Hacettepe Üniversitesi
Nüfus Etütleri Enstitüsü

Doç. Dr. İsmet Koç

Uzman Demograf

Sorukağıdı tasarlanması, saha personeli eğitimi, raporlama

Hacettepe Üniversitesi
Nüfus Etütleri Enstitüsü

Dr. Elif Yiğit	Demograf Ön deneme sorumlusu, sorukağıdı tasarlanması,saha personeli eğitimi	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Dr. Yadigar Coşkun	Demograf Veri İşleme Koordinatörü, sorukağıdı tasarlanması,saha personeli eğitimi	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Araştırma Görevlileri:		
Mehmet Ali Eryurt	Araştırmacı	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Pelin Çağatay	Araştırmacı, saha ekip başkanı	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Tuğba Adalı	Araştırmacı, saha ekip başkanı	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Hande Tunçkanat	Araştırmacı, saha ekip başkanı	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Rengin Saliha Yıldız	Araştırmacı, saha ekip başkanı	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Proje Asistanları:		
Dr. Sutay Yavuz	Araştırmacı, niceliksel araştırmanın veri analizi, tablolama ve raporlama	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Ayşe Abbasoğlu	Araştırmacı, tablolama ve raporlama	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Ceren Gökçen	Araştırmacı, niteliksel araştırma çözümlenmesi ve saha koordinasyon yardımcılığı, saha ekip başkanı	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Erhan Özdemir	Araştırmacı, sorukağıdı tasarlanması	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Aslı Sevin	Araştırmacı, kodlama	ICON Institute Public Sector GmbH
Billur Eskioğlu	İdari Asistan	

Ek 2. Araştırma Personeli

Niceliksel Araştırma Personeli

Ahmet Adıyaman	Deniz Lodos	H.Duygu Ercan
Ahmet Tek	Deniz Tekindağ	H.Kürşat Akcan
Alev Eriş	Derya Kısacık	Hakan Kılınç
Aliye S. Kabal	Derya Saklav	Hale Nebihe Çamer
Asena Kahveci	Duygu Berktaş	Halil Kılınç
Asiye Bekarca	Duygu Çavdar	Handan Yılmaz
Asiye Selin Usta	Duygu Tülüoğlu	Hande Tunçkanat
Aslı Cihan	E.Merve Önder	Havva Şik
Aycihan Onuk	Eda Çakmak	Hazan Tuna
Ayfer Ezgi Yılmaz	Eda Özyurt	Irmak Toker
Aylin Demir	Edip Alpata	Işıl Bayraktar
Aylin Tanay	Emire Serim	İlkay Sevinç Turaç
Aysel Ergün	Emre Yılmaz	İlke Sıla Önsal
Ayşe Esin Vural	Esengül Güneş	İnci Çalışkan
Ayşe Karakoyunlu	Esin Duygun	İrfan Alayvaz
Ayşegül Eren	Esin İnce	Leyla Bahtiyar
Ayşegül Kurtoğlu	Esra Dabağcı	M.Anıl Kaçar
Azize Seçer	Esra Eruysal	M.Cihad Öner
Bahar Toker	Esratur Özer	Mehmet Güllüpınar
Berna Şafak Zülfikar	Eylül Yılmaz	Mehmet Karakaya
Betül Yıldırım	Ezgi Karataş	Mehmet Uncu
Bilal Akgök	Ezgi Şengül	Mehtap Coşkun
Buket Orbay	Fatma Akansel	Mert Eskisındı
Burcu Akyol	Funda Kara	Merve Çağşırılı
Burcu Doğan	Gizem Eldeniz	Merve Sayılğanoğlu
Burcu Özkan	Gizem Erdoğan	Merve Topcu
Büşra Beyhan	Gönül Ekici	Murat Küçük
Ceren Gökçen	Gözde Işık Ekinci	Musa Çelik
Ç. Demet Güler	Gül Ayşe Güven	N.Gülçin Aksoy
Çağlar Dere	Gül Gümüşdere	N.Tuğçe Palabıyık
Çiğdem Çiçek	Gülcan Kılıç	Nacar Demir
Çiğdem Özer	Güliden Aydoğdu	Nagihan İrkörücü
Çilem Çağla Tuna	Güliden Sayılan	Neslihan Aslan
D. Kübra Kırım	Gülhan Kaya	Neşe Ünal
Delta Meriç Candemir	Gülşah Şaştım	Nevin Tenk
Demet Kaya	Gülşah Yücel	Nihal Serttaş
Deniz Kundakçı	H.Andaç Kılıç	Nihan Mortaş

Olcaý Akgül
Özge Bozdoğan
Özge Can Doğmuş
Özge Harnuboğlu
Özge Tığlı
Özgür Arslan
Özlem Aslan
Özlem Sönmez
Pelin Çağatay
Rahime İnan
Rengin Yıldız
Seçkin Şahin
Selahattin Uluğ
Selami Topuz
Selda Altunöz
Selda Atmaz
Selda Deliktaş
Selma Hancı
Semahat Dicle Maybek
Semra Karataş
Serap Yılmaz
Serdar Seven
Serpil Baran Demir
Serpil Şimşek
Sevgi Doğan
Sinem Atayurt
Sultan Ateş
Suphi Öztaş
Şafak Rüzgar Yıldız
Şebnem Emil
Tuğba Adalı
Ülkü Atik
Ümran Erbek
Yasemin Cansuz
Yasemin İşlek
Yeliz Ergün
Yeter Aras
Yılmaz Polat
Z. Burcu Akbaba
Zafer Kiraz
Zuhal Güreli
Züleyha Demirok
Züleyha Özbaş
Zülfikar Özdoğan

Veri Giriş Personeli

Ahmet Bülent Özer
Arda Kumaş
Asena Kahveci
Ayla Han
Burçin Kalkın
Cemre Artan
Cihat Öner
Deniz Kundakçı
Derya Karabacak
Dilek Alagöz
Eda Zeran
Erkan Hozanlı
Gizem İldeniz
Gülay Oksay
Hakan Tan
İbrahim Murat Laçın
İlay Ertetik
İlker Özdin
Kamuran Atay
Mehmet Fatih Öndül
Ozan Gürlek
Özge Pınar Sarp
Rıza Atay
Seyhan Atak
Yağmur Üner Yavuzlar
Zehra Şafak Tan

Niteliksel Araştırma Personeli

Altan Sungur
Billur Eskioğlu
Burcu Yayla
Burçin Kalkan
Ceren Gökçen
Emine Bademci
Hande Tunçkanat
Mustafa Akçınar
Mustafa İşlek
Nihan Yolsal
Pelin Çağatay
Rengin Yıldız
Reyda Tulgar
Tuğba Adalı
Tuğba Atalar
Yağmur Özkan
Yeşim Mutlu
Zeynep Sarıaslan

Ek 3. Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Örneklemeye Çıkan İller

Tablo 1. Örneklemeye Çıkan İller

BÖLGE ADI	İL ADI	İL KODU	12 BÖLGE KODU
İSTANBUL	İSTANBUL	34	1
	BALIKESİR	10	2
	ÇANAKKALE	17	2
	EDİRNE	22	2
BATI MARMARA	TEKİRDAĞ	59	2
	DENİZLİ	20	3
	İZMİR	35	3
	MANİSA	45	3
EGE	MUĞLA	48	3
	KÜTAHYA	43	3
	BURSA	16	4
	KOCAELİ	41	4
DOĞU MARMARA	BOLU	14	4
	ESKİŞEHİR	26	4
	DÜZCE	81	4
	ANKARA	6	5
BATI ANADOLU	KONYA	42	5
	ADANA	1	6
AKDENİZ	ANTALYA	7	6
	HATAY	31	6
	İÇEL	33	6
	K.MARAŞ	46	6
ORTA ANADOLU	KAYSERİ	38	7
	KIRŞEHİR	40	7
	NİĞDE	51	7
	YOZGAT	66	7
BATI KARADENİZ	KIRIKKALE	71	7
	KASTAMONU	37	8
	SAMSUN	55	8
	ZONGULDAK	67	8
DOĞU KARADENİZ	ÇORUM	19	8
	TOKAT	60	8
	ARTVİN	8	9
	GİRESUN	28	9
KUZEYDOĞU ANADOLU	ORDU	52	9
	RİZE	53	9
	TRABZON	61	9
	AĞRI	4	10
ORTADOĞU ANADOLU	ERZİNCAN	24	10
	ERZURUM	25	10
	KARS	36	10
	İĞDIR	76	10
GÜNEYDOĞU ANADOLU	BİNGÖL	12	11
	ELAZIĞ	23	11
	MALATYA	44	11
	VAN	65	11
GÜNEYDOĞU ANADOLU	DİYARBAKIR	21	12
	GAZİANTEP	27	12
	MARDİN	47	12
	ŞANLIURFA	63	12
ŞIRNAK	73	12	

Ek 4. Örneklem Kapsamı ve Örneklem Ağırlıkları

Ahmet Sinan TÜRKYILMAZ

Örneklem Kapsamı ve Cevaplama Oranları

Bu bölümde, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması'nın hanehalkı ve kadın görüşmelerindeki cevaplama oranları ve cevaplama nedenlerine yer verilmektedir. Araştırmanın örneklem tasarımında yer alan 542 kümede hedeflenmiş örneklem büyüklüğü 24,048 hanehalkıdır. Bu kümelerden 4 kent ve 1 kır kümesinde yol çalışması yapılan köye ulaşımın sağlanamaması, kent kümelerinde toplu konut inşaatına başlanmış olması, askeri lojmanlarda görüşme izni alınamamış olması nedenleriyle hiç görüşme yapılamamıştır. Görüşme için gidilen ve görüşme yapılabilecek durumda olan 19,505 hanehalkından 17,168'i ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Buna göre, hanehalkı düzeyindeki cevaplama oranı yüzde 88'dir. Hanehalkında görüşme yapılamamasının nedenleri arasında seçilen hanehalkı üyelerinden yüzde 10.9'unun araştırmanın yapıldığı yaz aylarında evde olmaması, konutta/adreste yaşayan kimsenin olmaması veya adresin konut olmamasıdır. Görüşmeyi reddeden hanehalklarının oranı sadece yüzde 4.4'dür (Tablo 1).

Yerleşim yeri ve bölgesel düzeyde cevaplama oranları değerlendirildiğinde beklendiği üzere kırsal alanlardaki cevaplama oranı daha yüksektir. Bölgeler arasında en yüksek cevaplama oranı yüzde 95 ile Doğu Karadeniz bölgesinde görülürken İstanbul en düşük cevaplama oranına sahiptir.

Görüşme yapılan hanehalklarında 15-59 yaş grubunda 22,822 kadın bulunmuştur. Bu kadınların yaş, medeni durum ve eğitim gibi temel bilgileri sorulmuştur. Güvenlik ve gizlilikle ilgili nedenlerle kadınların araştırma sorularına rahat cevap verebilmelerini sağlamak ve cevapların güvenilirliğini artırmak amacıyla her hanehalkından sadece bir kadın ile görüşülmesi hedeflenmiştir. Görüşme kriterlerine uygun olan 22,822 kadından Kish yöntemiyle belirlenen kadın sayısı 14,854 olmuştur (Tablo 1). Araştırma kapsamında, 12,795 kadın ile kadın soru kağıdı tamamlanmış olup reddedilme oranı sadece yüzde 2.1'dir. Kadın görüşmelerinde cevaplama oranı yüzde 86.1'dir (Tablo 1). Hanehalkındaki örüntüden farklı olarak kentteki ve kırdaki kadınların cevaplama oranı birbirine yakındır. Bununla birlikte bölgesel düzeyde en yüksek cevaplama oranı Akdeniz bölgesindedir. İstanbul dışındaki bölgeler birbirinden çok farklılaşmaz iken İstanbul için cevaplama oranı yüzde 80'in altında kalmıştır.

²⁰ Hanehalkı cevaplama oranı, görüşmesi tamamlanan hanehalkı sayısının, görüşmesi tamamlanan, ziyaret sırasında evde hanehalkının bulunmadığı, uygun cevaplayıcı olmayan, ertelenen, reddedilen ve görüşmesi tamamlanmayan hanehalkları sayılarının toplamına bölünmesiyle hesaplanmıştır. Uygun kadın cevaplama oranı ise tamamlanmış görüşme sayısının, tamamlanmış, evde yok, ertelenmiş, reddedilmiş, kısmen doldurulmuş ve "diğer" kodu almış görüşme sayılarının toplamına bölünmesiyle hesaplanmıştır. Genel cevaplama oranı hanehalkı ve uygun kadın cevaplama oranlarının çarpımıdır.

Hane halkı cevaplama oranı (HRR), çeşitli cevaplama kategorilerinde yer alan hanehalkı sayıları kullanılarak, şu şekilde hesaplanmıştır:

C

$$\frac{C + HP + P + HR + DNF + PC}{WC}$$

Kadın cevaplama oranı (EWRR), soru kağıdı doldurulan kadın sayısı, tüm kadınlara bölünerek hesaplanmıştır:

$$\frac{WC + WNH + WA + WP + WR + WNE + WPC + WO}{WC}$$

	Yerleşim yeri											Toplam			
	Kent	Kır	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzey Doğu Anadolu	Orta Doğu Anadolu	Güney Doğu Anadolu	Toplam
NUTS-1 Bölgesi															
Tablo 1. Cevaplama kategorileri ve oranları, bölge ve yerleşim yerine göre, Türkiye 2008															
Hanehalkı															
Sorukağıdı dolduruldu (C)	69,3	80,7	59,9	74,9	71,4	67,0	73,8	73,9	66,1	69,7	72,3	74,2	78,6	82,2	72,1
Ziyaret sırasında evde hanehalkı yok veya görülebilecek nitelikte kimse yok (HP)	4,0	2,2	8,9	4,4	1,7	7,1	5,2	5,4	1,0	4,7	0,1	1,2	0,7	2,4	3,5
Hanehalkının tümü	11,8	8,3	11,8	10,2	14,2	7,9	8,9	7,6	13,7	11,1	18,4	11,2	10,1	5,9	10,9
araştırma tarihlerinde evde yok (HA)	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1					0,0	0,0	0,0
Sonraya bırakıldı (P)	5,3	1,8	12,3	4,0	2,8	7,7	4,6	4,6	5,0	4,6	3,0	1,2	2,2	1,8	4,4
Reddedti (R)	6,1	4,6	4,8	5,2	5,3	5,2	4,9	6,4	5,7	8,3	4,7	8,4	4,8	5,3	5,7
Konutta adreste yaşayan yok, adres konut deği (DV)	0,6	0,3	0,5	0,2	0,2	0,3	0,9	0,4	1,8	0,1	0,2	0,4	0,8	0,4	0,5
Konut yıkılmış (DD)	1,7	1,5	0,9	0,7	1,7	4,1	0,5	0,8	3,7	0,6	0,7	2,9	2,1	1,3	1,7
Konut bulunamadı (DNF)	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,0	0,0	0,1
Görüşme yarda kaldı (PC)	1,1	0,4	0,6	0,2	2,5	0,5	1,1	0,7	3,0	0,6	0,4	0,4	0,6	0,5	0,9
Diğer (O)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam	17952	5868	1896	1944	2016	1968	1896	2040	2040	1944	2004	1992	2040	2040	23820
HH sayısı	86,1	93,4	72,8	88,9	91,9	77,7	87,5	87,1	87,1	87,3	94,8	93,2	94,0	93,6	88,0
Hanehalkı cevaplama oranı (HRR)	86,1	86,3	79,1	87,5	85,8	85,6	88,8	89,2	84,5	83,4	83,5	88,4	86,4	88,8	86,1
Kadın	2,1	1,8	4,9	2,2	2,0	4,7	1,6	3,7	0,9	2,7	0,2	1,4	0,4	1,2	2,0
Sorukağıdı dolduruldu (WC)	7,8	8,2	8,2	7,0	8,2	3,4	5,1	4,1	6,6	7,7	12,0	6,8	8,3	6,9	7,0
Ziyaret sırasında kadın evde yok (WNH)	0,1	0,1	0,3	0,4	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Kadın araştırma tarihlerinde evde yok (WA)	2,5	0,9	4,5	1,3	2,9	3,3	2,0	1,0	4,0	2,6	1,3	1,2	1,5	0,9	2,1
Sonraya bırakıldı (WP)	0,9	1,7	1,2	0,7	0,4	0,9	1,6	1,0	1,0	1,3	1,5	0,9	1,7	0,9	1,1
Reddedti (WR)	0,9	0,9	0,7	0,8	0,3	1,4	0,8	0,7	1,7	1,7	1,0	0,9	0,7	0,6	0,9
Kadın görüşme yapmaya uygun deği (WNNE)	0,6	0,5	1,2	0,2	0,3	0,5	0,2	0,2	1,1	0,5	0,6	0,5	0,8	0,6	0,5
Diğer (WO)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam	10958	3896	1018	1101	1153	1106	1204	1291	1169	1102	1252	1375	1489	1594	14854
Kadın Sayısı	86,1	86,3	79,1	87,5	85,8	85,6	88,8	89,2	84,5	83,4	83,5	88,4	86,4	88,8	86,1
Kadın Cevaplama Oranı (WRR)	86,1	86,3	79,1	87,5	85,8	85,6	88,8	89,2	84,5	83,4	83,5	88,4	86,4	88,8	86,1

Örneklem Ağırlıklarının Hesaplanması

Daha önce de belirtildiği gibi Türkiye'de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması örneklem planı kendinden ağırlıklı bir örneklem planı değildir. Bazı örneklem tabakalarında yeterli sayıda gözleme ulaşılabilmesi için, orantısız olarak dağıtılması gereken hedef sayılardan daha fazla sayıda örneklem birimleri seçilmiştir. Aşağıda araştırma sonuçlarının analizlerinde kullanılan ağırlıkların nasıl hesaplandıkları anlatılmıştır. Her bir tabakada yapılan seçim orantısız olmadığı için ve kent ve kır cevaplama oranları farklılıklar gösterdiği için, 30 tabakanın her biri için ağırlıklar ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Herhangi bir tabakaya verilen ağırlığın ana bileşeni, o tabakadaki örnek sayısını belirlemek üzere kullanılan örneklem oranının tersidir:

$$W_h = 1 / f_h$$

f_h tabakasındaki örneklem oranı $f(h)$ ise, o tabakadaki bütün seçim aşamalarındaki seçilme olasılıklarının çarpımıdır:

$$f_h = P_{1h} * P_{2h} * P_{3h}$$

P_{1h} , h tabakası için i 'nci örneklem aşamasındaki örneklem biriminin seçilme olasılığıdır.

Hanehalkı ve kişi görüşmeleri için cevaplamamanın seviyesini ölçmek için ikinci bir ağırlık bileşeni hesaplanmıştır. Hanehalkı için cevaplamanın düzeltme faktörü aşağıdaki değerdir:

$$R_{hh} = \text{Tamamlanmış hanehalkı} / \text{Görüşme yapılması uygun hanehalkı.}$$

Görüşme yapılması uygun olan hanehalkı sayısı; görüşmesi tamamlanan hanehalkı sayısı, uygun cevaplayıcı olmayan hanehalkı sayısı, ertelenen hanehalkı sayısı, görüşmesi yarım kalan hanehalkı sayısı, görüşmenin reddedildiği ve ekiplerin bulamadığı hanehalkları sayısının toplamıdır.

Benzer şekilde, kadınlar içinde kadın soru kağıdının cevaplanmamasından kaynaklanan düzeltme faktörü aşağıdaki değerdir:

$$R_{ww} = \text{Tamamlanmış kadın soru kağıdı} / \text{Görüşme için seçilen Uygun kadın.}$$

Her hanehalkında eğer birden fazla uygun kadın var ise görüşme için bunlardan bir tanesi Kish yöntemi ile seçildiğinden bu seçim işleminde ağırlıklara yansıtılması gerekir. Bu amaçla tabaka düzeyinde her tabakada bulunan 15-59 yaş kadın sayısı ile görüşmeye seçilen uygun kadın oranının terside ağırlık faktörünün içinde yer almıştır.

$$R_{wk} = \text{Görüşme için seçilen uygun kadın} / \text{15-59 toplam kadın sayısı}$$

Düzeltilmemiş ağırlıklar her tabaka için yukarıdaki faktörlerle çarpılarak elde edilmiş; daha

sonra da tamamlanmış hanehalkı görüşmelerinin toplam düzeltilmemiş ağırlıklı hanehalkı sayısına oranıyla çarpılarak standart hale getirilmiştir. Benzer bir standardizasyon işlemi kadın ağırlıklarını elde etmek için de kullanılmıştır. Ağırlıklar görüşmelerin gerçekleştirilemediği 5 küme için yapılan düzeltmeleri de içermektedir.

Kadın ağırlıkları için son aşama aşağıda anlatılan ve 2007 ADNKS 15-59 beşli yaş dağılımı düzeltilmesini içeren kalibrasyon işlemidir. Kish yönteminden kaynaklanan yaş grubu iç dağılımı da bu kalibrasyon işlemi ile düzeltilmektedir. Örneklem dağılımını belirli karakteristikler itibari ile dışsal veri ile tutarlılığını test etmek ve bu dışsal kaynağa göre örneklem dağılımını düzeltmek için kalibrasyon aşağıdaki şekilde uygulanmıştır. Dışsal kaynak olarak 2007 ADNKS 15-59 beşli yaş grupları dağılımı kullanılmıştır. Bu değişkenler itibari ile kalibrasyon aşağıdaki aşamalar itibari ile yapılmıştır.

15-59 kadın bazında yaş gruplarının 2007 nüfus dağılımı

15-59 kadın bazında yaş gruplarının W ile ağırlıklandırılmış dağılımı

Sonuç olarak, tabaka bazında hesaplanan ve cevaplanmama yansızlığını gideren bu ağırlıklar mevcut verilere eklenerek veri setleri analize hazır hale getirilmiştir. Tabakalar için hanehalkı ve kadın ağırlıkları Tablo 2'de verilmiştir. Bu ağırlıklar her bir kadında ait olunan yaş grubundaki faktörden dolayı farklılaşacağından son kalibrasyon işlemi içermemektedir.

Tablo 2. Kalibrasyon öncesi tabaka düzeyinde Hanehalkı ve Kadın ağırlıkları

Tabaka	Hanehalkı	Kadın
1	3,193803	3,52732
2	0,392827	0,41037
3	0,532803	0,53930
4	0,930277	0,87652
5	1,799156	1,83687
6	1,989018	2,06072
7	1,024379	0,98946
8	1,667642	1,60538
9	1,571963	1,60676
10	0,829247	0,86594
11	1,231193	1,21009
12	1,246898	1,16688
13	1,549041	1,51773
14	0,569949	0,55286
15	1,406919	1,38694
16	1,700395	1,59538
17	0,514170	0,52666
18	0,846661	0,86783
19	0,591388	0,65096
20	1,413225	1,37726
21	0,623176	0,62942
22	1,045769	1,03801
23	0,243095	0,24891
24	0,837219	0,90304
25	0,179466	0,17621
26	0,514280	0,50493
27	0,313507	0,30935
28	0,625680	0,65599
29	0,733711	0,69900
30	0,821441	0,85871

Ek 5. Refah Endeksinin Oluşturulması

Araştırma bulguları sunulurken eğitim ve yaş grubu gibi temel özelliklerin yanı sıra refah düzeyi de sosyo-ekonomik statüyü yansıtan bir temel özellik değişkeni olarak kullanılmıştır. "Refah düzeyi" değişkeni, hanehalkı soru kağıdında yer alan bazı sorular kullanılarak hesaplanan "refah endeksi" değerine göre, hanelerin en düşük değerden en yüksek değere doğru sıralanması ve daha sonra da tüm hanelerin üç gruba ayrılacak şekilde gruplanmasıyla belirlenmiştir. Hanehalkının sahip olduğu mal ve eşyalar²² kullanılarak temel bileşenler analizi (principal component analysis) yapılmış ve görüşme yapılan her hane için refah puanları verilmiştir. Daha sonra her hanehalkı içinde yaşayan hanehalkı üye sayısı kullanılarak ağırlıklandırılan endeks değeri, araştırmada yer alan tüm hanehalkı nüfusu, yaşadıkları hanehalkının aldığı refah puanına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada, en düşük yüzde 40'lık dilim "Düşük", ortadaki yüzde 40'lık dilim "Orta" ve en yüksek yüzde 20'lik dilim de "Yüksek" refah grubunu oluşturmuştur.

Refah endeksi ile, hanehalkının sahip olduğu mal ve eşyalara bakarak hanenin uzun dönemli refahının ne olduğunun tespit edildiği varsayılmaktadır. Bu endeks ile hanehalklarının refah düzeyleri düşük, orta ve yüksek olarak sıralanmıştır. Refah endeksi mutlak yoksulluk, mevcut gelir veya harcama düzeyi hakkında bilgi vermeyip, hesaplanan refah puanları sadece bu araştırmada toplanan verilere dayalı olarak bir sıralama sağlamaktadır. Bu araştırmada kullanılan refah endeksi²³ oluşturulurken, UNICEF-MICS12 (Multiple Indicator Cluster Survey-Çok Göstergeli Küme Araştırması) projesinin hazırlamış olduğu yardımcı SPSS yazılımından faydalanılmış ve bu yazılımlar Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması veri setine adapte edilmiştir. Sosyo-ekonomik statüyü yansıtan refah endeksi, bu çalışmada yaş grubu ve eğitim ile birlikte temel özellik değişkeni olarak kullanılmıştır.

²² Refah endeksi oluşturulurken kullanılan mal ve eşyalar şunlardır: Buzdolabı, gazlı/Elektrikli fırın, mikrodalga fırın, mutfak robotu/mikser/blender, bulaşık makinası, çamaşır makinası, ütü, elektrik süpürgesi, lcd-plazma televizyon, televizyon, ödemeli tv yayınları, uydu yayınları, video kamera, dvd/vcd çalar, fotoğraf makinası, cep telefonu, telefon, bilgisayar, internet bağlantısı, klima, özel araba, traktör ve motosiklet

²³ Refah endeksinin oluşturulması ile ilgili olarak Filmer ve Pritchett (2001) ve Rutstein ve Johnson (2004) kaynaklarına bakınız.

Ek 6 Bölümleri Ek Tabloları

Bölüm 4 Ek Tablolar

Temel Özellikler	Tokat atma ya da bir şey fırlatma						İtme ya da tartaklama						Yumrukla vurma					
	Yüzde			Sıklık			Yüzde			Sıklık			Yüzde			Sıklık		
	Yaşamın herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Bir kaç kez	Bir kaç kez	Bir kaç kez	Çok kez	Yaşamın herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Bir kaç kez	Bir kaç kez	Bir kaç kez	Çok kez	Yaşamın herhangi bir dönemi	Son 12 ay	Bir kaç kez	Bir kaç kez	Çok kez	Evlenmiş kadın sayısı
Yerleşim yeri																		
Kent	35.5	8.8	29.8	48.4	21.8	19.1	5.6	20.7	49.7	29.6	14.1	4.0	16.8	46.6	36.5	7.981		
Kır	41.4	8.8	18.6	50.6	30.8	20.1	6.1	17.2	48.3	34.5	16.9	4.1	18.2	38.6	43.1	2.817		
Bölge																		
İstanbul	33.8	7.2	39.0	43.6	17.4	17.5	4.2	32.3	40.2	27.6	12.2	3.8	19.7	50.4	29.9	691		
Batı Marmara	23.7	5.5	42.0	31.2	26.8	12.4	3.2	16.3	27.7	56.0	8.6	2.3	4.9	41.7	53.4	859		
Ege	29.6	4.3	30.3	54.0	15.7	15.8	3.7	32.5	51.0	16.4	11.2	1.8	29.4	40.4	30.2	848		
Doğu Marmara	34.6	6.5	30.9	43.9	25.2	16.3	3.3	14.0	45.2	40.9	12.6	2.3	6.3	39.3	54.3	822		
Batı Anadolu	39.8	10.2	31.7	56.2	12.1	22.0	6.8	23.9	58.4	17.7	16.5	4.2	19.7	54.2	26.1	915		
Akdeniz	38.7	10.3	19.6	43.2	37.3	21.5	8.0	12.5	52.6	35.0	17.2	5.2	14.6	46.6	38.8	964		
Orta Anadolu	46.8	11.8	24.0	52.4	23.5	28.7	8.2	20.9	46.1	33.0	22.2	5.4	23.7	35.1	41.1	887		
Batı Karadeniz	39.6	6.0	24.9	46.8	28.3	19.9	5.3	18.5	48.3	33.1	15.1	3.4	26.5	31.2	42.3	779		
Doğu Karadeniz	36.7	5.4	27.0	55.6	17.4	16.6	4.3	12.0	67.1	20.9	11.7	1.3	31.5	30.8	37.7	874		
Kuzeydoğu Anadolu	51.8	16.3	21.9	41.4	36.7	26.7	9.9	11.6	43.2	45.2	24.3	8.5	13.0	39.1	47.9	1.000		
Ortadoğu Anadolu	45.0	13.3	20.0	56.6	23.4	20.0	7.5	15.6	54.4	30.0	18.2	6.2	20.0	38.3	41.6	994		
Güneydoğu Anadolu	46.6	18.1	18.2	55.1	26.8	23.6	9.6	12.7	49.6	37.7	20.0	7.9	10.2	46.2	43.7	1.165		
Yaş																		
15-24	30.0	15.9	27.9	50.1	22.0	15.1	9.5	14.1	53.6	32.3	8.7	5.7	23.3	37.2	39.5	1.194		
25-34	33.5	10.9	26.2	54.1	19.8	17.9	7.2	22.5	49.3	28.2	12.0	4.9	12.1	52.5	35.4	3.652		
35-44	37.7	7.8	29.9	42.2	27.9	18.9	5.0	21.5	44.4	34.1	15.1	4.2	20.2	43.5	36.3	3.009		
45-59	43.7	4.0	22.2	43.2	34.5	23.3	3.0	18.6	50.3	31.2	20.5	2.2	16.5	36.7	46.8	2.943		
Eğitim																		
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	50.6	11.5	19.6	48.3	32.1	24.3	6.5	11.8	46.5	41.7	22.9	5.5	11.8	40.1	48.1	2.741		
İlköğretim birinci kademe	37.6	7.9	25.9	51.7	22.4	19.2	5.2	21.9	49.2	28.9	15.0	3.8	20.4	46.6	33.0	5.237		
İlköğretim ikinci kademe	32.3	10.8	35.1	42.5	22.4	19.4	8.1	20.9	50.1	29.0	10.3	5.2	22.8	41.8	35.4	872		
Lise ve üzeri	22.3	7.0	38.2	46.7	15.1	14.2	4.8	25.1	53.5	21.4	7.3	2.4	11.9	50.9	37.2	1.948		
Refah düzeyi																		
Düşük	45.5	12.7	22.7	49.1	28.2	22.4	7.7	11.8	49.7	38.5	20.4	6.4	17.0	41.1	41.9	4.189		
Orta	36.1	7.5	28.7	49.7	21.6	18.8	5.0	22.2	51.1	26.7	13.1	3.2	14.5	48.6	36.9	4.631		
Yüksek	24.4	4.7	41.5	45.8	12.6	15.2	3.6	42.5	42.6	14.9	8.7	1.7	29.1	51.5	19.5	1.978		
Türkiye	37.0	8.8	27.0	48.9	24.1	19.4	5.7	19.7	49.3	31.0	14.8	4.0	17.2	44.6	38.2	10.798		

* Fiziksel şiddet sıklığına ilişkin değerler sadece son 12 ay içindir.

EK Tablo 4.1. Fiziksel şiddet davranışları ve sıklığı* (Tablonun devamı)

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den evlenmiş kadınların yaşadığı fiziksel şiddet davranışlarının yerleşim yeri, bölge, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre sıklığı ve yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Tekmeleme, sürüklenme ya da dövme				Boğazı sıkma ya da yakma				Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etme/kullanma							
	Yaşamın herhangî bir döneminde	Son 12 ayda	Bir kez	Sıklık	Yaşamın herhangî bir döneminde	Son 12 ayda	Bir kez	Sıklık	Yaşamın herhangî bir döneminde	Son 12 ayda	Bir kez	Sıklık	Yaşamın herhangî bir döneminde	Son 12 ayda	Bir kez	Sıklık
Yerleşim yeri																
Kent	11.4	3.0	18.0	38.8	43.2	5.3	1.7	19.0	39.9	41.1	2.7	0.8	28.7	38.1	33.1	7.981
Kır	15.5	4.1	16.8	42.5	40.7	4.8	1.2	30.2	40.9	29.0	2.2	0.6	29.5	9.3	61.2	2.817
Bölge																
İstanbul	8.5	2.2	27.6	22.0	50.4	4.1	1.3	25.6	24.2	50.2	2.3	0.9	18.4	18.6	63.0	691
Batı Marmara	8.1	2.3	19.8	34.2	46.0	3.2	1.0	32.5	67.5	.0	1.5	0.6	40.3	44.2	15.5	859
Ege	9.4	1.4	37.2	38.7	24.1	4.1	0.9	36.5	40.6	22.9	2.4	0.6	.0	53.9	46.1	848
Doğu Marmara	9.5	2.2	.0	47.0	53.0	4.7	1.4	33.2	10.2	56.6	1.8	0.9	13.7	51.8	34.5	822
Batı Anadolu	13.1	2.6	10.5	70.8	18.8	4.2	1.1	.0	83.3	16.7	2.7	0.3	.0	84.6	15.4	915
Akdeniz	17.1	4.7	15.8	38.2	46.0	7.6	2.7	17.6	41.4	41.0	3.3	0.6	61.2	21.9	16.9	964
Orta Anadolu	18.1	4.0	18.3	40.3	41.4	6.2	1.4	12.3	31.3	56.4	3.4	0.5	59.6	20.5	19.9	887
Batı Karadeniz	12.0	3.0	20.7	43.4	35.9	5.6	1.5	16.8	54.9	28.3	3.2	0.6	54.4	13.8	31.9	779
Doğu Karadeniz	10.0	2.1	29.5	23.8	46.7	4.7	0.6	53.0	33.8	13.2	2.0	0.4	82.9	17.1	.0	874
Kuzeydoğu Anadolu	21.0	7.6	13.5	35.0	51.5	8.1	3.4	9.4	42.3	48.3	3.0	1.2	25.8	36.8	37.4	1.000
Orta Anadolu	17.9	5.2	16.2	32.1	51.7	6.2	2.1	20.9	36.2	42.9	2.6	0.5	14.2	25.4	60.3	994
Güneydoğu Anadolu	17.9	7.7	14.5	44.1	41.4	6.7	2.6	19.2	47.4	33.3	3.2	1.2	43.8	13.5	42.7	1.165
Yaş																
15-24	8.9	6.0	29.2	41.4	29.4	4.0	2.5	20.1	42.9	37.0	2.2	1.0	55.2	26.3	18.5	1.194
25-34	9.8	3.8	10.0	46.0	44.0	4.6	2.0	12.4	47.1	40.5	2.2	0.9	28.5	18.8	52.6	3.652
35-44	13.1	3.0	15.0	36.3	48.7	5.1	1.4	32.3	28.4	39.3	2.4	0.9	24.1	32.0	43.9	3.009
45-59	16.4	1.6	21.2	28.1	50.8	6.3	0.8	28.7	34.9	36.5	3.4	0.3	.0	81.5	18.5	2.943
Eğitim																
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	19.8	5.0	9.5	38.6	51.9	7.5	2.1	22.2	35.3	42.5	3.7	1.0	44.4	27.2	28.4	2.741
İlköğretim birinci kademe	12.3	2.9	24.0	39.3	36.7	4.7	1.3	24.1	32.5	43.4	2.4	0.5	21.6	24.6	53.9	5.237
İlköğretim ikinci kademe	8.9	4.2	23.3	40.4	36.3	4.7	2.3	14.8	66.7	18.5	1.8	0.9	20.7	58.8	20.5	872
Lise ve üzeri	6.0	2.0	11.5	46.0	42.5	4.0	1.3	15.7	47.2	37.2	2.2	0.9	23.3	36.8	39.9	1.948
Refah düzeyi																
Düşük	17.6	5.1	14.7	35.4	50.0	6.3	2.1	19.4	31.3	49.4	3.5	1.2	35.5	15.1	49.5	4.189
Orta	10.8	2.7	20.1	43.5	36.5	5.1	1.6	16.9	51.0	32.1	2.3	0.5	21.4	53.1	25.4	4.631
Yüksek	6.9	1.4	26.2	54.6	19.2	3.3	0.7	49.5	35.1	15.5	1.7	0.4	16.9	57.7	25.4	1.978
Türkiye	12.4	3.3	17.6	40.0	42.4	5.2	1.6	21.1	40.1	38.9	2.6	0.7	28.9	31.9	39.2	10.798

* Fiziksel şiddet sıklığına ilişkin değerler sadece son 12 ay içindir.

EK Tablo 4.2. Şiddet biçimlerinin sıklığı

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den şiddet yaşamış evlenmiş kadınların şiddet biçimlerine ve temel özelliklerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Sadece fiziksel şiddet	Sadece cinsel şiddet	Fiziksel ve cinsel şiddet	Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadın sayısı
Yerleşim yeri				
Kent	64.6	5.9	29.6	3,442
Kır	60.8	7.3	31.9	1,353
Bölge				
İstanbul	63.5	6.3	30.2	260
Batı Marmara	70.7	4.3	25.0	221
Ege	66.7	6.3	27.0	300
Doğu Marmara	59.9	9.6	30.5	320
Batı Anadolu	66.7	5.4	27.9	429
Akdeniz	64.9	4.4	30.8	418
Orta Anadolu	63.3	5.1	31.6	465
Batı Karadeniz	56.8	6.1	37.0	350
Doğu Karadeniz	62.6	8.1	29.3	364
Kuzeydoğu Anadolu	58.6	10.9	30.5	557
Ortadoğu Anadolu	48.4	6.9	44.6	506
Güneydoğu Anadolu	61.7	8.4	30.0	605
Yaş				
15-24	61.5	6.7	31.8	444
25-34	63.5	6.3	30.2	1,537
35-44	61.7	9.6	28.8	1,339
45-59	66.8	6.7	26.4	1,475
Eğitim				
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	66.2	5.4	28.4	1,550
İlköğretim birinci kademe	59.0	5.4	35.6	2,366
İlköğretim ikinci kademe	63.5	6.3	30.2	345
Lise ve üzeri	60.2	6.4	33.4	534
Refah düzeyi				
Düşük	64.0	5.3	30.7	2,192
Orta	65.9	9.2	25.0	2,013
Yüksek	67.8	7.9	24.3	590
Türkiye	63.5	6.3	30.2	4,795

EK Tablo 4.3. Medeni duruma göre fiziksel ve cinsel şiddet yaygınlığı

Medeni durumlarına göre eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış tüm kadınların bölgelere göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Fiziksel şiddet	Cinsel şiddet	Fiziksel veya cinsel şiddet
Bölge	(%)	(%)	(%)
İstanbul			
Bekar*	13.2	4.1	14.2
Halen evli	35.6	9.1	36.8
Eşi ölmüş	30.8	11.3	30.8
Boşanmış/ayrı yaşıyor	73.8	69.8	88.9
Batı Marmara			
Bekar	1.1	0.0	1.1
Halen evli	22.6	8.1	24.4
Eşi ölmüş	29.1	6.7	29.1
Boşanmış/ayrı yaşıyor	86.0	33.2	86.0
Ege			
Bekar	11.9	2.1	11.9
Halen evli	28.5	11.9	32.2
Eşi ölmüş	46.4	31.2	46.4
Boşanmış/ayrı yaşıyor	76.9	39.3	76.9
Doğu Marmara			
Bekar	9.4	3.6	10.6
Halen evli	35.4	12.4	37.3
Eşi ölmüş	60.8	12.6	65.5
Boşanmış/ayrı yaşıyor	49.1	31.5	52.5
Batı Anadolu			
Bekar	7.8	0.5	8.3
Halen evli	40.1	14.5	42.2
Eşi ölmüş	57.8	17.4	57.8
Boşanmış/ayrı yaşıyor	74.0	36.0	74.0
Akdeniz			
Bekar	5.4	0.0	5.4
Halen evli	40.4	14.9	42.6
Eşi ölmüş	51.5	26.5	54.0
Boşanmış/ayrı yaşıyor	65.3	35.0	67.9
Orta Anadolu			
Bekar	4.1	0.0	4.1
Halen evli	48.5	22.0	51.7
Eşi ölmüş	59.0	33.2	62.6
Boşanmış/ayrı yaşıyor	90.0	50.2	94.7
Batı Karadeniz			
Bekar	11.0	3.2	11.0
Halen evli	41.2	16.4	45.1
Eşi ölmüş	57.2	28.4	60.4
Boşanmış/ayrı yaşıyor	74.1	35.2	74.1
Doğu Karadeniz			
Bekar	3.7	0.7	3.7
Halen evli	37.2	17.3	41.6
Eşi ölmüş	45.7	24.5	53.9
Boşanmış/ayrı yaşıyor	57.0	18.7	61.1
Kuzeydoğu Anadolu			
Bekar	3.5	4.1	7.6
Halen evli	52.9	29.3	57.0
Eşi ölmüş	57.9	31.5	60.1
Boşanmış/ayrı yaşıyor	58.2	40.5	58.2
Ortadoğu Anadolu			
Bekar	6.2	2.3	8.5
Halen evli	46.1	19.3	50.6
Eşi ölmüş	61.2	26.9	61.2
Boşanmış/ayrı yaşıyor	73.9	26.4	73.9
Güneydoğu Anadolu			
Bekar	8.5	3.8	8.5
Halen evli	46.8	19.0	50.1
Eşi ölmüş	50.3	22.6	55.8
Boşanmış/ayrı yaşıyor	90.8	49.4	95.4
Türkiye			
Bekar	9.0	2.2	9.6
Halen evli	37.8	14.1	40.4
Eşi ölmüş	48.7	21.7	50.7
Boşanmış/ayrı yaşıyor	72.6	43.9	77.0

EK Tablo 4.4. Duygusal şiddet/istismar içeren davranışlar

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den farklı duygusal şiddet/istismar içeren davranışları yaşamış evlenmiş kadınların bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Hakaret, küfür		Aşğılama, küçük düşürme		Korkutma, tehdit		Kadına ve çevresine zarar verme tehdidi		En az biri		Evlenmiş kadın sayısı
	Yaşamın bir döneminde	Son 12 ayda	Yaşamın bir döneminde	Son 12 ayda	Yaşamın bir döneminde	Son 12 ayda	Yaşamın bir döneminde	Son 12 ayda	Yaşamın bir döneminde	Son 12 ayda	
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Yerleşim yeri											
Kent	36,7	20,6	19,5	10,5	18,0	9,4	4,4	2,1	43,3	24,9	7,981
Kır	39,5	19,8	18,9	10,8	19,7	10,5	3,7	1,7	45,9	24,4	2,817
Bölge											
İstanbul	35,0	19,0	17,7	10,1	13,6	5,8	2,9	1,3	39,9	22,5	691
Batı Marmara	27,6	13,7	14,3	7,5	10,7	6,1	2,6	1,4	31,7	16,6	859
Ege	36,6	18,2	14,0	5,8	20,5	9,6	3,5	1,2	43,0	22,6	848
Doğu Marmara	35,9	18,5	19,1	8,6	19,2	8,5	4,2	2,0	44,9	21,9	822
Batı Anadolu	37,0	20,3	18,2	9,2	16,4	8,0	5,1	2,1	42,2	23,7	915
Akdeniz	39,7	23,1	21,8	12,8	20,6	12,7	5,1	2,5	47,1	28,0	964
Orta Anadolu	42,0	22,1	25,3	15,2	20,7	11,7	5,5	2,5	49,3	27,5	887
Batı Karadeniz	38,9	18,5	18,4	9,3	19,1	9,0	3,4	1,6	44,7	22,5	779
Doğu Karadeniz	34,7	16,4	18,1	9,9	21,1	10,8	4,1	1,4	42,2	21,6	874
Kuzeydoğu Anadolu	44,5	28,1	29,5	18,9	30,0	19,3	5,6	3,9	54,7	35,5	1,000
Ortadoğu Anadolu	36,4	23,2	21,7	13,6	20,4	12,2	6,0	3,3	45,7	28,6	994
Güneydoğu Anadolu	44,7	28,5	27,4	16,7	23,1	15,2	5,6	3,3	51,7	34,7	1,165
Yaş											
15-24	30,0	23,2	18,9	14,7	16,6	12,3	5,4	3,1	37,2	29,1	1,194
25-34	35,0	23,1	18,3	10,9	18,1	11,1	4,0	2,4	42,8	27,8	3,652
35-44	38,7	21,1	18,3	9,9	17,5	9,1	3,7	1,6	44,5	24,9	3,009
45-59	42,2	15,5	21,9	8,9	20,6	7,4	4,3	1,3	47,9	19,2	2,943
Eğitim											
Eğitimi yok/İlköğretimi bitirmemiş	42,9	22,2	26,2	14,0	21,3	10,6	4,5	2,3	50,0	27,0	2,741
İlköğretim birinci kademe	38,0	20,5	19,1	10,2	18,0	9,3	3,7	1,8	44,5	24,8	5,237
İlköğretim ikinci kademe	35,5	20,6	17,6	10,2	17,3	10,8	4,7	2,3	41,6	25,5	872
Lise ve üzeri	30,5	18,2	13,3	7,9	16,9	9,1	4,8	2,1	36,6	21,7	1,948
Refah düzeyi											
Düşük	40,8	22,9	22,6	13,3	20,1	11,0	5,1	2,7	47,3	27,8	4,189
Orta	37,0	19,4	19,3	9,8	18,0	9,4	3,7	1,6	43,7	23,6	4,631
Yüksek	32,2	18,3	14,1	7,2	16,5	7,9	3,8	1,6	38,6	21,7	1,978
Türkiye	37,4	20,4	19,4	10,6	18,5	9,7	4,2	2,0	43,9	24,7	10,798

EK Tablo 4.5. Ekonomik şiddet/istismar içeren davranışlar:

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den farklı ekonomik şiddet/istismar içeren davranışları yaşamış kadınların yerleşim yeri, bölge, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	İşten çıkmaya neden olma çalışmaya engel olma		Ev ihtiyaçları için para vermeme		Gelirini elinden alma		Evlenmiş kadın sayısı
	Yaşamın herhangi bir döneminde	Son 12 ayda	Yaşamın herhangi bir döneminde	Son 12 ayda	Yaşamın herhangi bir döneminde	Son 12 ayda	
Yerleşim yeri							
Kent	26.6	9.8	8.6	4.6	3.9	1.3	7,981
Kır	13.9	5.8	6.7	4.6	3.7	1.7	2,817
Bölge							
İstanbul	26.8	8.8	8.6	3.9	4.7	1.3	691
Batı Marmara	19.4	5.9	3.9	1.5	3.5	1.6	859
Ege	20.9	5.2	6.9	2.5	3.2	0.4	848
Doğu Marmara	28.2	12.3	6.8	4.0	3.3	1.9	822
Batı Anadolu	27.8	10.5	6.9	3.7	3.2	1.2	915
Akdeniz	23.2	10.0	9.1	5.7	4.1	1.3	964
Orta Anadolu	22.6	10.2	7.9	5.3	2.9	1.4	887
Batı Karadeniz	20.1	7.5	8.9	6.2	4.9	2.4	779
Doğu Karadeniz	18.7	5.9	6.9	4.1	2.8	0.7	874
Kuzeydoğu Anadolu	13.9	6.7	14.1	11.1	4.2	1.3	1,000
Ortadoğu Anadolu	16.7	7.2	10.6	7.7	4.8	1.9	994
Güneydoğu Anadolu	20.9	11.1	10.6	7.8	4.2	2.3	1,165
Yaş							
15-24	32.9	20.5	7.4	5.4	3.4	2.5	1,194
25-34	23.7	10.7	7.1	4.9	3.3	1.4	3,652
35-44	22.4	7.2	8.1	4.8	4.1	1.4	3,009
45-59	19.5	2.7	9.6	3.8	4.5	0.8	2,943
Eğitim							
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	19.7	7.5	10.4	5.9	4.0	1.6	2,741
İlköğretim birinci kademe	24.5	9.2	7.6	4.6	3.9	1.3	5,237
İlköğretim ikinci kademe	29.6	14.1	11.1	6.0	4.2	1.4	872
Lise ve üzeri	21.7	6.9	5.6	2.7	3.7	1.4	1,948
Refah düzeyi							
Düşük	21.5	10.3	9.5	5.9	4.9	2.2	4,189
Orta	26.0	9.2	7.8	4.2	3.7	1.1	4,631
Yüksek	21.2	5.5	6.3	3.4	2.6	0.6	1,978
Türkiye	23.4	8.8	8.1	4.6	3.9	1.4	10,798

EK Tablo 4.6. Kadınların annelerinin fiziksel şiddet yaşama deneyimleri
Kadınların ve annelerinin eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşama deneyimlerinin yerleşim yerine ve bölgelere göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler		Anne fiziksel şiddet yaşamış	Anne fiziksel şiddet yaşamamış	Evlenmiş kadın sayısı
Yerleşim yeri	Şiddet yaşama durumu			
Kent	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	18.8	77.2	4,795
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	36.9	57.2	2,928
Kır	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	19.6	73.2	1,487
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	38.0	53.1	1,129
Bölge				
İstanbul	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	20.7	75.2	1,296
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	40.0	55.7	751
Batı Marmara	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	15.1	80.7	391
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	29.5	63.2	127
Ege	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	16.8	78.6	958
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	37.2	58.0	437
Doğu Marmara	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	17.0	79.9	664
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	36.3	57.6	380
Batı Anadolu	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	20.8	76.9	630
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	38.9	56.0	460
Akdeniz	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	17.9	77.8	765
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	36.2	58.3	545
Orta Anadolu	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	23.5	69.6	265
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	43.0	50.8	259
Batı Karadeniz	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	15.7	81.4	342
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	33.6	62.8	256
Doğu Karadeniz	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	22.6	74.2	216
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	33.2	57.5	132
Kuzeydoğu Anadolu	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	22.6	65.8	116
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	38.2	45.8	132
Ortadoğu Anadolu	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	22.1	63.5	203
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	38.0	45.9	181
Güneydoğu Anadolu	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	20.2	70.7	436
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	34.0	54.8	396
Türkiye	Hiç fiziksel şiddet yaşamamış	19.0	76.3	6,282
	En az bir fiziksel şiddet yaşamış	37.2	56.1	4,053

EK Tablo 4.8. 15 yaşından sonra cinsel şiddet uygulayanlar

Kadınların yerleşim yeri, bölge, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre 15 yaşından sonra maruz kaldıkları cinsel şiddet uygulayan eş veya birlikte olunan kişi dışındakiler, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Baba	Erkek kardeş	Ağabey	Erkek akraba	Kadın akraba	Kayın valide	Kayın peder	Erkek arkadaş	Öğretmen	İşyerinden biri	Yabancı	Diğer
Yerleşim yeri												
Kent	0.9	0.3	0.6	12.8	0.3	0.2	0.2	19.9	0.3	7.5	51.3	2.2
Kır	-	-	-	10.4	-	-	-	10.6	-	4.5	54.6	2.3
Bölge												
İstanbul	-	-	-	16.1	-	-	-	33.0	-	3.4	35.3	3.4
Batı Marmara	-	4.6	-	3.4	-	-	-	3.5	-	9.3	69.0	7.5
Ege	11.4	-	-	-	-	-	-	6.1	-	-	54.8	3.3
Doğu Marmara	-	-	-	6.8	-	-	-	25.7	-	15.5	39.9	-
Batı Anadolu	-	-	-	13.1	-	-	-	5.3	-	9.9	71.9	1.9
Akdeniz	-	-	-	5.3	-	-	-	33.0	-	7.6	53.5	-
Orta Anadolu	-	-	-	28.2	-	3.5	-	22.3	4.5	24.3	45.2	6.0
Batı Karadeniz	-	-	-	12.2	-	-	2.8	2.5	2.5	2.5	40.2	-
Doğu Karadeniz	-	-	-	2.8	-	-	-	3.5	-	5.4	64.2	1.5
Kuzeydoğu Anadolu	-	2.7	-	24.4	-	1.7	-	5.1	-	-	64.7	-
Ortadoğu Anadolu	-	-	2.2	26.3	-	-	-	11.0	-	1.3	46.4	6.6
Güneydoğu Anadolu	-	-	3.8	20.9	2.1	-	-	5.4	-	6.6	59.0	1.8
Yaş												
15-24	-	0.5	0.7	11.4	0.5	-	-	27.0	0.3	4.1	51.4	0.8
25-34	1.3	-	-	14.9	-	-	0.5	14.9	-	9.4	50.7	1.5
35-44	-	-	1.0	12.7	-	0.8	-	2.4	0.8	11.4	56.8	8.2
45-59	3.7	-	-	9.7	-	0.4	-	12.5	-	6.7	50.0	1.6
Eğitim												
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	-	-	3.3	18.5	1.9	0.3	-	6.1	-	-	40.6	3.8
İlköğretim birinci kademe	-	0.6	0.4	20.6	-	0.5	0.5	4.1	-	8.3	47.4	2.7
İlköğretim ikinci kademe	-	0.3	-	6.6	-	-	-	23.4	0.7	3.6	57.4	4.0
Lise ve üzeri	1.7	-	-	8.2	-	-	-	27.5	0.3	9.2	55.2	0.8
Refah düzeyi												
Düşük	-	0.6	0.9	15.1	-	0.1	0.5	11.5	0.5	4.5	48.0	2.3
Orta	-	0.1	0.5	13.1	0.5	0.3	-	15.6	0.4	7.7	52.5	2.2
Yüksek	2.5	-	-	9.1	-	-	-	27.7	-	8.3	54.7	2.2
Türkiye	0.8	0.2	0.5	12.4	0.2	0.2	0.1	18.2	0.3	7.0	51.9	2.2

EK Tablo 4.9. 15 yaşından önce cinsel istismar uygulayanlar
Kadınların yerleşim yeri, bölge, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre, 15 yaşından önce cinsel istismarda bulunan eş veya birlikte olunan kişi dışındakiler, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Baba	Anne	Üvey baba	Erkek kardes	Ağabey	Erkek akraba	Kadın akraba	Erkek arkadaş	Öğretmen	Yabancı	Diğer
Yerleşim yeri											
Kent	2.3	-	0.7	0.1	1.6	28.4	-	5.4	2.7	43.8	2.5
Kır	3.2	1.0	-	1.3	1.0	37.2	0.7	11.4	-	29.1	4.4
Bölge											
İstanbul	2.8	-	-	-	-	21.4	-	4.7	-	52.7	1.9
Batı Marmara	6.4	-	-	-	6.9	22.6	-	-	-	52.9	-
Ege	5.6	-	-	-	-	23.0	-	13.4	8.3	44.1	-
Doğu Marmara	-	-	-	-	2.8	20.2	-	11.9	-	44.6	1.9
Batı Anadolu	-	-	6.4	-	2.4	38.3	-	1.5	4.1	35.1	2.4
Akdeniz	1.3	-	-	-	4.2	34.9	-	8.2	2.2	36.5	2.7
Orta Anadolu	3.0	-	-	5.0	-	55.0	-	3.4	3.0	20.0	4.4
Batı Karadeniz	5.4	-	-	-	-	37.6	-	3.0	8.3	31.3	-
Doğu Karadeniz	9.4	-	-	-	-	32.3	-	4.1	-	41.4	-
Kuzeydoğu Anadolu	-	-	-	-	-	37.0	-	8.5	5.2	38.7	2.0
Ortadoğu Anadolu	-	3.4	-	1.2	-	31.5	2.5	3.4	2.3	40.8	3.8
Güneydoğu Anadolu	1.5	-	-	-	3.2	41.9	-	3.1	1.5	25.3	14.0
Yaş											
15-24	2.3	0.3	0.7	0.4	1.4	31.2	-	10.4	2.4	42.6	1.3
25-34	3.1	-	-	0.2	1.8	35.1	0.4	1.7	0.8	39.2	2.3
35-44	1.0	-	1.8	-	2.3	20.0	-	4.4	4.6	41.8	5.9
45-59	3.2	-	-	-	-	20.8	-	3.2	3.2	44.0	6.5
Eğitim											
Eğitimi yok/İlköğretimi bitirmemiş	2.7	-	-	0.5	2.8	39.1	-	3.7	0.5	26.8	6.2
İlköğretim birinci kademe	0.5	0.5	-	-	1.0	34.9	-	6.4	1.5	34.0	3.6
İlköğretim ikinci kademe	2.1	-	3.0	-	1.5	24.9	0.5	7.9	3.7	45.0	-
Lise ve üzeri	3.8	-	-	0.5	1.6	26.5	-	6.0	2.6	48.4	2.7
Refah düzeyi											
Düşük	1.0	0.6	-	0.2	3.6	34.1	0.4	5.2	2.5	25.3	3.1
Orta	3.4	-	1.5	-	0.9	27.2	-	9.5	3.1	45.1	1.7
Yüksek	2.4	-	-	0.6	0.7	29.4	-	3.2	1.2	50.2	3.8
Türkiye	2.4	0.1	0.6	0.2	1.5	29.7	0.1	6.3	2.3	41.6	2.7

Bölüm 5 Ek Tablolar

EK Tablo 5.1 Yaralanma biçimleri Eşi veya birlikte kişi(ler)den yaşanan fiziksel veya cinsel şiddet sonucu gerçekleşen yaralanma biçimlerinin kadınların yaşadıkları yere göre yüzdesi, Türkiye 2008												
Temel Özellikler	Gizik, sıyrık yara/bere	Kulak zarı patlaması, göz yaralanması/morarması	Kesik, ısırık	Burkulma, çukuk	Kemiklerde çatlak/kırık	Derin yara, kesik	Dış kırılması	İç organlarda yaralanma	Yanık	Şiddet sonucu yaralanmış kadın sayısı		
Yerleşim yeri												
Kent	65.6	60.3	16.1	16.6	18.2	13.9	7.8	7.6	4.3	903		
Kır	65.2	60.1	18.3	16.5	11.8	11.7	9.7	2.1	3.2	309		
Bölge												
İstanbul	62.1	58.1	13.7	10.8	17.9	15.9	2.0	11.7	3.9	55		
Batı Marmara	60.7	60.0	26.8	21.9	16.0	15.7	8.6	7.1	5.8	51		
Ege	62.1	61.4	18.0	27.7	16.8	4.6	10.0	4.4	3.5	64		
Doğu Marmara	57.0	64.5	19.1	21.5	17.0	10.8	10.3	8.1	4.0	61		
Batı Anadolu	62.1	61.5	12.8	10.6	15.3	12.8	8.6	4.6	3.3	123		
Akdeniz	76.6	61.2	14.5	16.9	15.8	14.2	9.2	8.1	5.0	121		
Orta Anadolu	64.1	63.4	19.3	19.9	12.2	11.3	8.0	2.2	2.0	159		
Batı Karadeniz	57.0	67.0	14.1	19.8	7.4	20.7	11.2	3.0	0.0	73		
Doğu Karadeniz	60.6	54.5	17.4	14.8	11.1	8.3	12.5	0.9	10.0	61		
Kuzeydoğu Anadolu	73.5	67.2	17.6	10.5	20.9	14.0	13.6	2.5	3.5	167		
Ortadoğu Anadolu	63.7	54.6	18	9.5	17.9	11.3	10.7	2.7	4.5	126		
Güneydoğu Anadolu	73.5	51.3	22.2	18.3	24.8	18.3	7.3	6.3	6.5	151		
Yaş												
15-24	75.0	50.8	17.4	16.1	10.2	9.7	8.0	7.1	6.2	115		
25-34	62.6	62.4	18.9	16.6	16.0	13.0	3.7	8.4	3.6	359		
35-44	65.8	60.4	12.7	15.5	15.5	15.7	9.5	6.3	3.9	335		
45-59	64.6	61.5	17.7	17.4	19.5	13.1	10.9	4.1	3.8	403		
Eğitim düzeyi												
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	65.4	61.6	20.4	19.1	23.0	18.0	11.0	5.8	5.7	401		
İlköğretimi birinci kademe	64.4	63.6	14.4	16.0	14.5	11.1	7.1	5.5	3.3	584		
İlköğretimi ikinci kademe	66.1	49.4	18.6	12.8	17.2	7.9	7.9	8.2	6.9	86		
Lise ve üzeri	69.3	52.3	16.3	15.7	10.5	15.4	7.1	7.8	1.8	141		
Refah düzeyi												
Düşük	65.8	62.0	19.8	16.5	17.7	15.2	10.5	6.6	4.8	611		
Orta	64.2	61.1	13.9	18.4	16.2	10.0	6.1	6.8	4.4	461		
Yüksek	67.8	52.8	14.4	12.3	13.9	16.3	7.4	3.4	0.9	140		
Türkiye	65.5	60.2	16.7	16.6	16.5	13.4	8.3	6.2	4.0	1,212		

EK Tablo 5.2 Fiziksel veya cinsel şiddet ve genel ve son 4 hafta içindeki sağlık durumu

Yaşamın herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış ve yaşamamış kadınlar arasında genel sağlık durumunu "kötü veya çok kötü" olarak beyan eden ve son 4 hafta içinde "çok veya aşırı derecede ağrı/rahatsızlık" hissettiğini söyleyen kadınların temel özelliklerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Şiddet yaşama durumu	Genel Sağlık durumunu "kötü veya çok kötü" beyan eden kadınlar	Son 4 hafta içinde "çok veya aşırı derecede ağrı/rahatsızlık" hissettiğini beyan eden kadınlar	Evlenmiş kadın sayısı
Yaş				
15-24	Hayır	4.5	14.9	749
	Evet	14.0	32.5	444
25-34	Hayır	6.9	18.7	2,113
	Evet	15.5	34.0	1,538
35-44	Hayır	10.2	21.1	1,666
	Evet	21.8	38.6	1,342
45-59	Hayır	15.4	28.0	1,464
	Evet	26.4	43.4	1,477
Eğitim düzeyi				
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	Hayır	22.9	36.6	1,188
	Evet	33.3	47.1	1,552
İlköğretimi birinci kademe	Hayır	9.7	21.3	2,868
	Evet	17.1	37.6	2,368
İlköğretimi ikinci kademe	Hayır	3.8	15.1	527
	Evet	15.1	28.7	345
Lise ve üzeri	Hayır	2.5	12.5	1,409
	Evet	8.5	26.0	536
Refah düzeyi				
Düşük	Hayır	15.9	27.5	1,995
	Evet	27.6	43.3	2,192
Orta	Hayır	8.2	19.9	2,611
	Evet	16.8	36.0	2,017
Yüksek	Hayır	4.3	15.5	1,386
	Evet	10.8	29.1	592
Türkiye	Hayır	9.6	21.1	5,992
	Evet	20.6	38.2	4,801

EK Tablo 5.3 Fiziksel veya cinsel şiddet ve hayata son verme düşüncesi				
Şiddet yaşamış ve yaşamamış kadınlar arasında yaşamın herhangi bir döneminde hayatlarına son vermeyi düşünmüş ve denemiş kadınların temel özelliklerine göre yüzdesi, Türkiye 2008				
Temel Özellikler	Şiddet yaşama durumu	Hayatına son vermeyi düşünmüş kadın yüzdesi	Hayatına son vermeyi denemiş kadın yüzdesi	Evlenmiş kadın sayısı
Yaş				
15-24	Hayır	15.9	5.2	749
	Evet	46.3	22.2	444
25-34	Hayır	11.4	2.8	2,113
	Evet	36.9	14.3	1,538
35-44	Hayır	8.1	1.3	1,666
	Evet	30.1	9.7	1,342
45-59	Hayır	9.1	1.9	1,464
	Evet	27.9	8.0	1,477
Eğitim düzeyi				
Eğitimi yok/İlköğretimi bitirmemiş	Hayır	14.3	2.3	1,188
	Evet	34.0	10.8	1,552
İlköğretimi birinci kademe	Hayır	8.9	2.4	2,868
	Evet	31.4	11.4	2,368
İlköğretimi ikinci kademe	Hayır	11.0	2.4	527
	Evet	36.8	16.8	345
Lise ve üzeri	Hayır	11.7	3.0	1,409
	Evet	36.6	13.5	536
Refah düzeyi				
Düşük	Hayır	12.5	3.0	1,995
	Evet	34.4	12.4	2,192
Orta	Hayır	10.2	2.4	2,611
	Evet	32.2	12.3	2,017
Yüksek	Hayır	9.3	2.2	1,386
	Evet	32.7	9.3	592
Türkiye				
	Hayır	10.7	2.5	5,992
	Evet	33.2	11.9	4,801

EK Tablo 5.4 Şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi
 Anne'nin fiziksel veya cinsel şiddet yaşamaya göre 6-14 yaşlar arası çocuklarında görülen bazı davranış sorunlarının yaşanılan yerleşim yeri ve bölgeye göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel özellikler	Anne'nin şiddet yaşamaya durumu	Sık sık kabus görme	Yatağını ıslatma	Çekingen/içine kapanık olma	Anneye/diğer çocuklara karşı saldırgan olma	Hırçınlaşarak ağlama	6-14 yaşında çocuğu olan kadın sayısı
Yerleşim yeri							
Kent	Hayır	18.8	18.1	42.5	19.5	35.4	2,097
	Evet	33.2	28.0	56.5	39.5	60.5	1,823
Kır	Hayır	24.3	19.6	43.6	20.2	39.0	647
	Evet	32.5	27.6	53.3	35.4	56.2	671
Bölge							
İstanbul	Hayır	18.8	17.8	42.6	20.6	32.4	206
	Evet	36.1	25.2	57.4	50.4	68.9	136
Batı Marmara	Hayır	20.0	12.9	43.7	16.6	33.4	249
	Evet	34.4	26.9	50.1	20.8	56.6	90
Ege	Hayır	15.9	10.4	38.3	11.0	35.3	224
	Evet	25.8	21.6	52.0	28.1	61.4	112
Doğu Marmara	Hayır	16.5	13.2	44.2	26.8	39.2	216
	Evet	29.8	28.9	55.4	38.0	60.3	131
Batı Anadolu	Hayır	16.9	16.1	39.6	20.6	33.7	221
	Evet	30.4	24.6	52.8	32.2	52.5	228
Akdeniz	Hayır	19.8	24.1	41.2	17.3	40.9	249
	Evet	27.9	22.2	59.1	37.4	61.3	202
Orta Anadolu	Hayır	19.2	22.2	50.1	23.3	37.2	200
	Evet	30.6	26.8	62.6	37.0	57.3	231
Batı Karadeniz	Hayır	18.2	21.6	43.4	19.8	42.9	163
	Evet	24.4	29.6	51.5	31.3	48.0	150
Doğu Karadeniz	Hayır	22.5	23.3	45.5	19.9	34.1	227
	Evet	26.1	29.0	60.2	38.6	56.5	191
Kuzeydoğu Anadolu	Hayır	24.9	28.6	44.5	26.9	44.4	243
	Evet	44.1	32.2	60.1	40.6	60.5	332
Ortadoğu Anadolu	Hayır	25.9	24.4	45.3	27.9	44.4	246
	Evet	40.8	39.9	56.3	42.9	63.5	309
Güneydoğu Anadolu	Hayır	35.8	28.2	48.2	19.5	33.5	300
	Evet	41.8	36.7	50.9	37.3	51.5	382
Türkiye	Hayır	20.0	18.4	42.8	19.7	36.2	2,744
	Evet	33.0	27.9	55.6	38.4	59.4	2,494

EK Tablo 5.4 Şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi (tablonun devamı)

Anne'nin fiziksel veya cinsel şiddet yaşamaya durumuna göre 6-14 yaşlar arası çocuklarında görülen bazı davranış sorunlarının kadınların temel özelliklerine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Anne'nin şiddet yaşamaya durumu	Sık sık kabus görme	Yatağını ıslatma	Çekingen/içine kapanık olma	Anneye/diğer çocuklara karşı saldırgan olma	Hırçınlaşarak ağlama	6-14 yaşında çocuğu olan kadın sayısı
Yaş	Hayır	23.9	37.1	50.8	30.2	57.0	47
	Evet	24.2	33.3	56.7	57.8	78.3	62
25-34	Hayır	20.0	23.6	45.4	21.5	39.5	1,306
	Evet	33.2	31.9	58.1	39.3	64.5	1,170
35-44	Hayır	20.0	13.9	40.8	18.3	33.3	1,180
	Evet	33.7	27.3	55.2	36.9	54.1	975
45-59	Hayır	18.7	7.5	35.9	13.5	26.7	211
	Evet	32.1	11.8	46.7	34.2	50.6	287
Eğitim düzeyi	Hayır	30.8	25.0	45.0	21.3	36.6	533
	Evet	38.3	33.9	55.4	40.0	57.0	757
İlköğretimi birinci kademe	Hayır	21.1	20.2	47.1	20.6	39.3	1,439
	Evet	31.6	27.1	58.9	37.7	62.4	1,313
İlköğretimi ikinci kademe	Hayır	12.7	13.9	49.0	15.7	34.6	187
	Evet	41.6	31.5	57.6	41.5	60.5	162
Lise ve üzeri	Hayır	12.0	11.0	27.8	17.5	28.4	585
	Evet	22.6	16.5	40.1	35.9	49.5	262
Refah düzeyi	Hayır	27.2	24.3	48.8	22.5	38.7	965
	Evet	34.8	32.6	57.2	37.5	59.2	1,237
Orta	Hayır	18.2	19.0	47.0	20.0	39.2	1,105
	Evet	32.2	26.1	57.6	39.8	59.8	952
Yüksek	Hayır	14.3	10.8	29.5	15.8	28.8	674
	Evet	29.5	18.3	45.4	37.2	58.5	305
Türkiye	Hayır	20.0	18.4	42.8	19.7	36.2	2,744
	Evet	33.0	27.9	55.6	38.4	59.4	2,494

Bölüm 6 Ek Tablolar

EK Tablo 6.1 Yaşanan şiddet sonucu resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvurma Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınlar arasında resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvuranların bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008													
Temel Özellikler	Hıçbir yere	Polis	Jandarma	Hastane ya da sağlık kuruluşu	Savcılık	Avukat	Kadın kuruluşu	Belediye	SHÇEK	Diğer	En az bir kurum/kişiye başvurmuş	Fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadın sayısı	
Yerleşim yeri													
Kent	90.9	4.7	0.3	4.2	3.2	2.8	0.4	0.2	0.4	0.4	9.1	3,516	
Kır	94.3	2.3	1.9	2.6	1.6	1.5	0.2	0.3	0.4	0.5	5.7	1,365	
Bölge													
İstanbul	91.7	3.9	0.1	3.3	3.2	2.4	0.9	0.0	0.4	0.4	8.3	270	
Batı Marmara	88.2	7.8	2.0	5.3	2.9	3.3	0.4	1.3	1.3	1.6	11.8	223	
Ege	90.5	4.5	2.7	3.4	3.8	3.7	0.4	0.0	1.1	0.0	9.5	311	
Doğu Marmara	91.4	4.4	0.2	2.4	1.6	2.5	0.0	0.7	0.0	1.3	8.6	330	
Batı Anadolu	91.9	4.9	0.0	3.8	3.7	2.7	0.0	0.0	0.3	0.3	8.1	436	
Akdeniz	89.2	4.7	1.1	6.5	3.0	2.9	0.3	0.5	0.6	0.9	10.8	426	
Orta Anadolu	92.4	3.9	0.6	4.5	2.7	2.1	0.0	0.0	0.4	0.2	7.6	467	
Batı Karadeniz	91.6	4.1	0.4	4.7	3.2	1.9	0.2	0.5	0.0	0.6	8.4	356	
Doğu Karadeniz	92.4	2.6	1.6	4.1	1.2	2.6	0.0	0.0	0.0	0.0	7.6	369	
Kuzeydoğu Anadolu	95.2	2.6	0.6	2.1	2.0	0.6	0.0	0.0	0.3	0.0	4.8	564	
Ortaoğu Anadolu	96.5	1.7	0.0	2.0	0.9	1.2	0.1	0.1	0.0	0.0	3.5	517	
Güneydoğu Anadolu	95.0	2.7	0.5	1.8	1.6	1.5	0.1	0.0	0.1	0.1	5.0	612	
Yaş													
15-24	92.6	3.9	0.3	3.2	2.1	2.7	1.1	0.0	0.4	0.0	7.4	503	
25-34	92.3	2.5	0.6	3.8	2.3	2.2	0.3	0.5	0.6	0.6	7.7	1,554	
35-44	91.3	4.9	0.6	3.7	3.0	2.8	0.1	0.2	0.0	0.6	8.7	1,346	
45-59	91.5	4.9	1.1	3.8	3.2	2.3	0.2	0.0	0.4	0.4	8.5	1,478	
Eğitim													
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	95.4	3.0	0.6	1.6	1.7	1.3	0.5	0.1	0.3	0.1	4.6	1,559	
İlköğretim birinci kademe	91.7	4.3	0.9	4.2	2.4	1.9	0.1	0.3	0.3	0.5	8.3	2,372	
İlköğretim ikinci kademe	86.6	4.1	0.4	7.0	4.9	5.0	1.0	0.1	1.0	0.3	13.4	362	
Lise ve üzeri	88.3	5.2	0.8	4.2	4.9	5.0	0.1	0.3	0.4	1.2	11.7	588	
Refah düzeyi													
Düşük	93.1	4.0	1.1	3.1	2.5	1.5	0.5	0.2	0.5	0.2	6.9	2,210	
Orta	91.8	3.5	0.4	3.9	2.4	2.3	0.2	0.3	0.4	0.6	8.2	2,049	
Yüksek	88.5	5.7	0.5	4.9	4.3	5.3	0.0	0.0	0.0	1.0	11.5	622	
Türkiye	91.8	4.1	0.7	3.7	2.8	2.4	0.3	0.2	0.4	0.5	8.2	4,881	

EK Tablo 6.2 Yaşanan şiddet sonucu resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvuran kadınların aldıkları hizmetten memnuniyeti

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış resmi kurum veya sivil toplum kuruluşlarına başvuran ve aldıkları hizmetten memnun olan kadınların bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Polis	Jandarma	Hastane ya da sağlık kuruluşu	Savcılık	Avukat
Yerleşim yeri					
Kent	39.5	[55.5]	69.4	67.2	65.6
Kır	50.3	[67.3]	74.6	65.8	53.6
Bölge					
İstanbul	31.7	[67.4]	76.8	71.7	58.8
Batı Marmara	68.2	[70.3]	68.4	81.4	68.7
Ege	22.6	[60.7]	56.6	47.5	61.4
Doğu Marmara	47.3	[0.0]	100.0	83.4	54.1
Batı Anadolu	39.5	[0.0]	58.7	71.2	59.3
Akdeniz	43.8	[52.5]	64.4	68.4	74.0
Orta Anadolu	64.3	[100.0]	92.1	100.0	92.3
Batı Karadeniz	32.1	[100.0]	75.0	64.5	70.9
Doğu Karadeniz	55.4	[64.2]	77.9	70.4	46.9
Kuzeydoğu Anadolu	67.9	[100.0]	88.9	51.8	75.2
Ortadoğu Anadolu	53.6	[0.0]	58.5	69.4	100.0
Güneydoğu Anadolu	39.9	[65.4]	42.8	36.5	37.9
Yaş					
15-24	44.9	[100.0]	82.8	71.3	60.9
25-34	60.6	[61.8]	65.4	78.9	57.5
35-44	39.9	[89.2]	66.6	69.0	74.9
45-59	32.0	[50.7]	73.6	56.6	59.9
Eğitim					
Eğitimi yok/İlköğretimi bitirmemiş	53.0	[72.5]	72.2	56.9	60.1
İlköğretim birinci kademe	37.7	[68.6]	71.6	66.8	69.9
İlköğretim ikinci kademe	52.0	[100.0]	66.8	78.5	64.6
Lise ve üzeri	31.9	[19.1]	69.1	66.9	56.2
Refah düzeyi					
Düşük	50.1	[76.6]	69.7	68.5	62.8
Orta	38.8	[58.1]	69.7	56.2	53.5
Yüksek	27.5	[0.0]	73.7	81.2	77.0
Türkiye	41.2	[64.0]	70.5	66.9	63.6
Şiddet sonucu başvuran kadın sayısı (n)	184	32	177	117	105

EK Tablo 6.3 Yaşanan şiddet sonucu kurumlara/kişilere başvurma nedenleri
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu en az bir kurum/kişiye başvuran kadınların başvurma nedenlerine, bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Aile/ Arkadaşlar tahammül teşvik etti	Daha fazla Arkadaşlar tahammül edemedi	Kötü bir şekilde yaralandı	Öldürülmekten korktu	Çocuklarla ilgili nedenler	Erkeklerle konuşulma sını istedi	Sağlık raporu almak	Hukuki destek almak	Psikolojik destek almak	Maddi destek almak	Barınma talebi	Evden atıldı	En az bir kurum/kişiye başvurmuş kadın sayısı
Yerleşim yeri													
Kent	7.9	39.5	23.1	20.2	8.4	7.8	15.1	30.3	11.5	1.9	3.2	6.8	296
Kir	7.4	47.5	32.1	9.3	6.2	8.5	11.7	23.1	9.3	6.7	6.7	3.7	73
Bölge													
İstanbul	11.9	40.5	21.6	24.1	16.1	5.0	9.2	19.6	9.6	0.0	4.8	19.6	24
Batı Marmara	6.0	52.4	27.6	32.8	7.7	13.1	19.1	28.4	19.6	11.0	11.0	7.9	28
Ege	3.6	36.1	11.1	15.7	11.2	19.6	14.8	36.8	6.6	11.7	8.1	3.6	30
Doğu Marmara	0.0	45.5	19.6	23.4	8.5	8.4	8.6	37.9	11.1	0.0	0.0	0.0	27
Batı Anadolu	2.6	38.1	18.4	17.4	0.0	7.0	31.8	42.4	17.1	0.0	3.4	2.3	33
Akdeniz	12.7	46.6	25.0	15.1	3.9	4.6	18.9	26.8	13.8	0.0	3.1	1.9	46
Orta Anadolu	11.2	47.2	35.7	17.8	6.4	0.0	12.0	23.1	8.1	4.9	4.9	4.7	36
Batı Karadeniz	5.0	31.1	36.5	14.7	0.0	10.6	7.4	22.4	7.7	5.2	0.0	2.5	35
Doğu Karadeniz	4.2	26.3	40.5	0.0	1.9	1.9	6.5	27.9	24.2	0.0	0.0	10.2	27
Kuzeydoğu Anadolu	11.7	59.8	36.5	2.2	6.7	13.6	4.9	12.6	2.2	2.5	0.0	3.2	30
Ortadoğu Anadolu	17.3	53.3	41.0	9.6	13.2	4.7	3.7	22.5	0.0	4.0	0.0	7.8	21
Güneydoğu Anadolu	11.6	30.0	42.1	15.6	12.7	5.9	12.4	29.0	5.8	0.0	3.1	2.7	32
Yaş													
15-24	12.3	24.3	24.3	7.8	10.8	5.7	16.1	41.2	15.1	0.0	4.4	1.2	41
25-34	9.3	33.7	30.2	16.9	10.2	6.7	18.7	29.6	21.8	4.4	7.3	9.2	107
35-44	6.1	47.4	17.8	23.9	5.5	6.5	9.9	26.4	7.2	0.8	0.5	8.1	103
45-59	6.3	48.0	26.3	17.9	7.0	11.1	14.0	26.0	3.9	4.2	3.6	4.1	118
Eğitim													
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	14.7	39.4	33.4	26.6	16.0	20.9	10.8	26.4	6.2	2.8	5.7	8.5	71
İlköğretim birinci kademe	7.2	41.9	23.8	16.5	4.8	8.1	14.6	25.1	9.7	3.1	3.6	6.3	185
İlköğretim ikinci kademe	9.3	40.7	35.2	13.2	14.3	3.3	15.1	31.9	11.3	2.2	7.3	7.3	38
Lise ve üzeri	2.9	40.4	12.8	18.8	4.8	0.8	16.5	38.5	18.2	2.4	0.6	3.4	75
Refah düzeyi													
Düşük	13.0	42.8	27.6	23.7	9.5	11.9	12.8	24.8	6.1	5.6	6.0	5.1	147
Orta	6.1	38.5	30.1	14.2	9.6	7.1	16.9	28.2	14.2	1.8	3.7	9.0	156
Yüksek	2.4	43.2	9.4	16.3	1.9	3.1	12.1	37.5	13.1	0.0	0.6	2.5	66
Türkiye	7.8	41.0	24.8	18.1	7.9	8.0	14.4	29.0	11.1	2.8	3.9	6.2	369

EK Tablo 6.4 Yaşanan şiddet sonucu kurumlara/kişilere başvuramama nedenleri
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu hiçbir kurum/kişiye başvuramamış kadınların başvuramama nedenlerine, bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Nereye başvurulacağını biliyor	Başvurabileceği kurum/kuruluş yok	Başvurabileceği çok ciddi sorunlardan korktu	Yardım alabileceğine inanmadı	İlişkisinin sona ereceğinden artmasından korktu	Tehditlen/ şiddetin artmasından korktu	Kendini suçladı	Erkeği affetti	Erkeğin değişeceğini düşündü	Tehdit edildi	Çocuklarla ilgili nedenler	Desteyi yok	Sorumu çözdü(ler)	Diger	Hiçbir yere başvuramamış kadın sayısı	
Yerleşim Yeri																
Kent	6.6	2.3	65.4	15.4	4.3	3.6	4.3	2.2	10.7	3.8	1.5	10.2	1.1	1.5	8.6	3,207
Kir	7.4	2.9	62.0	18.1	4.2	4.4	3.4	2.1	12.3	2.9	0.8	12.7	1.1	0.1	10.2	1,290
Bölge																
İstanbul	7.4	2.8	70.2	13.6	4.0	2.1	2.1	3.2	6.8	3.3	0.4	9.2	0.0	2.2	6.8	246
Batı Marmara	7.5	0.5	66.1	18.8	2.2	8.0	2.8	1.5	15.8	7.9	0.0	11.7	1.0	0.5	4.2	194
Ege	6.7	2.1	67.1	13.5	5.6	3.7	4.8	1.3	12.6	2.7	1.4	11.0	2.3	0.7	6.0	281
Doğu Marmara	6.7	3.9	64.6	18.6	4.1	4.2	4.0	1.2	7.1	2.2	2.7	10.6	0.2	1.3	5.9	301
Batı Anadolu	7.5	2.0	68.5	10.2	1.9	4.1	3.5	1.6	14.4	3.4	0.9	13.7	1.0	1.7	10.8	402
Akdeniz	7.1	2.5	61.4	15.5	4.9	3.9	5.0	2.7	13.7	3.5	1.8	11.3	1.6	0.5	12.1	378
Orta Anadolu	6.0	2.8	64.6	16.4	3.5	6.1	4.6	3.1	12.7	4.3	1.3	8.9	1.4	0.2	11.3	428
Batı Karadeniz	6.3	1.8	62.0	17.3	3.5	4.8	4.6	2.8	7.3	2.7	1.2	17.2	0.3	0.7	8.3	321
Doğu Karadeniz	8.7	3.1	70.8	10.6	3.9	3.2	3.7	0.8	8.1	2.0	1.1	10.4	0.0	0.2	6.8	342
Kuzeydoğu Anadolu	5.2	1.9	60.6	27.6	4.5	4.3	5.1	1.9	13.2	4.4	1.4	11.5	1.4	0.1	9.6	534
Orta Doğu Anadolu	6.3	1.9	58.2	23.2	4.4	2.6	3.8	1.3	15.8	4.9	2.5	10.5	1.0	0.6	9.5	492
Güneydoğu Anadolu	6.0	2.5	53.1	22.0	6.7	3.9	5.4	2.1	12.8	5.0	1.3	8.0	2.5	1.5	14.6	578
Yaş																
15-24	5.1	1.9	62.9	13.9	3.7	3.9	4.8	4.6	12.7	3.6	2.7	8.7	1.0	0.7	11.8	461
25-34	5.0	2.3	68.1	11.1	3.2	3.2	3.9	2.5	13.3	5.1	0.9	8.2	0.7	0.9	9.4	1,441
35-44	6.4	2.0	65.6	15.5	4.2	3.8	3.8	0.7	11.8	2.8	1.3	11.3	1.2	1.0	8.6	1,240
45-59	9.7	3.3	60.8	22.2	5.4	4.4	3.9	1.9	8.0	2.9	1.1	14.0	1.5	1.7	7.9	1,355
Eğitim																
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	11.0	3.4	57.0	21.8	5.7	4.1	5.7	1.5	11.1	2.7	1.7	11.9	1.6	0.2	10.5	1,484
İlköğretim birinci kademe	6.3	2.6	67.0	15.3	3.6	3.7	2.9	2.0	11.7	3.8	0.7	10.9	0.9	1.1	9.0	2,179
İlköğretim ikinci kademe	3.9	1.7	65.1	13.1	2.8	1.8	2.9	3.4	9.3	3.8	1.7	13.5	1.2	0.8	8.0	323
Lise ve üzeri	1.7	0.4	70.9	8.9	4.6	5.0	5.0	3.4	10.4	4.7	2.3	7.3	0.8	3.4	6.7	511
Refah düzeyi																
Düşük	9.4	2.9	59.0	19.0	5.0	4.0	4.7	2.4	12.9	3.5	1.8	13.0	1.3	0.5	9.9	2,055
Orta	5.4	2.6	67.8	14.6	4.0	3.9	3.9	1.4	9.9	3.4	0.8	9.4	1.0	1.4	8.6	1,887
Yüksek	3.7	0.7	70.4	12.3	2.7	3.1	2.2	3.7	9.7	4.6	1.4	9.2	0.6	2.2	8.0	555
Türkiye	6.9	2.5	64.4	16.1	4.3	3.8	4.0	2.1	11.1	3.6	1.3	10.9	1.1	1.1	9.1	4,497

EK Tablo 6.5 Yaşanan fiziksel şiddete karşı kendini korumak amacıyla fiziksel olarak karşılık vermenin şiddete etkisi

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel şiddet yaşamış kadınların fiziksel olarak karşılık vermelerinin şiddete etkisinin bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Etkisi yok	Şiddet arttı	Şiddet azaldı	Şiddet durdu	Bilmiyor/ Hatırlamıyor	Reddetti/ Cevap yok	Fiziksel şiddete fiziksel karşılık vermiş kadınların sayısı
Yerleşim yeri							
Kent	11.4	42.8	17.7	26.7	1.2	0.2	996
Kır	12.1	40.4	15.5	30.5	1.5	0.0	258
Bölge							
İstanbul	8.5	45.0	14.2	29.9	2.4	0.0	88
Batı Marmara	11.7	37.7	26.1	24.4	0.0	0.0	66
Ege	14.3	37.2	20.7	25.7	1.2	0.9	99
Doğu Marmara	9.2	47.4	16.7	26.0	0.7	0.0	89
Batı Anadolu	15.0	43.0	12.3	29.3	0.3	0.0	124
Akdeniz	14.5	33.2	20.9	30.3	1.1	0.0	154
Orta Anadolu	12.9	47.6	19.0	17.4	3.1	0.0	108
Batı Karadeniz	12.1	44.9	15.6	27.4	0.0	0.0	90
Doğu Karadeniz	3.7	45.5	15.7	35.1	0.0	0.0	106
Kuzeydoğu Anadolu	10.4	48.7	18.5	22.4	0.0	0.0	103
Ortadoğu Anadolu	15.2	53.3	18.6	12.0	0.9	0.0	101
Güneydoğu Anadolu	7.3	46.2	17.5	26.7	2.2	0.0	126
Yaş							
15-24	14.0	39.7	15.0	31.0	0.3	0.0	171
25-34	12.4	37.3	18.2	31.4	0.7	0.0	447
35-44	9.4	47.0	17.8	23.5	1.7	0.5	311
45-59	10.9	46.0	16.9	24.1	2.2	0.0	325
Eğitim							
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	11.6	43.6	17.6	24.6	2.7	0.0	262
İlköğretim birinci kademe	9.8	46.2	17.4	25.5	1.1	0.0	620
İlköğretim ikinci kademe	11.5	34.0	21.6	32.4	0.5	0.0	133
Lise ve üzeri	15.6	36.7	14.4	31.9	0.9	0.6	239
Refah düzeyi							
Düşük	9.6	47.4	18.1	23.7	1.3	0.0	458
Orta	12.8	40.0	16.3	29.7	1.2	0.0	580
Yüksek	12.0	39.0	18.0	28.9	1.4	0.6	216
Türkiye	11.5	42.3	17.3	27.5	1.3	0.1	1,254

EK Tablo 6.6 Yaşanan şiddet sonucu evi terk ettiklerinde kadınların ilk gittikleri yer

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi en az bir kez terk eden kadınların evi son terk ettiklerinde gittikleri ilk yere, bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Kendi ailesi	Kendi akrabaları	Erkeğin ailesi/ akrabaları	Arkadaş	Komşu	Diğer	En az bir kez evini terk etmiş kadın sayısı
Yerleşim yeri							
Kent	79.2	6.9	4.4	5.0	1.2	3.2	916
Kır	87.4	6.3	2.5	0.9	0.0	2.8	316
Bölge							
İstanbul	71.3	8.2	4.8	8.9	1.7	5.1	65
Batı Marmara	80.7	10.1	5.6	0.0	1.5	2.0	55
Ege	80.6	8.5	2.4	6.2	0.0	2.3	91
Doğu Marmara	89.2	5.6	2.1	1.7	1.5	0.0	84
Batı Anadolu	86.4	5.5	6.9	1.1	0.0	0.0	111
Akdeniz	80.7	5.6	2.0	6.3	1.3	4.0	139
Orta Anadolu	85.4	7.5	3.5	0.0	2.0	1.6	121
Batı Karadeniz	82.6	5.4	1.0	4.6	1.0	5.5	83
Doğu Karadeniz	83.8	4.2	5.3	0.8	0.0	5.8	82
Kuzeydoğu Anadolu	79.9	7.1	7.6	0.6	0.0	4.7	113
Ortadoğu Anadolu	81.3	5.5	8.0	0.0	0.9	4.3	103
Güneydoğu Anadolu	83.4	7.1	4.9	0.9	0.0	3.7	185
Yaş							
15-24	79.8	1.2	8.9	8.0	0.0	2.0	127
25-34	86.6	5.6	2.5	4.2	0.3	0.8	395
35-44	76.4	8.4	4.3	4.4	0.9	5.6	345
45-59	80.9	8.7	3.2	1.9	1.8	3.6	365
Eğitim							
Eğitimi yok/İlköğretimi bitirmemiş	76.2	10.7	4.7	1.0	0.3	7.0	306
İlköğretim birinci kademe	83.2	7.1	4.6	1.4	1.4	2.2	623
İlköğretim ikinci kademe	88.7	3.5	2.1	3.7	0.8	1.2	115
Lise ve üzeri	77.1	3.0	2.1	15.6	0.0	2.2	188
Refah düzeyi							
Düşük	82.0	7.1	3.5	1.8	1.6	4.1	534
Orta	82.6	7.5	4.4	2.7	0.6	2.2	522
Yüksek	76.4	4.6	4.0	12.0	0.0	3.0	176
Türkiye	81.2	6.8	4.0	4.0	0.9	3.1	1,232

EK Tablo 6.7 Yaşanan şiddet sonucu evi terk etme nedenleri
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi en az bir kez terk eden kadınların evi son terk etme nedenlerine, bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Aile/ arkadaşlar tesvik etti	Daha fazla tahammül edemedi	Kötü bir şekilde yaralandı	Öldürmekten korktu	Erkek çocuklarını tehdit etti/dövü	Çocuklarının evden uzaklaşmama/boşanmaya dayanamadı/Gurur	Erkeğin ailesine sorunlar	Kavga geçimsizlik tartışma	Şiddet dayak süreliğine terk etti (göz dağı)	Kısa süreliğine terk etti	Maddi nedenlerle evi terk etmiş kadınların sayısı	En az bir kez evi terk etmiş kadınların sayısı				
Yerleşim yeri																
Kent	3.8	55.9	6.4	6.0	1.1	2.6	9.5	8.7	1.4	0.7	6.8	7.0	9.3	1.9	2.2	916
Kır	3.6	55.2	8.4	3.6	1.0	2.0	12.7	2.6	0.7	0.3	10.5	4.9	13.5	0.7	1.3	316
Bölge																
İstanbul	5.6	55.8	3.3	8.9	1.7	5.1	9.8	11.8	0.0	0.0	3.0	7.9	3.2	3.4	1.9	65
Batı Marmara	2.1	71.3	8.0	5.4	3.5	3.5	10.3	5.3	0.0	0.0	3.5	6.0	11.4	0.0	4.5	55
Ege	1.2	42.1	7.6	2.5	0.0	3.4	12.5	10.4	1.8	0.0	11.9	10.7	24.8	0.0	2.6	91
Doğu Marmara	3.9	63.0	0.0	2.3	2.2	0.0	10.3	6.8	1.0	0.0	12.0	6.7	10.8	1.9	0.0	84
Batı Anadolu	0.9	56.5	8.9	5.7	0.4	3.0	11.1	6.8	0.0	0.0	7.8	8.3	14.2	1.5	0.4	111
Akdeniz	4.3	56.4	8.9	7.8	0.6	1.2	5.9	7.2	1.6	1.3	9.6	2.2	8.6	2.1	1.7	139
Orta Anadolu	3.4	71.5	12.7	4.0	1.5	0.6	9.5	3.5	3.6	1.2	4.0	10.4	11.7	0.0	1.4	121
Batı Karadeniz	4.8	41.0	7.2	5.4	0.0	0.0	10.1	8.8	2.3	3.9	8.2	6.6	12.3	2.0	0.9	83
Doğu Karadeniz	1.4	65.2	5.8	5.0	0.0	2.6	9.3	0.6	0.6	0.0	1.9	4.8	7.2	0.0	1.3	82
Kuzeydoğu Anadolu	7.5	62.8	9.1	4.7	1.9	1.2	11.6	3.4	4.3	0.5	8.3	0.6	4.8	2.1	0.6	113
Orta Anadolu	6.2	45.3	3.8	5.8	0.0	0.7	5.2	3.1	3.2	0.0	10.0	6.0	4.0	0.0	2.3	103
Güneydoğu Anadolu	4.6	56.6	9.2	3.3	1.5	3.2	16.1	3.1	0.5	1.0	7.4	3.6	5.5	1.9	5.3	185
Yaş																
15-24	6.1	52.0	7.1	8.8	0.0	1.3	10.8	2.9	1.6	0.5	12.1	5.6	8.2	2.7	1.3	127
25-34	4.1	58.3	6.9	4.4	1.8	3.9	8.1	6.2	1.7	1.2	9.4	11.2	9.1	0.2	1.7	395
35-44	3.3	59.1	5.2	5.6	1.0	3.2	12.1	6.5	1.0	0.5	6.8	5.3	8.9	2.2	1.0	345
45-59	2.8	52.0	8.2	4.9	0.8	0.9	10.4	10.5	0.7	0.2	5.1	3.3	13.6	2.0	3.2	365
Eğitim																
Eğitimi yok/İlköğretimi bitirmemiş	6.4	57.0	9.7	9.2	1.4	2.1	13.5	4.4	1.1	0.5	8.6	2.7	8.0	1.1	1.9	306
İlköğretim birinci kademe	2.7	57.7	7.5	3.3	0.7	3.0	10.1	8.1	0.5	0.5	6.8	6.9	11.6	1.6	2.1	623
İlköğretim ikinci kademe	7.1	50.8	3.1	6.4	2.8	1.2	6.0	8.6	5.7	0.0	13.6	6.0	12.0	0.0	0.0	115
Lise ve üzeri	1.2	51.6	4.0	6.4	0.5	1.9	9.3	7.1	0.6	1.5	5.6	10.0	8.5	3.2	2.9	188
Refah düzeyi																
Düşük	4.5	57.4	9.2	6.6	1.0	2.1	10.8	6.1	1.0	0.8	9.2	5.1	11.1	0.6	2.8	534
Orta	3.1	57.4	5.8	5.1	1.6	3.1	10.1	9.0	0.8	0.2	7.1	8.2	9.5	2.2	1.2	522
Yüksek	3.5	48.6	4.2	3.7	0.0	1.7	9.4	5.7	2.5	1.1	5.7	5.5	10.4	2.6	1.8	176
Türkiye	3.7	55.7	6.9	5.4	1.0	2.4	10.3	7.2	1.2	0.6	7.7	6.5	10.3	1.6	2.0	1,232

EK Tablo 6.8 Yaşanan şiddet sonucu evi terk ettikten sonra geri dönme nedenleri

Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi en az bir kez terk eden kadınların eve geri dönme nedenlerine, bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Urandı/çekinil/ kişisinin sona erediğinden korktu										Tehditleri/ şiddetin armasından korktu										Kendini suçladı/ çekindi/ fazla olmağın düşündü										Erlığı seviyor/ dönmeyi istedi/ değişeceğini düşündü										Erikt geri dönmeyi istedi/ tehdit etti										Çocuklarla - Evlilik/bağna Atiller geri Aliller Kendini/ocu Güçlü yerde daha fazla kaldı										Sorum çözüldü										Gabyepli En az bir kez evini terk etmiş kadınların sayısı									
	Urandı/çekinil/ kişisinin sona erediğinden korktu	Tehditleri/ şiddetin armasından korktu	Kendini suçladı/ çekindi/ fazla olmağın düşündü	Erlığı seviyor/ dönmeyi istedi/ değişeceğini düşündü	Erikt geri dönmeyi istedi/ tehdit etti	Çocuklarla - Evlilik/bağna Atiller geri Aliller Kendini/ocu Güçlü yerde daha fazla kaldı	Sorum çözüldü	Gabyepli En az bir kez evini terk etmiş kadınların sayısı	Urandı/çekinil/ kişisinin sona erediğinden korktu	Tehditleri/ şiddetin armasından korktu	Kendini suçladı/ çekindi/ fazla olmağın düşündü	Erlığı seviyor/ dönmeyi istedi/ değişeceğini düşündü	Erikt geri dönmeyi istedi/ tehdit etti	Çocuklarla - Evlilik/bağna Atiller geri Aliller Kendini/ocu Güçlü yerde daha fazla kaldı	Sorum çözüldü	Gabyepli En az bir kez evini terk etmiş kadınların sayısı	Urandı/çekinil/ kişisinin sona erediğinden korktu	Tehditleri/ şiddetin armasından korktu	Kendini suçladı/ çekindi/ fazla olmağın düşündü	Erlığı seviyor/ dönmeyi istedi/ değişeceğini düşündü	Erikt geri dönmeyi istedi/ tehdit etti	Çocuklarla - Evlilik/bağna Atiller geri Aliller Kendini/ocu Güçlü yerde daha fazla kaldı	Sorum çözüldü	Gabyepli En az bir kez evini terk etmiş kadınların sayısı	Urandı/çekinil/ kişisinin sona erediğinden korktu	Tehditleri/ şiddetin armasından korktu	Kendini suçladı/ çekindi/ fazla olmağın düşündü	Erlığı seviyor/ dönmeyi istedi/ değişeceğini düşündü	Erikt geri dönmeyi istedi/ tehdit etti	Çocuklarla - Evlilik/bağna Atiller geri Aliller Kendini/ocu Güçlü yerde daha fazla kaldı	Sorum çözüldü	Gabyepli En az bir kez evini terk etmiş kadınların sayısı																																																
Yerleşim Yeri	2.7	2.5	1.1	0.7	6.1	1.4	2.95	30.1	3.4	51.7	4.0	16.2	0.9	4.8	4.2	1.5	3.4	837	3.7	4.1	1.1	1.0	7.7	2.6	25.1	30.5	0.6	51.8	6.0	22.0	1.0	3.8	8.5	1.4	2.0	291																																												
Bölge	3.9	1.9	0.0	0.0	5.6	2.0	26.1	23.9	1.7	64.5	5.7	8.0	0.0	5.6	1.9	0.0	1.7	59	6.6	7.2	0.0	0.0	4.6	0.0	35.9	28.1	6.4	58.0	0.0	13.2	0.0	0.0	2.2	0.0	3.7	49																																												
İstanbul	1.7	4.8	3.1	1.9	6.8	2.6	46.3	30.7	1.9	44.8	2.9	12.9	0.0	5.3	8.0	0.8	1.5	75	3.2	5.9	1.1	0.0	5.1	0.9	27.7	28.3	1.7	54.4	1.8	14.0	0.0	3.7	8.8	0.0	7.0	70																																												
Batı Marmara	2.2	1.6	1.8	0.8	7.6	1.5	21.7	26.2	5.9	46.9	5.1	17.4	0.0	7.2	6.2	4.2	5.1	101	0.0	5.6	0.0	1.3	2.7	1.6	26.7	32.9	1.2	46.8	2.6	19.0	3.0	2.9	3.7	0.0	0.7	104																																												
Doğu Marmara	3.1	1.5	1.5	2.0	6.3	1.0	19.6	27.9	1.0	54.2	7.6	23.1	0.0	2.0	7.2	0.0	1.0	76	9.0	1.3	3.1	0.7	8.3	4.0	32.4	48.2	0.6	54.8	3.3	21.5	0.0	6.0	13.3	0.0	4.6	86																																												
Akdeniz	5.5	3.1	2.1	2.0	11.2	1.5	19.0	35.8	1.3	62.6	5.6	25.5	0.6	4.0	5.0	2.5	0.6	116	0.8	1.9	0.0	0.0	7.0	0.0	29.5	24.6	2.9	44.2	2.5	26.8	4.0	10.4	4.3	5.3	0.8	92																																												
Orta Anadolu	3.0	0.0	0.5	0.0	9.2	0.6	17.3	30.4	1.2	45.2	3.4	31.9	5.2	3.9	4.5	2.8	1.1	172	3.5	6.0	1.8	1.9	6.1	1.6	40.0	34.7	7.0	25.7	2.2	19.3	3.4	0.8	2.3	3.1	9.0	105																																												
Doğu Karadeniz	2.2	1.6	0.6	0.6	6.9	1.4	33.2	35.8	2.4	56.5	4.4	21.3	0.6	5.2	5.8	0.7	1.0	366	4.2	1.8	1.2	0.7	8.3	2.8	24.5	26.7	2.8	54.6	2.9	16.3	0.9	6.0	4.2	1.7	3.1	314																																												
Kuzeydoğu Anadolu	2.4	3.9	1.2	0.5	4.9	1.0	23.0	26.4	1.4	54.4	6.7	14.8	0.2	3.9	6.7	1.6	2.6	343	0.9	1.8	0.0	1.4	3.3	3.3	42.2	41.8	5.5	45.3	6.6	17.3	0.7	1.8	4.6	2.7	3.2	159																																												
Güneydoğu Anadolu	4.9	1.9	0.9	1.4	9.5	0.4	21.3	29.3	2.1	50.1	5.0	21.5	2.5	4.6	6.2	1.3	4.5	289	3.0	3.8	1.4	0.4	5.3	2.1	26.3	26.9	1.7	56.5	4.0	15.9	0.3	5.0	4.7	1.3	1.7	581																																												
Yaş	1.2	2.4	1.8	0.0	11.3	0.0	33.8	31.5	4.9	41.3	2.6	18.1	0.9	6.0	7.1	1.4	6.1	99	0.8	1.8	0.0	1.4	3.3	3.3	42.2	41.8	5.5	45.3	6.6	17.3	0.7	1.8	4.6	2.7	3.2	159																																												
Eğitim	4.5	3.8	1.0	1.2	6.8	0.9	24.8	29.7	2.1	52.0	4.4	18.1	1.6	5.1	6.7	1.3	3.2	492	2.3	2.5	0.9	0.6	6.4	1.7	28.7	31.7	3.9	51.0	4.0	18.0	0.6	3.8	4.2	1.4	3.7	482																																												
Refah düzeyi	0.8	1.8	1.8	0.0	6.3	3.7	36.2	28.0	1.3	52.9	5.9	15.8	0.0	4.8	4.3	2.2	0.9	154	2.9	2.9	1.1	0.8	6.5	1.7	28.4	30.2	2.7	51.8	4.5	17.6	0.9	4.5	5.3	1.5	3.0	1,128																																												
Düşük	2.9	2.9	1.1	0.8	6.5	1.7	28.4	30.2	2.7	51.8	4.5	17.6	0.9	4.5	5.3	1.5	3.0	1,128	0.8	1.8	1.8	0.0	6.3	3.7	36.2	28.0	1.3	52.9	5.9	15.8	0.0	4.8	4.3	2.2	0.9	154																																												
Orta	4.5	3.8	1.0	1.2	6.8	0.9	24.8	29.7	2.1	52.0	4.4	18.1	1.6	5.1	6.7	1.3	3.2	492	2.3	2.5	0.9	0.6	6.4	1.7	28.7	31.7	3.9	51.0	4.0	18.0	0.6	3.8	4.2	1.4	3.7	482																																												
Yüksek	0.8	1.8	1.8	0.0	6.3	3.7	36.2	28.0	1.3	52.9	5.9	15.8	0.0	4.8	4.3	2.2	0.9	154	2.9	2.9	1.1	0.8	6.5	1.7	28.4	30.2	2.7	51.8	4.5	17.6	0.9	4.5	5.3	1.5	3.0	1,128																																												
Türkiye	2.9	2.9	1.1	0.8	6.5	1.7	28.4	30.2	2.7	51.8	4.5	17.6	0.9	4.5	5.3	1.5	3.0	1,128	0.8	1.8	1.8	0.0	6.3	3.7	36.2	28.0	1.3	52.9	5.9	15.8	0.0	4.8	4.3	2.2	0.9	154																																												

EK Tablo 6.9 Yaşanan şiddet sonucu evi terk etmeme nedenleri
Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den yaşadığı fiziksel veya cinsel şiddet sonucu evi hiç terk etmemiş kadınların evi terk etmeme nedenlerine, bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Nereye başvuracağım bilmiyorum	Basuracağım kurum/kuruluş yok	Çok ciddi bir sorun yoktu	Maddi nedenler yoktu	Utandı/ suçlanmaktan korktu	Utanı/ suçlanmaktan korktu	Yardımlı/ alabileceğine inandı	İlişkisini/ aileyi sürdürmek arzusundan korktu	Tehdit/ şiddet korktu	Kendini suçladı	Erkeği seviyor/ affetti/ değişeceği düşünmedi	Erkek intiharı/ öldürmekle tehdit etti	Çocuklara ilgili nedenler	Ailenin adını kötüye çıkacağından korktu	Aileler tehdit etti	Büyükler araya girdi	Erkek evi terk etti	Gelenekler yeriyok	Göçmek yeriyok	Erini hiç etmemiş kadim sayısı
Yerleşim Yeri																				
Kent	2.2	1.0	60.2	2.1	6.2	4.3	2.2	4.4	1.4	1.5	15.5	1.0	22.9	0.3	0.7	1.4	1.8	1.0	4.5	2,534
Kir	1.9	0.5	58.4	2.3	8.2	4.2	2.5	4.2	2.3	1.6	18.2	0.8	23.2	0.1	0.5	1.6	0.6	0.8	5.5	1,039
Bölge																				
İstanbul	1.7	0.0	63.8	1.5	5.7	2.2	1.9	2.2	0.6	2.7	14.0	0.6	22.4	0.0	0.5	2.5	1.8	0.1	3.4	196
Batı Marmara	1.3	1.6	55.3	2.3	6.8	4.9	3.8	4.9	1.2	0.9	23.9	0.0	28.4	0.0	0.0	1.3	1.2	0.5	3.8	166
Ege	2.2	1.1	58.9	2.1	7.1	2.7	2.7	7.0	2.5	1.8	18.3	0.0	28.6	0.0	0.3	1.3	1.5	0.6	6.4	214
Doğu Marmara	3.9	3.0	57.3	2.5	6.9	4.4	2.1	4.4	2.7	0.5	9.0	1.5	20.3	0.5	0.5	0.6	1.4	0.9	7.3	237
Batı Anadolu	3.0	0.4	63.5	1.7	6.7	1.0	1.9	1.6	2.0	1.7	17.4	1.6	22.6	0.9	0.9	0.6	2.5	1.3	4.9	320
Akdeniz	3.5	1.7	55.5	2.8	5.3	4.1	1.9	4.1	1.0	1.4	17.3	1.2	21.9	0.3	1.0	0.7	2.6	1.8	4.4	283
Orta Anadolu	1.7	0.0	71.6	0.2	4.3	2.1	2.1	4.5	1.8	0.8	11.8	0.6	14.0	0.0	0.6	0.9	0.5	0.3	4.8	343
Batı Karadeniz	0.3	0.6	52.0	2.0	8.5	3.9	3.9	7.7	2.1	1.3	13.2	1.4	30.2	0.0	1.3	2.5	0.3	0.5	5.0	268
Doğu Karadeniz	1.5	0.4	68.1	3.3	4.5	2.9	2.9	4.5	1.2	1.6	14.1	1.0	18.0	0.0	0.0	2.8	0.6	0.2	3.3	278
Kuzeydoğu Anadolu	1.1	0.0	61.3	1.8	14.9	3.4	3.8	2.0	1.3	21.5	1.3	21.4	21.4	0.6	0.8	0.6	0.9	0.6	5.7	441
Orta Anadolu	1.5	0.5	59.7	2.6	11.9	2.8	2.8	3.6	3.3	0.7	25.3	0.6	18.7	0.0	0.4	1.3	0.3	1.4	3.2	407
Güneydoğu Anadolu	1.2	1.1	50.8	3.2	6.1	5.7	2.5	5.7	1.8	1.2	19.8	1.5	26.5	0.6	1.0	2.1	0.2	2.9	5.2	420
Yaş																				
15-24	1.9	0.8	61.6	1.4	6.0	2.7	3.3	2.7	2.3	0.5	23.4	1.9	19.1	1.0	2.1	3.4	0.2	0.8	5.6	339
25-34	1.4	0.7	63.2	2.4	5.7	3.4	1.3	3.4	1.2	2.4	17.8	1.2	20.3	0.1	0.2	1.2	0.9	0.5	4.2	1,142
35-44	1.8	0.7	61.4	2.5	7.0	3.9	2.1	3.9	1.9	1.5	16.2	0.7	25.3	0.5	0.8	0.9	1.3	1.1	4.1	989
45-59	3.1	1.2	54.6	1.8	7.9	5.9	3.0	5.9	1.7	1.3	12.3	0.6	25.1	0.0	0.5	1.4	2.4	1.3	5.7	1,103
Eğitim																				
Eğitimi yok/ilköğretimi bitirmemiş	3.2	1.1	55.4	2.3	8.9	4.7	3.1	4.7	1.5	1.0	15.9	1.0	24.7	0.4	0.7	1.0	0.4	1.7	6.5	1,235
İlköğretimi birinci kademe	1.9	0.7	61.4	2.0	6.1	4.5	2.0	4.5	1.8	1.8	16.9	0.9	22.9	0.1	0.6	1.8	0.8	0.7	4.5	1,738
İlköğretimi ikinci kademe	1.1	0.7	60.0	3.1	5.0	1.5	1.5	1.9	1.8	0.6	15.1	1.2	23.0	1.0	1.9	3.1	2.4	0.7	3.9	237
Lise ve üzeri	0.8	0.9	63.9	1.4	5.3	3.3	2.3	3.3	1.4	3.0	15.3	0.8	18.9	0.0	0.0	0.4	6.1	0.2	2.4	363
Refah düzeyi																				
Düşük	2.4	0.9	56.4	2.6	8.3	4.2	3.0	4.2	2.4	1.5	17.8	1.2	25.7	0.4	0.6	1.5	0.4	1.2	6.7	1,650
Orta	2.2	0.8	61.9	1.6	6.0	4.5	2.0	4.5	1.4	1.6	15.8	0.9	21.2	0.2	0.7	1.4	1.9	0.8	3.5	1,493
Yüksek	1.3	0.8	63.2	2.3	4.4	3.6	0.8	3.6	0.3	1.8	12.9	0.4	20.3	0.0	0.7	1.6	3.1	0.6	3.2	430
Türkiye	2.1	0.9	59.7	2.1	6.8	4.3	2.3	4.3	1.7	1.6	16.3	0.9	23.0	0.3	0.7	1.5	1.4	1.0	4.8	3,573

EK Tablo 6.10 Kadınların bugün şiddet görmeleri uygulamayı düşündükleri davranış biçimleri
Evlennmiş kadınların bugün eşleri veya birlikte oldukları kişi(ler)den bir şiddetle karşılaşmaları durumunda uygulamayı düşündükleri davranış biçimlerine, bölge, yerleşim yeri, yaş, eğitim ve refah düzeyine göre yüzdesi, Türkiye 2008

Temel Özellikler	Sessiz kalır/ağlar susar	Alttan alır	Sözle karşılık verir	Fiziksel olarak karşılık verir	Kendi ailesine şikayet eder	Eşinin ailesine şikayet eder	Resmi kurumlara/STK'lara başvurur	Eşini terk eder	Hiçbir şey yapamaz	Eşini kovar	Eşile konuşmaya çalışır	Eşine küser	Bilmiyor	Diğer	En az bir kez evlenmiş kadının sayısı
Yerleşim yeri															
Kent	18,6	9,0	28,7	16,9	4,4	2,6	10,7	28,1	8,4	1,3	2,9	2,9	1,5	6,5	7,981
Kır	32,8	12,8	20,9	9,5	4,8	1,9	7,7	18,8	15,0	0,3	1,3	3,0	1,7	6,7	2,817
Bölge															
İstanbul	17,6	9,8	28,8	15,7	3,0	1,2	9,0	26,7	7,8	1,2	2,4	2,1	2,8	5,8	691
Batı Marmara	22,0	10,5	26,4	13,6	4,5	1,9	13,7	22,7	11,2	0,6	2,9	0,7	2,6	4,9	859
Ege	21,1	8,7	23,2	16,5	4,6	2,9	11,5	34,0	8,2	0,9	2,0	3,1	0,9	7,0	848
Doğu Marmara	17,2	6,5	27,0	14,4	4,7	3,0	10,1	29,0	10,0	1,0	3,2	2,6	0,6	4,9	822
Batı Anadolu	20,7	10,5	36,2	18,5	7,2	3,8	15,6	27,6	4,5	2,0	3,0	2,8	0,8	7,5	915
Akdeniz	23,1	12,6	27,3	18,6	3,9	2,3	9,3	24,7	10,2	1,2	3,0	3,2	0,9	7,1	964
Orta Anadolu	26,7	11,3	24,8	15,4	2,7	1,4	6,1	14,3	10,9	0,3	1,9	6,1	1,1	9,4	887
Batı Karadeniz	30,0	11,6	28,8	12,5	3,7	0,8	8,8	22,7	4,7	1,2	2,6	3,7	2,8	8,8	779
Doğu Karadeniz	27,3	15,3	31,8	15,3	5,7	3,1	13,3	28,2	4,5	0,7	1,3	3,8	0,9	6,1	874
Kuzeydoğu Anadolu	27,7	5,3	17,8	8,6	4,8	3,7	7,0	18,0	23,1	0,8	1,9	4,1	2,8	6,7	1,000
Ortadoğu Anadolu	32,8	8,4	17,5	7,1	6,0	2,2	6,9	17,1	20,1	0,9	1,9	3,3	1,7	6,2	994
Güneydoğu Anadolu	24,8	9,5	18,2	9,1	5,7	3,6	5,1	20,9	22,3	0,6	2,4	2,8	0,9	5,5	1,165
Yaş															
15-24	23,7	7,9	25,5	13,0	9,0	4,6	7,4	27,0	8,9	0,2	2,7	4,9	2,3	5,5	1,194
25-34	18,8	9,4	29,4	15,4	6,1	3,3	10,7	29,5	7,3	0,9	2,8	3,0	1,5	6,8	3,652
35-44	21,8	9,7	27,6	16,3	3,7	2,3	10,8	25,1	11,1	1,5	2,6	2,4	1,5	6,5	3,009
45-59	25,5	11,9	23,5	14,4	1,5	0,5	9,6	21,5	12,6	1,3	2,0	2,3	1,2	6,8	2,943
Eğitim															
Eğitimi yok/İlköğretimi bitirmemiş	34,7	14,4	17,7	9,2	3,1	1,1	6,6	13,2	19,9	0,6	1,0	1,7	1,0	6,8	2,741
İlköğretimi birinci kademe	24,3	11,1	29,5	15,4	4,3	2,5	9,4	22,0	9,6	0,7	2,3	2,9	1,9	5,9	5,237
İlköğretimi ikinci kademe	13,2	7,1	28,7	16,1	6,8	2,8	10,4	31,9	5,0	1,1	3,5	4,4	1,4	9,1	872
Lise ve üzeri	6,8	3,4	28,7	20,2	5,7	3,5	15,2	46,7	2,3	2,6	4,3	3,7	1,1	6,6	1,948
Refah düzeyi															
Düşük	31,6	13,7	21,7	10,0	3,7	2,1	8,1	17,0	15,4	0,5	1,2	2,5	1,2	5,9	4,189
Orta	19,8	9,3	29,9	17,2	5,4	2,7	9,4	26,5	8,2	1,0	3,0	3,0	1,7	6,7	4,631
Yüksek	10,9	5,1	28,7	19,1	4,2	2,3	14,3	39,0	4,7	2,1	3,8	3,5	1,8	7,2	1,978
Türkiye	22,2	10,0	26,7	15,0	4,5	2,4	10,0	25,7	10,1	1,1	2,5	2,9	1,5	6,5	10,798